

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

w okresie 1 stycznia 2009 r. – 31 grudnia 2009 r.

Warszawa 2010

Spis treści

Wykaz skrótów	5
Wstęp	9
Część I	13
INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU	13
1. Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu	13
2. Współpraca międzynarodowa Instytutu Pamięci Narodowej	15
3. Wybrane inicjatywy Instytutu Pamięci Narodowej w ramach obchodów rocznic przypadających w 2009 r.	21
4. Sekretariat Prezesa IPN	24
5. Główna i Oddziałowe Komisje Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu	30
5.1. Działalność śledcza Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	35
5.2. Kierunki działalności śledczej, jej problemy i ograniczenia	41
5.3. Udział prokuratorów pionu śledczego w postępowaniu przed sądem; najważniejsze skierowane w 2009 r. akty oskarżenia i uzyskane orzeczenia	45
5.4. Śledztwa prowadzone w okresie sprawozdawczym, budzące szerokie zainteresowanie społeczne, niezakończone wydaniem decyzji merytorycznej	48
6. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów	52
6.1. Ewidencja	54
6.1.1. Wydział Ewidencji	54
6.1.2. Referaty/Sekcje Ewidencji	56
6.1.3. Ewidencja – dane statystyczne	63
6.2. Gromadzenie, opracowywanie i obsługa magazynów	64
6.2.1. Wydział Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów	64
6.2.2. Referaty/Sekcje Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów	73
6.2.3. Gromadzenie, opracowywanie i obsługa magazynów – dane statystyczne	84
6.3. Udostępnianie i informacja naukowa	94
6.3.1. Wydział Udostępniania i Informacji Naukowej	94
6.3.2. Referaty/Sekcje Udostępniania i Informacji Naukowej	98
6.3.3. Udostępnianie i informacja naukowa – dane statystyczne	102
6.4. Obsługa bieżąca	113
6.4.1. Obsługa bieżąca – dane statystyczne	114
6.5. Badania archiwalne i edycja źródeł	115
6.5.1. Opracowanie wydawnictw źródłowych	115
6.5.2. Redakcja czasopisma „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej”	117
6.5.3. Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej	117
6.5.4. Współpraca archiwalno-historyczna z archiwum SB Ukrainy	118
6.5.5. Redakcja katalogów archiwalnych	119
6.5.6. Współpraca edytorska z jednostkami terenowymi BUiAD	119
6.5.7. Indywidualne prace naukowe	120
6.6. Działalność naukowa i popularyzatorska	120
6.6.1. BUiAD	121
6.6.2. OBUiAD w Białymstoku	121
6.6.3. OBUiAD w Gdańsku	122
6.6.4. OBUiAD w Katowicach	122
6.6.5. OBUiAD w Krakowie	123
6.6.6. OBUiAD w Lublinie	123
6.6.7. OBUiAD w Łodzi	124
6.6.8. OBUiAD w Poznaniu	126
6.6.9. OBUiAD w Rzeszowie	126
6.6.10. OBUiAD w Szczecinie	127
6.6.11. OBUiAD w Warszawie	127
6.6.12. OBUiAD we Wrocławiu	127

6.6.13. Delegatura w Bydgoszczy	128
6.6.14. Delegatura w Kielcach	128
6.6.15. Delegatura w Olsztynie	128
6.6.16. Delegatura w Opolu	129
6.6.17. Delegatura w Radomiu	129
7. Biuro Edukacji Publicznej	130
7.1. Działalność naukowo-badawcza	130
7.1.1. Ogólnopolskie projekty badawcze	131
7.2. Działalność z zakresu wystawiennictwa i edukacji historycznej	141
7.2.1. Działania popularyzatorskie i edukacyjne	142
7.2.2. Działania wystawiennicze, współpraca z mediami	148
7.3. Wydział Wydawnictw	150
8. Biuro Lustracyjne	151
8.1. Wydział Ewidencji Oświadczeń Lustracyjnych, Sygnalizowania i Publikacji	151
8.1.1. Zadania Sekcji Ewidencji i Sygnalizowania	152
8.1.2. Zadania Sekcji Udostępniania i Publikacji	156
8.2. Wydział Przygotowywania i Publikowania Katalogów	160
8.2.1. Przygotowywanie i publikowanie katalogów w Biuletynie Informacji Publicznej IPN	160
8.3. Wydział Przygotowywania Postępowań Lustracyjnych	163
8.3.1. Sprawy zainicjowane zgodnie z treścią art. 52a pkt 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP	163
8.3.2. Sprawy przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego	166
9. Budżet	167
9.1. Wykonanie dochodów budżetowych	167
9.2. Wykonanie wydatków budżetowych	168
9.2.1. Dotacje	170
9.2.2. Świadczenia na rzecz osób fizycznych	170
9.2.3. Wydatki bieżące	171
9.2.4. Wydatki majątkowe	174
9.3. Wykonanie wydatków niewygasających (wydatki z 2008 r.)	178
9.4. Zatrudnienie	178
10. Gospodarstwo Pomocnicze IPN	180

Część II

ANEKS DO INFORMACJI O DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU OD 1 STYCZNIA DO 31 GRUDNIA 2009 r.

Załącznik nr 1: Informacje o śledztwach prowadzonych w 2009 r.

w poszczególnych oddziałowych komisjach	5
1. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku	5
2. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Gdańsku	14
3. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach	25
4. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie	30
5. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Lublinie	37
6. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Łodzi	45
7. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu	52
8. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie	61
9. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie	79
10. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie	87
11. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu we Wrocławiu	104

Załącznik Nr 2: Wydawnictwa	123
-----------------------------	-----

Załącznik Nr 3: Publikacje pracowników IPN	132
--	-----

Załącznik nr 4: Konferencje, Sesje Naukowe i Popularnonaukowe	186
---	-----

Załącznik nr 5: Wystawy	190
-------------------------	-----

Załącznik nr 6: Spotkania Klubów im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” w 2009 r.	197
--	-----

Część III

WYDAWNICTWA IPN W ROKU 2009

WYKAZ SKRÓTÓW

ABW	– Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AK	– Armia Krajowa
AW	– Agencja Wywiadu
AWL	– Archiwum Wojsk Lądowych
AWO	– Agenturalny Wywiad Operacyjny
BCh	– Bataliony Chłopskie
bdsz	– Brygada Desantowo-Szturmowa
BEP	– Biuro Edukacji Publicznej
BIP	– Biuletyn Informacji Publicznej
BL	– Biuro Lustracyjne
BOR	– Biuro Ochrony Rządu
BP	– Biuro Prawne
BStU	– Die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der Ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik – Instytut Gaucka (Urząd Pełnomocnika Rządu do spraw Dokumentów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej)
BUiAD	– Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
CAW	– Centralne Archiwum Wojskowe
CMUJ	– Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego
CNSAS	– Consiliul National pentru Studierea Arhivelor Securitatii (Zarząd Narodowej Rady ds. Badania Archiwów Securitate)
CPD MSWiA	– Centrum Personalizacji Dokumentów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji
cyt.	– cytowany
Dz. U.	– Dziennik Ustaw
ENA	– Europejski nakaz aresztowania
EW P	– Elektroniczny Wykaz Postępowań
EZAN	– Ewidencja Zarządzeń i innych Aktów Normatywnych [organów bezpieczeństwa państwa]
GAP	– Główne Archiwum Policji
GG	– Generalgouvernement für die besetzten polnischen Gebiete (Generalne Gubernatorstwo)
GKBZH	– Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich
GKBZpNP	– Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
GKŚZpNP	– Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
GL	– Gwardia Ludowa
GZI WP	– Główny Zarząd Informacji Wojska Polskiego
IH PAN	– Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk
IICCR	– Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România (Instytut Ścigania Zbrodni Komunistycznych w Rumunii)
IPN (IPN-KŚZpNP)	– Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
ISP	– Instytut Studiów Politycznych
j.a.	– jednostka archiwalna
KBW	– Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego
KC PZPR	– Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej

KC WKP(b)	– Komitet Centralny Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii Bolszewików
KdsBP	– Komitet do spraw Bezpieczeństwa Publicznego
KG AK	– Komenda Główna Armii Krajowej
KGB	– Komitet Gosudarstwiennoj Biezopasnosti (Komitet Bezpieczeństwa Państwowego ZSRR)
KGP	– Komenda Główna Policji
KIK	– Klub Inteligencji Katolickiej
kk	– kodeks karny
KL	– Konzentrationslager (obóz koncentracyjny)
KM MO	– Komenda Miejska Milicji Obywatelskiej
KMP	– Komenda Miejska Policji
KO	– kontakt operacyjny
KOI	– Kartoteka Ogólnoinformacyjna
KOP	– Korpus Ochrony Pogranicza
kpk	– kodeks postępowania karnego
KPP	– Komenda Powiatowa Policji
KS MO	– Komenda Stołeczna Milicji Obywatelskiej
KSS KOR	– Komitet Samoobrony Społecznej Komitetu Obrony Robotników
KŚZpNP	– Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
KUL	– Katolicki Uniwersytet Lubelski
KW MO	– Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej
KWP	– Komenda Wojewódzka Policji
KWP	– Konspiracyjne Wojsko Polskie
mb	– metr bieżący
MCK	– Międzynarodowy Czerwony Krzyż
MEN	– Ministerstwo Edukacji Narodowej
MGB	– Komitet Gosudarstwiennoj Bezopasnosti (Komitet Bezpieczeństwa Państwowego ZSRR)
MKiDN	– Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MO	– Milicja Obywatelska
MOB	– dopuszczenie do informacji niejawnej
MON	– Ministerstwo Obrony Narodowej
MSW	– Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSWiA	– Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
NARA	– National Archive and Records Administration (Archiwum Narodowe Zarządu Dokumentacji)
NATO	– North Atlantic Treaty Organization (Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego)
NDAP	– Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych
NIK	– Najwyższa Izba Kontroli
NKGB	– Ludowy Komisariat Bezpieczeństwa Państwowego ZSRR
NKWD	– Narodnyj Komissariat Wnutriennich Dieł (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR)
NPW	– Naczelna Prokuratura Wojskowa
NRD	– Niemiecka Republika Demokratyczna
NSZ	– Narodowe Siły Zbrojne
NSZZ	– Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
NZW	– Narodowe Zjednoczenie Wojskowe

OBEP	– Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej
OBL	– Oddziałowe Biuro Lustracyjne
OBR SK	– Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Sprzętu Komunikacyjnego
OBUiAD	– Oddziałowe Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
OGPU	– Obiedinionnoje Gosudarstwennoje Politiceskoje Uprawlenije (Zjednoczony Państwowy Zarząd Polityczny ZSRR)
OK	– Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
OKBZpNP	– Okręgowa Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
OKŚZpNP	– Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
ONR	– Obóz Narodowo-Radykalny
ORMO	– Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
OUN	– Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów
PAN	– Polska Akademia Nauk
PAP	– Polska Agencja Prasowa
PKO ZSRR	– Państwowy Komitet Obrony Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich
PKWN	– Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
PPR	– Polska Partia Robotnicza
PRL	– Polska Rzeczpospolita Ludowa
PSL	– Polskie Stronnictwo Ludowe
PSZ	– Polskie Siły Zbrojne
PZL	– Państwowe Zakłady Lotnicze
PUBP	– Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
RAF	– Royal Air Force (Królewskie Siły Lotnicze)
RGoiOM	– Referat Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów
RIP	– Rzecznik Interesu Publicznego
ROPCiO	– Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela
ROPWiM	– Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa
RP	– Rzeczpospolita Polska
RUiIN	– Referat Udostępniania i Informacji Naukowej
SA	– Sturmabteilung (Oddziały Szturmowe NSDAP)
SB	– Służba Bezpieczeństwa
SB RUSW	– Służba Bezpieczeństwa Rejonowych Urzędów Spraw Wewnętrznych
SBU	– Służba Bezpieczeństwa Ukrainy
SD	– Sicherheitsdienst des Reichsführers SS (Służba Bezpieczeństwa Przywódcy SS)
SEiS	– Sekcja Ewidencji i Sygnalizowania
SG	– Straż Graniczna
SIPO	– Sicherheitspolizei (Policja Bezpieczeństwa)
SKS	– Studencki Komitet Solidarności
SKW	– Służba Kontrwywiadu Wojskowego
Smiersz	– Śmierć szpionom – tajna służba policyjna ZSRR, której zadaniem była inwigilacja Armii Czerwonej, a także kontrwywiad
SS	– Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (Sztafety Ochronne NSDAP)
SUSW	– Stołeczny Urząd Spraw Wewnętrznych
SW	– Służba Więzienna
SWW	– Służba Wywiadu Wojskowego
ŚZZAK	– Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej

TK	– Trybunał Konstytucyjny
TW	– tajny współpracownik
UB (UBP)	– Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
UEN	– Union for a Europe of the Nations (Unia na rzecz Europy Narodów)
UJ	– Uniwersytet Jagielloński
UŁ	– Uniwersytet Łódzki
UMK	– Uniwersytet Mikołaja Kopernika (w Toruniu)
UOP	– Urząd Ochrony Państwa
UPA	– Ukraińska Powstańcza Armia
UPN	– Ústav pamäti národa (słowacki Instytut Pamięci Narodu)
WAT	– Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie
WBAiEŻ	– Wydział Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł
WBBH	– Wojskowe Biuro Badań Historycznych
WBNDEiZB	– Wydział Badań Naukowych, Dokumentacji, Ekspertyz i Zbiorów Bibliotecznych
WEH	– Wydział Edukacji Historycznej
WGOiOM	– Wydział Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów
WliKS	– Wydział Informacji i Komunikacji Społecznej
WiN	– Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”
WKU	– Wojskowa Komenda Uzupełnień
WOB	– Wydział Obsługi Bieżącej
WOP	– Wojska Ochrony Pogranicza
WP	– Wojsko Polskie
WPA SBU	– Wydzielone Państwowe Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy
WSA	– Wojewódzki Sąd Administracyjny
WSI	– Wojskowe Służby Informacyjne
WSK	– Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego
WSO	– Wewnętrzna Służba Ochrony
WSR	– Wojskowy Sąd Rejonowy
WSW	– Wojskowa Służba Wewnętrzna
WUBP	– Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
WUiAD	– Wydział Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
WUiIN	– Wydział Udostępniania i Informacji Naukowej
WUSW	– Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych
ZHP	– Związek Harcerstwa Polskiego
ZHR	– Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej
ZK	– Zakład Karny
ZMS WUM	– Zakład Medycyny Sądowej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego
ZOMO	– Zmotoryzowane Odwoły Milicji Obywatelskiej
ZSRR	– Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

WSTĘP

Dla Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu rok 2009 był okresem stabilizowania jego struktury organizacyjnej po zmianach, wynikających z nowelizacji ustawy regulującej jego działalność. Stabilizacja ta przyczyniła się do intensyfikacji prac IPN, dostrzegalnej niemal na każdym z jego czterech głównych obszarów działania. Dla pionu archiwalnego najpoważniejsze wyzwanie stanowiło wykonanie tzw. ustawy dezubekizacyjnej, której ciężar realizacji spoczął głównie na barkach pracowników IPN. Wyjątkowe znaczenie w ubiegłorocznych pracach Instytutu miały dwie historyczne rocznice: siedemdziesiąta wybuchu II wojny światowej oraz dwudziesta upadku rządów komunistycznych. Z tej okazji opublikowano liczne wydawnictwa, zorganizowano również wiele wystaw i konferencji.

Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów, kierowane w okresie sprawozdawczym przez dr. Zbigniewa Nawrockiego, było największą strukturą w ramach Instytutu. Podobnie jak w latach ubiegłych, realizowało swoje ustawowe zadania związane z udostępnianiem, digitalizacją, konserwacją i porządkowaniem zasobu archiwalnego, który na koniec 2009 r. osiągnął rozmiary blisko 89 kilometrów bieżących, co oznaczało jego zwiększenie się w ciągu jednego roku o ponad 1,5 kilometra akt. Równocześnie dalszej redukcji uległy rozmiary zbioru zastrzeżonego, z którego w okresie sprawozdawczym przeniesiono do zbioru jawnego 320 jednostek archiwalnych.

Priorytetowe znaczenie miał proces digitalizacji materiałów archiwalnych, który w okresie sprawozdawczym dotyczył przede wszystkim najczęściej wykorzystywanych materiałów aktowych oraz kartotek. W jego ramach w 2009 r. wykonano kopie cyfrowe blisko 16 tysięcy jednostek archiwalnych, a także 35 tys. mikrofilmów i mikrofisz oraz 50 tys. fotografii. Rosła w związku z tym systematycznie liczba dokumentów udostępnianych w formie kopii cyfrowych. Kontynuowano też prace nad unowocześnieniem stosowanych w IPN pomocy archiwalnych. Uruchomiona została m.in. zintegrowana, ogólnopolska baza danych o zasobie archiwalnym *Nexus*, która powinna w znaczący sposób ułatwić zarówno poszukiwanie, jak i selekcję materiałów do kwerend. Powstała też bazodanowa aplikacja *Kartoteki* (elektroniczny wykaz kart z kartotek operacyjnych byłej SB), zaopatrzona w moduł wyszukiwawczy i umożliwiająca podgląd skanu oryginalnego dokumentu. Upowszechnieniu wiedzy o zasobie IPN służyło ponadto opublikowanie w formie książkowej obszernego *Informatora o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej*.

Pion archiwalny na bieżąco wykonywał zadania związane z udostępnianiem materiałów dla podmiotów zewnętrznych oraz pracowników Instytutu, realizując w 2009 r. ponad 63 tys. wniosków w tym zakresie (blisko 7 tys. z nich złożyli dziennikarze i naukowcy). Archiwiści zatrudnieni w komórkach ewidencji BUiAD dokonali też ponad 175 tys. sprawdzeń. Wielkim wyzwaniem było sprawdzenie blisko 200 tys. osób wynikające z realizacji ustawy dezubekizacyjnej z dnia 23 stycznia 2009 r. Równolegle BUiAD opublikował 8 tomów w tym wydawnictwa źródłowe. Popularyzacji działania pionu archiwalnego IPN służył z kolei udział w ogólnopolskiej akcji „Noc Muzeów”, w ramach której kilka tysięcy Polaków mogło obejrzeć wnętrza magazynów IPN i zapoznać się ze sposobem działania archiwistów.

Pion edukacyjno-naukowy IPN, kierowany do kwietnia 2009 r. przez dr. hab. Jana Żaryna, a następnie przez dr. Łukasza Kamińskiego, zorganizował wiele przedsięwzięć naukowych i edukacyjnych związanych z rocznicami wybuchu II wojny światowej i upadku systemu komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej, a także rokiem Stefana Korbońskiego. Połowa z 51 wystaw zorganizowanych przez IPN w 2009 r. dotyczyła tych właśnie tematów. W związku z realizowanym równolegle projektem „Rok Kultury Niezależnej” przygotowano 10 ekspozycji, a także wspierano różne, wysoko oceniane projekty artystyczne (np. Łukasz

Rostkowski L.U.C. otrzymał paszport „Polityki” za album „39/89 Zrozumieć Polskę”, wydany pod patronatem IPN). Kontynuowano też realizację ogólnopolskich i regionalnych projektów badawczych, wśród których szczególnie istotne znaczenie ma publikacja wielotomowego, syntetycznego ujęcia dziejów NSZZ „Solidarność” oraz *Encyklopedii Solidarności*, planowana na 2010 r. W ramach tego samego projektu opublikowano już m.in. tomy dokumentów dotyczące rozpracowania przez SB Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR” oraz wydarzeń z lat 1988–1989, a także monografię stanu wojennego w Warszawie. Licznymi publikacjami zaowocowała realizacja pozostałych tematów badawczych, dotyczących m.in. dziejów komunistycznego aparatu bezpieczeństwa w latach 1944–1990; działań bezpieki wobec środowisk naukowych i twórczych, Kościoła katolickiego i innych wyznań, mniejszości narodowych oraz emigracji i Polonii; historii lat wojny i okupacji. Kontynuowano też rozpoczęty przed kilku laty projekt „Notacje”, dzięki któremu zgromadzono już ponad 500 relacji świadków historii, a także takie wieloletnie projekty dokumentacyjne, jak „Index Polaków zamordowanych i represjonowanych przez hitlerowców za pomoc Żydom”; „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939–1945” czy „Indeks Represjonowanych na Wschodzie”. Dосkonallono również udostępnioną już w Internecie, we współpracy z Instytutem Historii PAN, *Bibliografię Historii Polskiej*.

Łącznie w okresie sprawozdawczym pracownicy BEP opublikowali 479 prac o charakterze naukowym, a także blisko 600 artykułów popularnonaukowych. Historycy z IPN byli stałymi gośćmi programów realizowanych przez TVP, TVP Historia oraz TVN Discovery Historia. Sam Instytut opublikował zaś 188 książek, w tym inne wydawnictwa zwarte, a także kolejne numery „Biuletynu IPN”, który – wydawany w nakładzie 10 tys. egzemplarzy – w większości trafia do gimnazjów i liceów (do wszystkich numerów dołączono tematyczne płyty DVD z filmami dokumentalnymi). Warto podkreślić, że po trzech miesiącach od chwili wydania każdy numer „Biuletynu” jest dostępny w formie elektronicznej na stronie internetowej Instytutu. W 2009 r. kontynuowano również edycję periodyków naukowych „Pamięć i Sprawiedliwość”, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” oraz „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej”, które zyskują coraz mocniejszą pozycję w środowisku historycznym. Instytut był organizatorem i współorganizatorem licznych konkursów, w tym również konkursu na Książkę Historyczną Roku im. Oskara Haleckiego (wspólnie z Polskim Radiem i Telewizją Polską) oraz Debiutu Historycznego Roku im. Władysława Pobóg-Malinowskiego (wspólnie z Instytutem Historii PAN). Kontynuowano też przyznawanie ustanowionej w 2002 r. nagrody Kustosza Pamięci Narodowej, której laureatami w ubiegłym roku zostali Eugenia Maresch, ks. Czesław Wala, Ludwik Jerzy Rossowski, zespół redakcyjny kwartalnika „Zeszyty Historyczne”, a także Instytuty Józefa Piłsudskiego w Londynie i Ameryce.

W okresie sprawozdawczym pion edukacyjny IPN zorganizował – samodzielnie i we współpracy z różnymi partnerami (także zagranicznymi) – 60 sesji i konferencji naukowych oraz popularnonaukowych. Wielu z nich towarzyszyły otwarcia wystaw, a także różne okolicznościowe spotkania. Instytut kontynuował też organizację konkursów dla młodzieży szkolnej (m.in. ogólnopolski konkurs „Na drodze ku wolności». Społeczeństwo polskie w latach 80. Doświadczenia świadka historii”). Z kolei dla studentów i doktorantów zorganizowano w 2009 r. już po raz trzeci Letnią Szkołę Historii Najnowszej. Kontynuowano też takie sprawdzone działania edukacyjne, jak terenowe lekcje historii czy wykłady otwarte.

Nową formą upowszechniania wiedzy o przeszłości, skierowaną głównie do młodzieży, były przygotowane w IPN gry edukacyjne. Jako pierwsze ukazały się gry przypominające o rocznicy wojny obronnej 1939 r. („Awans – zostań marszałkiem Polski” i „Pamięć 1939”) oraz stanie wojennym („Wroniec”). Szeroko dystrybuowane było wydawnictwo multimedialne „Wojna w filmie”, stanowiące element dużego programu edukacyjnego „Opowiem Ci o wolnej Polsce”, adresowanego do wszystkich szkół w Polsce. Konsekwentnie rozwijano też, we

współpracy z Sekretariatem Prezesa, obecność Instytutu w Internecie, czego przejawem było otwarcie kolejnych portali tematycznych (www.korbonski.ipn.gov.pl, www.1wrzesnia39.pl, www.17wrzesnia39.pl, www.rok1989.pl – ten ostatni także w języku angielskim) oraz profilu na portalu społecznościowym www.facebook.com.

W działalności Biura Edukacji Publicznej oraz jego jednostek terenowych istotne znaczenie miała intensyfikacja współpracy z różnymi podmiotami zewnętrznymi, dzięki której zwiększono zasięg oddziaływania poszczególnych przedsięwzięć IPN. Do najważniejszych krajowych partnerów Instytutu należą: Narodowe Centrum Kultury, Fundacja Ośrodka KARTA, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Stowarzyszenie Wolnego Słowa, ZHP, ZHR, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej oraz Muzeum Powstania Warszawskiego. Dobry przykład takiej współpracy stanowiła akcja promocji filmów *Popiełuszko*, *Wolność jest w nas*, *Generał Nil*, *Dzieci Ireny Sendlerowej*. W jej ramach pracownicy pionu edukacyjnego IPN wygłosili wiele prelekcji dla widzów, głównie na pokazach zbiorowych dla młodzieży szkolnej. W lipcu 2009 r. odbyły się też III Polonijne Spotkania z Historią Najnowszą – dwutygodniowy, intensywny kurs najnowszej historii Polski dla nauczycieli z polskich placówek edukacyjnych w 14 krajach.

Rosła aktywność IPN na arenie międzynarodowej. Jego pracownicy występowali na konferencjach, prezentacjach książek oraz wystaw przygotowanych przez Instytut, m.in. w Szwecji, Grecji, Belgii, USA, Izraelu oraz na Białorusi i Ukrainie. Zawarto też istotne porozumienia o współpracy na różnych polach z takimi instytucjami, jak Krajowa Rada Badań Archiwów Securitate, Służba Bezpieczeństwa Ukrainy, Muzeum Holokaustu oraz Woodrow Wilson International Center for Scholars. Szczególnie intensywna była współpraca z partnerami ukraińskimi i izraelskimi, co zaowocowało m.in. wymianą kopii dokumentów na dużą skalę, a także wspólnymi publikacjami.

Istotnym wydarzeniem w obszarze właściwości rzeczowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu było rozpoczęcie, w związku z przedstawieniem w dniu 30 grudnia 2008 r. Prezesowi Instytutu Pamięci Narodowej sprawozdania z przeprowadzonych prac skontrum, działań zmierzających do procesowego rozstrzygnięcia ponad 5200 spraw niezakończonych przez byłą Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Kierujący Komisją dyrektor Dariusz Gabrel wystosował w dniu 25 marca 2009 r. do wszystkich naczelników oddziałowych komisji obszernie pismo zawierające wytyczne ujednolicające zasady postępowania ze sprawami po skontrum. Można uznać, iż w 2009 r. działanie to było jednym z ważniejszych zadań dla pionu śledczego IPN.

Odnotować również należy, w aspekcie aktywności pionu śledczego, postawienie zarzutów funkcjonariuszom państwa komunistycznego w śledztwach dotyczących księdza Jerzego Popiełuszki czy Grzegorza Przemyka.

Wydarzeniem w okresie sprawozdawczym było wystąpienie przez Prezesa IPN do Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego o przywrócenie dziewięciu prokuratorów pionu śledczego na poprzednio zajmowane stanowiska w prokuraturze powszechnej. W 2009 r. łącznie odeszło z pionu śledczego 14 prokuratorów w tym 9 odwołanych w wyniku złożenia wniosku przez prezesa IPN, a powołania otrzymało jedynie 4.

Należy zauważyć, że mimo zmniejszenia obsady prokuratorskiej nie uległa w sposób znaczny zmniejszeniu liczba zakończonych postępowań 1118 (z czego 716 dotyczyło zbrodni komunistycznych, 368 – zbrodni nazistowskich, a 34 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa), w porównaniu do 2008 r. – 1179 spraw. Zdecydowana większość postępowań, po przeprowadzeniu nierzadko wielu czynności procesowych, zakończyła się umorzeniem. Do sądów skierowano 30 aktów oskarżenia, którymi objęto łącznie 45 oskarżonych. Prokuratorzy wystąpili też z 14 apelacjami od orzeczeń sądów I instancji oraz z jedną kasacją do Sądu Najwyższego. W trakcie prowadzonych w dalszym ciągu blisko 1,2 tys. postępowań prokuratorzy pionu śledczego IPN przesłuchali w 2009 r. łącznie ponad

7 tys. świadków. Zgromadzony tą drogą materiał źródłowy może się okazać w przyszłości pomocny w prowadzeniu badań historycznych.

W 2009 r. sądy wydały orzeczenia wobec 53 oskarżonych. Wobec 22 oskarżonych zapadły wyroki skazujące, 5 uniewinniono, 15 skorzystało z dobrodziejstwa ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii, natomiast w stosunku do pozostałych 11 sądów umorzyły postępowanie.

Ostatni kwartał 2009 r. to okres, w którym prokuratorzy i pracownicy sekretariatów oddziałowych komisji poświęcili wiele czasu i wysiłku na wpisanie do Elektronicznego Wykazu Postępowania informacji o 10 000 postępowań karnych, prowadzonych od września 2000 r. do 31 grudnia 2009 r.

Rok 2009 był drugim pełnym rokiem funkcjonowania czwartego pionu IPN, Biura Lustracyjnego, na czele którego stoi prokurator Jacek Wygoda. W tym czasie napłynęło do niego ponad 6,5 tys. oświadczeń ze strony osób podlegających procedurom sprawdzającym, w rezultacie czego w zasobie BL znalazło się już ponad 147 tys. oświadczeń. Na pracę 23 prokuratorów wpływ miały ograniczone możliwości BUiAD w zakresie przeprowadzania kwerend zleczanych przez BL. W okresie sprawozdawczym zdołali oni zweryfikować ponad 5,3 tys. oświadczeń lustracyjnych, przy czym w 79 przypadkach skierowano do sądów wnioski o wszczęcie postępowania lustracyjnego, a także 10 stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych złożonych w trybie art. 20 ust. 5 ustawy lustracyjnej. W tym samym czasie sądy wydały 16 prawomocnych orzeczeń w sprawach lustracyjnych z oskarżenia prokuratorów BL. W 4 sprawach stwierdzono niezgodność z prawdą oświadczeń lustracyjnych, natomiast w 3 przypadkach orzeczono o zgodności z prawdą złożonych oświadczeń wbrew stanowisku prokuratora BL. W pozostałych 9 orzeczeniach – związanych z przypadkami tzw. autolustracji – sąd podzielił stanowisko prokuratora BL i orzekł o zgodności z prawdą złożonych oświadczeń.

Obok weryfikacji oświadczeń podstawowym zadaniem pionu lustracyjnego IPN było tworzenie internetowych katalogów tematycznych (funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa, ludzi piastujących najwyższe stanowiska w hierarchii partyjno-państwowej PRL i osób współpracujących przez organy bezpieczeństwa państwa) oraz wykazu osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej. We wszystkich tych kategoriach opublikowano w Biuletynie Informacji Publicznej IPN dane ponad 13 tys. osób, przy czym największą grupę stanowią funkcjonariusze aparatu bezpieczeństwa PRL (4641 nazwisk) oraz osoby pełniące funkcje publiczne (4376).

* * *

W rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 2 kwietnia 2009 r. w sprawie europejskiej świadomości totalitaryzmu znajdują się m.in. następujące słowa: „Wyrażamy ubolewanie, że dwadzieścia lat po upadku dyktatur komunistycznych w Europie Środkowej i Wschodniej w niektórych państwach członkowskich wciąż niesłusznie ograniczony jest dostęp do dokumentów istotnych dla poszczególnych osób lub potrzebnych do badań naukowych; wzywamy, by we wszystkich państwach członkowskich faktycznie dążyć do otwarcia archiwów, w tym archiwów byłych wewnętrznych służb bezpieczeństwa, tajnej policji i agencji wywiadowczych, choć konieczne jest podjęcie kroków zapobiegających nadużyciom i wykorzystywaniu ich do celów politycznych”. Dzięki pracy Instytutu Pamięi Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu nasz kraj należy do grona tych państw członkowskich UE, w których powyższy postulat Parlamentu Europejskiego doczekał się już spełnienia.

Część I

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

1. Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu

W 2009 r. Kolegium działało w składzie: prof. dr hab. Andrzej Chojnowski, prof. dr hab. Jan Draus, dr Barbara Fedyszak-Radziejowska, Andrzej Gwiazda, Jacek Niemir, prof. dr hab. Andrzej Paczkowski, prof. dr hab. Bogusław Polak, dr Sławomir Radoń, dr hab. Mieczysław Ryba, Andrzej Urbański, dr hab. Teofil Wojciechowski.

Pracami Kolegium od dnia 14 października 2008 r. do 21 września 2009 r. kierował Andrzej Paczkowski, zastępcami przewodniczącego byli Andrzej Chojnowski, Bogusław Polak i Sławomir Radoń. W dniu 22 września odbyły się wybory władz Kolegium na kadencję 2009–2010. W wyniku tajnego głosowania przewodniczącym został Andrzej Chojnowski, zastępcami przewodniczącego Bogusław Polak i Sławomir Radoń. Kolegium odbyło 22 posiedzenia. We wszystkich posiedzeniach oprócz członków Kolegium uczestniczył prezes Instytutu lub delegowany przez niego wiceprezes, a w zależności od tematu obrad brali w nich udział dyrektorzy lub wicedyrektorzy odpowiednich pionów Instytutu oraz pracownicy merytoryczni.

Najważniejszymi i najczęściej omawianymi przez Kolegium problemami były sprawy dotyczące archiwów. I tak biorąc pod uwagę fakt, że wskazane w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej organy posiadające materiały archiwalne, mające trafić do zbiorów IPN, nie zakończyły procesu ich przekazywania, zorganizowano cykl posiedzeń, na które zapraszani byli szefowie (lub upoważnieni oficerowie) Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (14 lipca i 24 listopada), Służby Wywiadu Wojskowego (25 sierpnia) oraz Agencji Wywiadu (6 stycznia i 23 czerwca). Na spotkaniach tych, które odbywały się w obecności prezesa i przedstawicieli pionu archiwalnego IPN, Kolegium podejmowało wysiłki, aby skłonić poszczególne służby specjalne do zakończenia prac związanych z przekazywaniem materiałów archiwalnych oraz porządkowaniem zaległości dotyczących melioracji w zbiorze zastrzeżonym. Pomimo tych starań do końca roku sprawozdawczego nie zostały w pełni dotrzymane podejmowane przez służby zobowiązania w zakresie przekazania archiwaliów.

Ponadto w związku z odwołaniami wnoszonymi przez przedstawicieli właściwych służb członkowie Kolegium, zgodnie z art. 39 ust. 4 ustawy o IPN, zapoznawali się z zakwestionowanymi materiałami i rozpatrzyli odwołania odnośnie do trzech decyzji prezesa dotyczących zbioru zastrzeżonego.

Poza tym na osobnych posiedzeniach omawiano sprawy dotyczące zbiorów audiowizualnych (21 kwietnia), informatora o zasobie archiwalnym (23 czerwca) oraz aktualnych problemów funkcjonowania BUiAD w zakresie udostępniania materiałów archiwalnych podmiotom zewnętrznym (10 listopada). Na posiedzeniu w dniu 15 grudnia omówiono stan realizacji zadań nałożonych na IPN tzw. ustawą deubekizacyjną. Kolegium z satysfakcją przyjęło przedstawione informacje na temat realizacji postanowień tej ustawy i złożyło wyrazy uznania, że pomimo obaw spowodowanych krótkim okresem na wykonanie tych zadań oraz nieuwzględnieniem ich w budżecie Instytutu na rok 2009 zadania te udało się zakończyć terminowo.

W sprawach związanych z archiwami Kolegium podjęło następujące uchwały: w sprawie dokonania dyslokacji w ramach sieci archiwalnej Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu akt postępowań prokuratorskich i sądowych

prowadzonych w trybie tzw. dekretu sierpniowego, przekazanych do zasobu archiwalnego BUiAD przez b. Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Uchwała Nr 3/09 Kolegium IPN-KŚZpNP z dnia 14 lipca 2009 r.); w sprawie przekazania do zniszczenia wyspecjalizowanym jednostkom makulatury oraz formularzy czystych druków, wyodrębnionych w trakcie prac porządkowych (Uchwała Nr 4/09 Kolegium IPN-KŚZpNP z dnia 14 lipca 2009 r.); w sprawie włączenia materiałów po byłej Główniej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu do zasobu historycznego Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Uchwała Nr 5/09 Kolegium IPN-KŚZpNP z dnia 8 września 2009 r.).

Poza sprawami archiwalnymi omawiano także sprawy:

- działalności Biura Lustracyjnego (20 stycznia);
- działalności wydawniczej Instytutu, w tym m.in. strony technicznej, kolportażu (7 kwietnia);
- działalności Gospodarstwa Pomocniczego (26 maja);
- realizacji przedsięwzięć w związku ze zmniejszeniem budżetu Instytutu (9 czerwca);
- planowania na rok 2010 przedsięwzięć z okazji XXX-lecia powstania „Solidarności” (27 października).

Ponadto na posiedzeniu w dniu 25 sierpnia wysłuchano dwóch referatów nt. miejsca Instytutu w badaniach nad dziejami PRL oraz w dniu 6 stycznia omówiono kwestie związane z inwestycjami i majątkiem Instytutu.

Na ośmiu posiedzeniach kontynuowano wysłuchiwanie informacji i omawianie działalności oddziałów terenowych – poznańskiego (3 lutego), szczecińskiego (17 lutego), wrocławskiego (24 marca), łódzkiego (12 maja), katowickiego (9 czerwca), rzeszowskiego (14 lipca), krakowskiego (8 września) i warszawskiego (13 października). W trakcie dyskusji członkowie Kolegium przekazywali swoje uwagi i spostrzeżenia, ewentualnie wysuwali sugestie co do dalszej działalności. W spotkaniach tych oprócz kierownictwa oddziałów uczestniczyli prezes oraz dyrektorzy biur merytorycznych.

Na posiedzeniu w dniu 10 marca omówiono i zatwierdzono „Informację o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w okresie 1 stycznia – 31 grudnia 2008 r.”.

Ponadto 2 spotkania Kolegium poświęcone zostały omówieniu nowelizacji ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej, w trakcie których członkowie wyrazili swoje opinie nt. proponowanych zmian.

Na każdym posiedzeniu prezes (lub jego zastępca) przedstawiał bieżące sprawy Instytutu oraz odpowiadał na pytania i interpelacje.

Kolegium zaniepokojone sytuacją finansową Instytutu przyjęło stanowisko w dniu 10 marca 2009 r. w związku z realizacją zadań wynikających z ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. nowelizującej ustawę o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy b. aparatu bezpieczeństwa. Natomiast w dniu 7 kwietnia 2009 r. zwróciło uwagę na negatywne dla Instytutu konsekwencje atmosfery tworzonej przez część polityków i opiniotwórczych mediów wokół prezesa i Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej.

2. Współpraca międzynarodowa Instytutu Pamięci Narodowej

W roku sprawozdawczym 2009 Instytut Pamięci Narodowej kontynuował współpracę z instytucjami partnerskimi przede wszystkim z Republiką Czeskiej, Niemiec, Danii, Szwecji, Izraela, Słowacji, Bułgarii, Rumunii, Litwy, Łotwy, Estonii, Węgier, Ukrainy i USA. Współpraca ta obejmowała realizację wspólnych przedsięwzięć badawczych, zagraniczne kwerendy archiwalne, udział w konferencjach naukowych z prezentacjami osiągnięć badawczych IPN, prezentację wystaw oraz organizację spotkań naukowców i edukatorów, a także pozyskiwanie materiałów archiwalnych.

Do najważniejszych wydarzeń na polu kontaktów międzynarodowych można zaliczyć fakt, że w dniu 20 stycznia 2009 r. w **Rumunii** podpisano umowę o współpracy między IPN, reprezentowanym przez dr. hab. Janusza Kurtykę, a Consiliul National pentru Studierea Arhivelor Securitatii „CNSAS” (Krajową Radą Badań Archiwów Securitate), reprezentowaną przez dr. Ladislau-Antoniou Csendes. Umowa reguluje zasady współpracy pomiędzy instytucjami. Współpraca archiwalna w ramach tej umowy będzie dotyczyła w szczególności wymiany doświadczeń w zakresie identyfikacji, przetwarzania i udostępniania dokumentów znajdujących się w archiwach obu instytucji oraz w zakresie ich konserwacji i zabezpieczenia oraz wymiany informacji dotyczących rodzajów dokumentów będących w posiadaniu IPN i CNSAS. Współpraca w zakresie badań naukowych i wydania źródeł dokumentacji oraz w dziedzinie edukacji historycznej polegać będzie w szczególności na wspólnych programach i wzajemnym wsparciu w upowszechnianiu wyników badań naukowych, organizowaniu wystaw, seminariów i konferencji, organizowaniu wizyt naukowych, staży i programów szkoleniowych, wspólnym wydaniu opracowań i dokumentów historycznych, działaniach edukacyjnych i wymianie publikacji. Ponadto strony zobowiązały się do ułatwienia dostępu do środków archiwizacji, które dotyczą represji politycznych reżimów totalitarnych skierowanych przeciwko obywatelom polskim i/lub rumuńskim znajdującym się na terytorium Polski i/lub Rumunii, a odnoszącym się przede wszystkim do lat 1939/1989, na podstawie zasad wynikających z ustawy o IPN oraz na podstawie zasad obowiązujących w ramach CNSAS.

Kontynuowano współpracę ze **Służbą Bezpieczeństwa Ukrainy (SBU)**, na mocy której w dniu 3 lutego 2009 r. SBU przekazała IPN odtajnione dokumenty NKWD, dotyczące represji wobec Polaków zamieszkujących na Ukrainie w latach trzydziestych i czterdziestych ubiegłego wieku. Przekazanie dokumentów stało się możliwe dzięki wydaniu 23 stycznia 2009 r. dekretu prezydenta Wiktora Juszczenki o ich odtajnieniu. Część przekazanych dokumentów zostanie opublikowana w przygotowywanej wspólnie przez archiwum IPN i archiwum SBU publikacji źródłowej pt.: „Wielki Terror na Ukrainie. Operacja polska 1937–1938”. Dokumenty te to informacje, doniesienia, meldunki, raporty i akty oskarżenia dotyczące założonych spraw śledczych w ramach operacji skierowanej przeciwko Polakom mieszkającym na Ukrainie w latach 1937–1938. Duża część materiałów to spisy Polaków przeznaczonych do rozpracowania i aresztowania przez NKWD. Ponadto strona ukraińska przekazała do archiwum IPN dokumentację kilku spraw operacyjnych dotyczących represji wobec Polaków z lat 1935–1940. Materiał ten obejmuje m.in. raporty dotyczące zaporoskiego obozu jenieckiego, w tym kopię sprawozdania Ł. Berii w sprawie pracy jeńców tego obozu.

Wśród przekazanej dokumentacji są także „Raporty ze zwalczania polskiego szpiegostwa” z 1935 r., materiały na temat likwidacji polskich organizacji, a także raport kierownictwa Zarządu NKWD obwodu kijowskiego dla ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR „O likwidowanych agenturalnych sprawach w Żytomierzu oraz o polskiej kontrewolucji”. Strona ukraińska przekazała również kilka dokumentów dot. sytuacji w obozie w Starobielsku w październiku 1939 r. Duża część przekazanych dokumentów dotyczy akcji przesiedlenia polskich rodzin z obwodów kijowskiego i winnickiego do Kazachstanu w 1936 r.

W dniach 2–3 czerwca 2009 r. Instytut reprezentowali w Zaporozżu dr Zbigniew Nawrocki, dyrektor BUiAD, oraz dr Jerzy Bednarek, naczelnik WBAiEŻ. Prowadzono wówczas rozmowy dotyczące porozumienia rozszerzającego współpracę pomiędzy IPN a Służbą Bezpieczeństwa Ukrainy.

W wyniku czynionych przez IPN starań, w dniu 3 sierpnia 2009 r. w Kijowie została podpisana między IPN–KŚZpNP a SBU umowa o współpracy archiwalnej, która ułatwiła dostęp do dokumentów zgromadzonych w archiwum SBU. Dzięki porozumieniu w roku sprawozdawczym – 2009, IPN pozyskał ok. 17 tys. kart kopii dokumentów wytworzonych przez sowieckie organy represji, w tym kopie dokumentów dotyczących tzw. ukraińskiej listy katyńskiej. W trakcie pobytu prezes Instytutu Pamięci Narodowej, Janusz Kurtyka, spotkał się z szefem Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, Walentinem Naliwajczenką, oraz omówił zasady współpracy między obiema instytucjami, m.in. przy wspólnej publikacji „Wielki terror na Ukrainie. Operacja polska 1937–1938” oraz albumie o Czarnobylu.

W dniu 7 września wizytę w Instytucie Pamięci Narodowej złożyła pierwsza dama Ukrainy, Katerina Juszczenko, wraz z Ihorem Juchnowskim (szefem ukraińskiego IPN) i Swiatosławem Szeremeto (sekretarzem ukraińskiej Międzyresortowej Komisji ds. Wojen i Represji Politycznych), podczas której omówiono dotychczasową współpracę między Instytutem Pamięci Narodowej a instytucjami ukraińskimi.

W dniu 25 września 2009 r. prezes IPN, Janusz Kurtyka, był gościem prezydenta Ukrainy, Wiktora Juszczenki. Podczas wizyty rozmawiano o historii i jej znaczeniu w relacjach polsko-ukraińskich, o doświadczeniach polskiego IPN oraz jego współpracy z partnerami ukraińskimi. W trakcie spotkania prezes Kurtyka podkreślił znaczenie przekazanych w ostatnim czasie przez archiwum SBU dokumentów, dotyczących obywateli Rzeczypospolitej rozstrzelanych na Ukrainie przez NKWD, i otrzymał zapewnienie, że będą prowadzone dalsze poszukiwania dokumentacji dotyczącej represji wobec obywateli polskich. W spotkaniu udział wzięli także szef pionu archiwalnego IPN, dr Zbigniew Nawrocki, oraz szef SBU, Walentin Naliwajczenko, szef archiwów SBU, Wołodymyr Wiatrowycz, i szef ukraińskiego IPN, Ihor Juchnowski.

Podczas listopadowej wizyty delegacji Instytutu na Ukrainie doszło do kolejnej wymiany kopii materiałów archiwalnych między SBU i IPN. Strona ukraińska pozyskała 19 tys. skanów dokumentów dotyczących spraw ukraińskich, w tym organizacji ukraińskich (m.in. OUN i UPA), zaś strona polska otrzymała 10 tys. skanów archiwaliów dokumentujących represje wobec Polaków w latach 1932–1941.

W grudniu 2009 r. pracownicy WBAiEŻ BUiAD IPN dokonali także kwerendy w zasobie archiwum SBU, typując ponad 6 tys. stron dokumentów, dotyczących spraw polskich, które kierownictwo SBU przekazało następnie do zasobu IPN.

Dzięki współpracy z Ukraińskim Instytutem Pamięci Narodowej i Ambasadą RP w Kijowie 11–12 listopada 2009 r. odbyło się w Kijowie spotkanie polsko-ukraińskiej grupy badawczej historii najnowszej.

Prezes IPN wraz z przedstawicielami IPN uczestniczył w uroczystościach 76. rocznicy Wielkiego Głodu w dniu 25 listopada 2009 r. W uroczystościach tych udział wzięli prezydent Ukrainy, Wiktor Juszczenko, oraz przedstawiciele władz państwowych Ukrainy, Ukraińskiego Instytutu Pamięci Narodu, kierownictwa Służby Bezpieczeństwa Ukrainy. Podczas obchodów miała miejsce prezentacja anglojęzycznego wydania książki „Wielki Głód na Ukrainie 1932–1933” (*Holodomor. The Great Famine in Ukraine 1932–1933*) powstałej we współpracy BUiAD IPN z WPA SBU.

Nadto dyrektor BUiAD, dr Zbigniew Nawrocki, naczelnik OBUiAD we Wrocławiu, dr hab. Tomasz Balbus, spotkali się (w dniu 4 listopada) na Litwie z dyrektorem Archiwum Specjalnego, Ovidijusem Leverisem, dyrektorem generalną Centrum Badania Eksterminacji i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy w Wilnie, Teresą Birutą Burauskaite, oraz dyrektorem tamtejszego

departamentu badań naukowych, dr. Arunasem Bubnysem. W trakcie tego spotkania omówione zostały zasady współpracy między stroną polską i litewską w zakresie wzajemnej wymiany dokumentacji komunistycznej bezpieki dotyczącej represjonowania obywateli Polski i Litwy; kwestia przejęcia do zasobu Instytutu kopii akt z represjami sowieckimi wobec żołnierzy AK i działaczy Delegatury Rządu RP oraz zasady przygotowywania wspólnych wydawnictw źródłowych.

Podjęta została również współpraca oraz nawiązane zostały robocze kontakty z Fundacją Badania Zbrodni Komunistycznych w Tallinie (**Estonia**), z hiszpańskim Centro Documental de la Memoria Histórica w Salamance oraz z czeskim Archiwum Służb Bezpieczeństwa w **Pra-dze**.

Bardzo ważna okazała się współpraca z **Międzynarodową Służbą Poszukiwawczą w Bad Arolsen**, dzięki której uruchomiona została w BUiAD w Warszawie baza danych zawierająca informacje o losach ofiar II wojny światowej.

Zauważyć należy, że w ramach stałej współpracy roboczej między IPN a BStU w dniu 11 marca 2009 r. odbyła się w **Berlinie** prezentacja niemieckiego wydania przygotowanej w BEP IPN książki *Handbuch der kommunistischen Geheimdienste in Osteuropa 1944–1991*, zredagowanej przez Łukasza Kamińskiego, Krzysztofa Persaka, Jensa Giesekea, wydanym przez Vandenhoeck&Ruprecht w Göttingen w 2009 r. Kontynuowana była współpraca związana z realizacją wspólnego projektu IPN i BStU dotyczącego powstania słownika pojęć archiwalnych byłych służb bezpieczeństwa PRL i NRD. Kontakty z Instytutem Gaucka podtrzymuje również OBUiAD we Wrocławiu. Kierownik RUiIN we Wrocławiu, Katarzyna Pawlak-Weiss, jest członkiem zespołu realizującego projekt słownika.

W dniu 23 czerwca 2009 r. odbyło się w Berlinie spotkanie z przedstawicielami sieci instytucji partnerskich z Bułgarii, Czech, Niemiec, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier. W spotkaniu tym Instytut Pamięci Narodowej reprezentowali zastępca prezesa, dr Franciszek Gryciuk, oraz dyrektor Biura Edukacji Publicznej, dr Łukasz Kamiński. W czasie roboczej części spotkania omówiona została aktualna sytuacja w zakresie rozliczenia komunistycznej przeszłości w poszczególnych państwach, dyskutowano także nad projektem wspólnej wystawy. Przedstawiciele 7 instytucji partnerskich jednogłośnie powierzyli Instytutowi Pamięci Narodowej przewodniczenie tej sieci w 2010 r.

IPN zorganizował w dniu 3 marca 2009 r. w **Parlamencie Europejskim** w Brukseli konferencję upamiętniającą postać rotmistrza Witolda Pileckiego przy współudziale eurodeputowanej, Ewy Tomaszewskiej, oraz gościa specjalnego, profesora Michaela R. D. Foota. Na konferencji prezentowany był album *Rotmistrz Witold Pilecki 1901–1948* Jacka Pawłowicza oraz dwujęzyczna strona internetowa www.en.pilecki.ipn.gov.pl.

Również dr Władysław Bułhak reprezentował Instytut Pamięci Narodowej na publicznym wysłuchaniu w Parlamencie Europejskim w Brukseli nt. „European Conscience and Crimes of Totalitarian Communism. 20 Years After”, które odbyło się 18 marca 2009 r., a dr Małgorzata Ptasińska-Wójcik reprezentowała Instytut Pamięci na XXXI sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie w dniach 10–13 września 2009 r.

W dniu 31 marca 2009 r. odbyło się spotkanie prezesa IPN z przedstawicielami Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie (**USA**), dyrektorem Programów Archiwalnych, dr. Radu Ioanidem, Aliną Skibińską oraz pierwszym sekretarzem do spraw politycznych ambasady USA, Craigiem Conwayem. Na spotkaniu omówiono najważniejsze przedsięwzięcia IPN dotyczące tematyki żydowskiej, w szczególności akcję „Życie za życie” i konferencję „Polski i żydowski ruch oporu”, oraz sposób współpracy archiwalnej między instytucjami i harmonogram wdrażania systemu INDEX. Spotkanie zakończyło się wspólną deklaracją prezesa IPN i dyrektora Ioanida w sprawie przyjaźnielskiej i dobrej współpracy w przyszłości, która ma zaowocować wspólną pracą nad opisaniem historii Polaków i Żydów.

Następnie 15 grudnia 2009 r. w Muzeum Holokaustu (United States Holocaust Memorial Museum) została podpisana umowa o współpracy archiwalnej. Umowa dotyczy wzajemnej wymiany zdigitalizowanych materiałów archiwalnych. Szczególnie cenne dla polskiej strony będą zbiory filmów i zdjęć z zasobów Muzeum Holokaustu. Podczas spotkań obie strony wymieniły się doświadczeniami z zakresu działań naukowych i edukacyjnych. Tego samego dnia prezes IPN spotkał się z ambasadorem RP w Waszyngtonie, Robertem Kupieckim, oraz z Zofią Korbońską.

W dniu 17 grudnia podpisano umowę o współpracy naukowej i edukacyjnej z Woodrow Wilson International Center for Scholars. Umowa ta dotyczyła współpracy w realizacji programów badawczych i wzajemnej pomocy w upowszechnianiu wyników badań naukowych. Strony będą wspólnie organizowały seminaria i konferencje naukowe, wspólnie edytowały opracowania i dokumenty historyczne oraz realizowały przedsięwzięcia edukacyjne czy wystawy. Instytut Pamięci Narodowej i Woodrow Wilson Center podejmą współpracę przy realizacji projektu mającego na celu tłumaczenie, digitalizację i publikację wybranych odtajnionych dokumentów na temat historii Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Układu Warszawskiego oraz polskich służb specjalnych. Zagadnienia te będą dotyczyć między innymi terroryzmu, szpiegostwa, roli policji politycznej we wspieraniu dyktatury, a także zdolności systemu totalitarnego do dławienia oporu. Pierwsza część dokumentów dotyczących Układu Warszawskiego ukaże się w 2010 r. (tłumaczenia pierwszych dokumentów udostępnione zostały na witrynie internetowej WWC). Podczas pobytu w Nowym Jorku delegacja IPN gościła w YIVO Institute for Jewish Research (Instytut Badań Żydowskich) oraz Museum of Jewish Heritage (Muzeum Dziedzictwa Żydowskiego). Prezes IPN spotkał się także z przedstawicielami Instytutu Piłsudskiego (ubiegłorocznego laureata nagrody Kustosza Pamięci Narodowej), a w tym z jego prezes, Magdą Kapuścińską. W siedzibie Instytutu Piłsudskiego delegacja zaprezentowała działalność IPN podczas otwartego spotkania z Polonią. Prezes IPN spotkał się też z przedstawicielami nowojorskiej Polonii amerykańskiej, prezesem Frankiem Milewskim oraz prezes, Bożeną Kamińską.

W dniu 8 lipca 2009 r. prezes IPN, Janusz Kurtyka, spotkał się z ambasadorem Izraela w Polsce, Zvi Rav-Nerem, któremu towarzyszył attaché kulturalny ambasady. Podczas spotkania prezes Kurtyka omówił dotychczasową współpracę między IPN a Instytutem Yad Vashem, odbywającą się na polu archiwalnym, oraz działalność badawczą IPN dotyczącą stosunków polsko-żydowskich. Ambasador Zvi Rav-Ner wyraził swoje uznanie dla pracy Instytutu oraz dla zaangażowania we współpracę z Yad Vashem. W następstwie tej wizyty w **Izraelu** w dniu 18 listopada 2009 r. odbyło się spotkanie prezesa IPN z kierownictwem Instytutu Yad Vashem, podczas którego doszło do przekazania materiałów archiwalnych w ramach obowiązujących umów. IPN przekazał Instytutowi Yad Vashem około 20 tys. klatek mikrofilmów, dotyczących losu polskich Żydów (w czerwcu br. przekazano 10 tys. klatek mikrofilmów), strona izraelska przekazała IPN ponad 28 tys. zmikrofilmowanych materiałów archiwalnych.

Instytut Pamięci starał się pogłębiać kontakty zarówno **z Polonią zamieszkałą w świecie zachodnim, jak i mniejszościami narodowymi zamieszkałymi na Wschodzie**. W dniach 16–19 października prezes IPN wraz z delegacją szefów poszczególnych pionów Instytutu przebywał w Chicago na zaproszenie Kongresu Polonii Amerykańskiej (PAC – Polish American Congress). W dniu 16 października delegacja IPN wzięła udział w obradach dorocznego Zjazdu Polonii Amerykańskiej, dotyczących szans i wyzwań stojących przed społecznością polską w USA w XXI wieku. W dniu 17 października podczas spotkania dyrektorów krajowych PAC miała miejsce czterogodzinna dyskusja poświęcona kwestiom lustracyjnym oraz szansom współpracy IPN i Kongresu w tej dziedzinie. W jej trakcie przedstawiciele Instytutu odpowiedzieli na wiele pytań nurtujących Polaków mieszkających w Ameryce oraz przedstawili stan prawny oraz możliwości i zasady korzystania z akt archiwalnych zgromadzonych w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej. Przedstawiono także plany IPN, obejmujące m.in. projekty naukowo-badawcze związane z infiltracją i działaniami przestępczymi wobec polskich środowisk

emigracyjnych, podejmowanymi przez wywiad PRL. W dniu 18 października prezes IPN spotkał się z prezesem PAC, Frankiem Spulą. W toku rozmowy przedyskutowano kierunki i szczegóły współpracy. Jednocześnie IPN pozyskał do swoich archiwów wiele cennych świadectw i materiałów dotyczących Solidarności Walczącej oraz dokumentów z prywatnych kolekcji Polaków mieszkających w USA. Kolejny raz prezes IPN spotkał się z Polonią oraz Zarządem Instytutu Piłsudskiego podczas grudniowego pobytu.

Pracownicy OBUiAD w Katowicach podejmowali współpracę w ramach przygotowywanej publikacji źródłowej z Instytutem Sikorskiego w Londynie, Biblioteką Polską w Londynie i brytyjskim Ministerstwem Obrony. W jej wyniku uzyskano kserokopie materiałów. W powyższej sprawie nawiązano również współpracę z Ambasadą Szwajcarii w Warszawie oraz polskimi instytucjami i organizacjami w Szwajcarii.

W swoich działaniach edukacyjno-popularyzatorskich bardzo dużą wagę Biuro Edukacji Publicznej IPN przywiązuje do kontaktów z Polonią.

Najważniejszą z propozycji jest Program Polonijny skierowany do nauczycieli polonijnych oraz nauczycieli polskich pracujących poza krajem. W lipcu 2009 r. odbyły się III Polonijne Spotkania z Historią Najnowszą – dwutygodniowy, intensywny kurs najnowszej historii Polski i nowoczesnych metod jej nauczania. W kursie wzięli udział nauczyciele z polskich placówek edukacyjnych na Białorusi, Łotwie, Słowacji, Ukrainie, Węgrzech, w Argentynie, Estonii, Francji, Grecji, Kanadzie, Niemczech, Rosji, USA i Wielkiej Brytanii.

Pracownicy OBEP w Białymstoku kontynuowali współpracę z Domem Kultury Polskiej w Wilnie, w jej ramach organizowane były cykliczne spotkania w ramach przeglądu filmowego „Kino Pamięci. Polskie miesiące”. Co dwa miesiące w Domu Polskim w Wilnie i Ejszyszkach lub Solecznikach wyświetlany był film dotyczący najnowszych dziejów Polski. Każdy pokaz poprzedzony był stosownym wykładem przygotowanym przez pracownika Instytutu.

Spśród działań OBEP w Białymstoku skierowanych do środowiska polskiego na Litwie w minionym roku największym wydarzeniem były międzynarodowe uroczystości obchodów 65. rocznicy „Operacji Ostra Brama”, które odbyły się w dniach 4–5 lipca 2009 r. w Białymstoku i Wilnie z udziałem prezesa IPN, dr. hab. Janusza Kurtyki, polskiego korpusu dyplomatycznego w Wilnie i przedstawicieli organizacji kombatanckich w Polsce i na Litwie, w których łącznie uczestniczyło ok. 1000 osób.

Pracownicy BEP i OBEP IPN docierali z zajęciami, szkoleniami i wystawami także do innych państw, m.in. do Szwecji, Grecji, na Węgry, Białoruś i Ukrainę. W październiku kilkunastu nauczycieli polskich pracujących poza krajem (w Grecji, Niemczech, Norwegii, Rosji, USA, Wielkiej Brytanii oraz na Białorusi, Łotwie, Słowacji, Ukrainie i Węgrzech) wzięło udział w szkoleniu przygotowującym do projektu „Opowiem Ci o Wolnej Polsce”. Dla uczniów szkół polonijnych odwiedzających Warszawę przygotowano specjalny program wycieczek historycznych.

Biuro Edukacji Publicznej nawiązało także kontakty z osobami przygotowującymi w MEN propozycje podstawy programowej dla szkół polskich za granicą. Podstawa ta była prezentowana i dyskutowana podczas organizowanych przez IPN spotkań dla nauczycieli polskich pracujących za granicą.

Współpraca międzynarodowa to także zagraniczne prezentacje wystaw przygotowanych przez Instytut Pamięci Narodowej, wystawa „Zbrodnia katyńska” (BEP Centrala) prezentowana była m.in. w Kownie, Kłajpedzie i Szawlach na **Litwie**, wystawa „PRL – tak daleko, tak blisko” (BEP Centrala i OBEP Warszawa) na **Węgrzech** (Budapeszt, Kesthely), w **Szwecji** (Sztokholm) i **USA** (Woodrow Wilson Center w Waszyngtonie), wystawa „Polacy ratujący Żydów w czasie zagłady. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939–1945” (OBEP Rzeszów) w Muzeum Massuah w **Izraelu**, w trakcie której miała miejsce prezentacja książki Mateusza Szpytmy *The Risk of Survival*, oraz wystawa „Solidari cu Romania” („Solidarni z Rumunią”) (OBEP Poznań) w miejscowościach Cluj, Sighietu, Marmatie, Timisoara w **Rumunii**.

Pracownicy IPN uczestniczyli w 2009 r. w kilkunastu zagranicznych konferencjach naukowych, których część była zorganizowana przez wymienione wyżej instytucje partnerskie. Do najważniejszych należały m.in. „Promocja wartości demokratycznych i przestrzeganie praw człowieka w działalności służb specjalnych” (Kijów 24 kwietnia 2009; uczestnik z IPN: Andrzej Pieczunko); „Doświadczenia krajów postkomunistycznych w zakresie archiwów komunistycznych służb specjalnych” (Praga 26–27 maja 2009; uczestnicy z IPN: Andrzej Pieczunko, Wojciech Sawicki); „Rola KGB w Europie Środkowo-Wschodniej” (Waszyngton 20–21 sierpnia 2009, organizator: Woodrow Wilson Center, uczestnicy z IPN: dr Łukasz Kamiński, dr Władysław Bułhak); „Coming to Terms With the Past as a Foundation of Democratization: 20 Years Since the Disclosure of the Secret Protocols of the Nazi-Soviet Pact” (Tallin 17–18 września 2009; organizator: Estonian Foreign Policy Institute; uczestnik z IPN: dr Krzysztof Persak); „Twenty Years after the Fall. Reappraisal of the End of Communism” (Rzym, 9–10 października 2009; organizator: Instituto Gramsci; uczestnik z IPN: dr Łukasz Kamiński); „Addressing the challenge of declassification archival materials in Ukraine: towards a strategic partnership between the government and civil society” (Jalta, 19 października 2009; uczestnicy z IPN: dr Rafał Leśkiewicz i Andrzej Pieczunko); „Fourth round of NATO-Ukraine Staff Talks in Intelligence and Security Sector Reform in Ukraine under JWGD” (Jalta 20 października 2009; uczestnicy z IPN: dr Rafał Leśkiewicz i Andrzej Pieczunko).

Pośród innych działań edukacyjnych o charakterze międzynarodowym warto wymienić seminarium dla ukraińskich nauczycieli historii „Nauczanie historii i relacji z sąsiadami” (5–6 kwietnia 2009) zorganizowane we współpracy z Ambasadą RP w Kijowie, Uniwersytetem im. Borysa Hrinchenki i Ukraińskim Instytutem Pamięci Narodowej (spotkaniu towarzyszyła prezentacja wystawy przygotowanej przez OBEP Lublin „Polacy–Ukraińcy 1939–1947”), na spotkaniu IPN reprezentowali: Agnieszka Rudzińska, zastępca dyrektora BEP, Agnieszka Jaczyńska i Mariusz Zajączkowski z OBEP Lublin, oraz konferencję edukacyjną „Wokół okrągłego stołu” (24–25 kwietnia 2009), która miała miejsce w Budapeszcie. Konferencji tej towarzyszyła prezentacja wystawy „PRL – tak daleko, tak blisko” przygotowana w ramach uroczystości związanych z jubileuszem 35-lecia istnienia Szkolnego Punktu Konsultacyjnego przy Ambasadzie RP w Budapeszcie. BEP IPN reprezentowali: dr Andrzej Zawistowski, Kamila Sachnowska i Rafał Pękała, którzy przeprowadzili wykłady, prelekcje, lekcje oraz warsztaty wokół zagadnień związanych z upadkiem komunizmu w Polsce.

W ramach obchodów 70. rocznicy agresji sowieckiej na Polskę w dniach 17–18 września 2009 r. miała miejsce akcja edukacyjna przeprowadzona w szkołach Wilna oraz rejonów wileńskiego i solecznickiego na Litwie. Grupa edukatorów z IPN oraz nauczycieli współpracujących z Instytutem przygotowała i przeprowadziła na prośbę Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” lekcję poświęconą agresji ZSRR na Polskę 17 września 1939 r. i konsekwencji realizacji paktu Ribbentrop-Mołotow. Jedną z prowadzonych lekcji była hospitowana przez przedstawiciela Ministerstwa Edukacji Litwy. Po jej zakończeniu na ręce edukatorki z IPN zostały złożone gratulacje i podziękowania za interesujące przedstawienie omawianego problemu.

W dniach 28–29 maja 2009 r. w Krakowie oraz 8–10 listopada 2009 r. w Moskwie odbyły się kolejne spotkania uczestników Polsko-Rosyjskiej Grupy do Spraw Trudnych. Wśród uczestników składu polskiej części Grupy w pracach udział bierze Dariusz Gabrel, dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (powołany w 2008 r. w skład grupy przez ministra spraw zagranicznych). Celem i zadaniem prac grupy są działania zmierzające do wzajemnego zrozumienia odmiennych ocen spraw trudnych z przeszłości w tym sprawy zbrodni w Katyniu. Podczas spotkań grupy wypracowano propozycję, aby Polska i Rosja, jak również czynniki decyzyjne tych państw podjęły m.in. kroki na rzecz zachowania pamięci o zbrodni w Katyniu i jej ofiarach.

3. Wybrane inicjatywy Instytutu Pamięci Narodowej w ramach obchodów rocznic przypadających w 2009 r.

Rok 2009 to czas znaczących rocznic w historii Polski, dlatego Instytut Pamięci Narodowej jako pierwsza i jedyna instytucja już wiosną 2008 r. opracował i przekazał władzom państwowym (prezydentowi, premierowi RP i szefowi MSZ) kompleksową propozycję obchodów i propozycje haseł przewodnich uroczystości – „Zaczęło się w Polsce” i „First to fight”. Hasła te zostały wykorzystane przez rząd jako oficjalne hasła obchodów rocznicowych. Instytut Pamięci Narodowej bardzo aktywnie włączył się w obchody rocznicowe zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym, organizując przedsięwzięcia o charakterze naukowym i edukacyjnym związane z rocznicą początku upadku systemu komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej (symboliczny czerwiec 1989), kampanią polską z września 1939 r. czy z Rokiem Stefana Korbońskiego.

W ramach tych rocznic zorganizowane zostały konferencje, sesje naukowe i popularnonaukowe, wystawy, jak również kierowane bezpośrednio do szkół szkolenia, lekcje i wykłady, przygotowywane przez pracowników pionu naukowego i archiwalnego IPN. W związku z rocznicami wydano kilkadziesiąt książek.

Niżej zostały zaprezentowane przykładowe działania związane z rocznicą Września 1939 r. i Czerwca 1989 r. (pełen wykaz działań znajduje się w odpowiednich załącznikach Aneksu).

Działania związane z rocznicą Września 1939 r.

Konferencje

1. Sympozjum naukowe „Wieluń 1 września 1939 r.” (Łódź, 18 V 2009, organizacja: OBEP Łódź, burmistrz Wielunia i starosta powiatu wieluńskiego).
2. Konferencja popularnonaukowa „70. rocznica Bitwy pod Mokrą i wybuchu II wojny światowej na Ziemi Kłobuckiej” (Kłobuck, 28 VIII 2009, organizacja: OBEP Katowice, Starostwo Powiatowe w Kłobucku, Gmina Kłobuck i Zespół Szkół nr 3 w Kłobucku).
3. Konferencja „Wrzesień 1939 roku na Podkarpaciu” (Rzeszów, 8 IX 2009, organizacja: OBEP Rzeszów, Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie, Placówka Żandarmerii Wojсковej w Rzeszowie).
4. Konferencja popularnonaukowa „Militaryjne i polityczne aspekty kampanii polskiej 1939 r. z perspektywy 70-lecia” (Wrocław, 24–25 IX 2009, organizacja: OBEP Wrocław, Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego i Koło Naukowe Historyków Wojskowości).
5. Międzynarodowa konferencja naukowa „Od wojny do wolności. Wybuch i konsekwencje II wojny światowej 1939–1989” (Gdańsk, 5–6 X 2009, organizacja: OBEP Gdańsk, Uniwersytet Gdański, Muzeum II Wojny Światowej, Europejskie Centrum Solidarności, Urząd Miejski w Gdańsku).

Wystawy

1. „1939” – BEP Centrala.
2. „*A więc wojna!!! Ludność cywilna we wrześniu '39*” – OBEP Lublin.
3. „Bądźcie bez litości. Polityka niemieckich władz okupacyjnych wobec ludności polskiej w dystrykcie radomskim 1939–1945” – OBEP Lublin, Delegatura w Radomiu.
4. „Pierwsza odsłona. Okupacja niemiecka na Kaszubach i Kociewiu w 1939 r.” – OBEP Gdańsk.
5. „Podkarpacki wrzesień 1939 r.” – OBEP Rzeszów.

6. „Sowiecka agresja 17 IX 1939 r. na ziemiach Polski północno-wschodniej” – OBEP Białystok.
7. „Woldenberg. Jenieckie losy oficerów Września” – OBEP Szczecin.

Wydawnictwa

1. *1939–2009 17 września. 70. rocznica sowieckiej agresji na Polskę*, Białystok 2009.
2. *„A więc wojna...” Ludność cywilna we wrześniu 1939 r.*, Warszawa 2009.
3. Bębniak G., *Mikołów w początkach II wojny światowej*, Mikołów 2009.
4. *Okaleczone miasto – Warszawa ’39. Wojenne zniszczenia obiektów stolicy w fotografiach Antoniego Snawadzkiego*, oprac. M. Majewski, Warszawa 2009.
5. Smyczek J., *Listy z Wehrmachtu*, oprac. Sebastian Rosenbaum, Katowice 2009.
6. Wardzyńska M., *Był rok 1939. Operacja niemieckiej policji bezpieczeństwa w Polsce Intelligenzaktion*, Warszawa 2009.
7. *Wieluń 1 IX 1939 r.*, red. J. Żelazko, A. Ossowski, Łódź 2009.
8. *Wieluń był pierwszy. Bombardowania lotnicze miast regionu łódzkiego we wrześniu 1939 r.*, red. J. Wróbel, Łódź 2009.
9. Wyrzykowski K., Zajączkowski S., *„Łupaszka” 1939*, Warszawa 2009.
10. *Zagłada polskich elit. Akcja AB-Katyń*, wydanie II poprawione, Warszawa 2009.
11. „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” *Wojna i powstanie* (nr 8–9, 2009 r.; dodatek: płyta DVD z filmami: *PAST-a 1944* i *W lasach Piaśnicy*).
12. „Pamięć i Sprawiedliwość” nr 14 poświęcony okupacji niemieckiej i sowieckiej ziem polskich.

Inne wybrane działania

1. Ogólnopolski projekt edukacyjny „Kamienie pamięci – Znajdź bohatera Września”.
2. Gra miejska „Szlakiem cywilnej obrony Warszawy”.
3. 70. rocznica sowieckiej agresji na Polskę. Akcja edukacyjna na Litwie Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” i Biura Edukacji Publicznej IPN.
4. Rajdy historyczne, m.in. „Śladami obrońców miasta – w 70. rocznicę bohaterskiej obrony Białegostoku przed agresją hitlerowską 15 IX 1939 r.”, V rajd historyczny Szlakiem Pamięci – „Fortyfikacje obronne na Śląsku we wrześniu 1939 roku”, Rajd historyczny „Szlakami walk wojny obronnej 1939 roku w regionie świętokrzyskim”.
5. Uruchomienie portalu internetowego www.1wrzesnia39.pl/www.17wrzesnia39.pl.
6. Warsztaty dla nauczycieli i uczniów.
7. Prelekcje i wykłady.
8. Lekcje z historii najnowszej – „A więc wojna...” – polski wrzesień 1939 roku.
9. „Pamięć ’39” – gra edukacyjna.

Działania związane z rocznicą Czerwca 1989 r.

Konferencje

1. Sesja popularnonaukowa „1989. Narodziny wolności: wybory czerwcowe 1989 roku w Koszalińskim” (Koszalin, 2 VI 2009 r., organizacja: OBEP Szczecin, Archiwum Państwowe w Koszalinie, Muzeum w Koszalinie i koszalińska Biblioteka Publiczna im. J. Lelewela).
2. Sesja popularnonaukowa „Sukces był pełny” (Łódź, 3 VI 2009, organizacja: OBEP Łódź, Zarząd Regionu Ziemi Łódzkiej NSZZ „Solidarność”, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Łodzi i Instytut Europejski w Łodzi).
3. Konferencja naukowa „Upadek systemu komunistycznego na Górnym Śląsku” (Katowice, 4 VI 2009, organizator: OBEP Katowice).

4. Konferencja naukowa „Społeczeństwo Polski północno-wschodniej wobec przemian ustrojowych w latach 1989–2009” (Olsztyn–Białystok, 4–5 VI 2009, organizacja: OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie, Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Sejmik Województwa Podlaskiego, Zarząd Regionu Warmińsko-Mazurskiego NSZZ „Solidarność”, Zarząd Regionu Podlaskiego NSZZ „Solidarność”).
5. Konferencja „Wybory 1989 r. w Polsce południowo-wschodniej” (Łańcut, 8 VI 2009, organizacja: OBEP Rzeszów, Zarząd Regionu NSZZ „Solidarność” Region Rzeszowski, Muzeum Zamek w Łańcutie i Oddział Okręgowy NBP w Rzeszowie).
6. Międzynarodowa konferencja naukowa „1989–2009. Dwadzieścia lat po obaleniu komunizmu w Polsce i Czechosłowacji” (Wrocław, 30 IX 2009, organizacja: OBEP Wrocław i Oddział Okręgowy Katolickiego Stowarzyszenia Civitas Christiana we Wrocławiu).

Wystawy

1. „1989. Narodziny wolności. Wybory czerwcowe 1989 roku w Szczecinie” – OBEP Szczecin.
2. „Olsztyński Czerwiec '89” – OBEP Białystok, Delegatura IPN w Olsztynie.
3. „Pamiętny rok 1989” – OBEP Łódź.
4. „Wybory '89” – OBEP Rzeszów.
5. „Wybory 1989 r.” – OBEP Białystok.
6. „Wybory czerwcowe 1989 r. Bydgoszcz-Toruń-Włocławek” – OBEP Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy.

Wydawnictwa

1. *Olsztyński Czerwiec '89*, Olsztyn 2009.
2. *Służba bezpieczeństwa wobec przemian politycznych 1988–1990. Region łódzki*, wstęp, wybór i oprac. S. Pilarski, Warszawa 2009.
3. *Wybory '89 w Polsce południowo-wschodniej w dokumentach SB*, wstęp J. Borowiec, D. Iwaneczko, wybór i oprac. J. Borowiec, Warszawa-Rzeszów 2009.
4. *Year of 1989 Freedom*, Warszawa 2009.
5. *Zmierzch dyktatury. Polska lat 1986–1989 w świetle dokumentów, tom I (lipiec 1986 – maj 1989)*, wybór, wstęp i oprac. A. Dudek, Warszawa 2009,
6. „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 5–6 (100–101), poświęcony dekadzie 1979–1989.

Inne wybrane działania

1. Uruchomienie strony internetowej www.rok1989.pl (także w języku angielskim).
2. Projekt „89-ty o 89-tym” – Szczecin, 4 czerwca 2009.
3. Prelekcje i wykłady.
4. „Lekcje z historii najnowszej” – „W samo południe” – wybory 4 czerwca 1989.
5. Patronował koncertowi Jazz Jamboree „Jazz muzyką wolności – Jacek Karczmarski ...dwadzieścia lat po” – Warszawa, 13 grudnia 2009 r.

4. Sekretariat Prezesa IPN

Sekretariat Prezesa to komórka organizacyjna kierowana przez dyrektora Dorotę Koczwańską-Kaliłę, realizująca swoje zadania poprzez pracowników zatrudnionych w Wydziale Obsługi Bieżącej (11 osób), Wydziale Informacji i Komunikacji Społecznej (9 osób) oraz Samodzielnej Sekcji ds. Serwisów Internetowych (powstała na mocy zarządzenia z dnia 15 lipca 2009 r. prezesa IPN w sprawie zmiany regulaminu organizacyjnego), w której zatrudnionych jest 7 osób.

Do zadań Wydziału Obsługi Bieżącej należy obsługa administracyjno-biurowa prezesa IPN, zastępców prezesa oraz Kolegium. Natomiast działania merytoryczne Wydziału Informacji i Komunikacji Społecznej oraz Samodzielnej Sekcji ds. Serwisów Internetowych, opisane zostały niżej.

Wydział Informacji i Komunikacji Społecznej oraz Samodzielna Sekcja ds. Serwisów Internetowych

Celem istniejącego Wydziału jest prowadzenie profesjonalnej polityki komunikacyjnej, dotarcie do jak najszerszych kręgów społecznych z misją Instytutu, tym samym kształtowanie poprzez media i inne środki komunikacji pozytywnego wizerunku Instytutu w przestrzeni publicznej. Zespół realizuje w ramach wydziału następujące zadania związane z komunikacją zewnętrzną, jak i wewnętrzną Instytutu:

1) informacyjne

- relacje z mediami;
- środowiskami;
- szeroko pojętą publicznością;
- z poszczególnymi pionami wewnątrz Instytutu.

2) promocyjne

- związane ściśle z działaniami BEP w zakresie wydawnictw, sesji, wystaw oraz innymi pionami;
- związane z działaniami podjętymi przez Sekretariat Prezesa w ramach kampanii społeczno-edukacyjnych.

W ramach prac zespołu prowadzone są działania związane z bieżącymi relacjami z mediami, monitorowaniem mediów, z prowadzeniem stron internetowych, obsługą wydarzeń specjalnych, obsługą wydarzeń zagranicznych, obsługą bieżącą, współpracą z oddziałowymi komórkami informacyjnymi, doradztwem strategicznym.

Jednym z najważniejszych wydarzeń specjalnych przygotowywanych przez Wydział jest uroczystość wręczania nagród prezesa IPN, „Kustosz Pamięci Narodowej”. Nagroda przyznawana jest od 2002 r. za szczególnie aktywny udział w upamiętnianiu historii narodu polskiego w latach 1939–1989, a także za działalność publiczną zbieżną z ustawowymi celami Instytutu Pamięci Narodowej. Celem Nagrody jest przywracanie szacunku dla narodowej przeszłości, chronienie wartości, dzięki którym Polska przetrwała przez lata zniewolenia. „Kustosz” przyznawany jest osobom fizycznym lub instytucjom na corocznej uroczystej gali.

Prezentowanie efektów działalności Instytutu w połączeniu z ważnymi wydarzeniami z najnowszej historii daje możliwość szerokiego i wszechstronnego pokazania rzeczywistej pracy Instytutu, jednocześnie spełniając jedno z podstawowych zadań należących do tej instytucji – edukowanie społeczeństwa. Do ciekawszych inicjatyw (działanie zorganizowane we współpracy z pionem archiwalnym i edukacyjnym) Instytutu można zaliczyć udział w „**Nocy Muzeów**”. We wszystkich miastach Polski, w których odbywała się „Noc Muzeów”, IPN otworzył swoje archiwa i siedziby. W ramach warszawskiej „Nocy Muzeów” można było zobaczyć:

- Centrum Edukacyjne IPN, a w nim: wystawę „Najnowsza historia Polski w odcinkach 1939–1989” – zwiedzający mogli cofnąć się w czasie do września 1939, a następnie przeżyć swego rodzaju podróż przez historię aż do roku 1989 za pomocą m.in. multimedów oraz projekcji filmów historycznych przygotowanych przez pracowników IPN.
- Archiwum IPN (BUiAD) – po raz pierwszy udostępnione szerszej publiczności, a w nim: prezentację wybranych archiwaliów i metod pracy pionu archiwalnego IPN oraz dwie wystawy: „Twarze warszawskiej bezpieki” oraz „PRL –tak daleko, tak blisko”.
- Wystawę plenerową – „Fotografia bez cenzury 1976–1989”, poświęconą fotografii, która dokumentowała rzeczywistość PRL-u w opozycji do fotografii oficjalnej.

Wśród opisanych narzędzi informowania o działalności Instytutu znalazły się także: stoiska promocyjne z katalogami publikacji IPN, przewodnik po IPN, informatory, foldery, ulotki, gadżety promujące stronę internetową Instytutu. Dodatkową atrakcją stanowiła możliwość wydrukowania na powielaczu (tak jak dawniej w podziemnych drukarniach) informacji o IPN oraz kolejnym projekcie Instytutu dotyczącym niezależnej kultury w PRL. Zorganizowano konferencję prasową, udzielono kilku wywiadów, informacje znalazły się na stronach internetowych IPN oraz wielu innych portalach. Podjęto współpracę z innymi instytucjami w sprawie wzajemnego promowania wystaw. Instytucje te ze względu na podobny charakter działalności oraz bliskość miejsca były dobrymi partnerami do rozpowszechnienia tej akcji. Należały do nich m.in. Muzeum Powstania Warszawskiego, Gabinet Numizmatyczny, Mennica Państwa, Muzeum Woli, Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy, Dom Spotkań z Historią, Muzeum Historyczne m.st. Warszawy. IPN po raz pierwszy włączył się w ogólnopolską „Noc Muzeów”. Inicjatywa oraz sposób jej realizacji spotkały się z pozytywnymi ocenami zwiedzających, którzy swoje wpisy zamieścili w Księdze pamiątkowej.

Jednym z ważniejszych działań podjętych w 2009 r. jest projekt pt. **Rok Kultury Niezależnej** – realizowanym we współpracy Centrali i oddziałów. Jego celem jest przypomnienie o tym, jak ogromne znaczenie w kształtowaniu świadomości Polaków w czasach PRL miała niezależna kultura. Z tym projektem wiążą się także dalej sięgające konotacje dotyczące roli kultury w życiu narodów, kształtowaniu postaw ludzi. Ponadto pozwala on na przesunięcie akcentów z tzw. teczek na rzeczywiste pole działań badawczych IPN. Środowiska artystyczne, dziennikarskie, ich rola w okresie PRL znajdzie bowiem odbicie w przygotowywanych przez instytut pracach naukowych, sesjach, dyskusjach zupełnie nieznanymi szerszej opinii publicznej. Patronat nad tym projektem objął minister kultury i dziedzictwa narodowego.

Projekt „Rok Kultury Niezależnej” ma formę cyklu imprez, które odbywają się od połowy 2009 i potrwają do połowy 2010 r. Wydarzenia kulturalne są organizowane w całej Polsce, w miejscach, gdzie znajdują się oddziały i delegatury. Poprzez wystawy, sesje, konferencje, koncerty, spektakle teatralne przypominane są poszczególne dziedziny niezależnej działalności kulturalnej, takie jak film, teatr, muzyka, literatura, sztuki plastyczne. Wydane zostaną publikacje albumowe, które będą tworzyć unikalną serię wydawniczą, trwale dokumentującą dorobek kultury niezależnej. W serii ukażą się m.in. albumy o znaczkach, prasie podziemnej, wydawnictwach, fotografii, teatrze, sztukach plastycznych, kulturze niezależnej w kościele, związkach emigracji ze środowiskami kultury niezależnej itp. W projekt ten zostały zaangażowane organizacje skupiające środowiska niezależne lat osiemdziesiątych, Stowarzyszenie Pokolenie, Stowarzyszenie NZS 80, Stowarzyszenie Wolnego Słowa oraz władze regionalne. Uruchomiony został portal internetowy www.kultura-niezalezna.pl oraz podjęta została współpraca na szeroką skalę z mediami. Wyprodukowano specjalny spot telewizyjny w ramach kampanii edukacyjnej informujący o całym przedsięwzięciu, przygotowane zostały ulotki, wywiady, dodatki do gazet, aby jak najszerzej dotrzeć do społeczeństwa.

W związku z 20. rocznicą obalenia systemu komunistycznego w Polsce i Europie Środkowej został przygotowany portal www.rok1989.pl ukazujący rolę Polski w wydarzeniach 1989 na tle innych państw regionu. Informacje opracowano także w języku angielskim.

Z kolei w 70. rocznicę wybuchu II wojny światowej został uruchomiony portal pod adresem www.1wrzesnia39.pl, www.17wrzesnia39.pl także portal poświęcony S. Korbońskiemu www.korbonski.ipn.gov.pl

Kolejna rocznica wprowadzenia 13 grudnia stanu wojennego zaowocowała różnymi przedsięwzięciami. Uruchomiony został w wersji angielskiej portal www.13grudnia81.pl. Instytut Pamięci Narodowej i Narodowe Centrum Kultury zorganizowały akcję społeczno-edukacyjną „Pamiętaj o 13 grudnia”, która miała na celu przybliżenie młodym Polakom dramatycznych wydarzeń z okresu stanu wojennego. Jednym z jej elementów była książka Jacka Dukaja *Wroniec*, która opowiada o tamtych chwilach w niezwykle sposób, widziany oczami dziecka. W ramach tej akcji została wydana płyta z piosenkami Kazika i z nagraniem fragmentami książki czytany przez Jana Peszka i gra edukacyjna *Wroniec*.

Ponadto Instytut patronował koncertowi poświęconemu pamięci Jacka Karczmarskiego w ramach koncertów Jazz Jamboree „Jazz muzyką wolności – Jacek Karczmarski ...dwadzieścia lat po”. Coroczną inicjatywę „Młodzi Pamiętają” Instytut również wsparł swoim patronatem.

W roku 2009 z udziałem IPN zostały wydane płyty o charakterze historyczno-edukacyjnym: „39/89 Zrozumieć Polskę” (Łukasz Rostkowski L.U.C.), „Pamiętnik z Powstania Warszawskiego”.

Wydział zorganizował wraz z OBEP Warszawa konferencję upamiętniającą rtm. Witolda Pileckiego w Parlamencie Europejskim i na Katolickim Uniwersytecie w Leuven, której towarzyszyła prezentacja wystawy i strony internetowej www.pilecki.ipn.gov.pl. Zorganizował także wraz z BEP *Dzień S. Korbońskiego* w Sejmie. Na tę okoliczność IPN przygotował album, wystawę oraz portal internetowy.

Włączył się także w promocję filmu *Rodzina Kowalskich* w ramach projektu „Życie za życie”, filmu *Generał Nil* oraz filmu *Popiełuszko. Wolność jest w nas*. Uczestniczył w Targach Książki Historycznej, organizując wystawę i cykle spotkań z historykami. Przygotował akcję ulotkowo-billboardową w ramach rocznicy odzyskania niepodległości „39–89” oraz rocznicy Powstania Warszawskiego.

We współpracy z BEP opracował „Przewodnik IPN” w języku polskim i angielskim oraz kalendarze na 2010 r. Współorganizował wystawy: o księdzu J. Popiełuszko „Pomnażanie dobra” w rocznicę jego śmierci, wystawę i panel dyskusyjny „Polacy i Niemcy przeciwko komunistycznej dyktaturze” z Fundacją Adenauera oraz z Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie promocję programu „Straty osobowe”.

Po raz drugi, w ramach promocji książki historycznej wraz Polskim Radiem i TVP ogłosił konkurs na Najlepszą Książkę Historyczną Roku. Pod koniec roku wydział uruchomił na portalu społecznościowym Facebook profil Instytutu Pamięci Narodowej. Ponadto kontynuował współpracę z dotychczasowymi instytucjami.

WiKS wraz z Samodzielną Sekcją ds. Serwisów Internetowych starał się oddziaływać na opinię publiczną, przekazując jak najwięcej informacji do mediów i na stronę internetową www.ipn.gov.pl. Ze sporządzonego zestawienia (zob. tabela 1) wynika, że ilość przekazywanych informacji zwiększyła się parokrotnie. Wprowadzono też nowe formy komunikowania, takie jak newsletter oraz zamieszczanie informacji i odpowiedzi na nie w związku z podejmowanymi przez Instytut akcjami społecznymi.

Tabela 1. Niektóre dane dotyczące liczby publikacji na stronie internetowej IPN w latach 2002–2009

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 (stan na 2 grudnia 2009 r.)
Aktualności (dot. imprez IPN)	987					851	1048	1330
Komunikaty prasowe	237					117	132	151
Informacje o wydanych książkach	14	25	37	31	35	59	82	131
Newsletter wysyłany do następującej liczby adresatów						Pocz. roku 346 Koniec roku 999	Pocz. roku 1040 Koniec roku 1498	Pocz. roku 1525 Koniec roku 1824
Pisma prezesa IPN w sprawie dekomunizacji ulic						28	74 (+ 23 odpowiedzi z gmin)	36 (+ 10 odpowiedzi z gmin)
Portale edukacyjne IPN (nowe)						2	3	5

Nadto należy wspomnieć, iż Maria Dmochowska, zastępca prezesa IPN-KŚZpNP, zajmuje się koordynacją działalności Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” oraz prowadzeniem pierwszego z nich – warszawskiego.

Pierwszy Klub Historyczny im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” powstał w Warszawie w lutym 2002 r. w wyniku porozumienia o współpracy między Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej a Instytutem Pamięci Narodowej – Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Do początku 2009 r. działało już w całej Polsce, przy oddziałach IPN-KŚZpNP, dwadzieścia klubów. W roku 2009 powstały dwa nowe: w Puławach (oddział lubelski) i w Warszawie Białoleśce (oddział warszawski).

Kluby te mają łącznie już kilka tysięcy członków i sympatyków oraz okazały się ważną i skuteczną formą dotarcia do szerokich kręgów społecznych, w tym młodzieży i nauczycieli, a także kombatanatów, z wiedzą o Polskim Państwie Podziemnym, SZP-ZWZ-AK i innych formacjach niepodległościowych, o zbrodniach obu okupantów oraz o powojennym oporze wobec komunistycznej władzy w Polsce (do 1989 roku).

Bliska współpraca ze środowiskami kombatanckimi zaowocowała m.in. powstaniem w IPN notacji filmowych o członkach klubów i była zachętą do opracowywania przez nich, jako uczestników wydarzeń historycznych, własnych wspomnień, a także do przekazywania do archiwum posiadanych dokumentów historycznych.

Spotkania mają bogatą oprawę multimedialną, wyświetlane są na nich filmy, pokazywane slajdy itp. Referaty wygłaszają historycy zarówno z IPN, jak i inni, często bardzo znani. Kilka spotkań było nagranych i emitowanych przez stacje radiowe i telewizyjne.

Kluby mają swoje miejsce na stronie internetowej IPN-KŚZpNP [www.ipn.gov.pl/klub_grota]. Trwają przygotowania do uruchomienia własnego portalu.

Pełny wykaz spotkań 22 Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” znajduje się w Aneksie.

NAGRODA KUSTOSZ PAMIĘCI NARODOWEJ

Nagroda została ustanowiona w lipcu 2002 r. przez prezesa Instytutu Pamięci Narodowej. Ma charakter honorowy, a jej laureaci otrzymują tytuł Kustosza Pamięci Narodowej. Nagroda ma przywrócić szacunek dla narodowej przeszłości, chroniąc wartości, dzięki którym Polska przetrwała przez lata zniewolenia.

Kapituła przyznaje Nagrodę corocznie. Kapitułę przewodniczy prezes Instytutu Pamięci Narodowej. W skład Kapituły wchodzi m.in. kolejni laureaci nagrody.

Nagroda przyznawana jest instytucjom, organizacjom społecznym i osobom fizycznym za szczególnie aktywny udział na rzecz upamiętniania historii polskiego narodu w latach 1939–1989, a także za działalność publiczną zbieżną z ustawowymi celami Instytutu Pamięci Narodowej.

Laureaci 2009 r.

Eugenia Maresch, ks. Czesław Wala,
Ludwik Jerzy Rossowski,
Zespół redakcyjny
„Zeszytów Historycznych”,
Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie
i Instytut Józefa Piłsudskiego
w Nowym Jorku

*Projekt i wykonanie
statuetki Paweł
Erazmus*

Dotychczasowi Laureaci

w roku 2002

- prof. Elżbieta Zawacka
- prof. Tomasz Strzembosz
- Andrzej Zagórski

w roku 2003

- prof. Janusz Kazimierz Zawodny (USA)
- Komisja Historii Kobiet w Walce o Niepodległość
- Studium Polski Podziemnej (Wielka Brytania)

w roku 2004

- prof. Władysław Bartoszewski
- Zespół redakcyjny edycji „Zrzeszenie »Wolność i Niezawisłość« w dokumentach”
- Zofia Leszczyńska

w roku 2005

- prof. Barbara Otwinowska
- gen. Bolesław Nieczuja-Ostrowski
- ppłk. Stanisław Dąbrowa-Kostka
- o. Józef Mońko
- Stowarzyszenie „Archiwum Solidarności”

w roku 2006

- Czesława Cydzik i Eugeniusz Cydzik (Ukraina-Lwów)
- Andrzej Krzysztof Kunert
- Zofia i Zbigniew Romaszewscy
- Zakon oo. paulinów

w roku 2007

- Halina Martinowa (Wielka Brytania)
- ks. prałat Wacław Karłowicz
- Obywatelski Komitet Poszukiwań Mieszkańców Suwalszczyzny Zaginionych w Lipcu 1945 r.
- Paweł Jasienica (pośmiertnie)

w roku 2008

- Helena Filipinek (Łotwa)
- Irena i Jadwiga Zappe (Ukraina-Lwów)
- Zygmunt Walkowski
- Związek Polaków na Białorusi

5. Główna i Oddziałowe Komisje Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu

Rok 2009 to podjęcie w związku z zakończeniem skontrum działań zmierzających do procesowego rozstrzygnięcia ponad 5200 spraw niezakończonych przez b. Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Zmniejszenie obsady prokuratorskiej w oddziałowych komisjach o 10,20% nie miało wpływu w okresie statystycznym na liczbę zakończonych postępowań 1118 (716 dotyczyło zbrodni komunistycznych; 368 – zbrodni nazistowskich; 34 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa). Ostatni okres sprawozdawczy to przedstawienie przez prokuratorów nowych zarzutów kolejnym podejrzanym w śledztwie dotyczącym przekroczenia uprawnień służbowych w trakcie prowadzonego śledztwa w sprawie śmierci Grzegorza Przemyka i w śledztwie dotyczącym przekroczenia uprawnień służbowych przez funkcjonariuszy SB w trakcie postępowania karnego prowadzonego w początkach lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku przeciwko ks. Jerzemu Popiełuszce. Okres ten to również wytężona praca śledcza, w wyniku której są nowe ustalenia w śledztwie dotyczącym śmierci Stanisława Pyjasa. To czas przygotowania i wprowadzenia Elektronicznego Wykazu Postępowań, zawierającego informacje o 10 000 postępowań karnych prowadzonych przez pion śledczy w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2009 r.

Realizacja ustawowych zadań Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w 2009 r. koncentrowała się przede wszystkim na kontynuacji rozpoczętych i prowadzonych w okresie sprawozdawczym śledztw, dotyczących zbrodni komunistycznych popełnionych w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Liczba tego typu postępowań zwiększyła się. W roku sprawozdawczym w 1118 postępowaniach wydano decyzje końcowe merytorycznie, których wyniki przedstawiono w dalszej części sprawozdania oraz w Aneksie.

Aneks przygotowany dla potrzeb tego sprawozdania zawiera informację o poszczególnych jedenastu oddziałowych komisjach w tym:

- o śledztwach istotnych dla społeczeństwa lokalnego;
- o postępowaniach zakończonych skierowaniem aktu oskarżenia;
- o postępowaniach, w których sądy w 2009 r. wydały orzeczenia chociażby nieprawomocne;
- o sprawach zarejestrowanych w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r.

Prokuratorzy Komisji w toku prowadzonych śledztw współdziałają z organami ścigania, w tym z Policją, Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a także z archiwami (m.in. Agencji Wywiadu, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz archiwami państwowymi i wojskowymi).

Na szczególną uwagę zasługuje bardzo dobra współpraca prokuratorów Komisji Ścigania z pozostałymi merytorycznymi pionami IPN. Obrazem współpracy jest dwustronna pomoc oraz udział prokuratorów w realizacji zarówno statutowych działań tych komórek organizacyjnych, jak również włączanie się w realizację programów badawczych oraz działalność publikacyjną prowadzoną w Instytucie Pamięci Narodowej.

Ubiegły rok to czas trudny ze względu na sytuację budżetową IPN. Konsekwencją podjętej przez kierownictwo Instytutu decyzji o redukcji zatrudnienia w wysokości dziesięciu procent osób zatrudnionych była konieczność zmniejszenia zatrudnienia również w pionie śledczym.

Na podstawie art. 47 ust. 4a prezes IPN wystąpił do ministra sprawiedliwości – prokuratora generalnego z wnioskami o przywrócenie na poprzednio zajmowane stanowiska w prokuraturze powszechnej, w stosunku do dziewięciu prokuratorów pionu śledczego IPN. Podjęte działania spowodowały, że stan zatrudnienia na dzień 31 grudnia 2009 r. wynosił 104 prokura-

torów. Z tej liczby 8 prokuratorów było zatrudnionych w Głównej Komisji, zaś 96 pracowało w oddziałowych komisjach. Należy podkreślić, że pomimo redukcji zatrudnienia oraz wymogu osobistego prowadzenia wszystkich śledztw przez prokuratorów (bez udziału organów ścigania) aktywność śledcza oraz poziom realizowanych czynności nie uległ zachwianiu¹.

Analiza danych przekazanych przez oddziałowe komisje wskazuje, że na jednego prokuratora pionu śledczego w 2009 r. średnie krajowe obciążenie wynosiło 24,1 śledztwa, a zakończenie 11,6 postępowania.

W okresie statystycznym w stan spoczynku odeszło 2 prokuratorów, jeden z Oddziałowej Komisji ŚZpNP w Warszawie i jeden z Oddziałowej Komisji ŚZpNP w Katowicach. Dwóch prokuratorów zrzekło się stanowiska prokuratora Oddziałowej Komisji ŚZpNP w Gdańsku i w Katowicach, przechodząc do prokuratury powszechnej. Jeden prokurator zrzekł się stanowiska w pionie śledczym i został powołany na stanowisko prokuratora Oddziałowego Biura Lustracyjnego w Poznaniu. W dalszym ciągu z urlopu bezpłatnego korzysta prokurator OKŚZpNP w Warszawie. Jeden z prokuratorów Głównej Komisji został powołany na stanowisko prokuratora Prokuratury Krajowej.

W 2009 r. powołano 3 nowych prokuratorów, 2 do Oddziałowej Komisji w Warszawie i jednego do Oddziałowej Komisji w Szczecinie. W Oddziałowej Komisji w Białymstoku, po zrzeczeniu się stanowiska prokuratora Oddziałowego Biura Lustracyjnego, dołączył jeden prokurator.

W ubiegłym roku z pionu śledczego IPN odeszło w sumie 14 prokuratorów, a powołania otrzymało 4 prokuratorów².

¹ W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2009 r. powołano do oddziałowych komisji 4 nowych prokuratorów, a odwołano 14 prokuratorów. Z końcem okresu sprawozdawczego w Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – IPN pracowało 96 prokuratorów, w tym:

- w Głównej Komisji: 8 prokuratorów;
- w Białymstoku: naczelnik prok. Zbigniew Kulikowski oraz 8 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 9 postępowań, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 20,2 postępowania);
- w Gdańsku: naczelnik prok. Maciej Schulz oraz 8 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 11 postępowań, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 22,2 postępowania);
- w Katowicach: naczelnik prok. Ewa Koj oraz 8 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 20,9 postępowań, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 33,6 postępowania);
- w Krakowie: naczelnik prok. Piotr Piątek oraz 7 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 8,4 postępowania, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 22 postępowania);
- w Lublinie: naczelnik prok. Jacek Nowakowski oraz 11 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 8,8 postępowania, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 18,9 postępowania);
- w Łodzi: naczelnik prok. Anna Gałkiewicz oraz 6 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 13 postępowań, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 27,3 postępowania);
- w Poznaniu: naczelnik prok. Józef Krenz oraz 5 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 11,6 postępowań, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 28 postępowania);
- w Rzeszowie: naczelnik prok. Grzegorz Malisiewicz oraz 6 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 15,9 postępowania, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 30,6 postępowania);
- w Szczecinie: naczelnik prok. Dariusz Wituszko oraz 6 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 12,1 postępowania, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 25,7 postępowania);
- w Warszawie: naczelnik prok. Bogusław T. Czerwiński oraz 12 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 9,3 postępowania, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 19,1 postępowania);
- we Wrocławiu: naczelnik prok. Dorota Cebart (od 15 września 2009 r.) oraz 8 prokuratorów (średnio jeden prokurator zakończył 10,1 postępowania, średnie obciążenie referatu prokuratora wynosiło 25,7 postępowania).

² W latach 2000–2009 z OKŚZpNP w Warszawie odeszło 10 prokuratorów. W związku z powyższym w latach 2007–2008 powołano na stanowisko prokuratora OK w Warszawie 5 prokuratorów, a w 2009 r. powołano kolejnych 2 prokuratorów. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie prowadzi śledztwa o dużej wadze i zawiłości, jak również konieczności ustalania setek, a nawet tysięcy świadków i pokrzywdzonych, wzrosło zatem średnie obciążenie śledztwami jednego prokuratora i w najbliższym czasie konieczne będzie zatrudnienie kolejnych 2–3 prokuratorów w tej komisji. Podobnie trudną sytuację kadrową ma również Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie, której 3 prokura-

W okresie sprawozdawczym podjęto działania zmierzające do ułatwienia pracy prokuratorom pionu śledczego przez wprowadzenie Elektronicznego Wykazu Postępowań³. Wykaz ten został przygotowany i wprowadzony dzięki wysiłkowi wielu pracowników Komisji – w tym naczelników oddziałowych komisji i pracowników sekretariatów. Wykaz obejmuje całość śledztw (około 10 000 postępowań) prowadzonych przez pion śledczy IPN od 2000 r. Wprowadzenie systemu EWP pozwoli na przechowywanie, katalogowanie i bezzwłoczne udostępnianie w celach służbowych i statystycznych informacji o wszystkich postępowaniach prowadzonych w skali całego kraju – od momentu powołania obecnej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W trakcie porządkowania zbioru archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej podjęto działania mające na celu kompleksowe uregulowanie kwestii związanych z dokumentacją zawierającą akta niezakończonych decyzjami merytorycznymi śledztw, prowadzonych przez b. Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i b. Okręgowe Komisje Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Śledztwa te zostały zwieszone w związku z likwidacją Komisji BZpNP, a następnie w 2000 r. przejęte do zasobu archiwalnego powstającego Instytutu Pamięci Narodowej. Prezes IPN w dniu 5 września 2006 r. powołał w głównej i oddziałowych komisjach zespoły robocze składające się z archiwistów i prokuratorów do przeprowadzenia skontrum w zbiorach pozostających do dyspozycji pionu śledczego IPN⁴.

Realizacja zadań przebiegała w 3 etapach:

I etap prowadzony do grudnia 2006 r. obejmował prace wstępne polegające na zapoznaniu się z dokumentacją, opracowaniu zasad przeprowadzenia skontrum zasobu b. OKBZpNP oraz przygotowaniu programu informatycznego z bazą danych. Ponadto dokonano podziału zasobu akt śledczych KŚZpNP według właściwości, przypisując je do poszczególnych oddziałowych komisji;

II (rozpoczęty od stycznia 2007 r.) etap prac skontrolnych w Głównej Komisji oraz we wszystkich oddziałach i delegaturach Instytutu Pamięci Narodowej polegał na zewidencjonowaniu w elektronicznej bazie danych wszystkich spraw z ich zawartością, wraz z opisem formy i sposobu ich zakończenia oraz ilości i rodzaju dokumentów wysłanych za granicę⁵;

III etap prac obejmował sporządzenie przez poszczególne oddziały i delegatury sprawozdań opisowych i statystycznych, wraz z bazami danych, przygotowanie spisów zdawczo-odbiorczych akt nadzoru oraz akt dochodzeniowo-śledczych spraw prawomocnie zakończonych do 1999 r. oraz spraw niezakończonych, wyłączonych z zasobu BUiAD i przekazanych do właściwych komisji celem ich zakończenia. Analiza zebranego materiału archiwalnego pozwoliła na ustalenie, iż czynności skontrolne wykonano w 15 373 sprawach, z czego 14 005, to sprawy dotyczące zbrodni nazistowskich, 1368 spraw to zbrodnie stalinowskie, w tym 94 sprawy dotyczą

torzy na podstawie art. 47 ust. 4a ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 424) zostali przywrócenie do pracy w jednostkach powszechnych prokuratury w kwietniu 2009 r. Komisja ta w najbliższym czasie wymaga wzmocnienia przez zatrudnienie 2 prokuratorów.

³ Zarządzenie dyrektora Głównej Komisji ŚZpNP Nr 15/09.

⁴ Pracami całego projektu kierowali, w pionie prokuratorskim: prokurator Dariusz Gabrel (od lutego 2007 r. dyrektor Głównej Komisji ŚZpNP), a następnie od kwietnia 2007 r. prokurator Głównej Komisji, Tomasz Kamiński; od października 2007 r. w pionie archiwalnym – Jacek Kwilosz, p.o. zastępcy dyrektora BUiAD w Warszawie.

⁵ Prace objęły 34 225 jednostek archiwalnych nieuporządkowanych materiałów po b. GKBZpNP i b. OKBZpNP, co stanowiło łącznie 399,82 mb. Poszczególne jednostki aktowe nie zawierały spisów zawartości, były nieopisane i bez paginacji kart. Poddawany skontrum materiał wymagał każdorazowo dokonania oceny przez prokuratora.

zbrodni nacjonalistów ukraińskich, a 116 to tak zwane inne sprawy. Prace pozwoliły na ustalenie, że 4630 spraw zakończono wydaniem postanowienia o zawieszeniu śledztwa, a w ponad 600 sprawach brak jest decyzji końcowej. Sprawy te zostaną przekazane prokuratorom pionu śledczego w celu ich kontynuowania i podjęcia stosownych decyzji merytorycznych. Pozostałe sprawy uznano za ostatecznie zakończone i przekazano je do archiwum zakładowego.

Przeprowadzone działania pozwoliły na ustalenie i sporządzenie wykazu 88 postępowań, których akta należy uznać za zagubione.

W ramach prac nad skatalogowaniem tych materiałów przeprowadzono również kwerendy w celu ustalenia wielkości i zakresu dokumentacji przekazanej w ubiegłych latach do Centrali Ścigania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu oraz innych organów ścigania państw obcych.

Jednym z najważniejszych zadań przeprowadzonej operacji było ustalenie liczby dokumentów wysłanych poza granice Polski, do których państw je wysłano, jak również które z tych dokumentów zostały utracone. W toku tych działań ustalono, że wysłanych zostało 62 937 dokumentów, między innymi 11 996 aktów zgonu, 41 522 protokoły przesłuchań, 2304 różnego rodzaju fotokopii, 871 fotografii, 759 protokołów ekshumacji, 512 szkiców, 385 protokołów oględzin, 331 szkiców i fotografii, 281 wyroków oraz wielu innych materiałów. Jednocześnie 6912 dokumentów uznanych zostało za utracone.

Spśród 16 krajów, do których wysyłano różne dokumenty, najwięcej znalazło się na terenie b. RFN – 59 134, z dokumentów tych za utracone uznano 6026, do Austrii przekazano 831 – z których utracono 100 dokumentów, do b. ZSRR przekazano 795, z których utracono 139 dokumentów. Ponadto wysłanych zostało 1388 dokumentów do różnych instytucji w Polsce, z których za utracone uznano 435.

W dniu 30 grudnia 2008 r. sprawozdanie z przeprowadzonych prac skontrum przedstawiono prezesowi Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Po zakończeniu prac skontrum, uznając potrzebę procesowego zakończenia wszystkich spraw oraz w celu ujednolicenia praktyki postępowania, w Głównej Komisji ŚZpNP przygotowano dla prokuratorów pionu śledczego wytyczne, dotyczące sposobu postępowania ze sprawami wytworzonymi przez byłe komisje badania zbrodni hitlerowskich, a obecnie pozostającymi w stadium zawieszenia lub niezakończonymi w sposób procesowy.

W piśmie z dnia 25 marca 2009 r. skierowanym do wszystkich naczelników oddziałowych komisji zalecono, aby w sprawach zawieszonych, w których nastąpiło wysłanie materiałów procesowych do organów wymiaru sprawiedliwości innych państw, głównie do Centrali w Ludwigsburgu, prokuratorzy zwracali się do stosownych zagranicznych organów, jeszcze przed podjęciem zawieszonego śledztwa, o nadesłanie informacji o sposobie wykorzystania polskich materiałów i treści zapadłych decyzji procesowych.

W sprawach, w których z uwagi na przekazanie materiałów procesowych za granicę stwierdzono brak materiału dowodowego (w oryginałach, uwierzytelnionych kopiach, kopiach na prawach oryginału, dowodów rzeczowych), wskazano w pierwszej kolejności na konieczność występowania o zwrot tych materiałów w postaci oryginałów lub co najmniej uwierzytelnionych kopii. Dopiero w przypadku braku możliwości odzyskania takich materiałów uznano za konieczne przeprowadzenie postępowania odtwarzającego zaginione dokumenty w oparciu o przepisy kodeksu postępowania karnego.

W wydanych zaleceniach zawarto nadto wiele wskazówek co do sposobu konwalidowania stwierdzonych w tych postępowaniach uchybień formalnych i merytorycznych.

Podkreślić należy, że przeprowadzenie prac skontrolnych pozwoliło jednoznacznie ustalić stan ilościowy i jakościowy materiałów śledztw prowadzonych przez b. Główną Komisję BZpNP i b. okręgowe komisje, co w konsekwencji dało podstawy do opracowania jednolitych

zasad zakończenia tych spraw. Ponadto przyczyniło się do uporządkowania kolejnych materiałów przejętych do zasobów archiwalnych IPN.

Aktualnie sprawy objęte skontrum prokuratorzy oddziałowych komisji, zgodnie z cytowanymi wyżej wytycznymi, sukcesywnie podejmują z zawieszenia i po wykonaniu niezbędnych czynności procesowych kończą decyzjami merytorycznymi.

W dniu 2 grudnia 2009 r. w celu ustalenia, w jaki sposób są realizowane wytyczne dyrektora Głównej Komisji z dnia 25 marca 2009 r., naczelnik Wydziału Nadzoru nad Śledztwami GKŚZpNP zwrócił się do naczelników oddziałowych komisji o udzielenie informacji o liczbie spraw podjętych z zawieszenia oraz merytorycznie zakończonych, a także podanie liczby dokumentów poddanych tłumaczeniu i o wysokości poniesionych w związku z tym kosztów w okresie od marca do grudnia 2009 r. Informuje o tym tabela 1.

Tabela 1. Realizacja wytycznych dyrektora GKŚZpNP z dnia 25 marca 2009 r.

Oddziałowe Komisje Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w	Liczba spraw podjętych lub wszczętych/ liczba przekazanych wg właściwości do innych OK	Liczba spraw zakończonych merytorycznie	Liczba stron dokumentów poddanych tłumaczeniom	Koszty tłumaczeń
Białymstoku	10	-	65	1636,12 zł
Gdańsku	20/3	12	175	4025,12 zł
Katowicach	5	1	23	527,96 zł
Krakowie	18/1	2	5	172,50 zł
Lublinie	9/4	-	-	-
Łodzi	41	27	9	667,00 zł
Poznaniu	29	9	136	3128 zł
Rzeszowie	16/3	3	112	3142,72 zł
Szczecinie	6/4	3	44	1265,00 zł
Warszawie	3/6	-	Udział tłumaczy w oględzinach materiałów	89,70 zł
Wrocławiu	1	-	8	322,00 zł
RAZEM	158/21	57	577	14 974,12 zł

W związku z ujawnieniem przekazywania poza granice Polski materiałów procesowych przez byłych pracowników głównej i okręgowych komisji BZpNP oraz obecnej głównej i oddziałowych komisji ŚZpNP kierownictwo IPN w 2006 r. powiadomiło o tym fakcie prokuraturę.

Po trzech latach prowadzenia śledztwa Prokuratura Okręgowa w Warszawie postanowieniem z dnia 12 października 2009 r. o sygn. VI Ds. 270/09 umorzyła śledztwa w sprawie podejrzenia popełnienia w okresie od 21 września 1961 r. do 7 listopada 1999 r. w Warszawie, przestępstwa przekroczenia uprawnień przez pracowników byłych głównej i okręgowych komisji BZpNP oraz obecnej głównej i oddziałowych komisji ŚZpNP, polegających na przekazaniu bez podstawy prawnej materiałów postępowań karnych nieuprawnionym organom państw obcych, czym działali oni na szkodę interesu społecznego, tj. o czyn z art. 231 kk na podstawie art. 17 § 1 pkt. 6 kpk z powodu przedawnienia karalności czynu.

5.1. Działalność śledcza Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Zasygnalizowany wcześniej wzrost liczby śledztw, dotyczących zbrodni komunistycznych popełnionych w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, związany jest z potrzebą wykorzystania szansy na pociągnięcie do odpowiedzialności winnych ich popełnienia. Ze względu na to, iż żyje wiele osób, które dopuściły się w tym okresie czynów ściganych ustawą o IPN, a także świadkowie tych czynów oraz osoby pokrzywdzone, możliwe staje się rozliczenie większości zbrodni komunistycznych z tego okresu.

Upływ czasu ma ogromne znaczenie dla okresu trwania śledztwa oraz jego efektywności, rozumianej jako możliwość skierowania do sądów aktów oskarżenia. Podkreślić przy tym należy, że prokuratorzy Komisji nadal pozostają zobowiązani ustawą do wyjaśnienia wszelkich okoliczności popełnienia zbrodni w okresie, o którym mówi ustawa o IPN, nawet jeżeli skierowanie aktu oskarżenia nie jest możliwe, i czynią co w ich mocy, aby sprostać woli ustawodawcy.

Prokuratorzy wciąż więc prowadzą śledztwa w sprawach oddalonych czasowo, w których konieczne jest odnalezienie i przesłuchanie wielu świadków, nierzadko będących osobami starszymi i chorymi, do których prokurator zobowiązany jest dotrzeć osobiście. Konieczne jest także często przeprowadzanie poszukiwań archiwalnych. Dodać należy, iż na prokuratorze IPN ciąży obowiązek samodzielnego wykonywania większości czynności w prowadzonym śledztwie.

W oparciu o przekazane przez naczelników oddziałowych komisji dane statystyczne ustalono liczbę postępowań wymagających wieloletniego zbierania materiału dowodowego, w których niemożliwe jest szybkie wydanie decyzji merytorycznej kończącej śledztwo pomimo upływu wielu lat od ich wszczęcia lub podjęcia z zawieszenia. W tabeli uwzględniono podział na zbrodnie komunistyczne, nazistowskie i inne.

Tabela 2. Informacja o liczbie śledztw prowadzonych przez OK z rozbiciem na okresy trwania postępowań

	Do 1 roku	Do 3 lat	Do 5 lat	Powyżej 5 lat	R a z e m
Zk	354	279	100	106	839
Zn	195	57	23	25	300
Zi	6	4	1	41	52
Razem	555	340	124	172	1191

Uważny czytelnik zwróci zapewne uwagę na dużą liczbę śledztw dotyczących zbrodni komunistycznych prowadzonych przez okres dłuższy niż 5 lat, zada sobie zapewne pytanie, dlaczego śledztwa te prowadzone są tak długo, skoro z pewnością prokuratorzy mają do dyspozycji żyjących jeszcze świadków zbrodni. Spowodowane jest to tym, że są to w większości postępowania dotyczące lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku, jak również faktem, iż są to śledztwa przejęte po b. Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, której prokuratorzy wszczynali śledztwa dotyczące długiego okresu, jak i bardzo wielu czynów, np. w OK w Warszawie prowadzone jest śledztwo o sygn. S 11/01/Zk, dotyczące zbrodni popełnionych w latach 1944–1956 przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie, jak również śledztwa prowadzone w sprawie wywiezienia obywateli polskich przez władze sowieckie z obszaru woj. białostockiego w okresie od 17 września 1939 r. do czerwca 1941 r., sygn. S 32/00/Zk, prowadzonego przez prokuratora OK w Białymstoku. Bardzo pracochłonne, wymagające ustaleń i przesłuchań w charakterze świadka wieluset osób są śledztwa prowadzone w sprawach zbrodni popełnionych w trakcie II wojny światowej na ludności polskiej przez nacjonalistów ukraińskich.

W okresie objętym sprawozdaniem, tj. od 1 stycznia do 31 grudnia 2009 r., wpłynęło łącznie 1092 sprawy. Prokuratorzy KŚZpNP w roku 2009 zakończyli 1118 postępowań (w tym 716 dotyczyło zbrodni komunistycznych, 368 – zbrodni nazistowskich, a 34 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa⁶).

Prokuratorzy pionu śledczego w okresie sprawozdawczym skierowali do sądów 30 aktów oskarżenia, którymi objęto łącznie 45 oskarżonych.

Większość postępowań w roku 2009 zakończyła się wydaniem postanowienia o umorzeniu śledztwa, w tym 353 zostały zakończone umorzeniem wobec niewykrycia sprawcy (sprawców) przestępstwa, zaś kolejnych 443 zakończono umorzeniem z innych powodów art. 17 § 1 pkt 1 – 11 kpk (np. wobec śmierci podejrzanego, wobec braku ustawowych znamion czynu zabronionego itp.).

Przypomnijmy, że ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP w art. 45 ust. 3 wskazuje, że wśród celów śledztwa prowadzonego przez pion śledczy IPN (oprócz wymienionych w art. 297 kodeksu postępowania karnego) jest potrzeba wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności sprawy, jak również ustalenia wszystkich osób pokrzywdzonych. Zapis ten obliguje prokuratorów do ustalenia osób bezpośrednio pokrzywdzonych przestępstwem oraz – w przypadku ich śmierci – prawnych następców, którzy w rozumieniu ustawy są także pokrzywdzonymi. W okresie sprawozdawczym z uwagi na długotrwałą przeszkodę uniemożliwiającą kontynuowanie postępowań w 30 śledztwach wydano postanowienia o ich zawieszeniu.

Prokuratorzy oddziałowych komisji w 2009 r. po przeprowadzeniu postępowania sprawdzającego w 180 sprawach wydali decyzje o odmowie wszczęcia śledztwa, a w 78 sprawach wydano inne decyzje kończące postępowanie (np. połączono z innymi, prowadzonymi już postępowaniami, przekazano według właściwości do innego organu itd.).

Wobec sygnalizowanej wcześniej redukcji zatrudnienia w 2009 r. warto zwrócić uwagę na to, jak wiele często bardzo złożonych postępowań prowadzonych jest przez stosunkowo niewielką liczbą prokuratorów zatrudnionych w pionie śledczym IPN.

Na zakończenie okresu sprawozdawczego pozostało 1191 śledztw. W związku z powyższym każdy z 96 prokuratorów oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu ma średnio do zakończenia 12,4 śledztwa.

W trakcie prowadzonych postępowań prokuratorzy pionu śledczego IPN przesłuchali w 2009 r. łącznie 7364 świadków, z czego 6102 świadków przesłuchano w ramach własnych śledztw, prowadzonych w poszczególnych oddziałowych komisjach, zaś kolejnych 1262 świadków – w ramach pomocy prawnej na rzecz innych komisji.

W okresie sprawozdawczym prokuratorzy IPN przedstawili zarzuty i przesłuchali w charakterze podejrzanych 61 osób, skierowali do sądów 30 aktów oskarżenia oraz wystąpili z 14 apelacjami od orzeczeń sądów I instancji (w tym 13 do sądów okręgowych, a 1 do sądu apelacyjnego), czyli o 2 apelacje więcej niż w 2008 r.

Dyrektor Głównej Komisji ŚZpNP w dniu 18 maja 2009 r. złożył w Sądzie Najwyższym kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 25 listopada 2008 r., sygn. akt II AKa 274/08, w sprawie oskarżonego Janusz N⁷.

⁶ W praktyce były to postępowania w sprawie zbrodni nacjonalistów ukraińskich, popełnionych na Polakach, oraz zbrodni, których ofiarami byli obywatele polscy narodowości ukraińskiej.

⁷ Na podstawie art. 521 kpk w zw. z art. 45 ust. 10 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dyrektor zaskarżył powyższy wyrok w całości na niekorzyść oskarżonego Janusza N. Jednocześnie na podstawie art. 526 i art. 523 § 1 kpk zarzucił temu orzeczeniu rażące naruszenie przepisów prawa materialnego – art. 4 ust. 1a ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN poprzez bezzasadne uznanie, że zakres przedmiotowy przestępstw opisanych w art. 108 § 2 kk z 1969 r. w brzmieniu od 20 listopada 1995 r. i w art. 9 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1967 r. przepisy wprowadzające kodeks karny są tożsame z czynami uznanymi za zbrodnie komunistyczne w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia

Dokonując oceny statystycznej, należy stwierdzić, że w 2009 r. liczba nowo zarejestrowanych postępowań, poziom aktywności śledczej prokuratorów wyrażający się skierowaniem do sądów 30 aktów oskarżenia, jak również merytoryczne zakończenie śledztw w postaci 1100 aktów postanowień o umorzeniu, utrzymuje się na podobnym poziomie jak w latach 2007–2008.

Należy stwierdzić, że w ostatnim roku prokuratorzy coraz częściej sięgają po pomoc biegłych sądowych i zlecają im wykonanie ekspertyz. Do wydania jednej wspólnej ekspertyzy powoływani byli czasem biegli sądowi różnych specjalności, którzy razem dokonywali badań.

Skomplikowana materia śledztw niejednokrotnie wymagała zasięgnięcia w ich toku opinii różnych specjalności⁸. Powoływani oni byli z laboratoriów kryminalistycznych komend wojewódzkich Policji, Departamentu Zabezpieczenia Technicznego Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Laboratorium Kryminalistycznego Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Instytutu Ekspertyz Sądowych, akademii medycznych, zakładów medycyny sądowej, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego i innych instytucji.

Powołanie biegłych było konieczne m.in. w śledztwach, w których podjęto decyzję o przeprowadzeniu ekshumacji. Największą ekshumację przeprowadzono w toku śledztwa S 5/09/Zi Oddziałowej Komisji ŚZpNP w Gdańsku w sprawie zabójstw dokonanych na początku 1945 r. w Malborku. Ludzkie szczątki odkryto w zbiorowej mogile przy ul. Solnej. Prace trwały ponad 5 miesięcy i w ich wyniku ujawniono szczątki około 2116 osób, w tym 1001 kobiet, 377 dzieci i 381 mężczyzn (co do pozostałych szczątków brak było możliwości określenia płci i wieku osób)⁹.

Kodeks postępowania karnego przewiduje, że zażalenie wniesione na decyzję o umorzeniu śledztwa bądź odmowę jego wszczęcia przed przekazaniem do rozpoznania właściwemu sądowi jest przedmiotem merytorycznego rozpoznania przez naczelnika oddziałowej komisji, który może je uwzględnić i zaskarżoną decyzję uchylić lub też – w przypadku nieuwzględnienia – przedstawić właściwemu sądowi do rozpoznania.

W 2009 r. spośród 88 wniesionych zażaleń 7 zostało uwzględnionych w trybie art. 463 § 1 i 465 § 1 kodeksu postępowania karnego przez prokuratora, co stanowi 0,08% wniesionych zażaleń. Pozostałe 81 zażaleń skierowano do rozpoznania przez właściwe sądy, które w 6 przy-

1998 r. o IPN, co skutkowało umorzeniem postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 kpk przy zastosowaniu art. 105 § 1 pkt 3 kk z 1968 r., podczas gdy prawidłowa wykładnia tychże przepisów daje podstawę do odmiennej oceny prawnej. Dyrektor w swojej kasacji wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania. Kasacja do chwili obecnej nie została rozpoznana przez Sąd Najwyższy.

⁸ W śledztwach powoływano biegłych z zakresu pisma ręcznego, badań dokumentów, badań linii papilarnych, elektroniki, archeologii, medycyny sądowej, antropologii, badań genetycznych, badań histopatologicznych, badań toksykologicznych, badań biologicznych, mikrobiologii, badań porównawczych DNA, dendrologii, badań kryminalistycznych odzieży i materiałów, hemogenetyki, badań fizykochemicznych, badań broni i amunicji, mechanoskopii i balistyki.

⁹ W trakcie prowadzonych prac ziemnych nie ujawniono praktycznie żadnych przedmiotów mogących pochodzić od zmarłych i pomocnych przy ich identyfikacji. Natomiast odkopano znaczne ilości kości zwierzęcych. Z zebranego materiału dowodowego w sprawie wynika, iż zbiorowa mogiła powstała po zakończeniu walk o Malbork na przełomie marca i kwietnia 1945 r. Radziecka komendantura prowadziła akcję mającą na celu oczyszczenie miasta z ogromnej ilości trupów osób cywilnych (mieszkańców i uciekinierów z Prus Wschodnich) zabitych – zmarłych z różnych przyczyn celem jego uporządkowania i uniknięcia eskalacji epidemii tyfusu. Przeprowadzono ją przy użyciu ludności cywilnej i jeńców wojennych. W trakcie śledztwa powołano biegłego z zakresu archeologii, który sporządził opinię zawierającą informacje dotyczące historii tego fragmentu miasta, gdzie usytuowany był masowy grób, ukształtowania terenu, zabudowy, przedstawienia w ikonografii i na starych mapach oraz relacjach – wspomnieniach i literaturze historycznej. Równocześnie uczestniczył on w prowadzonej ekshumacji, dokumentując jej przebieg. Następnie brał udział razem z biegłym z zakresu medycyny sądowej i antropologiem, przedstawicielem Narodowego Związku Niemieckiej Opieki nad Grobami Wojennymi, w oględzinach szczątków, ich identyfikacji grupowej i liczeniu zwłok.

padkach uwzględniły wniesione zażalenie (co stanowi 0,07% rozpoznanych zażeń), przy czym 5 zażeń dotyczyło decyzji o umorzeniu postępowania, a 1 – postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa; 75 środków odwoławczych zostało uznane za nie zasadne, czyli utrzymano w mocy decyzję prokuratora kończącą postępowanie.

W okresie sprawozdawczym sądy rozpoznające akty oskarżenia wniesione przez prokuratorów pionu śledczego IPN wydały orzeczenia wobec 53 oskarżonych (dla przykładu w roku 2008 orzeczenia zapadły wobec 71 oskarżonych). Wobec 22 oskarżonych zapadły w roku 2009 wyroki skazujące, W pięciu sprawach w stosunku do 5 osób zapadły wyroki uniewinniające. Dotyczą one spraw:

- Sąd Rejonowy w Koszalinie wyrokiem z dnia 11 sierpnia 2009 r. w sprawie o sygn. akt II K 64/06/Zk uniewinnił Janinę K. od zarzutu o to, że jako przewodnicząca składu orzekającego Sądu Powiatowego w Jeleniej Górze w sprawie karnej II Kp 75/62 przeciwko Henrykowi i Wandzie S., a tym samym funkcjonariusz państwa komunistycznego, przekroczyła swoje uprawnienia w ten sposób, że pomimo nedoręczenia oskarżonej Wandzie S. aktu oskarżenia i złożenia wniosku przez Henryka S. o odroczenie z tego powodu rozprawy rozpoczęła przewod sądowy, ograniczając tym samym możliwość obrony oskarżonej Wandy S., a następnie bezzasadnie ograniczała wymienionej możliwość wypowiadania się co do dowodów w sprawie. Ponadto przedstawiono jej zarzut o to, że w toku prowadzonej rozprawy uniemożliwiała oskarżonemu Henrykowi S. przedstawienie jego linii obrony i również bezzasadnie ograniczała możliwość wypowiadania się co do dowodów w sprawie. Obrażała oskarżonego, nazywając go zdrajcą, a następnie pomimo oświadczenia złożonego przez Henryka S. o stosowaniu wobec niego w śledztwie przymusu fizycznego zaniechała, wbrew ciążącemu na niej obowiązкови, przeprowadzenia dowodów weryfikujących te twierdzenia. Nie zgadzając się z tym orzeczeniem, w dniu 31 sierpnia 2009 r. prokurator komisji we Wrocławiu wniósł apelację. W dniu 14 grudnia 2009 r. Sąd Okręgowy w Koszalinie w sprawie o sygn V Ka 705/09 utrzymał w mocy zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w Koszalinie. Orzeczenie obecnie jest prawomocne.
- W dniu 10 października 2008 r. Sąd Rejonowy w Legnicy w sprawie o sygn. II K 279/08 uznał Edwarda R. za winnego tego, że w okresie od 9 maja 1985 r. do 23 sierpnia 1985 r. w Legnicy jako zastępca tamtejszego prokuratora rejonowego i tym samym funkcjonariusz państwa komunistycznego nie dopełnił ciążącego na nim obowiązku, poprzez zaniechanie przeprowadzenia postępowania karnego pomimo otrzymania pięciu pisemnych zawiadomień o przestępstwie opatrzonych datą 23 kwietnia 1985 r., złożonych przez tymczasowo aresztowanego Jana S., który w ten sposób powiadomił o okolicznościach fizycznego i psychicznego znęcania się nad nim przez przesłuchujących go funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Legnicy w sprawie 3 Ds. 215/85. Sąd na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii umorzył postępowanie. Z orzeczeniem takim nie zgodził się oskarżony Edward R. i w dniu 21 listopada 2008 r. wywiódł apelację. W dniu 10 lutego 2009 r. Sąd Okręgowy w Legnicy, rozpoznając apelację oskarżonego w sprawie o sygn. IV Ka 560/08, uchylił wyrok i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Legnicy do ponownego rozpoznania. Wyrokiem z dnia 3 czerwca 2009 r. tenże sąd w sprawie o sygn. II K 82/09 uniewinnił oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu.

W dniu 20 lipca 2009 r. apelację złożył prokurator komisji. W dniu 13 października 2009 r. Sąd Okręgowy w Legnicy, IV Ka 434/09, zawiesił postępowanie do czasu rozstrzygnięcia przez Trybunał Konstytucyjny zapytania prawnego zgłoszonego przez Sąd Okręgowy w Krakowie.

- W dniu 8 kwietnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Legnicy wyrokiem o sygn. akt II K 495/07 uznał oskarżonych Tadeusza K. i Piotra M. za winnych tego, że w okresie od stycznia do kwietnia 1983 r. w Polkowicach, Legnicy i Lubinie jako funkcjonariusze państwa komunistycznego, przekraczając swoje uprawnienia, w celu uzyskania od Janusza R. i Stanisława Z. okreśło-

nych wyjaśnień znęcali się nad nimi fizycznie i psychicznie w ten sposób, że poddawali ich wielokrotnym przesłuchaniom, podczas których bili ich rękami po głowie i twarzy, grozili im zabójstwem oraz popełnieniem przestępstwa na szkodę osób dla nich najbliższych, wyzywali słowami wulgarnymi i obelżywymi, Piotr M. zaś dodatkowo podczas przesłuchań bił Stanisława Z. pałką po stopach, aż do utraty przez pokrzywdzonego przytomności, uderzał krzesłem dębowym w tył głowy i kręgosłup, a także wywiózł go wraz z innymi funkcjonariuszami do lasu, pozostawiając w przekonaniu, że zostanie pozbawiony życia, przy czym zachowań tych funkcjonariusze dopuszczali się w czasie pozbawienia wolności pokrzywdzonych. Sąd skazał każdego z nich na karę łączną 2 lat pozbawienia wolności.

Trzeciego oskarżonego, Zdzisława S., oskarżono o niedopełnienie obowiązku i nieudzielenie pomocy bitemu przez innego funkcjonariusza Januszowi R. Sąd uniewinnił go od popełnienia zarzucanego mu czynu, bowiem przyjął, że brak jest wystarczających dowodów na jego obecność w pomieszczeniu, w którym w tym czasie pobity został Janusz R. Prokurator OKŚZpNP we Wrocławiu oraz oskarżeni Tadeusz K. i Piotr M. oraz ich obrońcy złożyli apelację od orzeczenia. W dniu 13 października 2009 r. Sąd Okręgowy w Legnicy, sygn. akt IV Ka 305/09, rozpoznając apelację zawiesił postępowanie na zasadzie art. 22§1 kpk w związku z oczekiwaniem na rozstrzygnięcie zapytania skierowanego do Trybunału Konstytucyjnego przez Sąd Okręgowy w Krakowie.

- W dniu 10 lutego 2009 r. Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem sygn. So 33/08 uznał za niewinnego płk. w st. spoczynku. Kazimierza G., oskarżonego o popełnienie dwóch czynów opisanych w art. 286 § 1 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny i art. 248 § 1 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny, tj. o przestępstwo z art. 231 § 1 kk w zb. z art. 189 § 2 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Wobec mjr. w st. spoczynku, Tadeusza J., oskarżonego o czyn określony w art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny (Dz. U. RP Nr 60, poz. 571 ze zm.) w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3. ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej Komisji Ścigania – Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tj. Dz. U. Nr 63 z 2007 r. poz. 424 ze zm.) umorzył postępowanie stwierdzając, że sprawca nie podlega karze.

W dniu 22 czerwca 2009 r. prokurator skierował do Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie apelację od powyższego orzeczenia. Wyrokiem z dnia 1 września 2009 r., sygn. WA 25/09, Sąd Najwyższy Izba Wojskowa uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie.

- Sąd Rejonowy w Tarnobrzegu wyrokiem z dnia 15 września 2009 r., sygn. akt II K 47/09, uznał za niewinnego Jana Z., byłego funkcjonariusza Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Tarnobrzegu, oskarżonego o dopuszczenie się w dniu 25 czerwca 1953 r. w trakcie podróży z Sobowa do Tarnobrzega, woj. podkarpackie, wspólnie i w porozumieniu z nieustalonymi co do liczby i tożsamości funkcjonariuszami tego urzędu, zbrodni komunistycznej będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na przekroczeniu swoich uprawnień poprzez fizyczne i psychiczne znęcanie się nad zatrzymanym Bronisławem Z. w celu wymuszenia na nim informacji o ukrywających się przed Urzędem Bezpieczeństwa kolegach. Orzeczenie to zaskarżył prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie. Wyrokiem z 21 grudnia 2009 r., sygn. akt II 1Ka 231/09, Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu uchylił wyrok Sądu Rejonowego uniewinniający Jana Z. i przekazał tę sprawę sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Liczba oskarżonych uniewinnionych (5 osób) orzeczeniami sądów w 2009 r. w stosunku do liczby osób osądzonych (53 osób) stanowi odsetek (9,43%). Należy zauważyć, że orzeczenia te zostały wydane w sprawach, których przedmiotem są zbrodnie komunistyczne. Zgromadzo-

ny materiał dowodowy w tych postępowaniach to przede wszystkim dokumenty archiwalne i zeznania świadków (pokrzywdzonych), będących już bardzo często w podeszłym wieku, jak również wyjaśnienia oskarżonych funkcjonariuszy państwa komunistycznego, zaprzeczających z reguły stawianym im zarzutom. Sądy, rozpoznając tego rodzaju sprawy, dokonują oceny dowodów i w przypadku stwierdzenia jakiegokolwiek niedającej się usunąć wątpliwości, zgodnie z obecnie obowiązującym stanem prawnym, rozstrzygają ją na korzyść oskarżonego.

W trakcie prowadzonych w 2009 r. przewodów sądowych 15 oskarżonych, w większości funkcjonariuszy aparatu przemocy państwa komunistycznego, oskarżonych o czyny stanowiące zbrodnie komunistyczne, skorzystało z dobrodziejstwa ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii (Dz. U. z 1989 r., Nr 64, poz. 389), do czego zobowiązuje przepis art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Jednocześnie należy dodać, że w stosunku do kolejnych 11 oskarżonych sądy umorzyły postępowanie na podstawie art. 17 § 1 pkt 1–11 kpk.

Pracę prokuratorów zatrudnionych w oddziałowych komisjach nadzorują prokuratorzy Wydziału Nadzoru nad Śledztwami Głównej Komisji. W ramach tego Wydziału w okresie sprawozdawczym podjęto również działania zmierzające do usystematyzowania i opracowania dotychczasowego orzecznictwa w sprawach zbrodni komunistycznych. Zaczęto systematycznie przekazywać wytyczne w sprawach zbrodni komunistycznych, nazistowskich oraz zbrodni ludobójstwa. Wzmociono nadzór w aspekcie sprawności postępowań dotyczących zbrodni komunistycznych, w tym przestępstw popełnionych w związku z wprowadzeniem w grudniu 1981 r. stanu wojennego. Podczas prowadzonych wizytacji zwracano szczególną uwagę na kontrolę stopnia realizacji przekazywanych wytycznych. Rozpoczęto proces gromadzenia danych, pozwalających wykorzystać wyroki unieważniające orzeczenia sądowe na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego celem identyfikacji sprawców zbrodni komunistycznych i podjęcia ścigania z urzędu. Prokuratorzy oddziałowych komisji ŚZpNP zostali zobowiązani do możliwie jak najszerszego dokumentowania i gromadzenia danych pozwalających na opracowanie pełnego katalogu przestępstw popełnianych w trakcie wprowadzania i obowiązywania stanu wojennego oraz pociągnięcie do odpowiedzialności ich sprawców. Pomimo zwiększenia nacisku na ściganie śledztw dotyczących zbrodni komunistycznych prokuratorzy zostali uwrażliwieni na utrzymanie aktywności śledczej w zakresie ścigania zbrodni nazistowskich na dotychczasowym poziomie.

W 2009 r. nastąpiła zmiana na stanowisku naczelnika Wydziału Nadzoru nad Śledztwami Głównej Komisji ŚZpNP. Dotychczasowego naczelnika, prok. Antoniego Kurę, zastąpił z dniem 11 września 2009 r. prokurator Głównej Komisji, Marek Sosnowski.

Pracownicy pionu śledczego IPN, zarówno prokuratorzy, jak i pracownicy sekretariatu, uczestniczyli w różnego rodzaju szkoleniach mających umożliwić podniesienie kwalifikacji zawodowych. Szkolenia są również okazją do wymiany poglądów na temat problemów związanych z pracą w KŚZpNP. Często dają początek refleksji merytorycznej nad poszczególnymi zagadnieniami i pozwalają na szukanie skutecznych rozwiązań.

Główna Komisja ŚZpNP dniami 24–26 czerwca 2009 r. zorganizowała w ośrodku w Falentach ogólnopolskie szkolenie prokuratorów pionu śledczego IPN. W trakcie szkolenia prokuratorzy wysłuchali wykładu pełnomocnika ds. Ochrony Informacji Niejawnych IPN, sędziego Sądu Apelacyjnego delegowanego do Sądu Najwyższego i dr. Damiana Szeleszczuka z Katedry Prawa Karnego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Odbyło się również spotkanie i dyskusja z prokuratorem krajowym, Edwardem Zalewskim, który przedstawił plany i zamierzenia związane z nowelizacją ustawy o prokuraturze.

W dniach 25–27 listopada 2009 r. w ośrodku w Jachrance Główna Komisja ŚZpNP zorganizowała dla pracowników sekretariatów KŚZpNP szkolenie zawodowe. W trakcie szkolenia

przedstawiono m.in. wyniki ostatnich dwóch wizytacji oddziałowych komisji przeprowadzonych przez prokuratorów Głównej Komisji a dotyczących realizacji przez sekretariaty ich zadań. Przeprowadzono również szkolenie w zakresie obsługi nowo wprowadzonego elektronicznego urzędzenia ewidencyjnego, tj. Elektronicznego Wykazu Postępowań Komisji. Na szkolenie została zaproszona Edyta Kąca, kierownik Sekretariatu Prokuratury Rejonowej Warszawa Praga Południe, która poprowadziła zajęcia dotyczące m.in. przyjmowania i ewidencjonowania dokumentacji archiwalnej.

W okresie statystycznym prokuratorzy Głównej Komisji Ścigania w ramach sprawowanego nadzoru nad śledztwami prowadzonymi przez oddziałowe komisje przeprowadzili 20 kontroli podległych komisji. W oparciu o notatki opracowane przez prokuratorów Głównej Komisji w związku z przeprowadzonymi kontrolami dyrektor Głównej Komisji kierował do naczelników tych komisji pisma instrukcyjne, wskazując na stwierdzone błędy i uchybienia oraz potrzebę ich wyeliminowania w przyszłości.

5.2. Kierunki działalności śledczej, jej problemy i ograniczenia

Praca pionu śledczego jest uzależniona nie tylko od efektywności poszczególnych prokuratorów oraz sprawności nadzoru. Istnieją sprawy, na które prokuratorzy nie mają bezpośredniego wpływu, a które mogą uniemożliwić ściganie wielu sprawców zbrodni komunistycznych. Przykładem takich zjawisk jest pojawiająca się także w 2009 r. w orzecznictwie sądów wątpliwość co do okresu przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych. Problemy te wynikają z faktu, że ustawa o IPN w pierwotnym brzmieniu wskazywała jedynie datę początkową biegu okresu przedawnienia, nie określała natomiast, po jakim czasie następuje przedawnienie karalności. Dopiero nowela z dnia 9 kwietnia 1999 r. (Dz. U. Nr 38, poz. 360) wprowadziła do ustawy przepis art. 4 ust. 1a, zgodnie z którym karalność zbrodni komunistycznych ustaje po 30 latach, gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa, oraz po 20 latach, gdy czyn stanowi inną zbrodnię komunistyczną (ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. Nr 218, poz. 1592 z późn. zm.) przedłużyła te okresy odpowiednio do 40 i 30 lat.

Analiza przedstawionego stanu prawnego doprowadziła niektóre sądy do wniosku, że skoro ustawa o IPN pierwotnie nie przewidywała odrębnych od kodeksowych okresów przedawnienia, do czasu wejścia w życie noweli z dnia 9 kwietnia 1999 r. zbrodnie komunistyczne podlegały przedawnieniu na zasadach określonych w kodeksie karnym. Zgodnie z art. 101 § 1 pkt 4 kk, karalność przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 3 lat ustawała po upływie 5 lat od ich popełnienia, a zatem, w ocenie sądów, karalność zbrodni komunistycznych zagrożonych taką właśnie karą ustała z dniem 1 stycznia 1995 r. Stanowisko takie nie jest powszechnie akceptowane w orzecznictwie, w wielu sprawach bowiem sądy uznają, że okres przedawnienia karalności nie upłynął, i wydają wyroki skazujące sprawców zbrodni komunistycznych. Niemniej jednak przedstawiony problem wywołuje istotne wątpliwości, co spowodowało skierowanie do Sądu Najwyższego przez Sąd Okręgowy w Legnicy pytania prawnego o okres przedawnienia zbrodni komunistycznych. Z kolei Sąd Okręgowy w Krakowie zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem o zgodność z konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej przepisów art. 4 ust. 1a ustawy o IPN oraz art. 9 § 1 ustawy wprowadzającej kodeks karny¹⁰.

¹⁰ Sąd Okręgowy w Legnicy, rozpoznając sprawę sygn. IV Ka 222/09 przeciwko Bogdanowi M. art. 158 § 1 kk, po dokonaniu analizy orzeczeń Sądu Apelacyjnego w Lublinie, nabrał wątpliwości co do trafności zaprezentowanej przez ten sąd postanowił zwrócić się z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie. Zagadnienie dotyczy okresu przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych. W dniu 23 lipca 2009 r. dyrektor

Sprawy, w których ma zapasć rozstrzygnięcie tego problemu, zawisły obecnie przed Trybunałem Konstytucyjnym i przed Sądem Najwyższym. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego stwierdzające, że przepis art. 4 ust. 1a ustawy o IPN jest niezgodny z konstytucją RP, skutkowałoby ograniczeniem możliwości ścigania zbrodni komunistycznych do przestępstw zagrożonych karą nie niższą niż 3 lata pozbawienia wolności albo karą surowszą oraz do nieulegających przedawnieniu zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości. Z kolei podzielenie przez Sąd Najwyższy prezentowanego w orzecznictwie stanowiska, że upłynął okres przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych wyczerpujących znamiona przestępstw zagrożonych karą nieprzekraczającą 3 lat pozbawienia wolności, skutkowałoby wyłączeniem możliwości ścigania tej kategorii czynów. W takim przypadku wykluczone byłoby już ściganie m.in. przestępstw polegających na przekroczeniu uprawnień albo niedopełnieniu obowiązków przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego (art. 231 § 1 kk), wzięciu udziału w pobiciu (art. 158 § 1 kk), stosowaniu gróźb bezprawnych (art. 190 § 1 kk), stosowaniu przemocy wobec osoby lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia pokrzywdzonego do określonego zachowania się (art. 191 § 1 kk), przestępstw przeciwko wolności sumienia i wyznania (art. 194–196 kk), przestępstw przeciwko czci i nietykalności cielesnej (art. 212–217 kk), przestępstw przeciwko prawom pracowników (art. 218–221 kk). Podkreślenia w tym miejscu wymaga, że śledztwa przeprowadzone dotychczas przez prokuratorów Komisji ŚZpNP pozwalają na sformułowanie wniosku, iż właśnie pobicia, stosowanie gróźb bezprawnych, naruszanie praw pracowniczych, pomówienia i temu podobne zachowania należały do środków często stosowanych przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego wobec przedstawicieli środowisk opozycyjnych. Wyłączenie możliwości ścigania tej grupy zbrodni komunistycznych skutkowałoby zatem ograniczeniem możliwości poznania i udokumentowania wielu faktów z okresu państwa komunistycznego oraz ograniczeniem aktywności śledczej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Uznając, że przedmiotowa kwestia rzeczywiście budzi wątpliwości, a ewentualne stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny, że zaskarżone przepisy są niezgodne z konstytucją, skutkowałoby ich uchyleniem, część sądów, w tym Sąd Najwyższy, zawiesiłaby postępowania w sprawach o zbrodnie komunistyczne do czasu wydania orzeczenia przez Trybunał.

Niejako na marginesie należy wskazać również kolejny z ważkich problemów natury formalnoprawnej, który wpływa na ocenę pracy pionu śledczego IPN, a który jest kwestią obiektywną i niezależną od prokuratorów – jest to kwestia amnestii.

Sprawcy zbrodni komunistycznych na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy o IPN korzystają z przepisów zawartych w ustawie z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii (Dz. U. Nr 64, poz. 390), co powoduje ograniczenie możliwości skutecznego ścigania tych sprawców. Głębsza analiza tego problemu pozwala jednak na stwierdzenie, iż w istocie ograniczenie to, z punktu widzenia

Główniej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu pismem o sygn. Sn 185/07/Zk/Wr udzielił odpowiedzi Sądowi Najwyższemu na wezwanie do złożenia pisemnego wniosku w przedmiocie rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Legnicy, postanowieniem z dnia 9 czerwca 2009 r., sygn. akt IV Ka 222/09, w sprawie przeciwko Bogdanowi Mazurkiewiczowi. Dyrektor na podstawie art. 22 § 1 kpk wniósł o zawieszenie postępowania do czasu rozstrzygnięcia pytania prawnego, z którym zwrócił się do Trybunału, a w przypadku nieuwzględnienia powyższego wniosku, na podstawie art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. nr 240 poz. 2052 z późn. zm.) wniósł o podjęcie uchwały, iż art. 4 ust. 1a ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2007 r. nr 63 poz. 424 z późn. zm.) samodzielnie reguluje kwestie przedawnienia wszystkich zbrodni komunistycznych, o których mowa w art. 2 ust. 1 tej ustawy. Sąd Najwyższy przychylił się do wniosku o zawieszenie postępowania do czasu rozstrzygnięcia pytania prawnego skierowanego przez Sąd Okręgowy w Krakowie do Trybunału Konstytucyjnego. Pismo zawiera dobrze uzasadnione stanowisko, w którym nie zgodzono się z twierdzeniem iż karalność czynów przestępnych, zagrożonych karą pozbawienia wolności do 3 lat, a uznanych za zbrodnie komunistyczne, uległa przedawnieniu.

przepisów ustawowych określających cele ustawy o IPN oraz cele śledztwa, może mieć charakter pozorny.

Należy bowiem pamiętać, że prokurator jest uprawniony do skierowania wniosku o umorzenie postępowania, na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r., tylko wówczas, gdy zgromadzony w sprawie materiał dowodowy uzasadniałby skierowanie aktu oskarżenia, zaś sąd może umorzyć postępowanie w oparciu o przepisy tej ustawy tylko wówczas, gdy wina sprawcy i okoliczności czynu nie budzą wątpliwości. Postanowienie o umorzeniu postępowania jest zatem, w omawianej sytuacji, orzeczeniem stwierdzającym, że sprawca popełnił przestępstwo na szkodę pokrzywdzonego, i gdyby nie ustawa o amnestii, wymierzyłby mu karę. W konsekwencji orzeczenie takie pozwala na realizację wymienionych w preambule celów ustawy o IPN (względ na patriotyczne tradycje zmagania narodu polskiego z okupantami, nazizmem i komunizmem oraz zachowanie pamięci o ogromie ofiar, strat i szkód poniesionych przez naród polski w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu), a także określonych w art. 297 § 1 kpk i art. 45 ust. 3 ustawy o IPN celów śledztw, prowadzonych przez prokuratorów Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (w szczególności ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo, wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy, wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody).

Niewątpliwie umorzenie postępowania przeciwko sprawcy zbrodni komunistycznej, skutkujące uwolnieniem go od kary za popełnione przestępstwo, może nie satysfakcjonować pokrzywdzonych, oczekujących realizacji zasady sprawiedliwości. Postanowienia w tego rodzaju sprawach stwierdzają jednak, że popełniono przestępstwo stanowiące zbrodnię komunistyczną, i wskazują sprawcę tego przestępstwa oraz pokrzywdzonego. W konsekwencji są dokonany przez niezawisły sąd potwierdzeniem faktu popełnienia zbrodni komunistycznej oraz wskazaniem sprawcy tej zbrodni, a tym samym przyczyniają się do udokumentowania patriotycznych tradycji zmagania narodu polskiego z komunizmem oraz zachowania pamięci o ogromie ofiar, strat i szkód poniesionych przez naród polski po zakończeniu II wojny światowej.

We wstępie do sprawozdania rocznego nie możemy pominąć kolejnej trudnej kwestii, która wprawdzie pojawiła się już w latach wcześniejszych, ale miała wpływ także na działalność śledczą Komisji ŚZpNP w 2009 r. Mowa o przestępstwach popełnionych przez sędziów i prokuratorów, którzy w okresie stanu wojennego orzekali w sprawach karnych. Prokuratorzy pionu śledczego IPN bezskutecznie, z uwagi na efekty śledcze, dążyli do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej tych osób. Znamiennym echem odbił się ten problem w debacie publicznej i w dyskusji nad uchwałą Sądu Najwyższego z 20 grudnia 2007 r.

Przedmiotowa uchwała została wydana w związku z prowadzonym śledztwem Oddziałowej Komisji ŚZpNP w Katowicach w sprawie zbrodni komunistycznych, polegających na przekroczeniu uprawnień przez prokuratorów i sędziów, którzy w czasie stanu wojennego oskarżali i skazywali na kary pozbawienia wolności członków NSZZ „Solidarność” za czyny, które w chwili ich popełnienia nie były przez prawo zabronione, i które to zachowania nosiły cechy represji politycznych stosowanych wobec wyżej wymienionych, i były działaniem na ich szkodę.

W toku tego śledztwa analizie poddano wszystkie 33 wyroki wydane przez sędziów b. Sądu Wojewódzkiego w Katowicach wobec wyżej wymienionych osób w oparciu o przepisy dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, poz. 154). Po dokładnej analizie tych wyroków prokurator Oddziałowej Komisji w Katowicach zwrócił się do właściwych sądów o uchylenie immunitetów sędziom i prokuratorom, co umożliwiłoby pociągnięcie ich do odpowiedzialności karnej.

Prokuratorzy i sędziowie korzystają z immunitetu, tj. uprawnień polegającego na tym, że zapewnia ono niedopuszczalność wszczęcia przeciwko nim i prowadzenia postępowania karne-

go bez zgody właściwego organu, w tym przypadku sądów dyscyplinarnych. Mając na uwadze powyższe unormowanie, Oddziałowa Komisja w Katowicach skierowała wnioski o uchylenie immunitetu wobec 7 byłych prokuratorów i 17 sędziów b. woj. katowickiego. Większość sędziów i prokuratorów w chwili obecnej jest w stanie spoczynku

Wśród wniosków o uchylenie immunitetu znajdował się wniosek skierowany do Sądu Najwyższego o udzielenie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku. Ostatecznie wypowiedział się w tej sprawie Sąd Najwyższy obradujący w powiększonym, siedmioosobowym składzie w dniu 20 grudnia 2007 r. Wydał on uchwałę, sygn. I KZP 37/07, stanowiącą rozstrzygnięcie wskazanego powyżej pytania prawnego, w której stwierdził, iż „ze względu na: nie zamieszczenie w Konstytucji PRL z 1952 r. zakazu tworzenia przepisów karnych z mocą wsteczną (zasady *lex retro non agit*) oraz brak mechanizmu prawnego umożliwiającego uruchamianie kontroli zgodności przepisów rangi ustawowej z Konstytucją lub prawem międzynarodowym, a także brak regulacji określającej miejsce umów międzynarodowych w krajowym porządku prawnym, sądy orzekające w sprawach karnych o przestępstwa z dekretu o stanie wojennym, nie były zwolnione z obowiązku stosowania retroaktywnych przepisów karnych rangi ustawowej”. Jednocześnie Sąd polecił uchwałę wpisać do księgi zasad prawnych, co skutkuje tym, że wiąże wszystkie składy Sądu Najwyższego także w innych sprawach.

Mając na uwadze treść uchwały z dnia 20 grudnia 2007 r. Sąd Dyscyplinarny dla prokuratorów przy Prokuratorze Generalnym RP jak i sądy dyscyplinarne dla sędziów przy prezesach sądów różnych szczebli podjęły decyzje o odmowie uchylenia immunitetu.

W okresie od maja 2008 r. do końca 2009 r. przed Zgromadzeniem Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego zawisło postępowanie w sprawie udzielenia zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku, który w okresie objętym prowadzonym śledztwem był sędzią Sądu Najwyższego.

Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego uchwałą z dnia 7 grudnia 2009 r. postanowiło na podstawie art. 7 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z późn. zm.) i § 2 pkt 3 lit. b Regulaminu Trybunału Konstytucyjnego (M.P. Nr 72, poz. 720) nie wyrazić zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku, Stanisława P.

Pozostałe kierowane w toku śledztwa S 70/05/Zk wnioski o udzielenie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziów, były odrzucane przez sądy jako oczywiście bezzasadne. Uzasadniając te decyzje, sądy posłużyły się podobną argumentacją i wywodami do zaprezentowanych przez Sąd Najwyższy w przytoczonej powyżej uchwale¹¹.

¹¹ Zarządzenie to zostało zaskarżone przez prokuratora OKŚZpNP w Katowicach, w wyniku czego Sąd Najwyższy – Sąd Dyscyplinarny w Warszawie w dniu 28 września 2007 r. postanowił o przekazaniu powiększonemu składowi Sądu Najwyższego zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej interpretacji ustawy, a sprowadzającego się do tego: „Czy oczywistym jest, że na gruncie postanowień Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. z 1976 r. Nr 7, póź. 36 ze zm.), zawartych w szczególności w art. 8 ust. 2 i 3, art. 30 ust. 1 pkt 3 i 8 oraz art. 62, przy jednoczesnym braku regulacji niektórych podstawowych zasad prawnych, sąd rozpoznający sprawę o przestępstwo określone w dekreście z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, póź. 154 ze zm.) był zwolniony z obowiązku respektowania

1) daty wskazanej w organie promulgacyjnym (14 grudnia 1981 r.) jako dnia „prawnego ogłoszenia” tego dekretu w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 30 grudnia 1950 r. o wydawaniu Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i Dziennika Urzędowego Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” (Dz. U. Nr 58, poz. 524 ze zm.),

2) normy art. 61 wymienionego dekretu w części nadającej mu moc wsteczną „od dnia uchwalenia”, a jeżeli tak, to na jakiej podstawie prawnej i w jakich okolicznościach?”

Sąd Najwyższy w dniu 20 grudnia 2007r. wydał uchwałę, sygn. I KZP 37/07, w której rozstrzygnął tę kwestię w następujący sposób:

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniu społecznemu oraz realizując swe ustawowe zadania, utrzymuje bieżące kontakty ze środkami masowego przekazu. Informuje opinię publiczną o ważnych społecznie faktach z pracy komisji oraz odpowiada na liczne zapytania kierowane ze strony dziennikarzy. Media uzyskują żadaną informację w oparciu o unormowania kodeksu postępowania karnego, ustawę o dostępie do informacji publicznej, prawo prasowe oraz zarządzenie nr 17/07 dyrektora Głównej Komisji w przedmiocie sposobu przekazywania informacji o śledztwach i innych przedsięwzięciach podejmowanych przez prokuratorów oddziałowych komisji. Właściwi miejscowo naczelnicy oddziałowych komisji udzielają informacji prasowych osobiście lub za pośrednictwem rzecznika prasowego IPN. W przypadku zapytań odnoszących się do pracy całego pionu ścigania lub do prac byłej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce odpowiedzi udzielane są przez wskazanych prokuratorów Głównej Komisji.

W roku 2009 prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej przygotowali i wydali w ramach materiałów pomocniczych IPN trzeci numer własnego biuletynu pt. „Zbrodnie przeszłości”, poświęcony problematyce zbrodni nazistowskich. Publikacja ta zawiera przegląd najważniejszych problemów z zakresu prawa materialnego i procesowego, z jakimi prokuratorzy pionu śledczego spotykają się w trakcie prowadzenia postępowań karnych dotyczących zbrodni popełnionych przez Niemców w trakcie II wojny światowej.

5.3. Udział prokuratorów pionu śledczego w postępowaniu przed sądem; najważniejsze skierowane w 2009 r. akty oskarżenia i uzyskane orzeczenia

Omawiając działalność pionu śledczego IPN, pragniemy wyróżnić kilka śledztw zasługujących na szczególne zainteresowanie z uwagi na zakończenie skierowaniem aktu oskarżenia.

Jednym z najważniejszych postępowań zakończonych skierowaniem w 2009 r. aktu oskarżenia było prowadzone przez Oddziałową Komisję w Szczecinie śledztwo przeciwko b. komendantowi wojewódzkiemu MO w Szczecinie, Jarosławowi W., i b. zastępcy komendanta wojewódzkiego MO w Szczecinie ds. Służby Bezpieczeństwa, Stefanowi J. (S 111/05/Zk).

W dniu 5 listopada 2009 r. prokurator oskarżył Jarosława W. o popełnienie zbrodni komunistycznych polegających na bezprawnym pozbawieniu wolności 67 działaczy NSZZ „Solidarność” na mocy wydanych pomiędzy 12 a 17 grudnia 1981 r. decyzji o internowaniu na podstawie nieobowiązującego aktu prawnego, tj. dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa Państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego¹².

Stefanowi J., byłemu zastępcy komendanta wojewódzkiego MO w Szczecinie ds. Służby Bezpieczeństwa zarzucono fałszowanie dokumentacji internowanych oraz bezprawne pozbawienie wolności osób internowanych¹³. Należy podkreślić, iż w akcie oskarżenia przyjęto, że czyny

Ze względu na niezamieszczenie w konstytucji PRL z 1952 r. zakazu tworzenia przepisów karnych z mocą wsteczną (zasady *lex retro non agit*) oraz brak mechanizmu prawnego umożliwiającego uruchamianie kontroli zgodności przepisów rangi ustawowej z konstytucją lub z prawem międzynarodowym, a także ze względu na brak regulacji określającej miejsce umów międzynarodowych w krajowym porządku prawnym sądy orzekające w sprawach karnych o przestępstwa z dekretu Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, poz. 154) nie były zwolnione z obowiązku stosowania retroaktywnych przepisów karnych rangi ustawowej.

¹² Oskarżono go o czyny określone w art. 231 § 1 kk w zbiegu z art. 189 § 2 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

¹³ Oskarżono go o przestępstwo określone w art. 231 § 1 kk w zbiegu z art. 271 § 1 kk i o przestępstwo z art. 231 § 1 kk w zbiegu z art. 189 § 2 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 12 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

zarzucone oskarżonym stanowią nie tylko zbrodnię komunistyczną, ale wyczerpują również znamiona zbrodni przeciwko ludzkości. Uznano bowiem, że pozbawienie wolności osób internowanych miało charakter poważnej represji i prześladowania tych osób z powodu ich przynależności do określonej grupy polityczno-społecznej. Zakwalifikowanie tych czynów jako zbrodni przeciwko ludzkości pociąga za sobą skutki prawne w postaci nieprzedawnienia się tych czynów.

Na uwagę zasługują także następujące postępowania karne zakończone:

- w dniu 28 stycznia 2009 r. skierowaniem do Sądu Rejonowego w Suwałkach aktu oskarżenia przeciwko Arkadiuszowi W. oskarżonemu o to, że w dniu 14 lipca 1950 r. w Suwałkach, będąc funkcjonariuszem Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Suwałkach, dopuścił się przekroczenia władzy w ten sposób, że pełniąc obowiązki fotografa tego urzędu, w trakcie pobierania odcisków palców Romualdowi D., podejrzanemu wówczas o udzielenie pomocy zbrojnej oddziałowi „Wolność i Niezawisłość” stosował przemoc poprzez ściskanie między drzwiami, a futryną palców prawej ręki Romualdowi D. co doprowadziło do pęknięcia skóry palców (patrz **S 16/07/Zk** str. 8 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Białymstoku);
- w dniu 28 lipca 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia do Sądu Rejonowego w Toruniu przeciwko Lechowi R., byłemu funkcjonariuszowi SB. Został on oskarżony o popełnienie dwóch zbrodni komunistycznych: o to, że działając jako funkcjonariusz publiczny Wydziału V SB KWMO w Toruniu, wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami, znęcał się psychicznie nad zatrzymanymi działaczami NSZZ „Solidarność”, chcąc zmusić ich do ujawnienia informacji o prowadzonej działalności opozycyjnej. W okresie od 28 lipca 1982 r. do końca grudnia 1986 r. w Toruniu stosował represje wobec Ryszarda Stanisława M. podczas wielogodzinnych przesłuchań nie pozwolił mu jeść i pić, groził pozbawieniem wolności, wyrzuceniem z pracy oraz znieważał słowami powszechnie uznanymi za obelżywe. Natomiast w dniu 1 maja 1982 r. w Toruniu podczas przesłuchania Kazimierza Andrzeja M. groził mu wieloletnim pozbawieniem wolności, znieważał słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, uniemożliwił swobodną wypowiedź i zaniechał sporządzenia protokołu z tej czynności. Termin rozprawy nie został jeszcze wyznaczony przez Sąd. (patrz **S 2/09/Zk** str. 19 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Gdańsku);
- w dniu 22 grudnia 2009 r. skierowaniem do Sądu Okręgowego w Katowicach aktu oskarżenia przeciwko Tadeuszowi D. oskarżonemu o to, że w dniu 27 stycznia 1982 r. w Sosnowcu, będąc funkcjonariuszem Milicji Obywatelskiej, a więc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, dopuścił się zbrodni komunistycznej podczas czynności zatrzymania Ryszarda A., przekraczając przysługujące mu uprawnienia w zakresie stosowania broni palnej, w wyniku czego, działając z zamiarem zabójstwa, oddał strzały w głowę osoby zatrzymywanej z bardzo bliskiej odległości, powodując postrzał czaszki z raną wlotową w lewej okolicy podpotylicznej i z kanałem postrzałowym uszkadzającym lewą półkulę mózdzku i lewy płat skroniowy z raną wylotową w lewej okolicy ciemieniowo-czołowej, co skutkowało zgonem Ryszarda A (patrz **S 23/07/Zk** str. 28 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Katowicach);
- w dniu 20 maja 2009 r. skierowaniem do Sądu Rejonowego w Hrubieszowie aktu oskarżenia przeciwko Janowi K. oskarżonemu o to, że w okresie od 15 grudnia 1951 r. do 13 lipca 1952 r. w Hrubieszowie, woj. lubelskie, będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego PUBP w Hrubieszowie, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że znęcał się fizycznie bijąc pięściami, gumowymi pałkami po całym ciele, i psychicznie w ten sposób, że wyzywał słowami powszechnie uważanymi za obraźliwe, nad pozostającym w przemijającym stosunku zależności Mieczysławem K. i Mieczysławem P., członkami organizacji „Wolność i Niezawisłość”, podlegającej wówczas „Dowództwu Armii Podziemia”, zatrzymanymi w związku z toczącymi się przeciwko nim postępowaniami karnymi. Sąd Rejonowy w Hrubieszowie do dnia 31 grudnia 2009 r. nie rozpoczął przewodu sądowego (patrz **S 49/08/Zk** str. 40 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Lublinie);

- w dniu 30 czerwca 2009 r. skierowaniem do Sądu Rejonowego dla Warszawy Woli Wydział IV Karny w Warszawie aktu oskarżenia przeciwko Eugeniuszowi Feliksowi W. o to, że w styczniu 1965 r. w Warszawie, będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego pełniącym funkcję wiceprokuratora b. Prokuratury Wojewódzkiej dla miasta stołecznego Warszawy, przekroczył swoje uprawnienia i nie dopełnił obowiązków w ten sposób, że wykonując obowiązki oskarżyciela publicznego przed b. Sądem Wojewódzkim dla miasta stołecznego Warszawy Wydział IV Karny w postępowaniu karnym, w sprawie przeciwko oskarżonemu Stanisławowi W. i innym o sygn. IV K dor 155/64, pomimo braku podstaw faktycznych i prawnych do prowadzenia postępowania w trybie doraźnym, ze względu na okoliczności tej sprawy określone art. 1 ust. 3 dekretu z dnia 16 listopada 1945 r. o postępowaniu doraźnym (tj. Dz. U. z 1949 r. Nr 33, poz. 244, z późn. zm.), bezzasadnie powołując się na przepisy tego dekretu prezentował w trakcie głosów stron argumentację, która doprowadziła do złożenia wniosków o wymierzenie oskarżonemu Stanisławowi W., Kazimierzowi W. i Mieczysławowi F. najwyższego wymiaru kary tj. kary śmierci. Mimo braku przesłanek do przypisania Stanisławowi W. i Kazimierzowi W. popełnienia zarzuconych im w akcie oskarżenia czynów¹⁴, w warunkach szczególnego obostrzenia wymiaru kary, wynikającego z art. 2 ust. 1 lit. „a” dekretu z dnia 16 listopada 1945 r. o postępowaniu doraźnym, uczynił go podstawą do złożenia wniosków o wymierzenie im kary śmierci, chociaż sankcja zarzucanych im czynów nie przewidywała takiego zagrożenia. Sprawa pozostaje na etapie postępowania sądowego (patrz **S 58/04/Zk** str. 96 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Warszawie);
- w dniu 19 czerwca 2009 r. skierowaniem do Sądu Rejonowego dla Wrocławia Śródmieścia aktu oskarżenia przeciwko Markowi J. oskarżonemu o to, że wiosną 1987 r. we Wrocławiu, jako funkcjonariusz Inspektoratu II Komendy Wojewódzkiej MO we Wrocławiu i tym samym funkcjonariusz państwa komunistycznego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, przekraczając swoje uprawnienia, znęcał się fizycznie i psychicznie nad pozbawionym wolności Jarosławem H. w ten sposób, że poddawał go wielogodzinnemu przesłuchaniu, w trakcie którego wielokrotnie kopał w oparcie krzesła, tak aby pokrzywdzony uderzał brzuchem o krawędź stołu, groził mu pobiciem oraz długotrwałym pozbawieniem wolności połączonym z głodzeniem i odmową podania wody do picia, uniemożliwiał załatwienie potrzeb fizjologicznych oraz używał wobec niego słów powszechnie uznanych za obraźliwe, a to w celu uzyskania od Jarosława H. informacji dotyczących działalności w strukturach „Solidarności Walczącej”. Sprawa znajduje się w fazie końcowej postępowania sądowego (patrz **S 64/05/Zk** str. 105 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP we Wrocławiu).

Dużym osiągnięciem prokuratorów pionu śledczego w 2009 r. było rozpoznanie przez Sąd Okręgowy w Warszawie postępowania karnego przeciwko Jerzemu R., byłemu funkcjonariuszowi PUBP w Krośnie, podejrzanemu o dopuszczenia się 18 lipca 1946 r. w Odrzykoniu, pow. krośnieński, woj. podkarpackie, zabójstwa Władysława U., członka organizacji niepodległościowej, oraz o to, że w dniu 15 października 1946 r. w Krośnie, woj. podkarpackie, w czasie pełnienia służby w miejscowym PUBP, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami, dopuścił się zbrodni komunistycznej, polegającej na tym, że przekraczając swoje uprawnienia, w celu wymuszenia na pozbawionym wolności i przetrzymywanym w areszcie

¹⁴ Czyny zarzucane oskarżonym wypełniały znamiona przestępstw z art. 2 § 1 ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej (Dz. U. Nr 36, poz. 228) w zw. z art. 1 paragraf 1 lit. „b” ustawy z dnia 21 stycznia 1958 r. o wzmożeniu ochrony mienia społecznego (Dz. U. Nr 4, poz. 11), a w stosunku do oskarżonego Mieczysława F. czynu wypełniającego znamiona przestępstwa, określonego w art. 27 kk i art. 2 § 1 ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej (Dz. U. Nr 36, poz. 228) w zw. z art. 1 paragraf 1 lit. „b” ustawy z dnia 21 stycznia 1958 r. o wzmożeniu ochrony mienia społecznego (Dz. U. Nr 4, poz. 11).

tego urzędu Franciszku R. złożenia określonych wyjaśnień i przyznania się do stawianych mu zarzutów, znęcał się nad nim fizycznie i psychicznie, wielokrotnie bijąc go i znieważając.

Sąd po przeprowadzeniu przewodu sądowego w dniu 22 września 2009 r. wyrokiem sygn. akt VIII K 18/08, uznał Jerzego R. za winnego zarzucanych czynów i skazał go na karę łączną 8 lat pozbawienia wolności.

Wyrok jest nieprawomocny (patrz **S 66/04/Zk** str. 67 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Rzeszowie).

5.4. Śledztwa prowadzone w okresie sprawozdawczym, budzące szerokie zainteresowanie społeczne, niezakończone wydaniem decyzji merytorycznej

Wśród istotnych i budzących szerokie zainteresowanie społeczne śledztw, nie zakończonych jeszcze wydaniem decyzji merytorycznej, należy wskazać na następujące postępowania karne :

- W sprawie Zbrodni Katyńskiej stanowiącej zbrodnię wojenną i zbrodnię przeciwko ludzkości, zabójstw nie mniej niż 21 768 obywateli polskich dokonanych w okresie od dnia 5 marca do bliżej nieustalonego dnia i miesiąca 1940 r. na terytorium ZSRR przez funkcjonariuszy tego państwa, działających zgodnie z podjętą w Moskwie w dniu 5 marca 1940 r. uchwałą Biura Politycznego Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików). Przedmiotowe śledztwo jest prowadzone przez OKŚZpNP w Warszawie od dnia 30 listopada 2004 r. (patrz **S 38/04/Zk** str. 91 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Warszawie);

- W sprawie zbrodni komunistycznej polegającej na sprowadzeniu niebezpieczeństwa katastrofy w komunikacji powietrznej w dniu 4 lipca 1943 r. w Gibraltarze w celu pozbawienia życia premiera i naczelnego wodza Sił Zbrojnych RP, generała broni Władysława Sikorskiego, przez co doszło do katastrofy samolotu „Liberator” Mk II nr ew. AL 523, należącego do 511. dywizjonu brytyjskich Królewskich Sił Powietrznych, w wyniku czego śmierć ponieśli gen. broni Władysław Sikorski i towarzyszący mu obywatele RP: Zofia Leśniowska, gen. brygady Tadeusz Klimecki, płk dypl. Andrzej Marecki, por. mar. Józef Ponikiewski, Adam Kułakowski oraz Jan Gralewski (patrz **S 135/08/Zk** str. 26 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Katowicach);

- W sprawie zabójstwa w lipcu 1945 r. w nieustalonym miejscu grupy około 600 osób zatrzymanych podczas tzw. obławy lipcowej, przeprowadzonej przez wojska 50. armii sowieckiej (81. korpus) oraz wspomagające je jednostkami NKWD z 62. i 64. dywizji wojsk wewnętrznych dwie kompanie 1. pułku praskiego w sile 160 ludzi pod dowództwem porucznika Sznepefa, nielicznych funkcjonariuszy PUBP w Augustowie, polskich działaczy komunistycznych, tj. o czyny z art. 225 § 1 kk z 1932 r. i inne (patrz **S 69/01/Zk** str. 6 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Białymstoku);

- W sprawie funkcjonowania w okresie od 28 listopada 1956 r. do 31 grudnia 1989 r. w strukturach MSW w Warszawie związku, w którego skład wchodził funkcjonariusze byłej Służby Bezpieczeństwa, kierowanego przez osoby zajmujące najwyższe stanowiska państwowe, który miał na celu dokonywanie przestępstw, a w szczególności zbrodni zabójstw osób – działaczy opozycji politycznej i duchowieństwa. W okresie objętym sprawozdaniem prokuratorzy w oparciu o zebrany materiał dowodowy przedstawili zarzuty 7 byłym funkcjonariuszom SB (patrz **S 17/06/Zk** str. 94 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Warszawie);

- W sprawie przekroczenia uprawnień służbowych przez funkcjonariuszy resortu spraw wewnętrznych, działających na szkodę wymiaru sprawiedliwości w latach 1983–1984 w związku

z prowadzonym przez Prokuraturę Wojewódzką w Warszawie śledztwem dotyczącym śmierci Grzegorza Przemyka, oraz kierowania gróźb bezprawnych przez funkcjonariuszy resortu spraw wewnętrznych w celu wywarcia wpływu na czynności, w tym zeznania świadków występujących przez sądem w sprawie śmierci Grzegorza Przemyka. Zebrany do chwili obecnej materiał dowodowy pozwolił na przedstawienie zarzutów 21 byłym funkcjonariuszom SB i MO (patrz **S 51/01/Zk** str. 90 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Warszawie);

- W sprawie śmiertelnego pobicia w Krakowie w dniu 7 maja 1977 r. Stanisława Pyjasa (patrz **S 35/08/Zk** str. 31 Aneks – Załącznik nr 1 OKŚZpNP w Krakowie);

Z uwagi na fakt, iż wśród śledztw prowadzonych przez prokuratorów pionu śledczego Instytutu Pamięci Narodowej jest wiele śledztw ważnych i budzących zainteresowanie społeczności lokalnej, a także biorąc pod uwagę sugestię członków Kolegium IPN, wyrażoną podczas posiedzenia Kolegium, w trakcie którego miała miejsce dyskusja nad Informacją o działalności IPN-KŚZpNP za 2008 r., przygotowany został w formie elektronicznej (płyta CD) aneks zawierający informację o wszystkich postępowaniach karnych zarejestrowanych w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2009 r. w repertoriach „S” prowadzonych w poszczególnych oddziałowych komisjach ŚZpNP.

Przedstawione w ww. aneksie śledztwa zostały opisane z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z wymogu zachowania tajemnicy służbowej i danych osobowych.

INFORMACJA STATYSTYCZNA
o działalności Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu za styczeń – grudzień 2009 r.

Jednostka	w tym			Wpływ			w tym			Załatwiono			w tym			Pozostało			w tym			Zastosowano aresztowanie		Skierowano do sądu		Zawieszono	Odmówiono wszczęcia	Załatwiono w inny sposób	Umorzono na podst. art. 17 § 1 pkt 1-11 kpk	Umorzono na podst. art. 322 kpk
	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi	Akt oskarżenia	w tym osób	Wniosek o amnestię									
0	1a	1b	1c	2	2a	2b	2c	3	3a	3b	3c	4	4a	4b	4c	5	6	7	8	9	10	11								
Bi	97	71	24	2	85	60	25	-	81	61	20	-	101	70	29	2	-	2/4	-	4	12/8	22	33							
Gd	87	64	22	1	103	63	38	2	99	73	25	1	91	54	35	2	1	8/11	1	1	25/5	31	28							
Ka	141	103	37	1	161	46	114	1	188	63	124	1	114	86	27	1	-	2/2	-	2	10/4	139	31							
Kr	104	80	23	1	72	42	29	1	67	55	11	1	109	67	41	1	-	2/7	-	3	12/4	23	23							
Lu	129	91	28	10	98	64	33	1	106	70	30	6	121	85	31	5	-	2/2	-	2	23/9	10	60							
Łd	84	65	19	-	107	52	55	-	91	49	42	-	100	68	32	-	-	1/2	1	-	20/2	20	47							
Po	93	60	33	-	75	24	51	-	81	39	42	-	87	45	42	-	-	1/1	-	2	7/7	40	24							
Rz	103	79	17	7	111	70	27	14	111	76	22	13	103	73	22	8	-	3/3	-	5	15/1	63	24							
Sz	97	91	5	1	83	64	17	2	85	75	9	1	95	80	13	2	-	2/3	2	-	12/6	47	16							
Wa	157	120	36	1	91	70	17	4	111	78	31	2	137	112	22	3	-	4/5	-	2	31/24	22	28							
Wr	125	86	9	30	106	90	9	7	98	77	12	9	133	99	6	28	-	3/5	-	9	13/8	26	39							
Razem	1217	910	253	54	1092	645	415	32	1118	716	368	34	1191	839	300	52	1	30/45	4	30	180/78	443	353							

Zk – zbrodnie komunistyczne; Zn – zbrodnie nazistowskie; Zi – zbrodnie inne.

INFORMACJA STATYSTYCZNA

o działalności Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu za styczeń–grudzień 2009 r.

Jednostka	Liczba przesłuchanych świadków w śledztwach własnych			Liczba przesłuchanych świadków w drodze pomocy prawnej dla innych oddziałowych komisji			Liczba przesłuchanych podejrzanych w śledztwach własnych			Liczba przesłuchanych podejrzanych w drodze pomocy prawnej dla innych oddziałowych komisji			Zażalenia skierowane do sądu		Zażalenia uwzględnione przez prokuratora w trybie art. 463 §1 i 465 §1 kpk		Zażalenia uwzględnione przez sąd		Prawo-mocne postanowienia		Osądzono osób		Uniewinniono osób		Skazano osób		Zastosowano amnestię co do osób		Umorzono na podstawie art. 17 § 1 pkt 1–11 kpk		Wniesiono apelacje		Wnioskowano kasacje		Zastosowano art. 160 § 4 kpk		
	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	345 kpk	397 kpk	Osądzono osób		Uniewinniono osób		Skazano osób		Zastosowano amnestię co do osób		Umorzono na podstawie art. 17 § 1 pkt 1–11 kpk		Sąd Okręgowy	Sąd Apelacyjny	Wnioskowano kasacje		Zastosowano art. 160 § 4 kpk		
													na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie	na odwołania	na umorzenie
0	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38										
Bi	304	50	-	52	18	-	1	-	-	-	-	-	4/-	4/-	-	-	-	-	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gd	448	46	2	91	23	9	12	-	-	-	-	-	4/1	6/-	-	-	-	-	8	-	2	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ka	484	107	-	142	25	7	1	-	-	-	-	-	17/1	-/-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kr	263	51	-	91	11	6	-	-	-	-	-	-	2/1	-/1	-	-	-	-	3	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lu	616	291	153	49	4	3	1	-	-	-	-	-	10/-	4/-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Łd	216	57	-	85	12	5	3	-	-	-	-	-	3/2	8/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Po	205	42	-	73	14	12	2	-	-	-	-	-	2/-	-/-	-	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rz	761	263	116	35	6	6	1	-	-	-	-	-	8/1	-/-	1	-	-	-	5	1	3	1	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sz	339	4	2	81	15	12	9	-	-	1	-	-	3/-	1/-	-	1	-	-	6	-	1	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wa	622	81	1	172	35	10	25	-	-	2	-	-	3/-	5/-	1	-	-	-	2	1	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wr	422	5	151	125	22	11	2	-	-	1	-	-	1/-	3/-	1	-	-	1	20	3	10	2	5	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Razem	4680	997	425	996	185	81	57	-	-	4	-	-	57/6	31/1	5	1	-	1	53	5	22	15	11	12	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σ	6102			1262			57			4			88/7		5	1	-	1	53	5	22	15	11	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Zk – zbrodnie komunistyczne; Zn – zbrodnie nazistowskie; Zi – zbrodnie inne.

6. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów

W 2009 r. zasób archiwalny IPN zwiększył się o ponad 1500 mb akt i osiągnął rozmiar prawie 89 km. Wprowadzono do użytku nowe elektroniczne pomoce archiwalne, takie jak zintegrowana ogólnopolska baza danych o zasobie archiwalnym *Nexus* oraz baza danych Międzynarodowej Służby Poszukiwań w Bad Arolsen. W ramach procesu digitalizacji wykonano kopie cyfrowe prawie 16 tys. j.a., ponad 35 tys. mikrofilmów i mikrofisz, a także 50 tys. fotografii. W roku sprawozdawczym wpłynęło do Wydziału, referatów oraz sekcji udostępniania i informacji naukowej ponad 56 tys. wniosków. W czytelniach udostępniono 147 tys. jednostek archiwalnych. Ponadto przeprowadzono dla blisko 200 tys. osób sprawdzenia związane z realizacją tzw. ustawy dezubekizacyjnej. Wydział i referaty ewidencji udzieliły odpowiedzi na ponad 175 tys. zapytań skierowanych przez służby specjalne, pion lustracyjny IPN oraz Wydział, referaty i sekcje udostępniania. Opublikowano w formie książkowej *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej* i 7 innych wydawnictw.

Zgodnie z ustawą z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Instytut gromadzi, ewidencjonuje i udostępnia dokumenty organów bezpieczeństwa państwa, wytworzone oraz zgromadzone od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. przez cywilny aparat represji państwa polskiego oraz do dnia 31 grudnia 1990 r. przez wojskowy aparat bezpieczeństwa państwa. Jednocześnie IPN gromadzi i opracowuje dokumenty organów bezpieczeństwa III Rzeszy Niemieckiej i ZSRR, archiwalia dotyczące zbrodni nazistowskich i komunistycznych oraz wszelką dokumentację świadczącą o zbrodniach przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodniach wojennych. W ustawowym zainteresowaniu Instytutu Pamięci znajdują się również dokumenty dotyczące innych represji z motywów politycznych, popełnionych na osobach narodowości polskiej i obywatelach polskich innych narodowości. Do archiwum Instytutu Pamięci przekazywane są także dokumenty wytworzone w toku postępowań prowadzonych przez sądy w sprawach lustracyjnych, o których mowa w ustawie z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów z chwilą prawomocnego zakończenia tych postępowań. Ważną częścią zasobu archiwum IPN są archiwa osobiste, archiwa rodzinne i zbiory prywatne, przekazywane Instytutowi przez prywatnych darczyńców. Wymienione wyżej zbiory tworzą narodowe dziedzictwo kulturalne, upamiętniające rozwój i działanie systemów totalitarnych na terenach Polski.

Zadania te wypełnia pion archiwalny Instytutu, który tworzą: Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (BUiAD), oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów (OBUiAD) oraz wydziały udostępniania i archiwizacji dokumentów w delegaturach (WUiAD).

W skład Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów wchodzi:

1. Wydział Ewidencji;
2. Wydział Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów;
3. Wydział Udostępniania i Informacji Naukowej;
4. Wydział Obsługi Bieżącej;
5. Wydział Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł.

Odpowiednio w oddziałowych biurach udostępniania i archiwizacji dokumentów funkcjonują referaty: ewidencji; gromadzenia, opracowywania i obsługi magazynów; udostępniania i informacji naukowej; stanowiska edycji źródeł oraz stanowiska obsługi kancelaryjnej. Odminną strukturę, ze względu na brak własnego zasobu archiwalnego, posiada OBUiAD w Warszawie, który składa się z dwóch referatów: Reprografii i Digitalizacji oraz Udostępniania i Informacji Naukowej.

Zasób archiwalny Instytutu, według stanu na dzień 31 grudnia 2009 r., wynosił **88 805,87 mb**, co oznacza wzrost w stosunku do poprzedniego roku o ponad 1500 mb. W archiwum BUiAD w Warszawie zasób zwiększył się do **30 979,43 mb** akt. Większość nabytków pochodzi z archiwów Straży Granicznej, archiwów wojskowych, archiwów Policji oraz organów administracji. Prace nad przeglądem archiwaliów pod względem ich przydatności dla realizacji ustawowych celów IPN kontynuowane były m.in. we współpracy z Policją i wojskiem (w archiwach wojskowych oraz w wojskowych komendach uzupełnień) i skutkować będą dalszym uzupełnianiem zbiorów archiwalnych.

Do najważniejszych zadań pionu archiwalnego w 2009 r. należało wdrażanie programu informatyzacji i digitalizacji archiwum IPN. Celem tych działań było usprawnienie systemu informacji naukowej, dostarczającej wiedzy o zasobie archiwalnym Instytutu. Tą ideą kierowano się m.in., konstruując i uruchamiając zintegrowaną ogólnopolską bazę danych o zasobie archiwalnym *Nexus*. W BUiAD w Warszawie udostępniono bazę danych Międzynarodowej Służby Poszukiwań w Bad Arolsen zawierającą informacje o osobach poddanych represjom w czasie II wojny światowej. Kontynuowano również prace nad przygotowaniem bazodanowej aplikacji *Kartoteki*, tj. elektronicznego wykazu kart z kartotek operacyjnych b. Służby Bezpieczeństwa. Upowszechnieniu wiedzy o zasobie IPN służyło także opublikowanie w formie książkowej obszernego *Informatora o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej* (red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009).

Powyższe działania korespondują ściśle z prowadzonym w 2009 r. procesem cyfryzacji zasobu archiwalnego IPN. Dzięki pozyskaniu nowego sprzętu przez oddziały i delegatury oraz stworzeniu nowoczesnej pracowni digitalizacji w Centrali BUiAD w Warszawie, systematycznie zwiększa się liczba cyfrowych kopii jednostek archiwalnych, które mogą być udostępniane użytkownikom. W okresie sprawozdawczym wykonano kopie prawie **16 tys. j.a.**, ponad **35 tys.** mikrofilmów i mikrofisz, a także **50 tys.** fotografii.

W 2009 r. priorytetem była realizacja ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2009 r. Nr 24, poz. 145), tzw. ustawy dezubekizacyjnej, która weszła w życie 16 marca 2009 r. W związku z realizacją tej ustawy pracownicy Instytutu sprawdzili blisko 200 tys. osób.

Liczba wniosków wpływających do pionu archiwalnego IPN w stosunku do 2008 r. zmniejszyła się – w okresie sprawozdawczym do Wydziału oraz referatów udostępniania i informacji naukowej wpłynęły **56 224** wnioski, natomiast zrealizowano **63 727**. Stale zwiększa się zainteresowanie badaczy i dziennikarzy dokumentacją z zasobu IPN – w 2009 r. suma wniosków wpływających wyniosła **6749**. Archiwiści z Wydziału i referatów ewidencji udzielili odpowiedzi na ponad **175 tys.** zapytań skierowanych przez służby specjalne, pion lustracyjny IPN oraz Wydział, referaty i sekcje udostępniania i informacji naukowej.

W 2009 r. ukazało się **8 publikacji** (w tym jedna w języku angielskim), przygotowanych przez Wydział Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł. Pracownicy wydziału także koordynowali i nadzorowali pracę nad wydawnictwami przygotowywanymi przez archiwistów OBUiAD.

Ważnym przedsięwzięciem w zakresie popularyzacji wiedzy o archiwum IPN i jego zasobie był udział w ogólnopolskiej akcji „Noc Muzeów”, kiedy to zarówno w Warszawie, jak w oddziałach i delegaturach Instytutu zwiedzający mogli zapoznać się z zasobem oraz pracą jednego z największych archiwów polskich.

6.1. Ewidencja

Wydział Ewidencji oraz referaty ewidencji w oddziałowych biurach udostępniania i archiwizacji dokumentów wykonywały zadania w zakresie:

- gromadzenia, porządkowania i opracowywania zbiorów kartotecznych i pomocy ewidencyjnych z zasobu IPN;
- współpracy z wydziałem oraz referatami udostępniania i informacji naukowej w zakresie udzielania informacji na podstawie powierzonego zasobu;
- udzielania informacji innym jednostkom IPN oraz podmiotom prawnym na podstawie powierzonego zasobu;
- współpracy z Biurem Lustracyjnym i oddziałowymi biurami lustracyjnymi w zakresie udzielania informacji na podstawie zbiorów ewidencyjnych, udostępniania materiałów bądź ich kopii, koordynacji prac na rzecz BL i oddziałowych biur lustracyjnych, prowadzonych przez oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów;
- udzielania informacji uprawnionym służbom specjalnym na podstawie materiałów ewidencyjnych, udostępniania materiałów bądź ich kopii;
- realizacji decyzji prezesa IPN w przedmiocie uchylecia lub zatwierdzenia zastrzeżenia dostępu do dokumentów, o których mowa w art. 39 ustawy o IPN.

6.1.1. Wydział Ewidencji

6.1.1.1. Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego

Zasób kartoteczny i ewidencyjny pozostający w dyspozycji Wydziału Ewidencji obejmuje **6320,84 mb**. W 2009 r. Wydział przejął **17,6 mb** pomocy ewidencyjnych:

- 15 mb kart spraw sądowych przejętych z Centralnego Archiwum Wojskowego;
- 2,5 mb kartoteki żołnierzy WOP, przekazanej przez Straż Graniczną;
- 0,1 mb kart Karpackiej Brygady WOP, przekazanych przez Straż Graniczną.

W okresie sprawozdawczym zwrócono do ABW **0,25 mb** kartoteki ogólnoinformacyjnej b. Biura „C” MSW.

6.1.1.2. Porządkowanie oraz zabezpieczanie zasobu ewidencyjnego

Prace związane z porządkowaniem i zabezpieczaniem zasobu objęły **169 mb**. Polegały one na układaniu kartotek, wkładaniu kart w kieszenie foliowe i ich opisywaniu (opis każdej z nich zawierał dane osobowe). Do najważniejszych prac należało:

- włożenie w kieszenie foliowe 20 mb kart z kartoteki Departamentu II MSW i ich opisanie;
- włożenie w kieszenie foliowe 62 mb kart z kartoteki osobowej b. funkcjonariuszy resortu spraw wewnętrznych;
- włożenie w kieszenie foliowe 20 mb zdjęć sygnałnych i ich zabezpieczenie;
- uporządkowanie pod względem merytorycznym 7 mb kartotek pomocniczych;
- scalenie i włożenie w kieszenie foliowe 60 mb kart z kartoteki paszportowej wg dzielnic Warszawy.

6.1.1.3. Digitalizacja zasobu kartotecznego

W okresie sprawozdawczym kontynuowano digitalizację kartoteki ogólnoinformacyjnej b. Biura „C” MSW, którą rozpoczęto w październiku 2008 r. Od 1 stycznia do 31 grudnia 2009 r. zeskanowano **268 mb**, co daje **482 079 kart**, a także zweryfikowano poprawność opisu

527 770 kart. Ponadto wyłączono ok. 20 mb kart zawierających rejestracje milicyjne. Podczas skanowania dokonywano anonimizacji zapisów niejawnych podlegających ochronie. Zespół skanujący liczył 11 osób (liczba stanowisk skanujących wynosiła 14).

6.1.1.4. Tworzenie pomocy ewidencyjnych

W 2009 r. w Wydziale Ewidencji funkcjonowały 34 bazy, które liczyły **1 578 587** rekordów. W roku sprawozdawczym do już istniejących baz wprowadzono **23 277** rekordów. W omawianym okresie powstały dwie nowe bazy: „Pomoce ewidencyjne: dzienniki, inwentarze, rejestry” i „Konta osobiste oficerów b. Departamentu I MSW”, które ogółem liczą **3466** rekordów. Jednocześnie rekordy istniejącej „Bazy wojskowej”, liczącej 84 663 rekordy, uzupełniono o nowe informacje pochodzące z materiałów aktowych.

6.1.1.5. Zbiór zastrzeżony

W pierwszej połowie 2009 r. Wydział Ewidencji weryfikował informacje zawarte na 2161 kartach ewidencji operacyjnej, przesłanych przez oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów w ostatnim kwartale 2008 r., pod kątem zasadności zastrzeżenia do nich dostępu.

W okresie sprawozdawczym pracownicy Wydziału Ewidencji dokonali weryfikacji zapisów ewidencyjnych znajdujących się na kartach ewidencyjnych (zarówno kopiach, jak i oryginałach) dotyczących **9329** osób, przekazanych do wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum IPN (tzw. zbiór zastrzeżony) przez Szefa ABW na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej. W odniesieniu do kopii kart dotyczących 1423 osób stwierdzono, iż anonimizacje dokonane na kartach zostały wykonane w sposób nieprawidłowy, a w odniesieniu do kopii i oryginałów kart dotyczących 500 osób stwierdzono, iż nie podlegają one przekazaniu do zasobu IPN. Ponadto na podstawie wykazu kart i dokumentów przekazanych przez Straż Graniczną do zbioru zastrzeżonego pracownicy IPN samodzielnie wyłączyli karty ze zbioru ogólnego odnoszące się do kart i dokumentów aktowych przekazanych do tego zbioru.

W minionym okresie sprawozdawczym zakończono przegląd kartoteki Departamentu I MSW pod kątem zasadności zastrzeżenia kart. W wyniku przeglądu i podjętych decyzji przeniesiono do zbioru ogólnego ok. 6 mb kart.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2009 r. Prezes IPN wydał ogółem **132** decyzje odnoszące się do wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum w IPN, w tym 122 decyzje uchylające zastrzeżenia dostępu do dokumentów, 9 decyzji zatwierdzających zastrzeżenia dostępu do dokumentów, jedną decyzję odmawiającą zatwierdzenia zastrzeżenia dostępu do dokumentów. W okresie sprawozdawczym ze zbioru zastrzeżonego do zbioru ogólnego przeniesiono **320 j.a.**

6.1.1.6. Kwerendy i sprawdzenia

Wydział Ewidencji realizował w 2009 r. wnioski osób ubiegających się o wgląd w zanonimizowane kopie dokumentów (prokuratorskie, naukowo-badawcze oraz innych uprawnionych organów), a także zapytania kierowane z Biura Lustracyjnego, oddziałowych biur lustracyjnych oraz uprawnionych służb. Od 1 stycznia do 31 grudnia 2009 r. do Wydziału Ewidencji wpłynęło **52 559** zapytań. W okresie tym udzielono **56 994** odpowiedzi, przy czym 26 897 służbom specjalnym, 23 414 Wydziałowi, referatom oraz sekcjom udostępniania i informacji naukowej, a 6683 pionowi lustracyjnemu IPN.

W okresie sprawozdawczym Wydział Ewidencji wypożyczył lub udostępnił służbom ochrony państwa, organom lustracyjnym i prokuratorom z OKŚZpNP **4838 j.a.** Znalazły się wśród nich także materiały z tajnego, wyodrębnionego zbioru w archiwum IPN, z których wykonywano kserokopie dla prokuratorów z oddziałowych komisji.

W trakcie bieżących prac kwalifikowano do wybrakowania druki K-3, zawierające wypisy z pomocy ewidencyjnych zgodnie z procedurą stworzoną w 2007 r. Powołana komisja brakowania zakwalifikowała do zniszczenia 476 kart K-3 o charakterze manipulacyjnym.

Wydział Ewidencji delegował do realizacji tzw. ustawy dezubekizacyjnej 10 osób. Dwie z nich dokonywały sprawdzeń w elektronicznej bazie obejmującej informacje o teczkach osobowych funkcjonariuszy i pracowników organów bezpieczeństwa państwa przechowywanych w IPN (Centrala, oddziały i delegatury). Sprawdzenia w tej bazie dokonywane były również przy pomocy 4 pracowników oddelegowanych z BL. Zespół ten sprawdził w bazie **184 414** osób. Po zakończeniu sprawdzeń w bazie elektronicznej pracownicy ci przeszli do ośmioosobowego zespołu, który dokonywał sprawdzeń z zasobie kartotecznym BUiAD IPN. Sprawdzono 177 993 osoby. Zaznaczyć wypada, że każda z tych osób sprawdzana była w 5 ciągach kartotecznych. Różnica pomiędzy sprawdzeniami kartotecznymi a ogólną liczbą sprawdzanych osób wynika z tego, że w sytuacji, gdy istniały akta osobowe, taka osoba nie była sprawdzana w kartotece.

W okresie od 1 sierpnia do 19 października 2009 r. Wydział Ewidencji realizował dla Biura Edukacji Publicznej kwerendę na potrzeby projektu wydawniczego *Encyklopedia Solidarności*. Na podstawie opracowanej przez Wydział w porozumieniu z BEP specjalnej procedury, obejmującej sprawdzenia w zasobie kartotecznym i elektronicznym BUiAD, oraz przy pomocy powołanego w tym celu zespołu liczącego 30 archiwistów Wydział Ewidencji dokonał sprawdzeń **4309** działaczy „Solidarności” i organizacji pokrewnych z lat 1976–1990, których biogramy są przewidziane do publikacji.

W 2009 r. zniesiono klauzule tajności z 260 dokumentów (14 dokumentów odesłano bez zniesienia klauzuli).

6.1.2. Referaty/Sekcje Ewidencji

6.1.2.1. OBUiAD w Białymstoku

Stan ogólny kartotek będących w posiadaniu Referatu Ewidencji OBUiAD w Białymstoku wynosił ok. **210 mb** kart ewidencyjnych. W 2009 r. pozyskano do kartotek odtworzeniowych paszportowych **0,25 mb** kart, wyłączonych z dokumentacji paszportowej w trakcie jej porządkowania. Ze zbioru kartotecznego wyłączono **0,25 mb** kart ewidencyjnych (ok. 400 kart), które przekazano do zbioru zastrzeżonego IPN.

Prace nad porządkowaniem zasobu sprowadzały się do uzupełniania kartotek o nowe karty i korekt ich układu. Równocześnie ze skanowaniem kart kontynuowano pracę nad łączeniem podkartotek w dwie podstawowe kartoteki ogólnoinformacyjne, z zachowaniem kartotek pomocniczych, paszportowych oraz innych. Dotychczas uporządkowano w ten sposób łącznie 154,50 mb (w roku sprawozdawczym ok. 36 mb) kartotek, z równoczesnym ich zabezpieczeniem w nowe kieszenie foliowe.

W 2009 r. digitalizowano kartoteki osobowe byłych funkcjonariuszy SB i MO, kartoteki operacyjne i zagadnieniowe pionu MO b. KW MO w Białymstoku oraz kartotekę paszportową b. KW MO w Olsztynie dotyczącą wyjazdów na stałe z PRL. Do końca 2009 r. zeskanowano i wprowadzono podstawowe dane w odniesieniu do **109,38 mb** kartotek (**232 781** kart), w tym w ciągu roku **34,68 mb** (**64 528** kart). Referat wykorzystywał w tych pracach dwa wyspecjalizowane stanowiska do digitalizacji zasobu kartotecznego. Zeskanowano także 25 j.a. pomocy ewidencyjnych.

Referat Ewidencji dysponował (razem z Referatem Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów) 49 elektronicznymi bazami danych obejmującymi łącznie ok. **1 550 000** rekordów, z czego wprowadzono w 2009 r. ok. **50 000** rekordów. Równocześnie tworzona była

manualna kartoteka ewidencyjna – aktualnie licząca **42,50 mb** (ok. 163 000 kart), oraz indeksy i skorowidze do pomocy ewidencyjnych – łącznie 20.

6.1.2.2. OBUiAD w Gdańsku

Całość zasobu kartotecznego OBUiAD w Gdańsku wynosi **136,55 mb**. Przejęto z KWP w Gdańsku **4,16 mb** kartoteki członków ORMO b. woj. gdańskiego, natomiast do zbioru zastrzeżonego przekazano **0,20 mb** – ok. 220 kart.

Zabezpieczono ponad 42 tys. kart (ok. 12,5 mb) poprzez włożenie ich do koszulek foliowych. Nadano układ alfabetyczny i uporządkowano ponad 9 mb z dwóch kartotek b. KW MO w Gdańsku: członków ORMO oraz paszportowej z Chojnic.

W 2009 r. zeskanowano **32,67 mb (90 429 kart)** – w większości były to kartoteki funkcjonariuszy MO/SB. Prace związane z digitalizacją zasobu kartotecznego były wykonywane na trzech stanowiskach komputerowych przez pięciu pracowników Referatu. Od początku digitalizacji zeskanowano **103,67 mb**, tj. **293 022** kart.

Referat Ewidencji korzysta do celów służbowych z 6 baz danych liczących **56 783** rekordów, do których w 2009 r. wprowadzono **6228** rekordów. W okresie sprawozdawczym utworzono 2 nowe bazy danych: księgi ewidencji osób nierozpracowanych zgłoszonych do rejestracji b. KW MO w Gdańsku oraz protokołów brakowania i niszczenia akt b. KW MO/WUSW w Gdańsku. Bazę danych jednostek archiwalnych prowadzi Referat Gromadzenia.

6.1.2.3. OBUiAD w Katowicach

Referat Ewidencji posiada **798,92 mb** kartotek. Łącznie zasób kartoteczny powiększył się o **26,12 mb** kart, z czego większość należy do kartoteki mieszkańców Bielska z okresu II wojny światowej (23 mb). Pozyskano również karty ewidencyjne: członków ORMO, żołnierzy (przejęte z wojskowych komend uzupełnień) i funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa. Do zbioru zastrzeżonego przekazano 102 karty, tj. około **0,06 mb**.

W 2009 r. scalono część kartoteki wyjazdów stałych (9 mb). W trakcie digitalizacji pracownicy Referatu przeprowadzali również konserwację kart.

Do końca 2009 r. zeskanowano **156,8 mb (327 946 kart)**, w tym w całości kartoteki: MOB; ogólnoinformacyjne i odtworzeniowe WUSW Bielsko-Biała, Częstochowa, Katowice; rejestracyjna; osobowa byłych funkcjonariuszy. W 2009 r. digitalizowano karty z kartoteki osobowej byłych funkcjonariuszy. W tym okresie łącznie formę cyfrową uzyskało **63 038 kart (34 mb)**. Prace były prowadzone na 3 stanowiskach.

Baza danych użytkowana przez Referat Ewidencji aktualnie liczy **720 351** rekordów.

6.1.2.4. OBUiAD w Krakowie

Zasób kartoteczny OBUiAD w Krakowie obejmuje łącznie **635,71 mb**. Inne pomoce ewidencyjne (dzienniki rejestracyjne, archiwalne, koordynacyjne, mikrofilmów) to razem 5,7 mb. W 2009 r. pozyskano **124,18 mb** materiałów ewidencyjnych, głównie karty i kwestionariusze paszportowe z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie. Ze zbioru ogólnego do zbioru zastrzeżonego przekazano **0,02 mb** (44 karty).

Ułożono i zabezpieczono 90,06 mb kart, w tym 7 mb kartoteki zabezpieczono za pomocą kopert bezkwasowych.

Z zasobu OBUiAD w Krakowie zdigitalizowano **70,03 mb** (ok. **212 tys.** kart) m.in. kartotek funkcjonariuszy, zagadnieniowych KWMO w Krakowie, opracowań faktograficznych, MOB WUSW w Krakowie, kart zwróconych z Biura „C” MSW w Warszawie. Łącznie od rozpoczę-

cia procesu digitalizacji zeskanowano **150,59 mb – 472 032** karty. Ponadto dla Delegatury IPN w Kielcach zdigitalizowano **8,2 mb (24 001 kart)** kartotek funkcjonariuszy SB i MO WUSW w Kielcach. W pracach wykorzystywano łącznie 5 stanowisk. Kontynuowano digitalizację zmikrofilmowanych materiałów ewidencyjnych oraz starych dzienników rejestracyjnych i archiwalnych (prace te prowadził Referat Gromadzenia).

W roku sprawozdawczym użytkowano 6 baz liczących **505 085** rekordów, z czego do pięciu utworzonych w Referacie wprowadzono **2319**.

6.1.2.5. OBUiAD w Lublinie

Zasób kartoteczny przechowywany w OBUiAD w Lublinie wynosi łącznie **171,19 mb**. Nabytki to ponad **7,92 mb**, w większości kart ewidencyjnych członków ORMÓ. Do zbioru zastrzeżonego BUiAD w Warszawie przekazano **0,08 mb**, tj. 99 kart.

Pracownicy Referatu kontynuowali porządkowanie kartoteki ogólnoinformacyjnej (KW MO/WUSW Lublin, Biała Podlaska, Chełm, Zamość) i zabezpieczanie kart koszulkami foliowymi. Czynności te objęły w okresie sprawozdawczym ok. 20 mb.

W 2009 r. kontynuowano weryfikację skanów z kartoteki ogólnoinformacyjnej w celu przekazania ich do bazy w BUiAD. Podjęto digitalizację kartoteki funkcjonariuszy/ pracowników resortu spraw wewnętrznych - zeskanowano dotychczas **5311** kart, tj. około **2 mb** tej kartoteki. Ogółem formę cyfrową nadano **55,88 mb** kartotek (**113 496** kart). Obecnie wykorzystywane jest jedno stanowisko skanowania.

Do realizacji bieżących zadań Referat Ewidencji opracowuje i wykorzystuje bazy danych (w tym 3 nowe), które obejmują łącznie **641 931** rekordów, przy czym w roku sprawozdawczym wprowadzono **28 780** rekordów. W celu usprawnienia pracy Referatu dokonano stopniowej komasacji wspomnianych baz w kilkanaście głównych zbiorów danych, z zachowaniem odrębności ze względu na źródło stanowiące podstawę ich opracowania.

6.1.2.6. OBUiAD w Łodzi

Referat Ewidencji posiada w swoim zasobie **221,02 mb** kartotek. W opisywanym okresie przejęto z OBUiAD w Poznaniu część kartoteki ogólnoinformacyjnej i odtworzeniowej b. WUSW w Kaliszu (**0,9 mb**) oraz z BUiAD kartotekę członków ORMÓ (**0,01 mb**). Równocześnie z zasobu wyłączono **0,03 mb** kartotek, na które złożyło się 39 kart przekazanych do zbioru zastrzeżonego IPN.

Zakończono prace nad zabezpieczeniem kart z kartotek ogólnoinformacyjnej i odtworzeniowej b. WUSW w Kaliszu oraz z kartoteki funkcjonariuszy UB/SB i kartotek tematycznych (ok. 130 mb).

W ramach programu digitalizacji zasobu kartotecznego w 2009 r. w całości zeskanowano kartotekę funkcjonariuszy UB/SB b. Wydziału „C” WUSW w Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Sieradzu, Skierniewicach i Kaliszu. Nad realizacją wspomnianego zadania w 2009 r. pracowało dwóch archiwistów Referatu Ewidencji na dwóch stanowiskach. Łącznie wielkość zeskanowanego zbioru w okresie sprawozdawczym wyniosła **46 741** kart (**29,84 mb**). W ostatnim kwartale roku sprawdzono poprawność opisów do zeskanowanej kartoteki funkcjonariuszy UB/SB. Dotychczas w łódzkim Oddziale IPN zostały zdigitalizowane wszystkie kartoteki operacyjne, pomocnicze i funkcjonariuszy UB/SB (łącznie ponad **146 tys. kart – 79,16 mb**).

Referat Ewidencji posiada 12 baz z **918 180** rekordami.

6.1.2.7. OBUiAD w Poznaniu

Zasób kartoteczny obecnie wynosi **247,96 mb**. W okresie sprawozdawczym przejęto **104,1 mb** kart paszportowych z terenów b. województw: leszczyńskiego, pilskiego i poznańskiego; karty członków ORMO (**4,99 mb**) oraz karty ewidencyjne funkcjonariuszy służby więziennej (**1,5 mb**). Do zbioru zastrzeżonego przekazano 50 kart (około **0,02 mb**).

W zakresie prac porządkowych przeprowadzono skontrum pomocy ewidencyjnych oraz wykonano nową topografię magazynową. W trakcie porządkowania zasobów kartotecznych, wydzielono i włączono do zasobu aktowego 0,54 mb dokumentów, nie będących kartami ewidencyjnymi.

Kontynuowano digitalizację zasobu kartotecznego. W okresie sprawozdawczym pracownicy OBUiAD w Poznaniu wykonali **77 745** skanów kart, co stanowi **17,27 mb** kartotek. Zeskanowano karty ewidencyjne funkcjonariuszy służby więziennej oraz karty koordynacyjne KW MO/WUSW w Poznaniu. Rozpoczęto również skanowanie kartotek kryptonimowych oraz kartoteki zgłoszeń czasowego pobytu cudzoziemców b. KW MO/WUSW w Poznaniu. Ponadto sprawdzano poprawność skanów oraz wprowadzonych danych osobowych w ramach kontroli zdigitalizowanej kartoteki ogólnoinformacyjnej. Łącznie od początku digitalizacji zasobu kartotecznego zeskanowano **82,34 mb**, co stanowi ponad **226 tys.** kart. Rozpoczęto digitalizację najczęściej wykorzystywanych w pracy pomocy ewidencyjnych. Formę elektroniczną nadano 18 j.a., na które składają się inwentarze, protokoły brakowania, protokoły likwidacji jednostek SB.

Ponadto kontynuowano tworzenie indeksów elektronicznych oraz bazy spisów zdawczo-odbiorczych. Do elektronicznej bazy materiałów archiwalnych *Nexus* przekazano 42 532 rekordy, na które składa się podręczny zasób ewidencyjny wraz z indeksami osobowymi.

6.1.2.8. OBUiAD w Rzeszowie

Zasób kartoteczny OBUiAD w Rzeszowie wg stanu na dzień 31 grudnia 2009 r. liczył **296,74 mb**. W 2009 r. przejęto **27,42 mb** kart przede wszystkim z kartoteki paszportowej przekazanej przez Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie oraz – w mniejszej liczbie – z kartotek b. funkcjonariuszy SB (z KWP w Rzeszowie) i karty przekazane zgodnie z zasadą pertynencji przez Delegaturę IPN w Kielcach. Jednocześnie oddano do zbioru zastrzeżonego BUiAD w Warszawie 45 kart kartotecznych (ok. **0,05 mb**). Do Delegatury IPN w Kielcach przekazano **19** kart, które omyłkowo zostały włączone do kartotek b. WUSW w Tarnobrzegu.

Kartoteki są zabezpieczane przed zniszczeniem za pomocą koszulek foliowych. Sprawdzanie prawidłowości układu kart trwa na bieżąco wraz z pracami zabezpieczającymi.

W 2009 r. zeskanowano **2,72 mb** kartotek (**6272** karty). Dotąd poddano digitalizacji część kart z kartoteki ogólnoinformacyjnej b. WUSW w Rzeszowie, która w całości liczy 48,65 mb, oraz całość kartoteki odtworzeniowej b. WUSW Rzeszów, Krosno, Przemyśl, tj. 13 mb. W liczbie tej mieszczą się również karty pominięte podczas wcześniejszej digitalizacji ze względu na anonimizację występujących na nich zapisów oraz karty, które po weryfikacji musiały zostać zeskanowane ponownie (łącznie **3136** kart). Przy digitalizacji pracowało łącznie 8 osób na 4 stanowiskach. Ponadto pracownicy Referatu zweryfikowali skany liczących **14,1 mb** kartotek osobowych funkcjonariuszy b. WUSW. Łącznie zeskanowano dotąd **95,85 mb**, tj. **156 560** kart.

Referat korzystał z 18 baz komputerowych wytworzonych w oddziale, które zawierały **426 562** rekordy. Ponadto od listopada 2009 r. Referat Ewidencji korzysta z ogólnopolskiego systemu informacji archiwalnej *Nexus*.

6.1.2.9. OBUiAD w Szczecinie

Referat Ewidencji OBUiAD w Szczecinie dysponuje zasobem kartotecznym liczącym **112,20 mb**. W 2009 r. przejęto z tutejszego RGOiOM **0,63 mb** kartoteki członków ORMO oraz **0,05 mb** kart zagadnieniowych b. KW MO/WUSW w Koszalinie. Z kartotek ogólnoinformacyjnych wyłączono 254 karty (**0,07 mb**), które zostały przekazane do zbioru zastrzeżonego BUiAD w Warszawie oraz 582 karty (**0,13 mb**) zwrócone do delegatur ABW w Szczecinie i Poznaniu.

W związku z digitalizacją zasobu kartotecznego sprawdzono prawidłowość układu 18,32 mb zeskanowanych kart oraz zabezpieczono je, wkładając w koszulki foliowe. Około 5 tys. z nich poddano konserwacji. Z kartotek ogólnoinformacyjnych wyłączono karty wytworzone przez UOP, Straż Graniczną i Policję, a także 1 mb kart dotyczących rejestracji milicyjnych. Poddano konserwacji zniszczone karty ewidencyjne funkcjonariuszy oraz ułożono alfabetycznie i uzupełniono o karty przejęte z RGOiOM kartotekę członków ORMO.

W okresie sprawozdawczym zdigitalizowano **43 844** karty, co stanowi **21,82 mb** (po zabezpieczeniu w koszulkach foliowych) m.in. kartotek funkcjonariuszy, kartotek ORMO, MOB i kartotek zagadnieniowych. Przy digitalizacji pracowały 4 osoby na 2 stanowiskach w systemie zmianowym. Łącznie od początku digitalizacji zeskanowano **72,09 mb**, tj. ponad **150 tys.** kart.

Referat Ewidencji korzystał w roku sprawozdawczym z 10 baz elektronicznych, liczących **299 440** rekordów. W 2009 r. dodano łącznie **35 182** rekordy oraz uzupełniono ok. 16 000 już istniejących pozycji. Referat kontynuował również prace nad projektami ogólnopolskimi: uzupełniono bazę ewidencji spisów zdawczo-odbiorczych, utworzono elektroniczną bazę funkcjonariuszy uzupełnioną o dodatkowe dane oraz dokonano transferu ponad 205 000 rekordów do bazy *Nexus*.

6.1.2.10. OBUiAD we Wrocławiu

Stan ogólny zasobu kartotecznego wynosi **956,08 mb**. W 2009 r. przybyło **0,04 mb** kart (69 sztuk) wyłączonych z jednostki archiwalnej przekazanej przez KWP w Opolu. Do zastrzeżonego zbioru IPN przekazano **0,13 mb** kart (450 sztuk).

Prace porządkowe polegały na włączaniu do kartotek kart znalezionych w aktach (300 kart), scalaniu i porządkowaniu kartotek pomocniczych i paszportowych (17,7 mb) oraz zabezpieczeniu kart funkcjonariuszy przez wkładanie do koszulek foliowych (2 mb).

W 2009 r. kontynuowano proces cyfryzacji kartotek. Łącznie w tym roku zeskanowano **64,54 mb** (**168 381** kart) z kartotek: funkcjonariuszy MO, SB i Służby Więziennej; pomocniczych i zagadnieniowych; ogólnoinformacyjnej i odtworzeniowej oraz z kartoteki do akt Śląskiego Okręgu Wojskowego we Wrocławiu. Oddział we Wrocławiu posiada 4 stanowiska do skanowania kartotek. Od początku digitalizacji kartotek zeskanowano **155,36 mb**, czyli **360 407** kart.

W Referacie użytkowanych jest 10 baz danych o łącznej liczbie rekordów **1 117 904**. W okresie sprawozdawczym wprowadzono do tych baz **77 080** rekordów. Prace związane z pomocami ewidencyjnymi skupione były przede wszystkim na uzupełnianiu bazy *Nexus*. Obecnie wrocławska część bazy liczy **267 111** rekordów zasobu i **249 710** rekordów indeksu osobowego.

6.1.2.11. Delegatura w Bydgoszczy

Zasób kartoteczny i ewidencyjny pozostający w dyspozycji Sekcji Ewidencji obejmuje **191,16 mb**. W 2009 r. przejęto **48,71 mb** pomocy ewidencyjnych, w tym 7,26 mb kartoteki

ORMO oraz 41,45 mb kartoteki paszportowej z Kujawsko–Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego. Do zbioru zastrzeżonego Delegatura przekazała 274 karty (**0,15 mb**).

Prace związane z porządkowaniem i zabezpieczaniem zasobu ewidencyjnego objęły **86,67 mb**. Polegały one na układaniu kartotek, wkładaniu kart w kieszenie foliowe i ich skanowaniu.

Digitalizację zasobu kartoteczny rozpoczęto w marcu 2007 r. i prace trwają nadal. Dotąd zeskanowano **86,67 mb (153 349 kart)**, z tego w roku sprawozdawczym kartotekę funkcjonariuszy MO i SB - **15,82 mb (42 515 kart)**. Prace prowadzono na 2 stanowiskach.

W 2009 r. zweryfikowano poprawność opisu 67 442 kart. Wyłączono 1,35 mb kart zawierających rejestracje milicyjne. Podczas skanowania dokonano anonimizacji zapisów niejawnych podlegających ochronie, co miało wpływ na tempo wykonywanych prac.

W 2009 r. w Sekcji Ewidencji funkcjonowało 7 baz, które liczyły **445 589** rekordów. Powstały 2 nowe bazy, które liczą ogółem **17 309** rekordów. Uzupełniano również bazy już istniejące (**8440** rekordów).

6.1.2.12. Delegatura w Kielcach

Zasób kartoteczny Delegatury wynosi łącznie **48,65 mb**. W 2009 r. dokonano przeglądu kartoteki ogólnoinformacyjnej w celu wydzielenia części b. KW MO/WUSW w Radomiu i przygotowania kartoteki ogólnoinformacyjnej do digitalizacji. Po wydzieleniu części tej kartoteki przekazano ją Delegaturze IPN w Radomiu (ponad **17 mb**). Do pozostałych oddziałów i delegatur IPN przekazano łącznie **0,14 mb**. Przekazano także 82 karty (**0,05 mb**) do zbioru zastrzeżonego.

Prace związane z digitalizacją prowadzone na 2 stanowiskach zakończone zostały w sierpniu 2009 r. Zeskanowano kartoteki ogólnoinformacyjne o łącznym metrażu **29,93 mb (83 057 kart)**. W OBUiAD w Krakowie zdigitalizowana została również kartoteka funkcjonariuszy MO i SB (ponad 8 mb, ok. 24 000 kart).

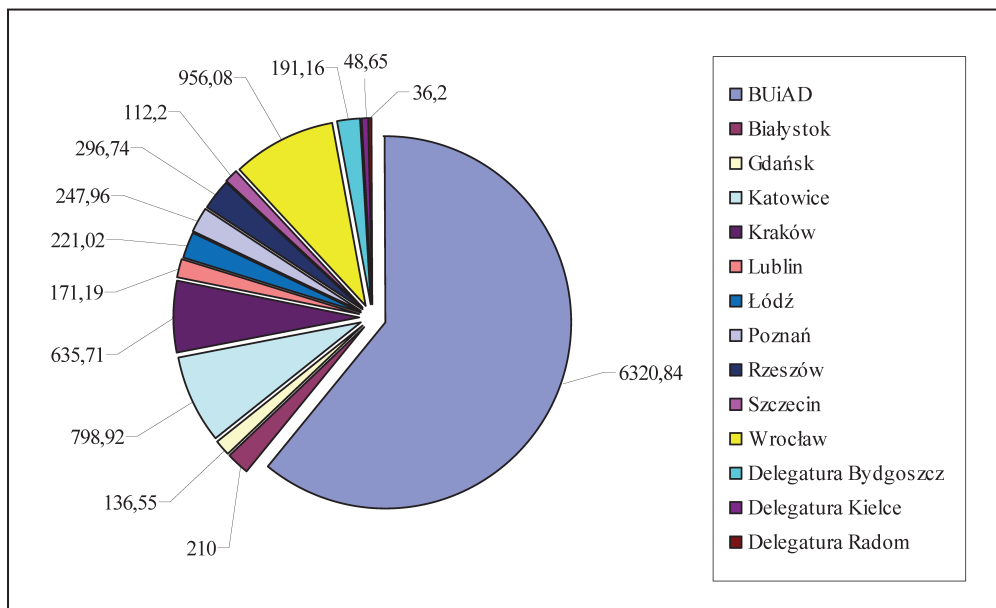
6.1.2.13. Delegatura w Radomiu

Wielkość zasobu kartoteczny w Delegaturze IPN w Radomiu wynosi **36,2 mb**. W 2009 r. pozyskano **19,05 mb** kartotek, w tym 17 mb kartoteki ogólnoinformacyjnej b. WUSW Radom (za pośrednictwem Delegatury IPN w Kielcach). Z zasobu wyłączono 225 kart (ok. **0,47 mb** – z kartoteki ogólnoinformacyjnej b. WUSW Radom oraz kart ewidencyjnych funkcjonariuszy MO/SB). Do zbioru zastrzeżonego IPN przekazano 97 kart (ok. **0,04 mb**).

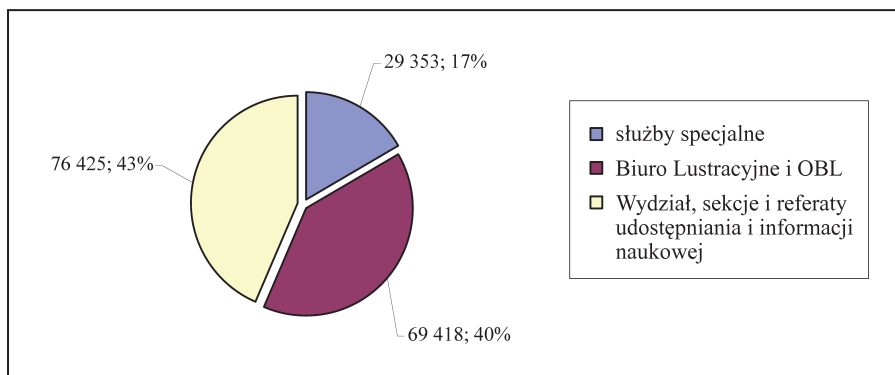
Uporządkowanych zostało łącznie 19 mb kartotek, w tym kartoteka ogólnoinformacyjna i karty ewidencyjne funkcjonariuszy MO/SB.

Do 31 grudnia 2009 r. zeskanowano kartotekę ogólnoinformacyjną oraz sprawdzono dotyczące jej rekordy (**15,82 mb, 36 804 karty**). Zdigitalizowano również pozostałą część kart ewidencyjnych funkcjonariuszy MO/SB (**0,35 mb, 739 kart**). Obecnie trwa weryfikacja tych skanów. Łącznie od początku digitalizacji zeskanowano **24,17 mb – 56 562 karty**. Delegatura IPN w Radomiu posiada jedno stanowisko do skanowania kartotek.

Delegatura wykorzystywała 21 baz ze **174 955** rekordami, a ponadto utworzono 5 nowych zawierających **44 500** rekordów.

Wykres 1. Zasób kartoteczny (wartości w mb)

Wykres 2. Liczba zrealizowanych zapytań

6.1.3. Ewidencja – dane statystyczne

Tabela 1. Liczba zapytań oraz udostępnionych akt*

Oddział	Liczba zapytań wpływających				Liczba zapytań zrealizowanych				Liczba j.a. udostępnionych/ wypożyczonych			
	ogółem	szużby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	Wydział, sekcje i referaty udostępniania i informacji naukowej	ogółem	szużby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	Wydział, sekcje i referaty udostępniania i informacji naukowej	ogółem	szużby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	prokuratorzy**
BUiAD	52 559	19 675	6894	25 990	56 994	26 897	6683	23 414	4838	1870	2936	32
Białystok	8 041	378	5470	2193	7995	373	5438	2184	451	258	193	0
Gdańsk	9 329	134	5006	4189	9688	134	5014	4540	1435	0	1435	0
Katowice	11 944	290	4567	7087	11 926	274	4324	7328	69	43	26	0
Kraków	8 230	198	4314	3719	9734	201	4218	5315	40	7	33	0
Lublin	7 655	166	4469	3020	9261	166	5099	3996	43	11	32	0
Łódź	8 354	171	4110	4073	8453	171	4143	4139	756	453	303	0
Poznań	10 980	306	4675	5999	9525	316	4511	4698	641	634	7	0
Rzeszów	11 408	90	7622	3696	11 799	88	7707	4004	1775	226	1549	0
Szczecin	10 666	163	4505	5998	10 329	157	4521	5651	716	18	698	0
Wrocław	8 986	362	4827	3797	10 971	357	5182	5432	426	373	53	0
Delegatura Bydgoszcz	7 904	186	4256	3462	7767	217	4090	3460	0	0	0	0
Delegatura Kielce	6 700	2	4542	2156	6200	2	4387	1811	0	0	0	0
Delegatura Olsztyn	50	0	0	50	50	0	0	50	0	0	0	0
Delegatura Radom	4 838	0	4347	491	4504	0	4101	403	42	0	42	0
Razem	167 644	22 121	69 604	75 920	175 196	29 353	69 418	76 425	11 232	3893	7307	32

* Sprawy realizowane na rzecz innych podmiotów niż szużby specjalne i BL oraz OBL są przekazywane do referatów ewidencji za pośrednictwem Wydziału, sekcji i referatów udostępniania i informacji naukowej.

** Rubryka dotyczy wyłącznie spraw realizowanych przez Wydział Ewidencji BUiAD i odnosi się do realizacji art. 39a ustawy o IPN.

Tabela 2. Digitalizacja kartotek

	Liczba zdigitalizowanych kart	Wielkość zdigitalizowanego zasobu w metrach bieżących
BUiAD	482 079	268
Białystok	64 528	34,68
Gdańsk	90 429	32,67
Katowice	63 038	34
Kraków	235 940	78,23
Lublin	5311	2
Łódź	46 731	29,84
Poznań	77 745	17,27
Rzeszów	6272	2,72
Szczecin	43 844	21,82
Wrocław	168 381	64,54
Delegatura Bydgoszcz	42 515	15,82
Delegatura Kielce	65 762	23,14
Delegatura Radom	37 543	16,17
Razem	1 430 118	641

6.2. Gromadzenie, opracowywanie i obsługa magazynów

Wydział Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów, jak również referaty i sekcje gromadzenia, opracowywania i obsługi magazynów w oddziałowych biurach udostępniania i archiwizacji dokumentów i delegaturach wykonywały zadania w zakresie:

- przejmowania dokumentów do zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej;
- porządkowania i archiwalnego opracowywania przejętej dokumentacji;
- tworzenia pomocy archiwalnych w formie inwentarzy, w tym inwentarzy elektronicznych;
- zabezpieczania i konserwacji dokumentów zgromadzonych w zasobie archiwalnym;
- bieżącej obsługi magazynów archiwalnych, a w szczególności dbania o właściwe warunki przechowywania dokumentów;
- digitalizacji zasobu archiwalnego;
- prowadzenia archiwów zakładowych, przejmujących dokumentację spraw zakończonych z komórek organizacyjnych Instytutu Pamięci oraz jej udostępniania.

6.2.1. Wydział Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów

6.2.1.1. Stan zasobu

Na dzień 31 grudnia 2009 r. zasób archiwalny Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów wynosił **30 979,43 mb**, przy czym wielkość nabytków w okresie styczeń-grudzień 2009 r. osiągnęła wartość **721,82 mb**. Na liczbę tę składają się akta przekazane z jednostek Straży Granicznej (**461,02 mb**), archiwów podległych Ministrowi Obrony Narodowej, tj. Centralnego Archiwum Wojskowego i Archiwum Wojsk Lądowych w Warszawie oraz Archiwum Instytucji Ministerstwa Obrony Narodowej w Modlinie (**210,67 mb**), organów administracji publicznej (**25,39 mb**), Głównej oraz Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie (**10,36 mb**), Służby Wywiadu i Służby Kontrwywiadu Wojskowego (**4,9 mb**), sądów i prokuratur powszechnych (**2,14 mb**), sądów i prokuratur wojskowych

(**1,3 mb**), jednostek Policji (**1,4 mb**), Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (**0,15 mb**), Agencji Wywiadu (**0,08 mb**), archiwów państwowych (**0,06 mb**) oraz inna dokumentacja przejęta np. w postaci darowizn prywatnych, archiwów osobistych itd. (**4,35 mb**).

Największą grupę dokumentów przyjętych w 2009 r. stanowiły materiały przekazane przez Straż Graniczną, tj. Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie oraz Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie. Na dokumentację tę, o łącznej liczbie **23 309 j.a.**, składają się m.in.:

1. Akta osobowe żołnierzy Wojsk Ochrony Pogranicza z okresu podporządkowania Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego, tj. do 14 grudnia 1954 r. (**6070 j.a.**).
2. Akta osobowe pracowników cywilnych Zwiadu WOP (**364 j.a.**).
3. Dokumentacja Dowództwa WOP (**1337 j.a.**), a także poszczególnych brygad i ośrodków szkoleniowych WOP, m.in. Bałtyckiej Brygady WOP (**503 j.a.**), Bieszczadzkiej Brygady WOP (**688 j.a.**), Kaszubskiej Brygady WOP (**957 j.a.**), Podoficerskich Szkół Łączności WOP w Zgorzelcu i Braniewie (**40 j.a.**), Centrum Szkolenia WOP (**150 j.a.**) itd.
4. Karty ewidencyjne żołnierzy WOP z lat 1945–1990 (**7824 karty**).

Z archiwów wojskowych, tj. CAW w Warszawie, AWL w Warszawie oraz Archiwum Instytucji MON w Modlinie przejęto (na zasadzie użyczenia) m.in.:

1. Akta personalne żołnierzy wojskowych organów bezpieczeństwa państwa (**6239 j.a.**).
2. Akta Zarządu Politycznego Warszawskiego Okręgu Wojskowego z lat 1980–1989 (**403 j.a.**).
3. Cyfrowe kopie akt Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego (**123 j.a.**).
4. Akta personalne członków Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego (**15 j.a.**, tj. **0,35 mb**).
5. Dokumentację Komitetu Obrony Kraju (**362 j.a.**).
6. Kartotekę osobową do akt sądowych (**49 284 kart**, co stanowi **14,50 mb**).
7. Cyfrowe kopie akt osobowych ostatniego komendanta głównego Armii Krajowej, gen. Leopolda Okulickiego (**1 j.a.** na 3 płytach DVD).

Kolejną grupę nabytków stanowią materiały przejęte z organów administracji publicznej. W omawianym okresie Mazowiecki Urząd Wojewódzki przekazał do zasobu archiwalnego BUiAD **25 mb** kwestionariuszy paszportowych. Z Archiwum Sejmu RP (Biblioteki Sejmowej) pozyskano kserokopie *Sprawozdania Komisji Nadzwyczajnej do Zbadania Działalności Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z działalności w okresie X kadencji Sejmu RP* (1989–1991) (**5 j.a.**, co stanowi **0,27 mb**) oraz *Raport Sejmowej Podkomisji Nadzwyczajnej do Zbadania Działalności byłej Wojskowej Służby Wewnętrznej w okresie X kadencji Sejmu RP* (**1 j.a.**). Dokumentacja ta zawiera m.in. informacje statystyczne Komisji, dezyderaty, opinie i analizy akt śledztw dotyczących zgonów osób objętych pracami Komisji.

W 2009 r. SKW przekazała akta personalne żołnierzy Wojskowej Służby Wewnętrznej (**225 j.a.**, tj. **2 mb**) oraz dokumentację administracyjną WSW (**64 j.a.**, co stanowi **1,4 mb**). Z zasobu SWW pozyskano dokumentację dotyczącą zadań i struktury organizacyjnej Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego (AWO) - komórki działającej od lat sześćdziesiątych w ramach Zarządu II Sztabu Generalnego Ludowego Wojska Polskiego (łącznie **3 j.a.**, tj. **0,08 mb**).

Główna oraz Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu przekazały do zasobu BUiAD akta śledztw b. Głównej oraz Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie, zakończonych do 1999 r. (**781 j.a.**, co stanowi **10,36 mb**). Przejęcie tych akt jest sfinalizowaniem prac skontrolowanych, prowadzonych w latach 2006–2008 i polegających na analizie dokumentacji śledztw, prowadzonych przez b. GKBZpNP oraz jej placówki terenowe.

W omawianym okresie do zasobu archiwalnego BUiAD dokumentację przekazały także organy sądownictwa i prokuratury. Sąd Apelacyjny w Warszawie, na podstawie art. 63b usta-

wy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2007 r. Nr 63 poz. 425 ze zm.), przekazał oświadczenia lustracyjne (**252 j.a.**, tj. **9 mb**) oraz akta postępowań lustracyjnych (**2 j.a.**, co stanowi **0,4 mb**). Z Prokuratury Okręgowej w Warszawie pozyskano akta sprawy prowadzonej przeciwko członkowi „Solidarności” Janowi Narożniakowi (**11 j.a.**, tj. **0,3 mb**) oraz założycielowi Konfederacji Polski Niepodległej Leszkowi Moczulskiemu (**30 j.a.**, tj. **1 mb**).

Z Głównego Archiwum Policji oraz Komendy Stołecznej Policji przejęto dokumentację administracyjną MO, m.in. zarządzenia i decyzje komendantów. Komenda Główna Policji przekazała ponadto część materiałów wytypowanych w czasie przeglądu prowadzonego przez pracowników BUiAD w latach 2008–2009, w której znalazły się kopie orzeczeń i ekspertyz pozytywnych do spraw karnych i operacyjnych dotyczących ks. Stefana Niedzielaka i ks. Stanisława Suchowolca.

Bardzo ważną grupę nabytków stanowią kopie dokumentacji pozyskanej w trakcie kwerend lub współpracy w placówkami zagranicznymi, dysponującymi archiwaliami rejestrującymi wydarzenia w Polsce w okresie od lat trzydziestych XX wieku. Do zasobu BUiAD przejęto następującą dokumentację:

1. Zbiór kopii dokumentów przekazanych przez archiwum Zarządu Narodowej Rady ds. Badania Archiwów Securitate w Bukareszcie, obejmujący lata 1939–1980 [1984] (**63 j.a.**).
2. Zbiór kopii dokumentów dotyczących Zbrodni Katyńskiej pozyskanych ze Studium Polski Podziemnej w Londynie (**366 j.a.**).
3. Zbiór dokumentów dotyczących obozu dla polskich uchodźców w Perpignan z Archiwum Departamentalnego w Perpignan utrwalonych na taśmie mikrofilmowej szerokości 35 mm (**1 j.a.**).
4. Zbiór kopii dokumentów dotyczących więźniów i robotników cudzoziemskich podczas II wojny światowej z Archiwum Departamentalnego Pyrénées Atlantiques (**132 j.a.**).
5. Zbiór kopii dokumentów dotyczących tzw. Ukraińskiej Listy Katyńskiej, obejmujący lata 1952–1956, przekazanych z zasobu Wydzielonego Archiwum Państwowego Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w Kijowie (**21 j.a.**).
6. Zbiór kopii dokumentów dotyczących Polaków represjonowanych przez władze sowieckie na terenie Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, zgromadzony w toku prac Komisji Archiwalnej MSWiA w Warszawie (**6 j.a.**).
7. Opracowywany obecnie zbiór **1253 j.a.** stanowiących relacje, wspomnienia, obrazujące doświadczenia ludności żydowskiej na terenie Polski w okresie II wojny światowej, pozyskany z Instytutu Męczenników i Bohaterów Holocaustu Yad Vashem w Jerozolimie.
8. Zbiór kopii cyfrowych, **2156 fotografii** dokumentujących życie codzienne w Polsce w latach 1936–1959, obronę Warszawy we wrześniu 1939 r., odbudowę stolicy po zniszczeniach wojennych oraz propagandę niemiecką w latach 1936–1937 z kolekcji prywatnej Juliana Bryana, przechowywanej obecnie w Muzeum Holocaustu w Waszyngtonie.
9. Zbiór kopii cyfrowych z dokumentacji z zasobu Archiwum Służb Bezpieczeństwa w Pradze, dotyczący słowackiej napaści na Polskę we wrześniu 1939 r. (**2 j.a.**).

Poza wyżej wymienionymi nabytkami BUiAD IPN przyjął dokumentację od indywidualnych darczyńców. Za najcenniejszy nabytek uznawane jest archiwum prywatne rodziny Komierowskich przekazane przez panie Hannę Staszewską oraz Olgę Wiechnik. Na archiwum to składają się m.in. pamiętniki osobiste, korespondencja prywatna, odznaczenia oraz materiały opozycyjne. Interesującym nabytkiem jest również zbiór kopii cyfrowych **431 fotografii** z kolekcji Macieja Kossowskiego, dokumentujących wydarzenia społeczno-polityczne w Polsce lat osiemdziesiątych.

W 2009 r., podobnie jak w latach ubiegłych, prowadzono prace mające na celu typowanie akt będących w ustawowym zainteresowaniu Instytutu, a przechowywanych obecnie w archiwach Policji. Procedura przeglądu uzgodniona z Komendantem Głównym Policji zakłada, iż każdorazowa zgoda GAP na zniszczenie dokumentacji wytworzonej do dnia 31 lipca 1990 r. uwarunkowana będzie stosownym protokołem jej oceny, stworzonym przez pracowników IPN. Dokumentację ocenioną jako przydatną do zadań ustawowych Instytutu włącza się tym samym do zasobu archiwalnego BUiAD. Zainteresowanie Instytutu związane jest z problematyką współpracy pionów służby MO z SB dotyczącą zwalczania opozycji politycznej, podziemia niepodległościowego i innych dążeń wolnościowych Polaków. Kwerendy te mają również na celu wyodrębnienie dokumentacji SB zarchiwizowanej w jednostkach MO. Przeglądu akt dokonano w Głównym Archiwum Policji. Objął on dokumentację sprawozdawczą, w tym sprawozdania pokontrolne pracy pionów służby MO.

Rozpoczęto również przegląd i typowanie akt w sieci wojskowych komend uzupełnień, które skutkować mają włączeniem do zasobu BUiAD akt personalnych żołnierzy wojskowych organów bezpieczeństwa, w tym wcielonych do odbycia służby wojskowej w okresie stanu wojennego. Wyodrębniono do przekazania ponad tysiąc jednostek archiwalnych.

W omawianym okresie na podstawie ustaleń z MON wytypowano do przekazania do zasobu archiwalnego IPN wiele zespołów i pojedynczych akt z archiwów podległych CAW. Dotyczy to m.in. akt jednostek WSW, a także teczek akt personalnych sędziów i prokuratorów wojskowych.

Z uwagi na trwający nadal proces wartościowania zgromadzonej dokumentacji z zasobu archiwalnego BUiAD w 2009 r. wyłączono **58,37 mb**. Na wielkość tę składają się akta zwrócone do poprzednich dysponentów, tj. MSWiA (**22,2 mb**), ABW (**1,71 mb**), jednostek więziennictwa (**1,63 mb**), AW (**0,12 mb**) oraz jednostek Policji (**0,1 mb**), jak również akta przekazane do właściwych terytorialnie oddziałowych biur udostępniania i archiwizacji dokumentów lub delegatur IPN, wyodrębnione w toku prac porządkowych. Zwrócono:

1. Do MSWiA zwrócono akta komórek b. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, niewchodzących w skład SB.
2. Do ABW oraz AW zwrócono mylnie przekazaną do IPN dokumentację wytworzoną po dniu 31 lipca 1990 r.
3. Do Zakładu Karnego w Płocku zwrócono materiały dotyczące funkcjonowania więziennictwa, obejmujące takie zagadnienia jak szkolenia funkcjonariuszy, ochrona więźniów, ruch osadzonych w zakładzie, które nie spełniały kryteriów ustawy o IPN pozwalających na ich przechowywanie w zasobie BUiAD.

Jednocześnie do właściwych oddziałowych biur udostępniania i archiwizacji dokumentów lub delegatur IPN przekazano:

1. Do OBUiAD w Białymstoku przekazano przynależne mu akta dotyczące postępowań prokuratorskich i sądowych, prowadzonych w trybie tzw. dekretu sierpniowego (**32,7 mb**, co stanowi **2638 j.a.**), przyjęte do zasobu BUiAD z b. GKBZpNP. Przygotowano do wysyłki analogiczne materiały dla Delegatur IPN w Bydgoszczy, Olsztynie, Kielcach oraz OBUiAD w Gdańsku. Działanie to uruchomiła Uchwała nr 3/09 Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 14 lipca 2009 w sprawie dokonania dyslokacji materiałów w ramach sieci archiwalnej Instytutu Pamięci Narodowej akt postępowań prokuratorskich i sądowych, prowadzonych w trybie tzw. dekretu sierpniowego.
2. Do Delegatur IPN w Bydgoszczy, Kielcach i Radomiu, OBUiAD w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie oraz Wrocławiu przekazano przynależne im akta paszportowe (**255 j.a.**, tj. **1,5 mb**).

3. Do OBUiAD w Gdańsku, Katowicach, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie oraz Wrocławiu przekazano przynależne im materiały ORMO (**1,3 mb**).
4. Do Delegatury IPN w Bydgoszczy oraz OBUiAD w Szczecinie przekazano przynależne im akta inspektoratów I (wywiad) właściwych wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych (**83 j.a.**, co stanowi **0,70 mb**).
5. Do OBUiAD w Szczecinie przekazano przynależne mu akta KW MO w Koszalinie (**1270 j.a.**, co stanowi **22 mb**).

W 2009 r. uregulowano kwestię roboczych porozumień z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych w zakresie akt przyjętych do BUiAD z jednostek/instytucji stanowiących przedpole archiwalne archiwów państwowych. Przekazano do właściwych archiwów państwowych kopie spisów zdawczo-odbiorczych, stanowiących podstawę gromadzenia przez BUiAD akt prokuratorskich oraz sądowych, objętych ich nadzorem archiwalnym.

6.2.1.2. Opracowywanie zasobu archiwalnego (dokumentacja aktowa)

Przebieg procesu opracowywania dokumentacji aktowej w BUiAD objął w 2009 r. następujące zagadnienia:

1. Opracowywanie techniczne jednostek archiwalnych wytypowanych w toku kwerend do udostępnienia. Czynność polegała na zabezpieczeniu teczki w taki sposób, aby uchronić ją przed zniszczeniem, kradzieżą bądź zagubieniem. Jednocześnie przyjęta praktyka w tym zakresie zakładała odbudowę (nadanie) układu poszczególnych dokumentów wewnątrz teczki. W 2009 r. opracowano łącznie **19 260 j.a.**
2. Analogicznej procedurze poddane zostały również materiały przekazane do zasobu IPN w workach ewakuacyjnych w stanie tzw. rozsypu. Dokumentację tę po wstępnej selekcji i wyodrębnieniu tematu scalano, tworząc zwarte jednostki archiwalne. Materiał, który nie został skompletowany w teczki spraw, ułożono w fascykuly, przyjmując zasadę porządkowania dokumentów poszczególnym komórkom i jednostkom organizacyjnym. Działaniom tym towarzyszyło tworzenie archiwalnych pomocy ewidencyjno-informacyjnych w wersji elektronicznej. W ten sposób opracowano zniszczoną dokumentację Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Warszawie (**9095 j.a.**), materiały Biura Paszportów b. MSW (**396 j.a.**) oraz Biura „C” b. MSW (**1482 j.a.**).
3. Budowa zintegrowanego środowiska bazodanowego (*Nexus*), obrazującego zasób archiwalny BUiAD, oddziałowych biur udostępniania i archiwizacji dokumentów, jak również delegatur IPN. Wdrożenie nowego środowiska związane było z jednoczesną likwidacją dotychczasowych aplikacji bazodanowych, określanych jako tzw. bazy wyspy, stanowiących odseparowane systemy ewidencyjne, działające dotychczas w pionie archiwalnym Instytutu.

Uruchomiony od dnia 1 października 2009 r. system stanowi źródło wiedzy o przejętych przez Instytut materiałach archiwalnych, informuje też o zniszczeniu dokumentacji przez poprzednich dysponentów, ale również ma podawać informacje z dziedziny akto- i archiwoznawstwa, tj. o dziejach wytwórcy dokumentów, historii powstania akt i ich archiwizacji. Tak zwana informacja kontekstowa przybliżać ma użytkownikom warunki wytworzenia i użytkowania materiałów archiwalnych, pozwalając lepiej interpretować ich znaczenie. To ostatnie zadanie jest obecnie na końcowym etapie wdrożeń informatycznych oraz prac merytorycznych, związanych ze wzorcowym zdefiniowaniem opisu kontekstowego.

W systemie *Nexus* ewidencjonowane są jednostki archiwalne zachowane w postaci dokumentacji aktowej (teczki), mikrofilmów, dokumentacji audiowizualnej (na poziomie opisu jed-

nostki archiwalnej). Podłączony moduł indeksu osobowego oraz geograficznego umożliwiać ma zwiększenie głębi informacyjnej o osoby oraz miejsca wymienione w dokumentacji.

W dniu 21 grudnia 2009 r. uruchomiono moduł edycji danych w systemie informacji archiwalnej *Nexus*, pozwalający na edycję zapisów oraz wprowadzanie nowych informacji.

Na dzień 31 grudnia 2009 r. do systemu *Nexus* wdrożono łącznie **2 568 917** rekordów na poziomie opisu jednostki archiwalnej oraz **2 975 202** rekordy na poziomie opisu indeksu osobowego. Na liczbę tę, jako rekordy BUiAD, przypada **665 813** rekordów na poziomie opisu jednostki archiwalnej oraz **763 994** rekordy na poziomie opisu indeksu osobowego.

Nowe, ogólnopolskie środowisko ewidencyjno-informacyjne powinno wpłynąć na poprawę jakości obsługi zainteresowanych, a tym samym lepsze wypełnienie misji Instytutu Pamięci. Oczekiwania te można pogrupować według następujących zagadnień:

- zmiana modelu dystrybucji informacji o materiałach archiwalnych oraz samych materiałów archiwalnych, jak również skrócenie czasu „naukowej komunikacji”;
 - efektywne wykorzystanie dziedzictwa historycznego i kulturowego, stanowiącego zasób archiwalny IPN. Obok digitalizacji zbiorów skutkować będzie szerszym udostępnieniem polskiego i europejskiego dziedzictwa pochodzącego z okresu funkcjonowania w tej części Europy reżimów totalitarnych;
 - skrócenie czasu oczekiwania na realizację wniosków składanych w skali roku w liczbie kilkudziesięciu tysięcy.
4. W ramach projektu *Nexus* przystąpiono do opracowania idealnego katalogu aktotwórców, tj. wykazu instytucji, których akta znajdują się lub potencjalnie mogą się znajdować w zasobie archiwalnym IPN. Katalog ten stać się ma integralnym elementem budowanego systemu informacji archiwalnej o zasobie IPN. Na potrzeby katalogu przeprowadzono wiele kwerend wskazujących na zagadnienia akto- i archiwotwórcze dokumentacji przechowywanej w zasobie archiwalnym IPN. W 2009 r. kwerenda objęła jednostki cywilnego aparatu represji oraz wymiaru sądownictwa.
5. Kolejnym aspektem opracowywania zasobu archiwalnego BUiAD jest elektroniczna inwentaryzacja dokumentacji, odbywająca się poza systemem *Nexus*, jednak skutkująca docelowo zaimportowaniem do niego wszystkich stworzonych poza systemem danych. Taką drogę opracowywania obrano jeszcze w trakcie prac projektowych nad systemem *Nexus*. W 2009 r. prace inwentaryzacyjne dotyczyły m.in. następujących rodzajów dokumentacji:
- organów represji i administracji III Rzeszy Niemieckiej. Efektem tych prac jest stworzenie elektronicznego inwentarza obejmującego **2653** opisów jednostek archiwalnych na poziomie obiektu archiwalnego oraz **2159** opisów na poziomie indeksu osobowego;
 - wojskowych organów bezpieczeństwa państwa polskiego, w tym akt operacyjnych Głównego Zarządu Informacji WP, WSW oraz Zarządu II Sztabu Generalnego WP, czego efektem jest stworzenie w latach 2008–2009 **84 667** opisów jednostek archiwalnych oraz **56 013** opisów na poziomie indeksu osobowego;
 - prokuratur i sądów powszechnych, w szczególności akt postępowań prowadzonych w trybie Dekretu z dnia 31 sierpnia 1944 r. o zbrodniarzach faszystowsko-hitlerowskich i zdrajcach Narodu Polskiego (tzw. dekretu sierpniowego), jak również akta osób represjonowanych z motywów politycznych. Efektem tej inwentaryzacji jest robocza baza danych zawierająca **12 405** rekordów na poziomie opisu jednostki archiwalnej oraz **28 752** rekordów na poziomie indeksu osobowego;
 - kopii dokumentacji przejętej z archiwów i instytucji zagranicznych. Efektem prac nad inwentaryzacją tej grupy materiałów jest **637** opisów jednostek archiwalnych oraz **9852** opisów na poziomie indeksu osobowego.

6.2.1.3. Digitalizacja zasobu archiwalnego

Do 15 lipca 2009 r., tj. do dnia wprowadzenia zmian w zapisach Regulaminu Organizacyjnego IPN, w ramach Wydziału Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów BUiAD prowadzono planową digitalizację dokumentacji. Całościowym efektem digitalizacji w tej komórce jest zeskanowanie **3481 j.a.** dokumentacji mikrofilmowej o łącznym wolumenie danych **2204,97 GB** (prace prowadzono jedynie do grudnia 2008 r.) oraz **2235 j.a.** dokumentacji aktowej o łącznej pojemności danych **10 150,66 GB**. Od lipca 2009 r. zadania w zakresie digitalizacji zbiorów przejął Wydział Obsługi Bieżącej BUiAD.

6.2.1.4. Opracowywanie, konserwacja i digitalizacja dokumentacji audiowizualnej

Audiowizualny zasób BUiAD tworzą materiały fotograficzne, filmowe i dźwiękowe. Na dzień 31 grudnia 2009 r. w jego skład weszło ok. **3,5 mln** zdjęć, **1365 j.a.** materiałów filmowych o łącznym czasie ok. 430 godz. oraz **235 j.a.** zawierających zapis dźwiękowy.

Działania skupione wokół opracowywania dokumentacji audiowizualnej przebiegały w kilku oddzielnych, ale ściśle powiązanych ze sobą nurtach. Pierwszy polegał na digitalizacji, opracowaniu technicznym i merytorycznym materiałów audiowizualnych, z uwzględnieniem podziału na filmy, fotografie i nagrania foniczne. Drugi zmierzał do rozbudowy odpowiedniego środowiska informatycznego, pozwalającego na cyfrowe opracowanie materiałów. Trzeci nakierowany był na rozszerzenie wiedzy o materiałach audiowizualnych wytworzonych i gromadzonych przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa, znajdujących się obecnie w zasobie IPN.

Przebieg procesu opracowywania dokumentacji fotograficznej objął następujące zagadnienia:

1. Konserwacja materiałów fotograficznych zawartych na szpulach negatywowych zawierających zdjęcia z punktów zakrytych Służby Bezpieczeństwa. W 2009 r. zakonserwowano **3780** klatek.
2. Digitalizacja **33 342** fotografii, w tym szpul negatywowych zawierających zdjęcia z punktów zakrytych SB. Łączna pojemność wytworzonych danych cyfrowych materiałów fotograficznych wyniosła **607,99 GB**.
3. Inwentaryzacja elektroniczna zeskanowanych fotografii w systemie ZEUS, zasilonym w 2009 r. **6852** nowymi opisami. Opracowano następujące tematy: Kampania Wrześniowa 1939 r., w tym skany zdjęć pozyskane przez IPN w 2008 r. w National Archive and Records Administration (NARA) w College Park (Maryland, USA); pierwsza i trzecia pielgrzymka papieża Jana Pawła II do Polski; działania partyzanckie w okolicach Warszawy w czasie Powstania Warszawskiego w 1944 r. Obecnie trwa opracowywanie zdjęć związanych z powstaniem i działalnością „Solidarności”.
4. Kontynuowano prace nad założeniami i wdrożeniem aplikacji intranetowej do udostępniania zdjęć z zasobu fotograficznego wprowadzonego do programu ZEUS w całym IPN. Aplikacja znajduje się na końcowym etapie wdrożenia. W 2009 r. zainstalowana została we wszystkich oddziałach Instytutu oraz delegaturach IPN w Kielcach i Bydgoszczy.

Proces opracowywania dokumentacji filmowej objął następujące zagadnienia:

1. Konserwacja **8 j.a.** zapisanych na taśmie światłoczułej.
2. Digitalizacja **36 j.a.** stanowiących kasety VHS, **1 j.a.** stanowiącej taśmę 8 mm, **5 j.a.** stanowiących taśmę 16 mm oraz **2 j.a.** stanowiących materiały zapisane na taśmie światłoczułej, wypożyczonych ze Studium Polski Podziemnej w Londynie.
3. Kontynuowano proces przenoszenia zdigitalizowanych materiałów filmowych z kaset DV-cam/HDV do systemu cyfrowej obróbki obrazu AVID. W okresie styczeń-grudzień

2009 r. na macierz dyskową zaimportowano **281 j.a.** Łącznie kopię cyfrową w środowisku AVID posiada **467** obiektów, co stanowi **1803 GB**.

W ramach opracowywania dokumentacji fonicznej kontynuowano wyodrębnianie materiałów dźwiękowych z dokumentacji aktowej. Poddano opracowaniu technicznemu (doklejenie taśm rozbiegowych, oczyszczenie taśmy, wymiana starych sklejek) oraz zdigitalizowano **140 j.a.** Łącznie kopie cyfrowe posiada **336** obiektów ze zbioru fonicznego BUiAD, co stanowi **361,77 GB**.

6.2.1.5. Konserwacja

Pracownia Konserwacji Materiałów Archiwalnych dokonuje zabiegów konserwacyjnych oraz reperacyjnych w stosunku do materiałów z zasobu BUiAD, jak również materiałów oddziałowych biur udostępniania i archiwizacji dokumentów oraz delegatur IPN.

W 2009 r. zakonserwowano łącznie **12 730** obiektów, wśród których można wymienić m.in. kartotekę kontrwywiadu AK (**1,05 mb**), dokumentację z archiwum prywatnego rodziny Komierowskich oraz księgi loży masońskiej we Frankfurcie, Wielkiej Loży Masońskiej „Słońca” w Bawarii, zarekwirowanych przez Zarząd II Sztabu Generalnego WP. Konserwacji poddano również **335** sztuk plakatów i map, w tym plakaty o charakterze satyrycznym z okresu II wojny światowej. Ponadto całościowej konserwacji poddano **216** jednostek archiwalnych i **1900** negatywów.

Zakres prac konserwatorskich objął następujące czynności:

1. W przypadku teczek/ksiąg: prostowanie materiału, podklejanie rozdarć, laminowanie kart za pomocą taśm zawierających polimery zasadowe, wykonanie opraw introligatorskich z tektury bezkwasowej, obłożonej lnianym płótnem. Sporadycznie wykonywano odkwaszanie poszczególnych kart.
2. W przypadku map, planów, afiszy: stosowano kąpiele wodne i odkwaszanie oraz dublowanie na karton lub bibułę angielską.
3. Konserwacja albumów fotograficznych objęła odklejanie zdjęć na sucho, mechaniczne oczyszczenie fotografii, wymianę kart, umieszczanie zdjęć w nowych kornerach, przenoszenie napisów lub ich przepisywanie.
4. Konserwacja materiałów kartotecznych polega na oczyszczeniu kart na sucho, usuwaniu elementów metalowych, przyklejaniu fotografii oraz podklejaniu rozdarć przy jednoczesnym rozprasowywaniu, w razie konieczności laminowaniu kart.
5. W przypadku negatywów fotograficznych prace polegały na mechanicznym usuwaniu osadu za pomocą wody destylowanej.
6. Dokumenty pergaminowe podlegały oczyszczeniu na sucho oraz rozprasowywaniu w prasie po wcześniejszym delikatnym nawilżeniu.

Istotnym elementem działań konserwatorskich, zaliczonych do tzw. konserwacji prewencyjnej, była kontrola utrzymywania właściwych warunków klimatycznych w pomieszczeniach magazynowych, tj. zapewnienie odpowiedniej temperatury oraz wilgotności względnej powietrza.

6.2.1.6. Magazyny archiwalne

Na dzień 31 grudnia 2009 r. Wydział sprawował opiekę nad 24 pomieszczeniami magazynowymi. Podobnie jak w latach ubiegłych, również i w 2009 r. dokonywano prac porządkowych i reorganizacyjnych. Dyslokacja zasobu między magazynami skutkowałą przemieszczeniem ok. **750 mb** akt.

Pod kontrolą Sekcji Obsługi Magazynów grupa stażystów (osób niepełnosprawnych zatrudnionych przez Urząd Pracy w Warszawie) prowadziła prace porządkowe przy zbiorze akt i książeczek paszportowych. Działania te, rozpoczęte jeszcze w 2008 r., polegały na odbudowie układu pierwotnego sygnatur w ramach poszczególnych serii, włączaniu kwestionariuszy paszportowych do odpowiadających im teczek spraw oraz elektronicznej inwentaryzacji akt. Tym sposobem uporządkowano całość zbioru akt paszportowych (**4300 mb**), przy czym w 2009 r. prace objęły stworzenie inwentarza topograficznego. Rozpoczęto porządkowanie kompatybilnego z aktami paszportowymi zbioru książeczek paszportowych, porządkowanych według sygnatur wytwórców. Zakończono proces selekcji **3700 mb** książeczek wg wytwórców.

W 2009 r. magazyny archiwalne BUiAD zrealizowały ogółem **148 941** wniosków (zamówień) o wypożyczenie jednostek archiwalnych. Na stan magazynu przyjęto ponownie **147 103 j.a.**

W 2009 r. dokonano zniszczenia makulatury oraz formularzy czystych druków przekazanych do zasobu BUiAD w formie rozsypu, wyodrębnionych w trakcie prac porządkowych. Zniszczenia dokonała specjalistyczna jednostka zewnętrzna. Działanie to umożliwiła Uchwała nr 4/09 Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 14 lipca 2009 r. w sprawie przekazania do zniszczenia wyspecjalizowanym jednostkom makulatury oraz formularzy czystych druków wyodrębnionych w trakcie prac porządkowych. Wybrakowano **170 mb** makulatury oraz czystych formularzy.

6.2.1.7. Archiwum Zakładowe

Na dzień 31 grudnia 2009 r. zasób Archiwum Zakładowego IPN w Warszawie liczy **26 379 j.a.**, co stanowi **354,01 mb** (z czego kategorii „A” **11 483 j.a.**, tj. **115,95 mb**, a kategorii „B” **14 896 j.a.**, tj. **238,06 mb**), zarejestrowanych na **760** spisach zdawczo-odbiorczych.

Archiwum Zakładowe przejęło z jednostek organizacyjnych Instytutu **4854 j.a.**, co stanowi **53,03 mb** (z czego kategorii „A” **2851 j.a.**, tj. **19,49 mb**, natomiast kategorii „B” **2003 j.a.**, tj. **33,54 mb**), rejestrując je na **144** spisach zdawczo-odbiorczych.

W 2009 r. z zasobu Archiwum Zakładowego wyłączono **10 319 j.a.**, tj. **79,2 mb** materiałów prokuratorskich, czyli akt nadzoru oraz akt dochodzeniowo-śledczych. Wiązało się to z zakończeniem skontrum dokumentacji zawierającej akta niezakończonych śledztw prowadzonych przez byłą GKBZpNP i OKBZpNP. Akta prokuratorskie włączone zostały odpowiednio:

1. Akta śledztw zakończonych do 1999 r. - do zasobów ogólnych oddziałowych biur udostępniania i archiwizacji dokumentów oraz BUiAD.
2. Akta śledztw zakończonych po 1999 r. - do zasobów archiwów zakładowych oddziałów IPN i Archiwum Zakładowego w BUiAD.
3. Akta śledztw niezakończonych – przekazane do dyspozycji oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu w celu prawomocnego zakończenia.

Wydano zgodę na wybrakowanie dokumentacji kategorii „BC” w BUiAD (**162 j.a.**, co stanowi **8,13 mb**) i Sekretariacie Prezesa (**26 j.a.**, co stanowi **0,3 mb**). Łącznie zniszczono **188 j.a.**, tj. **8,43 mb**.

W okresie sprawozdawczym Archiwum Zakładowe wypożyczyło **617 j.a.**

Rozpoczęto wstępne prace w zakresie realizacji Uchwały nr 5/09 Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 8 września 2009 r. w sprawie wyłączenia materiałów po byłej GKBZpNP znajdujących się w Archiwum Zakładowym i włączenia ich do zasobu historycznego IPN-KŚZpNP.

W celu lepszej administracji zasobem Archiwum Zakładowego prowadzono aplikację AZAK, do której wdrożono **15 000** rekordów. Tworzono także bazę danych obrazującą wyłączenia akt dochodzeniowo-śledczych i akt nadzoru – do 31 grudnia 2009 r. ujęto w niej **3960 j.a.**

Pracownicy Archiwum Zakładowego prowadzili konsultacje w zakresie instrukcji kancelaryjnej i archiwalnej w Gospodarstwie Pomocniczym IPN, Sekretariacie Prezesa, Biurze Budżetu Finansów i Kadr, Biurze Organizacyjnym, Audycie Wewnętrznym, Biurze Edukacji Publicznej oraz Biurze Ochrony.

6.2.2. Referaty/Sekcje Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów

6.2.2.1. OBUiAD w Białymstoku

Zasób OBUiAD na koniec 2009 r. osiągnął wielkość **3367,34 mb** akt. W okresie sprawozdawczym pozyskano **41,88 mb** materiałów archiwalnych. Większość, tj. **32,70 mb** akt, przejęto z BUiAD. Nabytek ten stanowiło 21 zespołów akt postępowań prokuratorskich i sądowych prowadzonych na podstawie przepisów Dekretu PKWN z 31 sierpnia 1944 r. (tzw. sierpniówki). Od osób prywatnych przyjęto darowizny o łącznej wielkości **2,51 mb**, z czego największą część stanowiło uzupełnienie zbioru materiałów Waldemara Monkiewicza, nieżyjącego prokuratora OKBZpNP w Białymstoku.

W okresie sprawozdawczym przekazano do Delegatury IPN w Olsztynie zespół akt b. Wojskowego Sądu Okręgowego w Olsztynie oraz Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie (**22 j.a.**, tj. **0,45 mb**).

Kontynuowano prace związane z przeglądem archiwów zakładowych jednostek organizacyjnych Policji. Zakończono przegląd archiwum komend Policji w Bielsku Podlaskim i Sokółce. Akta z Komendy Powiatowej Policji w Bielsku Podlaskim mają być przekazane w styczniu 2010 r. Rozpoczęto przegląd akt w wojskowych komendach uzupełnień. Prace zakończono w WKU w Bielsku Podlaskim i wytypowano materiały do przejęcia przez OBUiAD (przede wszystkim karty ewidencyjne żołnierzy i oficerów). Trwa przegląd akt WKU w Białymstoku.

Kontynuowano prace nad bazą danych ewidencji zasobu *Nexus*. Polegały one na usunięciu błędów z wcześniej przekazanych danych, dołączeniu indeksów osobowych oraz na testowaniu aplikacji. W okresie sprawozdawczym zakończono porządkowanie dokumentacji członków ORMÓ z b. województwa olsztyńskiego. Kontynuowano również opracowywanie dokumentów ludności autochtonicznej pow. Mrągowo ubiegającej się o przyznanie obywatelstwa polskiego w 1948 r. Dokonano zmiany klauzul **14 233** jednostek archiwalnych, w większości mikrofilmów. Łącznie w okresie sprawozdawczym wprowadzono **82 766** rekordów w 9 różnego rodzaju bazach danych.

W 2009 r. skontrum objęło **13,2 mb** i **7736 j.a.** na podstawie 2 spisów zdawczo-odbiorczych (IPN Bi 364, IPN Bi 389). Efekty prac ujęto w 2 protokołach, sporządzono 2 nowe spisy zdawczo-odbiorcze.

W okresie sprawozdawczym opracowaniu technicznemu akt przed udostępnieniem poddano **3667 j.a.** Czynnościom zabezpieczającym przed zniszczeniem, obejmującym wykonywanie obwolut z tektury, szycie, reperację kart, poddano łącznie **406 j.a.** dokumentacji aktowej (**16 444** kart).

Do prac związanych z digitalizacją Referat Gromadzenia przystąpił wyposażony w nowy sprzęt. Uruchomiono 3 nowe skanery, a w czerwcu rozpoczęto prace nad digitalizacją zasobu mikrofilmowego za pomocą skanera przejętego z Oddziału w Łodzi. W OBUiAD w Białymstoku dokonano digitalizacji **419 j.a.**, **6156** mikrofilmów oraz **793** obrazów. Pracowników RGO-iOM wspierali w tych pracach archiwiści Referatu Udostępniania i Informacji Naukowej.

Przez większość okresu sprawozdawczego zasób archiwalny OBUiAD w Białymstoku przechowywany był w 10 magazynach o łącznej pow. 523,4 m². W omawianym okresie przeprowadzono prace polegające na odkurzeniu pudeł i wiązek aktowych oraz oczyszczeniu z kurzu półek.

6.2.2.2. OBUiAD w Gdańsku

Zasób OBUiAD w Gdańsku liczył **3394,24 mb**. W 2009 r. zwiększył się o **48,83 mb**. Najwięcej archiwaliów pozyskano z jednostek Policji: KWP w Gdańsku i jednostek podległych oraz z KWP w Olsztynie Agenda w Elblągu (razem 33,26 mb). W formie daru przekazali swoje materiały do zasobu OBUiAD (0,17 mb) Zofia Milewska, Ryszard Dąbrowski, Janusz Szczygalski, Związek Przyjaciół Pomorza, Sławomir Cenckiewicz.

W komendach wojewódzkich Policji w Gdańsku i Olsztynie oraz w podległych im jednostkach kontynuowano przegląd materiałów archiwalnych. Przejrzano 13 577 j.a. i do przejęcia wytypowano 374 j.a. W 2009 r. przejęto 1136 j.a. W wyniku kwerendy, przeprowadzanej przez sądy i prokuratury Apelacji Gdańskiej, a także areszty śledcze i zakłady karne, przejęto do zasobu OBUiAD 26 j.a. Z archiwów wojskowych pozyskano 674 j.a.

Opracowano technicznie łącznie **3035 j.a.** Różnym zbiegom konserwacyjnym poddano **1285 j.a.** dokumentacji aktowej i 7 negatywów.

Do 8 baz danych użytkowanych i prowadzonych przez OBUiAD wprowadzono **35 276** rekordów. Ponadto prowadzono prace nad rozbudową bazy *Nexus*.

Skontrum objęło **2404 j.a.**, o metrażu **8,66 mb**, na podstawie 14 spisów zdawczo-odbiorczych.

W pracach związanych z digitalizacją zasobu Referat wykorzystuje 4 skanery. W 2009 r. zdigitalizowano **1323 j.a.** dokumentacji aktowej, **4 j.a.** dokumentacji dźwiękowej, **3280** mikrofilmów. W OBUiAD w Lublinie zeskanowano **98** mikrofilmów z zasobu Oddziału w Gdańsku. Od początku prac nad digitalizacją formę cyfrową uzyskało **2131 j.a.** dokumentacji aktowej i **66 j.a.** dokumentacji dźwiękowej.

W 2009 r. fotografie były digitalizowane i katalogowane przy wykorzystaniu aplikacji ZEUS. Do końca roku postać cyfrową nadano **2764** fotografiom. Ponadto w ramach zabezpieczania zasobu zeskanowano **1925** fotografii, które również zostaną skatalogowane w programie ZEUS.

Oddział w Gdańsku posiada 4 magazyny archiwalne rozmieszczone w 2 budynkach.

6.2.2.3. OBUiAD w Katowicach

Zasób Oddziału w Katowicach osiągnął wielkość **11 640,87 mb** akt. Nabytki wyniosły ogółem w 2009 r. **106,49 mb**, przy czym ponad połowę tej liczby stanowi dokumentacja pochodząca z archiwów więziennictwa (52,83 mb). Do najciekawszych nabytków należą akta organizacji niemieckich i administracji z terenu Bielska z okresu II wojny światowej oraz dary, m.in. pamiętnik rtm. Tadeusza Lubicz-Sadowskiego, niemiecki album z 1940 r. „Der Sieg im Osten”

Do OBUiAD w Krakowie przekazano **0,05 mb** akt Prokuratury Rejonowej w Oświęcimiu. W wyniku skontrum skorygowano metraż akt przejętych z UOP/ABW, który zmniejszył się o 5,6 mb oraz metraż akt z sądów i prokuratur powszechnych, który wzrósł o 0,15 mb.

Przegląd i typowanie materiałów do przejęcia prowadzono w instytucjach wymiaru sprawiedliwości, w komendach Policji oraz w WKU z terenu obecnego województwa śląskiego. Kontynuowane są prace związane z typowaniem akt osobowych z organów więziennictwa. Szacowana liczba jednostek przeznaczonych do przejęcia to około 2500 j.a.

Przed udostępnieniem opracowano technicznie **9297 j.a.** Uporządkowano 9,6 mb akt administracyjnych byłego WUSW Katowice przekazanych w workach ewakuacyjnych, dotyczących Wydziału „B”, Wydziału Operacyjno Ochronnego i Inspektoratu I. Całościowej konserwacji poddano 140 j.a.

W 2009 r. dane wprowadzono do 10 baz. Włączono do nich **429 762** rekordów, w tym uzupełniono bazę *Nexus*.

Przeprowadzono skontrum oraz przepakowano do pudeł bezkwasowych akta operacyjne i administracyjne b. WUSW Katowice, Bielsko i Częstochowa (**110,69 mb, 14 817 j.a.**) oraz akta Sądu Powiatowego w Częstochowie (**0,7 mb, 357 j.a.**).

Do digitalizacji dokumentacji aktowej wykorzystywano 3 skanery obsługiwane przez 2 pracowników. Od momentu rozpoczęcia digitalizacji dokumentacji aktowej zeskanowano **1120 j.a.**, w tym w okresie sprawozdawczym **692 j.a.** W 2009 r. digitalizowano też jednostki zawierające dokumentację fotograficzną - **1004** obrazy oraz mikrofilmy – **273 j.a.**

Oddział w Katowicach dysponuje w ramach jednego budynku 6 magazynami przeznaczonymi na 10 583 mb (w tym archiwum zakładowe). Ponadto wynajmowane są od Archiwum Państwowego w Katowicach 2 pomieszczenia przeznaczone na akta paszportowe (około 2000 mb).

6.2.2.4. OBUiAD w Krakowie

Stan zasobu OBUiAD w Krakowie w 2009 r. wynosił **6125,78 mb**. Największy nabytek – z łącznej liczby **265,72 mb** – to materiały paszportowe z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego (124,12 mb). Do najciekawszych darów można zaliczyć materiały przekazane przez Kazimierza Guzikowskiego (kopie dokumentów Placówki AK Wieliczka Wieś), Mieczysława Dworniczka i Zbigniewa Jerzego Dumę (dotyczące działalności NSZZ „Solidarność” w latach osiemdziesiątych).

Wykazane ubytki (**7,86 mb**) odnoszą się do korekt związanych z ujednolicaniem przynależności zespołowej oraz przesunięć dokumentacji w ramach pionu archiwalnego.

W okresie sprawozdawczym prowadzono przegląd materiałów archiwalnych w KWP w Krakowie i podległych jej jednostkach w związku z oceną przydatności tej dokumentacji do zadań IPN. Łącznie w 2009 r. prace te objęły 6734 j.a., przy czym do przejścia zakwalifikowano 945 j.a. W archiwum KWP w Krakowie przeglądowi poddano ponadto około 265 mb akt (tj. ok. 18 tys. j.a.) oraz 15 mb kartotek w celu wydzielenia dokumentacji odnoszącej się do służby lub pracy w organach bezpieczeństwa państwa. Po przeglądzie akt z wojskowych komend uzupełnień do przejścia zakwalifikowano 503 j.a. (z 548 j.a. przejranych). OBUiAD w Krakowie pomagał także Archiwum Państwowemu w Krakowie w uporządkowaniu materiałów Wydziału Więziennictwa i Obozów WUBP Kraków, w wyniku czego do zasobu Oddziału użyczono 571 j.a. (tj. 4,37 mb).

Opracowywanie i porządkowanie zasobu realizowano przez opracowanie techniczne i tworzenie baz danych materiałów archiwalnych przekazanych w okresie sprawozdawczym do zasobu OBUiAD w Krakowie (ponad 19 tys. j.a.). Rozpoczęto także opracowywanie akt rozpracowań operacyjnych WUSW w Krakowie i WUSW w Nowym Sączu (1733 j.a.). W Referacie funkcjonuje 6 baz danych, w tym 3 tworzone on-line. Dane dotyczące zgromadzonego zasobu zawiera Zintegrowany System Zarządzania Informacją Archiwalną, mający funkcjonować do czasu pełnego uruchomienia modułu ogólnopolskiego aplikacji *Nexus*. W okresie sprawozdawczym trwały prace związane z przygotowaniem bazy danych zasobu krakowskiego OBUiAD dostosowanej do standardów aplikacji *Nexus*. Inne bazy uzupełniono o **2790** rekordów.

W okresie sprawozdawczym OBUiAD nawiązał współpracę z Archiwum Państwowym w Krakowie w zakresie konserwacji użyczonych materiałów celem umożliwienia ich digitalizacji. Pracownia Introligatorska Archiwum Państwowego rozszyła i zabezpieczyła 51 j.a.

Prowadzone w 2009 r. skontrum dotyczyło materiałów użyczonych z AWL w Warszawie i Archiwum Państwowego w Krakowie. Łącznie poddano przeglądowi **9616 j.a.**, tj. **59,5 mb**.

Do skanowania dokumentacji aktowej i fotograficznej używano 7 skanerów (od grudnia 2009 r. – 8 skanerów), natomiast do digitalizacji mikrofilmów używano 2 skanerów. Od początku prac nad digitalizacją formę cyfrową nadano **1671 j.a.**, w tym w ciągu 2009 r. **912 j.a.**

dokumentacji aktowej i **178 j.a.** dokumentacji mikrofilmowej. Dokumentację fotograficzną digitalizowano i opracowywano systematycznie w ramach bazy ZEUS, do której w okresie sprawozdawczym wprowadzono **1968** rekordów (łącznie 3020 rekordów)

Referat dysponuje 3 magazynami, w których przechowywana jest dokumentacja aktowa, mikrofilmowa i kopie zdigitalizowanych materiałów archiwalnych oraz dokumenty składane do Archiwum Zakładowego.

6.2.2.5. OBUiAD w Lublinie

Ogólny stan zasobu na dzień 31 grudnia 2009 r. wynosił **2915,12 mb**. Przejęto **35,29 mb** akt, w większości z AWL w Krakowie (20,2 mb). Zasób zmniejszył się o **0,98 mb** akt oraz **0,08 mb** kartoteki.

W okresie sprawozdawczym kontynuowano przegląd materiałów archiwalnych w KWP w Lublinie oraz w KWP z siedzibą w Radomiu, ponadto nawiązano współpracę mającą na celu przegląd kartotek i akt osobowych WKU podległych Wojewódzkiemu Sztabowi Wojskowemu w Lublinie.

W 2009 r. prowadzono prace nad uporządkowaniem i przełożeniem do pudeł bezkwasowych 240,9 mb materiałów operacyjnych oraz 264 mb akt paszportowych. Porządkowano także akta ORMO, uzupełniając m.in. dotyczącą ich bazę danych o 24 672 rekordów, a ponadto opracowano technicznie **3658 j.a.**

W okresie sprawozdawczym prowadzono prace związane z weryfikacją oraz wprowadzaniem nowych rekordów do bazy *Nexus*.

W procesie digitalizacji OBUiAD wykorzystuje łącznie 6 skanerów. Efektem podjętych prac w 2009 r. jest zeskanowanie **638 j.a.** w postaci papierowej. Ogółem od rozpoczęcia procesu digitalizacji formę cyfrową nadano **1263 j.a.** W 2009 r. OBUiAD w Lublinie skanował posiadane przez siebie mikrofilmy zwojowe – łącznie 77 szpul (219 063 pliki o pojemności 1760,46 GB), ponadto wykonano skany dla OBUiAD w Krakowie, Gdańsku, Szczecinie, Katowicach, Rzeszowie i BUiAD Warszawie w liczbie 300 szpul (227 302 pliki o pojemności 2106,47 GB). Na początku grudnia 2009 r. skaner do mikrofilmów zwojowych został przekazany do OBUiAD we Wrocławiu. Ponadto do bazy ZEUS wprowadzono **710** zdjęć wraz z opisem.

Zasób OBUiAD jest zgromadzony w 3 magazynach.

6.2.2.6. OBUiAD w Łodzi

Zasób OBUiAD liczył z końcem 2009 r. **4171,02 mb**. W okresie sprawozdawczym przejęto do zasobu **26,78 mb** materiałów archiwalnych, w tym najwięcej z archiwów policyjnych – 23,74 mb, w większości dokumentacji paszportowej. Najciekawszym zbiorem przejętym w 2009 r. jest kolekcja łódzkiego opozycjonisty Andrzeja Ostoi-Owsianego (1,96 mb).

Z zasobu OBUiAD wyłączono **0,07 mb** materiałów archiwalnych, w tym 0,03 mb kart kartotecznych przekazano do wyodrębnionego zbioru BUiAD, 0,03 mb przesłano zgodnie z zasadą pertynencji do OBUiAD we Wrocławiu, natomiast 0,01 mb zwrócono do archiwum KWP w Łodzi.

W ramach współpracy z Policją archiwisci RGOiOM zaopiniowali 131 protokołów brakowania z KWP w Łodzi oraz z jednostek jej podległych, a także z komend powiatowych z terenu byłego województwa kaliskiego. W trakcie tych prac przeglądowi poddano łącznie 4606 j.a., z których do przejęcia zakwalifikowano 49 j.a. Do końca 2009 r. pracami porządkowymi, polegającymi głównie na odtwarzaniu układu pierwotnego akt, objęto ponad 140 mb akt paszportowych. Przeglądowi pod kątem ustawy o ochronie informacji niejawnych w 2009 r. poddano 5546 j.a.

W Referacie pod względem technicznym opracowano **2114 j.a.** Kontynuowano prace związane z rozbudową bazy *Nexus*, polegające głównie na uzupełnieniu jej o dane dotyczące akt nowo pozyskanych oraz wszelkie materiały dotąd niezewidencjonowane w bazie elektronicznej.

Skontrum objęło dokumentację mikrofilmową WUSW w Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Sieradzu, Skierniewicach i Kaliszu. Łącznie przeglądowi poddano **5987 j.a. (6,14 mb)**.

Obecnie OBUiAD w Łodzi dysponuje dwoma profesjonalnymi urządzeniami do skanowania dokumentacji aktowej. W okresie sprawozdawczym procesowi digitalizacji poddano **537 j.a. (od 2007 r. 854 j.a.)**. Nabyty w grudniu 2008 r. skaner do mikrofisz pozwolił na zdigitalizowanie do czerwca 2009 r. całego zasobu mikrofilmowego Oddziału.

W okresie sprawozdawczym zdigitalizowano i opracowano w systemie ZEUS **774** fotografie (od 2008 r. - **1694** fotografie) dotyczące zbrodni hitlerowskich.

OBUiAD w Łodzi posiada 5 pomieszczeń magazynowych o łącznej powierzchni 426 m².

6.2.2.7. OBUiAD w Poznaniu

Zasób OBUiAD w Poznaniu osiągnął wielkość **4883,67 mb**. W okresie sprawozdawczym zgromadzono **88,34 mb**, z czego największą grupę stanowią akta przekazane przez Wielkopolski Urząd Wojewódzki o rozmiarze 54 mb oraz darowizny osób prywatnych – ponad 15 mb.

Wśród nabytków warto wymienić dokumenty, pochodzące od osób prywatnych, na temat polskich oficerów pomordowanych na Wschodzie oraz prywatne listy Artura Greisera, Gauleitera Kraju Warty przekazane w formie depozytu. Na czas określony przejęto od Fundacji Wielkopolskie Archiwum Solidarności dokumenty i sprzęt wykorzystywany w działalności NSZZ „Solidarność” w latach osiemdziesiątych.

W 2009 r. archiwiści poznańskiego Oddziału IPN uczestniczyli w przeglądzie dokumentacji zgromadzonej w archiwach Policji oraz w Filii nr 2 AWL w Oleśnicy. Łącznie przejrano około 3 tys. mb akt, natomiast wytypowano do przejścia ponad 1 mb.

W październiku 2009 r. rozpoczęto prace w zakresie uporządkowania zasobu akt paszportowych polegające na ułożeniu akt według serii, z uwzględnieniem numeracji nadanej w jednostkach wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych. Zaczęto także prace nad inwentarzem zespołu akt Wojskowego Sądu Rejonowego w Zielonej Górze oraz indeksami do akt operacyjnych.

Przed skanowaniem mikrofisz znajdujących się w zasobie Oddziału prowadzone były prace polegające na przeglądzie oraz weryfikacji klauzul tajności. Na ogólną liczbę 8857 mikrofisz przeglądowi poddano około 53% całości.

W związku z uruchomieniem nowej bazy materiałów archiwalnych *Nexus* w 2009 r. archiwiści uzupełniali i poprawiali wytworzone wcześniej bazy komputerowe. Ponadto w celu ujednolicenia zapisów zawartych w bazach danych IPN, rozpisano nową topografię magazynową.

W ramach digitalizacji mającej na celu zabezpieczenie zasobu archiwalnego w 2009 r. zdigitalizowano **1312 j.a.** Zeskanowano także **1211** fotografii. Pracownia reprografii korzysta obecnie z 6 skanerów. Od początku procesu digitalizacji zeskanowano **2425 j.a.**

Dokumentacja aktowa znajdująca się pod opieką archiwistów poznańskiego Oddziału IPN jest przechowywana w 12 pomieszczeniach magazynowych o łącznej powierzchni 524,48 m².

6.2.2.8. OBUiAD w Rzeszowie

Stan zasobu rzeszowskiego Oddziału IPN na dzień 31 grudnia 2009 r. wynosił **2774,2 mb**. W okresie sprawozdawczym przejęto łącznie **11,26 mb** akt, w tym 6,5 mb akt osobowych żołnierzy wojskowych organów bezpieczeństwa państwa przekazanych przez AWL w Krakowie.

Ponadto zasób archiwalny został zwiększony o **1,11 mb** materiałów przekazanych przez osoby prywatne. Do najciekawszych należy zbiór Barbary Libury zawierający wydawnictwa, broszury i fotografie związane z działalnością NSZZ „Solidarność” w latach 1981–1985.

Ukończono przegląd, opiniowanie i przejmowanie materiałów policyjnych przeznaczonych do wybrakowania. W okresie sprawozdawczym przejęto materiały z komend powiatowych w Brzozowie, Dębicy, Lubaczowie, Przeworsku oraz z Jednostki Prewencji Policji w Rzeszowie – łącznie 87 j.a., co stanowi 0,98 mb akt. Nie zakończono natomiast przejmowania akt osobowych funkcjonariuszy SB z Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie i jednostek jej podległych. W związku z realizacją tzw. ustawy dezubekizacyjnej stwierdzono brak akt osobowych części funkcjonariuszy, które powinny znaleźć się w zasobie rzeszowskiego Oddziału IPN. Została nawiązana współpraca z KWP w Rzeszowie w celu ustalenia kryteriów ponownego przeglądu materiałów archiwalnych.

Wspólnie z Wojewódzkim Sztabem Wojskowym w Rzeszowie ustalono kryteria typowania i przejęcia materiałów znajdujących się w posiadaniu archiwów WKU. Z uzyskanych informacji wynika, że przeglądowi podlega 5784 teczek akt personalnych i 168 908 kart ewidencyjnych żołnierzy rezerwy.

W okresie sprawozdawczym uporządkowano i opracowano **3846 j.a.**, głównie akta osobowe, administracyjne i operacyjne SB i MO. Od 2009 r., w OBUiAD w Rzeszowie funkcjonuje pracownia konserwacji, prowadzona zamiennie przez 2 pracowników Referatu i wyposażona w 2 laminatory. W okresie sprawozdawczym konserwacji poddano **1686** kart, które wcześniej ze względu na zły stan techniczny musiały być wyłączone z udostępniania. W całości dokonano konserwacji **9 j.a.**

W ramach przygotowań do digitalizacji mikrofilmów znajdujących się w dyspozycji Oddziału dokonano przeglądu, opisu i dostosowania klauzuli ponad 2000 mikrofisz.

W poprzednich okresach sprawozdawczych na potrzeby OBUiAD w Rzeszowie utworzono 14 baz danych, które liczyły **299 736** rekordów. Ponadto prowadzono prace nad wdrożeniem bazy *Nexus*. Wszystkie wymienione pomoce ewidencyjne, funkcjonujące w obrębie rzeszowskiego OBUiAD, liczyły w sumie **426 660** rekordów.

W okresie sprawozdawczym procesowi digitalizacji poddano **869 j.a.** Natomiast począwszy od 2007 roku, formę cyfrową nadano w sumie **1563 j.a.** Obecnie pracownia reprografii dysponuje 4 skanerami, w tym jednym skanerem przemysłowym. W okresie sprawozdawczym do systemu ZEUS wprowadzono **1603** zdjęcia. Od 2008 r. do aplikacji włączono **3137** fotografii.

Materiały archiwalne z zasobu Oddziału IPN w Rzeszowie przechowywane są w 4 magazynach archiwalnych o łącznej powierzchni 524,1 m² (z rezerwą na ok. 2000 mb akt).

6.2.2.9. OBUiAD w Szczecinie

Zasób archiwalny Oddziału IPN w Szczecinie zwiększył się do **3220,72 mb** akt. Spośród **32,94 mb** nabytków przejętych w 2009 r. najwięcej pozyskano z Policji (24,5 mb). Do najciekawszych należą dary i kolekcje prywatne. Adam Wycichowski, Henryk Mruk i Leszek Dobrzyński przekazali dokumenty, publikacje i materiały ikonograficzne dotyczące „Solidarności”. Ubytki obejmują **0,06 mb** dokumentacji przekazanej do Archiwum Państwowego.

W 2009 r. dokonano przeglądu materiałów archiwalnych w jednostkach Policji w Gorzowie Wlkp. i w Szczecinie – przejrano 14 774 j.a., spośród których do przejęcia wytypowano 62 j.a.

W ramach opracowywania i porządkowania zasobu opracowano technicznie **3117 j.a.**; przejrano i odtajniono 17 219 j.a. oraz 5582 mikrofisz; opracowano 7595 mikrofisz; konserwacji poddano 374 j.a.; uporządkowano 240 mb akt paszportowych przez ułożenie ich według starych sygnatur.

W 2009 r. prowadzono 4 bazy elektroniczne, do których wprowadzono dotychczas **38 335** rekordów, w tym **33 556** w roku sprawozdawczym. Największą liczbę rekordów włączono do indeksu osobowego ORMO (26 789 rekordów). Prowadzono także prace związane z uzupełnieniem i uruchomieniem bazy *Nexus*.

W 2009 r. zakończono skontrum zasobu archiwalnego, rozpoczęte w 2007 r. Sprawdzono dokumentację obejmującą 21 spisów zdawczo-odbiorczych (**34,82 mb, 7953 j.a.**).

Oddział w Szczecinie posiadał 4 skanery, w tym 2 przemysłowe. Skaner do mikrofilmów po zakończeniu procesu digitalizacji został przekazany w lipcu 2009 r. do OBUiAD w Gdańsku. W 2009 r. zeskanowano **782 j.a.** oraz **10 333** mikrofilmów. Od początku prac nad digitalizacją zeskanowano **951 j.a.** dokumentacji aktowej oraz **10 333** mikrofilmów.

Posiadany szczytkowy zasób mikrofilmów na taśmie 35 mm przesłany został do OBUiAD w Lublinie, gdzie został poddany digitalizacji. Opracowanie zasobu fotograficznego polegało głównie na wyszukiwaniu zdjęć i ich skanowaniu do aplikacji ZEUS w 2009 r. zdigitalizowano **1904** obrazy.

Oddział w Szczecinie dysponuje 8 pomieszczeniami archiwalnymi przeznaczonymi na 3336 mb akt oraz jednym pomieszczeniem zaadoptowanym na potrzeby archiwum zakładowego – 72 mb.

6.2.2.10. OBUiAD w Warszawie

W OBUiAD w Warszawie Referat Reprografii i Digitalizacji wykonuje kopie dokumentów zamówione na potrzeby udostępniania wnioskodawcom oraz udostępniane w Czytelni Akt Jawnych. Aktualnie w Referacie funkcjonuje 5 stanowisk do digitalizacji, pracujących w systemie jednozmianowym. Wszystkie karty przeniesione do postaci cyfrowej zapisywane są na płyty CD/DVD do celów archiwalnych. W 2009 r. zdigitalizowano w ten sposób **1517 j.a.**

Pracownicy OBUiAD również opracowują technicznie dokumentację aktową na potrzeby udostępniania oraz procesu digitalizacji. Zakres prac obejmuje m.in. sprawdzenie foliacji, a jeśli to konieczne, jej naniesienie i podstawowe naprawy. Czynnościom tym poddano w 2009 r. łącznie **1318 j.a.**

6.2.2.11. OBUiAD we Wrocławiu

Stan ogólny zasobu wynosił w dniu 31 grudnia 2009 r. **9573,50 mb**. W roku sprawozdawczym metraż zasobu zwiększył się o **13,87 mb**. Zwrócono poprzednim dysponentom **0,19 mb** akt. Część zmian w zasobie wynikała z korekt przeprowadzonych w ramach OBUiAD w klasyfikacji akt do poszczególnych grup instytucji przekazujących.

Za najciekawsze nabytki minionego roku można uznać nagrania filmowe wspomnień sybiraków i osób wywiezionych na roboty przymusowe przekazane przez Józefa Szczepana oraz zbiory wrocławskich adwokatów Marii Krudowskiej i Marii Ćwiklińskiej, dotyczące rewizji nadzwyczajnych w sprawach karnych prowadzonych w latach 1982–1989 przeciwko działaczom opozycyjnym.

Poprzednim dysponentom - Prokuraturze Rejonowej Wrocław Stare Miasto i KWP w Opolu – zwrócono **0,05 mb** akt. Do zbioru zastrzeżonego w BUiAD przekazano **0,13 mb** kartotek.

W okresie sprawozdawczym prace nad typowaniem materiałów w celu przejęcia do archiwum Oddziału IPN we Wrocławiu odbywały się w archiwach KWP w Opolu i we Wrocławiu, w WKU nr 2 we Wrocławiu oraz w Filii nr 2 AWL w Oleśnicy.

W okresie sprawozdawczym kontynuowano prace nad uporządkowaniem materiałów ORMO przejętych z BUiAD. Rozdzielono dokumentację ze względu na właściwość teryto-

rialną, sporządzono spis zdawczo-odbiorczy (liczący 7653 pozycje), materiały osygnowano i włożono do pudeł archiwalnych. Ponadto w okresie sprawozdawczym opracowano technicznie **8794 j.a.**

W elektronicznych bazach danych opracowano w latach 2002–2009 łącznie **339 685 j.a.** W okresie sprawozdawczym opracowano **314 j.a.**, po czym zaniechano tworzenia opisów w dotychczas prowadzonych bazach w związku z pracami zmierzającymi do uruchomienia ogólnopolskiej bazy *Nexus*.

W 2009 r. poddano skonstrum łącznie **2236 j.a.**, co stanowi **48,18 mb**. Prace te dotyczyły akt administracyjnych KWP w Opolu i we Wrocławiu, akt osobowych żołnierzy wojskowych organów bezpieczeństwa państwa oraz akt penitencjarnych z Zakładu Karnego w Kłodzku i Aresztu Śledczego w Jeleniej Górze.

W pracowni reprograficznej do cyfryzacji zasobu wykorzystuje się 5 skanerów. Łącznie od momentu rozpoczęcia digitalizacji do końca 2009 r. wykonano skany dla **976 j.a.**, w tym **741** kopii cyfrowych całych j.a. w okresie sprawozdawczym.

W listopadzie 2009 r. Oddział w Lublinie przekazał do OBUiAD we Wrocławiu specjalistyczny sprzęt do digitalizacji mikrofilmów szpulowych. Do końca 2009 r. wykonano z zasobu wrocławskiego Oddziału skany **15** spośród 75 mikrofilmów (**41 348** plików, 242 GB) oraz kopie cyfrowe z mikrofilmów na zamówienia zewnętrzne w liczbie **4657** plików (4,81 GB). W systemie ZEUS opracowano w łącznie **2431** obrazów, z czego w 2009 r. – **1564**.

Zasób zgromadzony jest w 2 pomieszczeniach magazynowych o łącznej powierzchni 766 m². Magazyny posiadają rezerwę na przejście 1500–2000 mb akt.

6.2.2.12. Delegatura w Bydgoszczy

Zasób archiwalny Delegatury według stanu na 31 grudzień 2009 r. wynosił **3200,72 mb**. Łączna liczba nabytków to **153,01 mb**. Największą grupę nabytków stanowią materiały przekazane przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki (111,45 mb). Do najciekawszych archiwaliów można zaliczyć akta z AWL Filia nr 1 w Toruniu dotyczące m.in. Jednostki Wojskowej 1636 w Chełmnie, w której w okresie stanu wojennego odbywali trzymiesięczną czynną służbę wojskową rezerwiści oraz przejęte z KMP we Włocławku akta sprawy poszukiwawczej ks. Jerzego Popiełuszki z 1984 r.

Delegatura przekazała akta innym jednostkom IPN zgodnie z zasadą pertynencji (akta użyczone z AWL w Toruniu do OBUiAD w Szczecinie i do Delegatury w Olsztynie) oraz dotychczasowym dysponentom (w tym do ABW oraz do sądów i prokuratur powszechnych). Metraż ubytków z zasobu Delegatury to **10,43 mb**.

W roku sprawozdawczym kontynuowano na szeroką skalę przegląd archiwów policyjnych. Łącznie spośród 92 626 j.a., wytypowano 880 j.a., a dotychczas przejęto 293 j.a. We wrześniu 2009 r. rozpoczęto przegląd zasobów archiwalnych w wojskowych komendach uzupełnień. Dotąd przejrano 3259 j.a., a do przejścia wytypowano 715 j.a.

W roku sprawozdawczym kontynuowano opracowywanie akt jednostek organów bezpieczeństwa z Bydgoszczy, Tucholi i Wąbrzeźna. Prace te (nadanie układu wewnątrz teczki, nadanie tytułu lub jego uzupełnienie, określenie dat skrajnych, ustalenie aktotwórcy) objęły 212 j.a. Technicznie opracowano **6342 j.a.**

Ogółem w 2009 r. wprowadzono **169 782** rekordy w 10 aplikacjach bazodanowych liczących łącznie **495 497** rekordów, w tym także do bazy *Nexus*.

W listopadzie 2009 r. rozpoczęto skonstrum zasobu archiwalnego Delegatury na podstawie spisów zdawczo-odbiorczych IPN BY 1-16, 190. Dokonano przeglądu **7108 j.a.** – **33,73 mb**.

W 2009 r. pracownia digitalizacji wyposażona była w 5 skanerów. W okresie sprawozdawczym zeskanowano **674 j.a.** dokumentacji aktowej (od początku prac nad digitalizacją **976 j.a.**)

i **388 j.a.** mikrofilmów. Digitalizacji poddano też **1022** fotografie, z czego **886** umieszczono w bazie ZEUS, która liczy łącznie **2129** rekordy.

Sekcja posiada 5 pomieszczeń magazynowych, z czego 4 magazyny na akta jawne i 1 magazyn przystosowany do przechowywania dokumentów niejawnych.

6.2.2.13. Delegatura w Kielcach

Stan zasobu archiwalnego Delegatury IPN w Kielcach wynosi **1675,31 mb**. W 2009 r. Delegatura przejmowała m.in. akta personalne żołnierzy zawodowych wojskowych organów bezpieczeństwa państwa z AWL Filia nr 3 w Krakowie (14 mb). Ponadto metraż zasobu zwiększył się o 48,65 mb materiałów ewidencyjnych, dotychczas niewykazywanych ze względu na porządkowanie zasobu Delegatury.

W wyniku przeglądu materiałów archiwalnych w poszczególnych komendach powiatowych Policji województwa świętokrzyskiego (ogółem 1313 j.a.) do przejęcia zakwalifikowano 7 j.a. W okresie sprawozdawczym dokonano również przeglądu w wojskowych komendach uzupełnień w Busku-Zdroju, Sandomierzu, Starachowicach i Kielcach. Przejrzano 932 j.a. wytypowane przez poszczególne WKU, spośród których do przejęcia zakwalifikowano 220 j.a.

W 2009 r. baza przekazana z OBUiAD w Krakowie uzupełniana była na bieżąco w ramach dopływu materiałów do zasobu archiwalnego. Jednocześnie przygotowywano bazy do przekazania do BUiAD w Warszawie celem scalenia w aplikacji *Nexus* (wraz z bazą dotyczącą materiałów paszportowych).

W 2009 r. prace skontrolne dokonywane były w miarę napływu dokumentacji do zasobu archiwalnego. Skontrum objęło **14,24 mb**, tj. **1150 j.a.** Efekty prac ujęto w 8 protokołach skontrolnych.

Digitalizacja w Delegaturze IPN w Kielcach została rozpoczęta w marcu 2008 r. Obecnie pracownia digitalizacji wyposażona jest w 5 skanerów, łącznie ze sprzętem do skanowania kartotek i mikrofilmów. Zdigitalizowano łącznie **110 j.a.** dokumentacji aktowej (od początku digitalizacji wykonano kopie cyfrowe **213 j.a.**) i **194 j.a.** zmikrofilmowane. W Delegaturze IPN w Kielcach opracowywano także dokumentację fotograficzną za pomocą systemu ZEUS. W 2009 r. wykonano łącznie **241** skanów i pełnych opisów fotografii.

Materiały archiwalne w Delegaturze IPN w Kielcach przechowywane są w 2 magazynach.

6.2.2.14. Delegatura w Olsztynie

Delegatura IPN w Olsztynie zgromadziła **108,98 mb** akt. W 2009 r. pozyskano **11,99 mb** archiwaliów pochodzących z AWL w Toruniu (9,98 mb) oraz z sądów i prokuratur powszechnych (2,01 mb).

W 2009 r. kontynuowano współpracę z KWP w Olsztynie oraz z komendami województwa warmińsko-mazurskiego. Na bieżąco dokonywane jest opiniowanie materiałów brakowanych przez komendy Policji. Ponadto dokonano przeglądu materiałów archiwalnych, które zostały przewiezione do KWP w Olsztynie z komend powiatowych i mają być przekazane do OBUiAD w Białymstoku, pod względem prawidłowego zniesienia klauzul niejawności (711 j.a.).

W roku sprawozdawczym zakończono pracę nad wprowadzaniem danych do bazy *Nexus*. Jednostki przeznaczone do udostępnienia były na bieżąco opracowywane. Kontynuowano także przesygnowywanie materiałów archiwalnych przez nadanie nowych sygnatur – IPN Ol.

Delegatura dysponuje 2 magazynami wyposażonymi w regały stacjonarne.

6.2.2.15. Delegatura w Radomiu

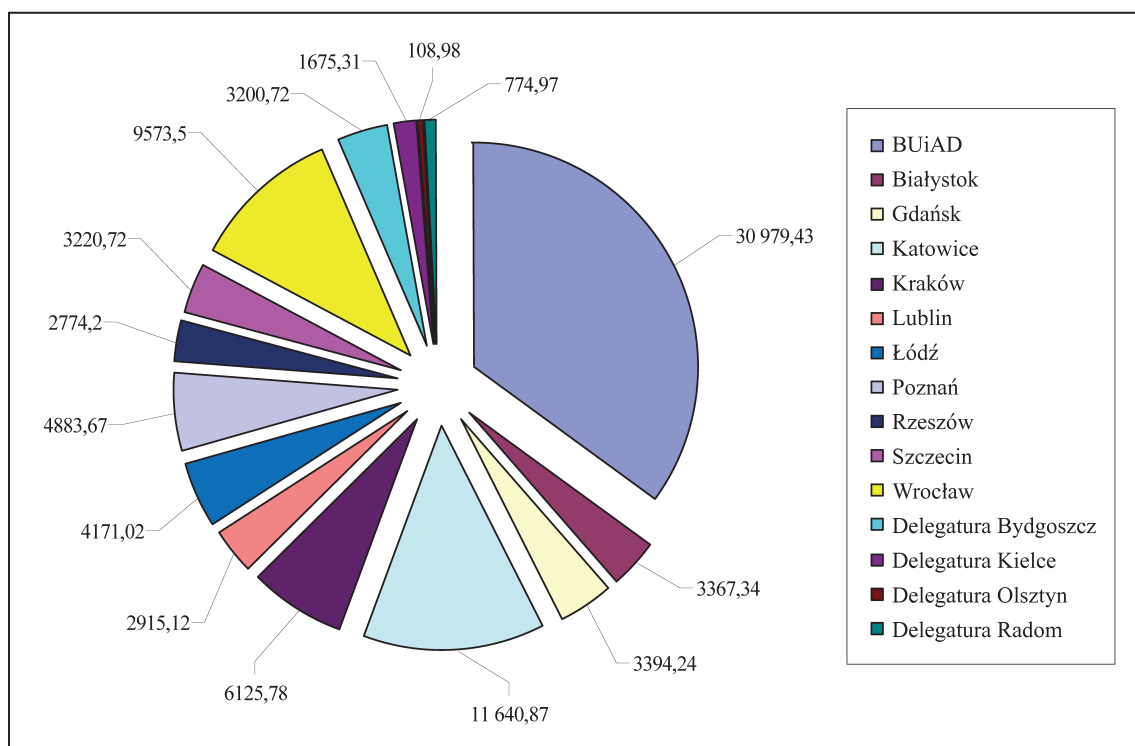
Stan zasobu Delegatury IPN w Radomiu osiągnął **774,97 mb** akt. Wielkość nabytków w 2009 r. wyniosła **47,58 mb**. Główne nabytki w okresie sprawozdawczym stanowiły książeczki paszportowe (ok. 30 mb) pozyskane z Wydziału Paszportów Delegatury Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w Radomiu oraz kartoteka ogólnoinformacyjna (ok. 17 mb) przekazana przez Delegaturę IPN w Kielcach. Wśród ubytków (**1,08 mb**) znalazły się materiały archiwalne ze spisów IPN Ra 045 i IPN Ra 030, które odesłano do BUiAD w Warszawie.

Technicznie opracowano **939 j.a.** W okresie sprawozdawczym rozpoczęto proces porządkowania magazynu z materiałami operacyjnymi, polegający na ułożeniu akt zespołami oraz przełożeniu ich w pudła bezkwasowe. Trwa równocześnie porządkowanie książeczek paszportowych. W Centrali IPN został także zdigitalizowany cały zasób mikrofilmów Delegatury IPN w Radomiu (882 j.a.).

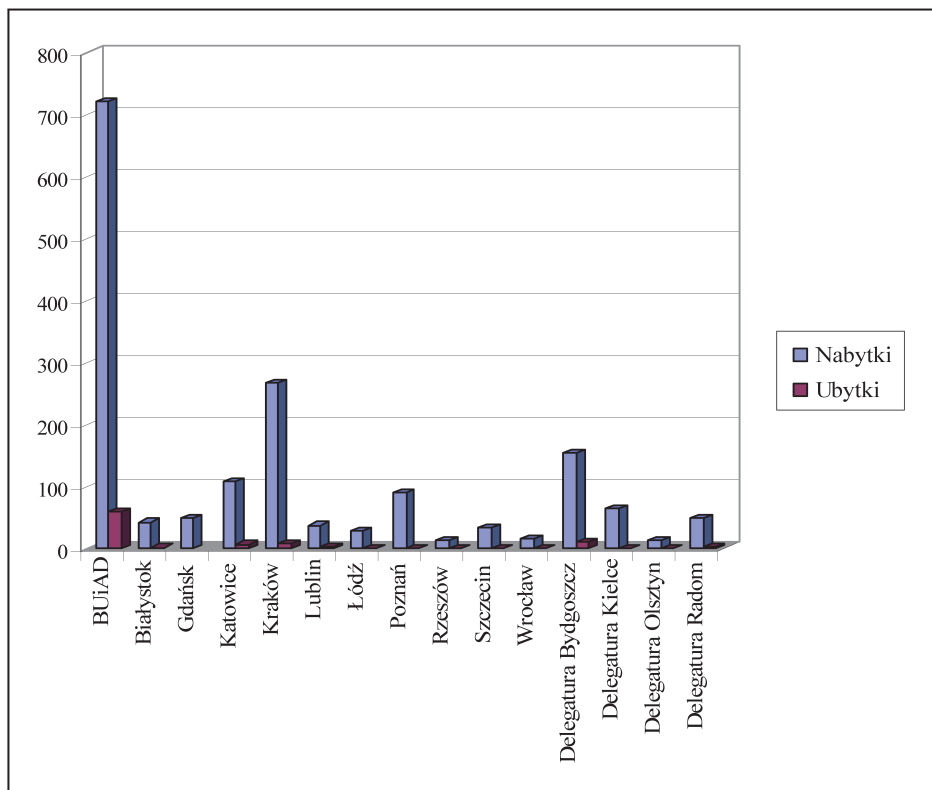
Delegatura korzystała z 4 baz sporządzonych w Warszawie (**154 801** rekordów) oraz 4 własnych (**3863** rekordów). Kontynuowano też prace związane z tworzeniem bazy *Nexus*.

Delegatura IPN w Radomiu posiada 2 skanery do dokumentacji aktowej i skaner do mikrofilmów. Archiwalia przed skanowaniem są poddawane konserwacji (w 2009 r. 158 j.a.). W roku sprawozdawczym zdigitalizowano **163 j.a.** Od początku digitalizacji wykonano kopie cyfrowe **293 j.a.**

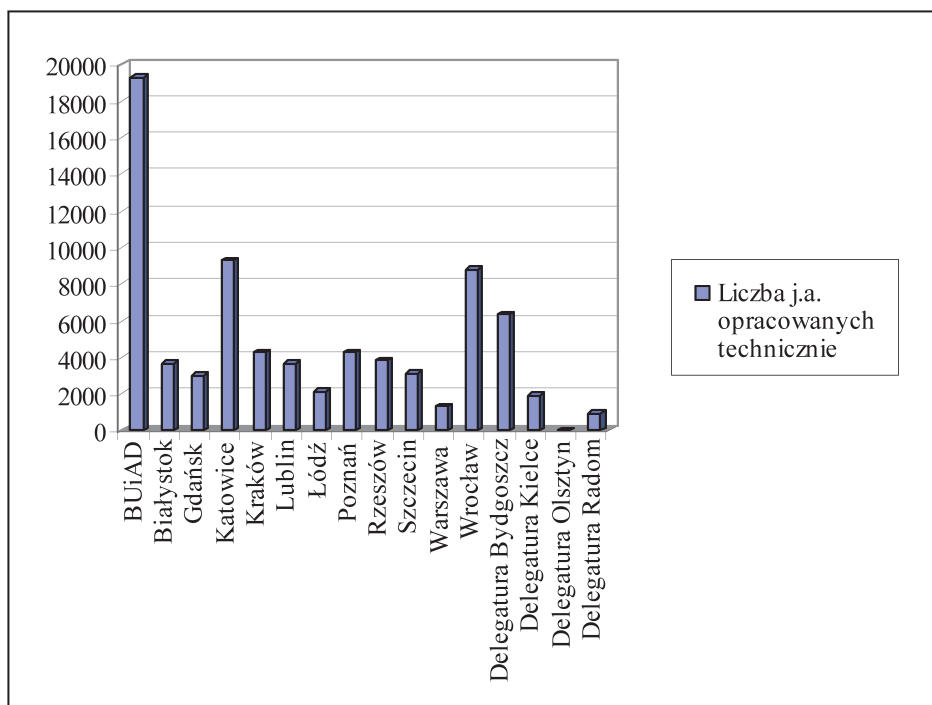
Delegatura IPN w Radomiu posiada jeden magazyn znajdujący się w strefie bezpieczeństwa oraz 2 magazyny poza strefą, o łącznej pojemności około 1 km akt.

Wykres 3. Wielkość zasobu archiwalnego IPN (w mb) wg stanu na dzień 31 grudnia 2009 r.

Wykres 4. Nabytki i ubytki (w mb) w okresie sprawozdawczym wg stanu na dzień 31 grudnia 2009 r.

Wykres 5. Opracowanie zasobu archiwalnego

6.2.3. Gromadzenie, opracowywanie i obsługa magazynów – dane statystyczne

Tabela 1. Stan zasobu archiwalnego

	Okres sprawozdawczy	W mb														Zasób (mb)	
		UOP (zlikwidowany) ABW	AW	WSI (zlikwidowane) SKW	MSWiA	Policja	Policja (materiały paszpor- towe)	Więziennictwo	OKŚZ _{PNP}	Archiwa państwowe	Archiwa wojskowe	Straż Graniczna	Organy administracji pu- blicznej	Sądy i prokuratury po- wszechnie	Sądy i prokuratury wojskowe		Dary i kolekcje prywatne
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
BUiAD	Stan zasobu na dzień 01.01.09	7464,64	311,7	1338,27	7307,36	199,32	7406,06	24,57	2096,93	146,01	1371,77	454,22	1931,51	126,4	123,48	13,74	30 315,98
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0,15	0,08	4,9	0	1,4	0	0	10,36	0,06	210,67	461,02	25,39	2,14	1,3	4,35	721,82
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	1,71	0,12	0	22,2	0,01	0	1,63	32,7	0	0	0	0	0	0	0	58,37
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	7463,08	311,66	1343,17	7285,16	200,71	7406,06	22,94	2074,59	146,07	1582,44	915,24	1956,9	128,54	124,78	18,09	30 979,43
Białystok	Stan zasobu na dzień 01.01.09	532,05	0	0	0	295,15	1796,34	126,63	27,27	94,42	199,17	24,88	149,34	64,02	9,05	7,59	3325,91
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	4,71	0	0	0	0,03	1,89	0	0	32,74	0	2,51	41,88
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,45	0	0	0,45
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	532,05	0	0	0	299,86	1796,34	126,63	27,27	94,45	201,06	24,88	149,34	96,31	9,05	10,1	3367,34

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Gdańsk	Stan zasobu na dzień 01.01.09	528	0	0	0	304,73	2239,54	16,53	21,25	11,03	156,35	14,8	8,59	37,5	0	7,09	3345,41
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0,24	0	0	0	33,26	0	0,06	0	0,64	13,8	0	0	0,66	0	0,17	48,83
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	528,24	0	0	0	337,99	2239,54	16,59	21,25	11,67	170,15	14,8	8,59	38,16	0	7,26	3394,24
Katowice	Stan zasobu na dzień 01.01.09	1318,13	0	0	135	411,86	9037,94	20,75	19,06	76,72	29,48	20	249,75	212,84	0,02	8,48	11 540,03
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0,15	0	0	0	30,31	0	52,83	1,1	0	18,07	0	0	3,53	0	0,5	106,49
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	5,6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,05	0	0	5,65
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	1312,68	0	0	135	442,17	9037,94	73,58	20,16	76,72	47,55	20	249,75	216,32	0,02	8,98	11 640,87
Kraków	Stan zasobu na dzień 01.01.09	771,59	0	0	27,8	345,99	4016,4	22,96	53	73,09	40,48	13	386,48	52,73	2,13	62,27	5867,92
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	2,05	51,45	0	0	1,6	44,3	41,05	0	124,12	0,6	0	0,55	265,72
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,96	0	4,9	0	0	0	7,86
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	771,59	0	0	29,85	397,44	4016,4	22,96	54,6	117,39	78,57	13	505,7	53,33	2,13	62,82	6125,78
Lublin	Stan zasobu na dzień 01.01.09	538,59	0	0	0	366,3	1654,58	13,7	15	11	128,22	6,5	12,2	122,45	0	11,29	2879,83
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0,04	0	0	0	7,06	0,04	0	6,15	0	20,2	0	1,21	1,61	0	0,05	36,35
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0,02	0	0	0	1,04	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,06
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	538,61	0	0	0	372,32	1654,62	13,7	21,15	11	148,42	6,5	13,41	124,06	0	11,34	2915,12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Łódź	Stan zasobu na dzień 01.01.09	373,79	0	0	0	431,55	2855,57	3,7	175,4	20,65	20,17	0	115,51	142,27	2,07	3,63	4144,31
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0,42	0	0	0	23,7	0,04	0	0,01	0,01	0,38	0	0	0	0	2,22	26,78
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0,03	0	0	0	0,04	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,07
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	374,18	0	0	0	455,21	2855,61	3,7	175,41	20,66	20,55	0	115,51	142,27	2,07	5,85	4171,02
Poznań	Stan zasobu na dzień 01.01.09	642,88	0	0	0	275,4	3150,63	64,18	53,12	0,3	11,6	18,14	434,36	109,49	0,79	34,44	4795,33
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	1,09	0	1,5	3,7	0	10,8	0	54	1,93	0	15,32	88,34
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	642,88	0	0	0	276,49	3150,63	65,68	56,82	0,3	22,4	18,14	488,36	111,42	0,79	49,76	4883,67
Rzeszów	Stan zasobu na dzień 01.01.09	350,12	0	0	22,8	159,76	1913,35	23,25	15,36	60	12,65	5,2	137,4	55,44	0	7,61	2762,94
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	3,35	0,1	0	0	0	6,5	0	0	0,2	0	1,11	11,26
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	350,12	0	0	22,8	163,11	1913,45	23,25	15,36	60	19,15	5,2	137,4	55,64	0	8,72	2774,20
Szczecin	Stan zasobu na dzień 01.01.09	489,11	0	0	58,8	248,08	1922,69	22,44	7,27	11	83,91	9,2	220,47	107,03	0	7,84	3187,84
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0	0,53	0	0	24,5	0	0	3,3	0,12	1,36	0,1	0	0,26	0	2,77	32,94
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	0	0	0	0	0,06	0	0	0	0	0	0	0,06
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	489,11	0,53	0	58,8	272,58	1922,69	22,44	10,57	11,06	85,27	9,3	220,47	107,29	0	10,61	3220,72

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Wrocław	Stan zasobu na dzień 01.01.09	1549,65	0	0	0	564,37	5759,71	82,86	82,98	20,22	105,79	36,94	1077,28	242,35	16,09	21,58	9559,82
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	2,65	0	0	0	6,25	0,04	0,95	2,62	0	0	0	0	0,42	0	0,94	13,87
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0,13	0	0	0	0,03	0	0	0	0	0	0	0	0,02	0	0,01	0,19
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	1552,17	0	0	0	570,59	5759,75	83,81	85,6	20,22	105,79	36,94	1077,28	242,75	16,09	22,51	9573,50
Delegatura Bydgoszcz	Stan zasobu na dzień 01.01.09	541,54	0	0	0	37,83	236,34	64,76	49,91	2,86	342,51	0	144	224,83	32,2	1,26	3058,14
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	31,08	0,07	0	0	8,06	0	0,29	0	0	0,34	0	111,45	0,72	0,95	0,05	153,01
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	10,1	0	0	0,03	0	0	10,43
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	572,32	0,07	0	0	37,83	244,4	65,05	49,91	2,86	332,75	0	255,45	225,52	33,15	1,31	3200,72
Delegatura Kielce	Stan zasobu na dzień 01.01.09	326,69	0	0	0	27	76,03	2,65	17,6	21,01	3,35	0	299,1	49,99	0	0	1610,92
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	50,11	0	0	0	0	0,27	0	0	0	14	0	0	0,01	0	0	64,39
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	376,8	0	0	0	27	76,3	2,65	17,6	21,01	17,35	0	299,1	50	0	0	1675,31
Delegatura Olsztyn	Stan zasobu na dzień 01.01.09	0	0	0	0	0	0	0	4,12	0	0	0	0	92,87	0	0	96,99
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9,98	0	0	2,01	0	0	11,99
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	0	0	0	0	0	0	0	4,12	0	9,98	0	0	94,88	0	0	108,98

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Delegatura Radom	Stan zasobu na dzień 01.01.09	175,17	0	0	7,61	49,61	324	1,5	0	0	0	0	126,7	43,8	0	0,08	728,47
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	17,05	0	0	0	0,53	0	0	0	0	0	0	30	0	0	0	47,58
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	0	0	0	0	1,08	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,08
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	192,22	0	0	7,61	49,06	324	1,5	0	0	0	0	156,7	43,8	0	0,08	774,97
Razem	Stan zasobu na dzień 01.01.09	15 601,95	311,7	1338,27	7624,2	3964,49	44 244,41	490,48	2638,27	548,31	2505,45	602,88	5292,69	1684,01	185,83	186,9	87 219,84
	Nabytki w okresie sprawozdawczym	101,89	0,68	4,9	2,05	196,75	0,22	55,63	28,84	45,16	349,04	461,12	346,16	46,01	2,25	30,55	1671,25
	Ubytki w okresie sprawozdawczym	7,79	0,12	0	22,2	2,2	0	1,63	32,7	0,06	13,06	0	4,9	0,55	0	0,01	85,22
	Stan zasobu na dzień 31.12.09	15 696,05	312,26	1343,17	7604,05	4159,04	44 244,63	544,48	2634,41	593,41	2841,43	1064	5633,95	1729,47	188,08	217,44	88 805,87

Tabela 2. Baza *Nexus**

Oddział	Liczba rekordów opisujących zasób	Liczba rekordów indeksu osobowego
BUiAD	665 813	763 994
Białystok	144 710	143 173
Gdańsk	100 407	23 644
Katowice	302 509	272 995
Kraków	272 945	347 523
Lublin	102 592	26 263
Łódź	127 091	493 535
Poznań	130 672	203 723
Rzeszów	121 702	254 668
Szczecin	96 278	157 210
Wrocław	254 541	47 387
Delegatura Bydgoszcz	159 016	150 364
Delegatura Kielce	71 106	72 260
Delegatura Olsztyn	6989	9287
Delegatura Radom	12 546	9176
Razem	2 568 917	2 975 202

* Tabela zawiera dane dotyczące rekordów zaimportowanych do nowej aplikacji i tworzonych wcześniej w ramach odseparowanych rejestrów j.a. oraz indeksów osobowych.

Dane sumaryczne, dotyczące liczby rekordów znajdujących się we wszystkich bazach prowadzonych przez oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów oraz delegatury IPN, znajdują się w tekście sprawozdania.

Tabela 3. Bazy danych ZEUS i EZAN*

Oddział	Nazwa bazy danych	Liczba rekordów wprowadzonych	Łączna liczba rekordów w bazie
1	2	3	4
BUiAD	ZEUS	6852	13 767
	EZAN	23	1068
Białystok	ZEUS	793	1034
	EZAN	174	232
Gdańsk	ZEUS	1578	2764
	EZAN	368	493
Katowice	ZEUS	1209	2169
	EZAN	684	1212
Kraków	ZEUS	1968	3020
	EZAN	552	901
Lublin	ZEUS	710	1109
	EZAN	106	118
Łódź	ZEUS	774	1694
	EZAN	1165	1385
Poznań	ZEUS	751	1053
	EZAN	650	650
Rzeszów	ZEUS	1603	3137
	EZAN	462	462

1	2	3	4
Szczecin	ZEUS	1904	3060
	EZAN	573	1001
Wrocław	ZEUS	1564	2431
	EZAN	417	487
Delegatura Bydgoszcz	ZEUS	886	2129
	EZAN	394	422
Delegatura Kielce	ZEUS	241	557
	EZAN	7	7
Delegatura Olsztyn	ZEUS	0	0
	EZAN	0	0
Delegatura Radom	ZEUS	0	0
	EZAN	0	0
Razem	ZEUS	20 833	37 924
	EZAN	5575	8438

* ZEUS – system elektronicznej archiwizacji fotografii. EZAN – Ewidencja Zarządzeń i innych Aktów Normatywnych [organów bezpieczeństwa państwa].

Tabela 4. Wypożyczenia magazynowe

Oddział	Liczba j.a. wypożyczonych z magazynów	Liczba j.a. zwróconych do magazynów
BUiAD	148 941	147 103
Białystok	20 837	20 286
Gdańsk	13 197	13 249
Katowice	20 042	18 854
Kraków	27 706	27 887
Lublin	13 753	13 148
Łódź	26 467	25 832
Poznań	9559	6608
Rzeszów	19 966	20 014
Szczecin	13 602	13 494
Wrocław	15 945	17 961
Delegatura Bydgoszcz	14 946	14 675
Delegatura Kielce	5257	4901
Delegatura Olsztyn	2766	2575
Delegatura Radom	2891	2927
Razem	355 875	349 514

Tabela 5. Skontrum

Oddział	SKONTRUM			
	objęto (mb)	dokonano przeglądu (j.a.)	na podstawie spisów zdawczo-odbiorczych	sporządzono protokołów skontrolowanych
BUiAD	38,5	6140	0	0
Białystok	13,2	7736	2	2
Gdańsk	8,66	2404	14	14
Katowice	111,39	15 174	19	19
Kraków	59,5	9616	3	3
Lublin	0	0	0	0
Łódź	6,14	5987	21	21
Poznań	66,89	3761	70	0
Rzeszów	0	0	0	0
Szczecin	34,86	7953	21	21
Wrocław	48,18	2236	5	0
Delegatura Bydgoszcz	33,73	7108	17	16
Delegatura Kielce	14,24	1150	8	8
Delegatura Olsztyn	0	0	0	0
Delegatura Radom	0	0	0	0
Razem	435,29	69 265	180	104

Tabela 6. Opracowanie techniczne zasobu archiwalnego

Oddział	Liczba j.a. opracowanych technicznie
BUiAD	19 260
Białystok	3667
Gdańsk	3035
Katowice	9297
Kraków	4279
Lublin	3658
Łódź	2114
Poznań	4262
Rzeszów	3846
Szczecin	3117
Warszawa	1318
Wrocław	8794
Delegatura Bydgoszcz	6342
Delegatura Kielce	1925
Delegatura Olsztyn	13
Delegatura Radom	939
Razem	75 866

Tabela 7. Digitalizacja (wykonanie kopii wzorcowych)*

Oddziały i delegatury	Rodzaj dokumentacji	j.a./obrazy**	GB
1	2	3	4
BUiAD***	dokumentacja aktowa	6675	28 902
	mikrofilmy i mikrofisz	3998	5622,87
	dokumentacja fotograficzna	33 342	607,99
	dokumentacja filmowa	44	494,51
	dokumentacja dźwiękowa	140	181,87
Białystok	dokumentacja aktowa	419	1471,61
	mikrofilmy i mikrofisz	6156	2066,4
	dokumentacja fotograficzna	793	54,33
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Gdańsk	dokumentacja aktowa	1323	4128,39
	mikrofilmy i mikrofisz	3378	5831,81
	dokumentacja fotograficzna	4689	112,42
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	4	11,42
Katowice	dokumentacja aktowa	692	1663,1
	mikrofilmy i mikrofisz	273	66,74
	dokumentacja fotograficzna	1004	16,11
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Kraków	dokumentacja aktowa	912	2337,8
	mikrofilmy i mikrofisz	178	132,97
	dokumentacja fotograficzna	1968	30,66
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Lublin	dokumentacja aktowa	638	2709,53
	mikrofilmy i mikrofisz	127	3308,22
	dokumentacja fotograficzna	710	195,94
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Łódź	dokumentacja aktowa	537	2206,66
	mikrofilmy i mikrofisz	10 697	3047,69
	dokumentacja fotograficzna	774	16,1
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Poznań	dokumentacja aktowa	1312	4903,5
	mikrofilmy i mikrofisz	52	16,3
	dokumentacja fotograficzna	1211	30,02
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0

1	2	3	4
Rzeszów	dokumentacja aktowa	869	3039,32
	mikrofilmy i mikrofisz	0	0
	dokumentacja fotograficzna	1060	37,18
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Szczecin	dokumentacja aktowa	782	1938,42
	mikrofilmy i mikrofisz	10 333	3634,93
	dokumentacja fotograficzna	1904	28,87
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Wrocław	dokumentacja aktowa	741	2184,04
	mikrofilmy i mikrofisz	15	242
	dokumentacja fotograficzna	1564	24,84
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Delegatura Bydgoszcz	dokumentacja aktowa	674	2841,15
	mikrofilmy i mikrofisz	388	210,28
	dokumentacja fotograficzna	1022	35,58
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Delegatura Kielce	dokumentacja aktowa	110	493,82
	mikrofilmy i mikrofisz	194	168,41
	dokumentacja fotograficzna	241	1,47
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Delegatura Radom	dokumentacja aktowa	160	373,27
	mikrofilmy i mikrofisz	3	1,5
	dokumentacja fotograficzna	0	0
	dokumentacja filmowa	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0
Razem	dokumentacja aktowa	15 844	59 192,61
	mikrofilmy i mikrofisz	35 792	24 350,12
	dokumentacja fotograficzna	50 282	1191,51
	dokumentacja filmowa	44	494,51
	dokumentacja dźwiękowa	144	193,29

* Skanowana dokumentacja aktowa definiowana jest trzema rodzajami plików, tj. plikami wzorcowymi tiff dla każdej skanowanej karty, strony lub klatki mikrofilmu, plikiem użytkowym PDF wykonanym dla całej skanowanej jednostki archiwalnej oraz elektroniczną kartą inwentarzową w postaci pliku XML. Standard skanowania dokumentacji aktowej zakłada wykonywanie kopii wzorcowych przy zachowaniu rozdzielczości 300 dpi, 24 bitowej głębi kolorów oraz zapis danych w formacie tiff. Skanowanie dokumentacji fotograficznej odbywa się przy zachowaniu formatu tiff, rozdzielczości 600 dpi oraz 24 bitowej głębi kolorów dla zdjęć kolorowych i 8 bitowej dla zdjęć czarno-białych. Obrazy cyfrowe fotografii otrzymują rozmiar nie mniejszy niż 13 na 18 cm.

** W przypadku dokumentacji fotograficznej liczba digitalizowanych jednostek podawana jest w obrazach.

*** Liczba j.a. dokumentacji aktowej i mikrofilmów/mikrofisz zawiera dane łączne dotyczące działalności WGOiOM i WOB.

6.3. Udostępnianie i informacja naukowa

6.3.1. Wydział Udostępniania i Informacji Naukowej

Wydział Udostępniania i Informacji Naukowej do lipca 2009 r. realizował swoje zadania w obrębie 5 komórek organizacyjnych, tj. Sekcji Wypożyczania Akt, Sekcji Udostępniania Zasobu do Celów Służbowych, Sekcji Informacji Naukowej, Sekcji Nadzoru nad Udostępnianiem Zasobu Uprawnionym Podmiotom oraz Sekcji Realizacji Skarg, Zażaleń i Odwołań.

Zgodnie z treścią Zarządzenia Nr 9/09 Prezesa IPN z dnia 15 lipca 2008 r., zmieniającego zarządzenie w sprawie Regulaminu Organizacyjnego IPN-KŚZpNP, powołano Samodzielną Sekcję Realizacji Skarg, Kontroli i Analiz, która stała się komórką niezależną od Wydziału pod względem merytorycznym, jak i organizacyjnym.

W okresie sprawozdawczym działania Wydziału Udostępniania i Informacji Naukowej w zakresie udostępniania informacji i materiałów archiwalnych zawierały się ściśle w granicach przewidzianych ustawą z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2007 r., Nr 63, poz. 424 z późn. zm.), ustawą z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2007 r., Nr 63, poz. 425 z późn. zm.), a także wewnętrznymi aktami normatywnymi kierownictwa Instytutu Pamięci Narodowej wprowadzonymi w latach 2007–2008. Należy również zauważyć, iż rytm pracy pionu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej w roku sprawozdawczym zdominowany został przez realizację ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2009 r. Nr 24, poz. 145).

W zakresie informacji naukowej w 2009 r. prace Wydziału skupiały się przede wszystkim na kontynuacji ogólnopolskiego elektronicznego inwentarza archiwalnego akt spraw karnych z okresu stanu wojennego. WUiIN nie tylko analizował materiał archiwalny, na podstawie którego uzupełniał dane w aplikacji, ale także koordynował wykonywanie powyższych zadań przez oddziały i delegatury IPN oraz przeprowadzał weryfikację danych przekazywanych do publikacji w inwentarzu. Ogółem zweryfikowano i opublikowano ponad **2000** spraw głównych. Natomiast łączna liczba spraw głównych i powiązanych (m.in. wznowienia, amnestie, kasacje) wynosi **4700**.

W okresie sprawozdawczym pracownicy Wydziału wprowadzili także do odpowiednich aplikacji wyniki kwerend przeprowadzonych do tematów:

1. Ukraińcy w Polsce w latach 1944–1956;
2. Żydzi polscy i Żydzi w Polsce (1939–1990).

W przypadku pierwszego tematu przekazano do publikacji **1000** wprowadzonych rekordów oraz tyleż samo zeskanowanych jednostek aktowych, natomiast w przypadku drugiego tematu opublikowano dotychczas **100** rekordów.

Wydział realizował także rozpoczęty w 2008 r. projekt badawczy dla Muzeum II Wojny Światowej. W jego ramach prowadzono ogólnopolską kwerendę archiwalną w zakresie tematu wskazanego przez Muzeum. Dodatkowo poproszono oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów oraz delegatury IPN o przesłanie skanów materiałów archiwalnych do tematów „Kampania wrześniowa 1939 r.” i „Agresja sowiecka na Polskę w 1939 r.”

Kolejnym przedsięwzięciem kontynuowanym przez Wydział jest projekt naukowy dla Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie. W jego ramach dokonuje się weryfikacji i opracowuje archiwalia z zasobu po byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

związane z eksterminacją Żydów w czasie II wojny światowej oraz ich powojennymi prześladowaniami. Finalnym efektem tychże prac jest przekazywanie Muzeum związanej z projektem dokumentacji w postaci mikrofilmów. Równocześnie pracownicy Muzeum Holokaustu zapoznawali się z aktami dotyczącymi osób podejrzanych o przestępstwa z dekretu PKWN „O wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną, jeńcami oraz zdrajców Narodu Polskiego” z dnia 31 sierpnia 1944 r. Zakłada się, iż docelowo podczas realizacji tego wniosku zostanie udostępnionych ponad **24 000** jednostek aktowych.

W ramach działalności archiwalnej związanej z udostępnianiem dokumentów, Wydział Udostępniania i Informacji Naukowej zrealizował **10 166** spraw na **9372** sprawy wpływające, przy czym okres rozpatrywania wniosków udało się zredukować do niezbędnego minimum. Stało się to możliwe przede wszystkim dzięki coraz dokładniejszemu opracowaniu zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci oraz aplikacjom bazodanowym zawierającym niezbędne informacje dla przeprowadzanych kwerend.

Wydział wypełniał zadania ustawowe polegające na realizacji:

- wniosków z art. 29a ustawy o IPN, na mocy którego prezes Instytutu Pamięci Narodowej informuje w ciągu 14 dni w formie zaświadczenia, czy dane osobowe wnioskodawcy są tożsame z danymi osobowymi, które znajdują się w katalogu funkcjonariuszy, współpracowników, kandydatów na współpracowników organów bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 5, oraz innych osób, udostępnionym w Instytucie Pamięci od dnia 26 listopada 2004 r. W tym trybie w 2009 r. zrealizowano **76** wniosków (na 77 wpływających);
- kwerend archiwalnych na potrzeby osób występujących do prezesa IPN z wnioskami o wydanie decyzji potwierdzających uwięzienie w latach 1944–1956 bez wyroku za działalność polityczną lub religijną, związaną z walką o suwerenność i niepodległość Polski, oraz z wnioskami o potwierdzenie faktu eksterminacji lub przymusowego wynarodowienia, realizowanymi w związku z art. 8 ust. 2 lit. „a” i „b” ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2002 r., Nr 42, poz. 371 z późn. zm.);
- kwerend archiwalnych na potrzeby osób występujących do prezesa IPN z wnioskami o wydanie decyzji potwierdzających okres osadzenia w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski po dniu 31 grudnia 1956 r. za działalność polityczną, w związku z realizacją art. 117 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r., Nr 39, poz. 353 z późn. zm.).

W okresie sprawozdawczym Wydział Udostępniania i Informacji Naukowej przeprowadzał także kwerendy na wnioski organów wymiaru sprawiedliwości i ścigania w związku z prowadzonymi postępowaniami karnymi, cywilnymi i administracyjnymi. Większość wniosków sądów okręgowych i wojskowych sądów okręgowych związana była z wykonywaniem przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości znowelizowanej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2007 r., Nr 191, poz. 1372).

Na potrzeby wskazanych instytucji zrealizowano łącznie **817** wniosków, przy czym udostępniono lub wypożyczono **307** jednostek archiwalnych oraz opracowano i wydano **93 018** kart kopii, odpisów, wypisów i wyciągów z dokumentacji aktowej.

W 2009 r. opracowywano także kwerendy do **431** wniosków złożonych przez organy administracji publicznej oraz do **1015** wniosków złożonych przez osoby fizyczne, z których znaczny procent stanowiły wnioski dotyczące mienia pozostawionego na dawnych terenach II Rzeczypospolitej w związku z II wojną światową (tzw. sprawy „mienia zabużańskiego”) oraz repatriacji obywateli polskich na obecne tereny Państwa Polskiego.

Ponadto Wydział Udostępniania zajmował się opracowywaniem kwerend dla oddziałowych biur udostępniania i archiwizacji dokumentów oraz delegatur Instytutu Pamięci, w ramach których zrealizował **5224** spraw, udostępniając lub wypożyczając łącznie **38 963** jednostki aktowe, **1480** płyt CD oraz przesyłając **1673** jednostki za pomocą serwera FTP, umożliwiającego wymianę plików z odległymi komputerami za pośrednictwem protokołu FTP.

Dzięki uruchomionej od lutego 2009 r. aplikacji skrócony został okres oczekiwania na materiały archiwalne. Obecnie serwer FTP w WUiIN połączony jest z 11 serwerami oddziałowymi. Za pomocą aplikacji wysyłane są zarówno skany akt, jak i mikrofilmów w formacie PDF, a także pliki z fotografiami i filmami w stosownych dla nich formatach. Dzięki tej procedurze cyfrowe kopie dokumentów mogą być udostępniane z dnia na dzień.

Nowym zadaniem Wydziału w omawianym okresie sprawozdawczym stała się realizacja wniosków kierowanych przez kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zadośćuczynieniu rodzinom ofiar zbiorowych wystąpień wolnościowych w latach 1956–1989 (Dz. U. z 2002 r., Nr 42, poz. 371 z późn. zm.) oraz realizacja kwerend na wnioski oddziałów i delegatur IPN dotyczących osób prześladowanych i represjonowanych przez III Rzeszę Niemiecką w elektronicznej bazie udostępnionej dzięki staraniom Ministerstwa Spraw Zagranicznych Instytutowi Pamięci przez Międzynarodową Służbę Poszukiwawczą z siedzibą w Bad Arolsen. Elektroniczna baza posiada skany dokumentów i informacje dotyczące obozów koncentracyjnych, gett, więzień oraz robotników będących na pracach przymusowych.

Ponadto, w okresie sprawozdawczym prowadzono kwerendy archiwalne w związku z:

- 1) projektem badawczo-dokumentacyjnym poświęconym dziejom NSZZ „Solidarność” 1980–1989;
- 2) projektem publikacji „Słownika biograficznego Państwa Podziemnego”;
- 3) projektem badawczym „Wojskowe organy bezpieczeństwa państwa w latach 1943–1990”.

W 2009 r. Wydział Udostępniania i Informacji Naukowej opracowywał także kwerendy oraz udostępniał materiały archiwalne do wniosków służbowych dla prokuratorów GKŚZpNP i OKŚZpNP, prokuratorów Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych, prowadzących badania naukowe pracowników Biura Edukacji Publicznej i oddziałowych biur edukacji publicznej oraz pracowników Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów, oddziałowych biur i delegatur IPN oraz innych jednostek i komórek organizacyjnych Instytutu Pamięci Narodowej. W ramach tej działalności zakończono realizację łącznie **1433** wniosków. W toku ich rozpatrywania udostępniono **7162** jednostki aktowe oraz **364** płyty CD, wypożyczono zaś do wykorzystania służbowego **4758** jednostek aktowych oraz **167** płyt CD.

W okresie sprawozdawczym WUiIN administrował także pracę Czytelni Akt Jawnych w BUiAD, w której udostępnia się dokumenty na potrzeby realizacji wniosków służbowych, wniosków naukowych i dziennikarskich. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom użytkowników, wydłużono czas otwarcia Czytelni Akt Jawnych w stosunku do poprzedniego roku o 1 godzinę. Obecnie można z niej korzystać od poniedziałku do piątku w godz. od 8.30 do 19.30.

W omawianym okresie sprawozdawczym odwiedziły ją **3033** osoby, którym udostępniono **32 364** jednostki archiwalne.

Ponadto w 2009 r. w Czytelni uruchomiono bazę Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej z Bad Arolsen, przygotowując dla wnioskodawców instrukcję do aplikacji obsługujących ww. bazę. Po serii testów rozpoczęto także udostępnianie wnioskodawcom elektronicznej wersji akt za pomocą aplikacji sieciowej Digi-Arch. W drugim kwartale 2009 r. w Czytelni Akt Jawnych zostały uruchomione 2 stanowiska komputerowe z zainstalowanym programem ZEUS pozwalającym na przeglądanie zdigitalizowanych zbiorów ikonograficznych IPN.

Do lipca 2009 r. Wydział Udostępniania zajmował się także rozpatrywaniem skarg na tryb realizacji wniosków ustawy o IPN oraz ustawy o ujawnianiu informacji... Jak wcześniej wspomniano, po zmianach w Regulaminie Organizacyjnym zadania te przejęła Samodzielna Sekcja Realizacji Skarg, Kontroli i Analiz. Łącznie w okresie sprawozdawczym udzielono odpowiedzi na **143 skargi** dotyczące realizacji wniosków w BUiAD, oddziałowych biurach udostępniania i archiwizacji dokumentów oraz delegaturach IPN. Ponadto koordynowano przekazanie dokumentacji do **386 postępowań odwoławczych**. W toku realizacji przedmiotowych spraw prowadzono korespondencję manipulacyjną z Biurem Prawnym IPN oraz sądami administracyjnymi – **łącznie 484 pisma**.

W związku z realizacją ustawy o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji... do Instytutu Pamięci Narodowej wpłynęły **62** wnioski z właściwych organów emerytalnych, obejmujących zapytania dotyczące **194 425** świadczeniobiorców.

Instytut Pamięci w 2009 r. udzielił odpowiedzi w stosunku do **194 354** osób, w tym:

- wydano **41 682** informacje o przebiegu służby b. funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa;
- w stosunku do **31 784** osób poinformowano organy emerytalne, iż po przeprowadzonej kwerendzie archiwalnej w zasobach Instytutu Pamięci nie odnaleziono dokumentów potwierdzających pełnienie służby w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów;
- w stosunku do **120 888** osób nie odnaleziono dokumentów osobowych w zgromadzonym i dostępnym zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci.

Dane dotyczące realizacji ustawy o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji... – z uwzględnieniem podziału na organy emerytalne – przedstawiają się następująco:

Z **Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA** wpłynęły **42** wnioski, obejmujące zapytania dotyczące **174 511** świadczeniobiorców.

Udzielono odpowiedzi w stosunku do **174 441** osób, w tym:

- wydano **41 028** informacji o przebiegu służby b. funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa;
- w stosunku do **30 854** osób poinformowano organy emerytalne, iż po przeprowadzonej kwerendzie archiwalnej w zasobach Instytutu Pamięci nie odnaleziono dokumentów potwierdzających pełnienie służby w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów;
- w stosunku do **102 559** osób nie odnaleziono dokumentów osobowych w zgromadzonym i dostępnym zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci.

Z **Biura Emerytalnego Służby Więziennej** wpłynęło **20** wniosków, obejmujących zapytania dotyczące **19 914** świadczeniobiorców.

Udzielono odpowiedzi w stosunku do **19 913** osób, w tym:

- wydano **654** informacje o przebiegu służby b. funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa;
- w stosunku do **930** osób poinformowano organy emerytalne, iż po przeprowadzonej kwerendzie archiwalnej w zasobach Instytutu Pamięci nie odnaleziono dokumentów potwierdzających pełnienie służby w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów;

- w stosunku do **18329** osób nie odnaleziono dokumentów osobowych w zgromadzonym i dostępnym zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci.

IPN będzie systematycznie dokonywał sprawdzeń kolejnych osób, których nazwiska zostaną przesłane przez Zakład Emerytalno-Rentowy MSWiA i Biuro Emerytalne Służby Więziennej.

6.3.2. Referaty/Sekcje Udostępniania i Informacji Naukowej

Referaty Udostępniania i Informacji Naukowej w oddziałowych biurach udostępniania i archiwizacji dokumentów wraz z sekcjami w delegaturach realizowały następujące kategorie wniosków:

- wnioski, o których mowa w art. 29a ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej;
- wnioski o udostępnienie dokumentów dotyczących wnioskodawcy na zasadach określonych w art. 30–35c;
- wnioski o udostępnienie dokumentów na zasadach określonych w art. 36 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej organom władzy publicznej oraz innym instytucjom, organizacjom i osobom w celach wykonywania zadań ustawowych, prowadzenia badań naukowych i publikacji materiału prasowego;
- wnioski o udostępnienie dokumentów osób publicznych na zasadach określonych w art. 22–28 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów;
- wnioski o udostępnienie do wglądu kopii akt spraw lustracyjnych zakończonych prawomocnym wyrokiem sądu na podstawie art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji...;
- wnioski o udostępnienie dokumentów do celów służbowych uprawnionym pracownikom Instytutu Pamięci.

Ponadto pracownicy referatów i sekcji udostępniania i informacji naukowej byli zaangażowani w realizację zadań wynikających z ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji... Łącznie oddziały i delegatury udzieliły odpowiedzi na **48823** zapytania organów emerytalnych, dotyczące okresu służby funkcjonariuszy w organach bezpieczeństwa państwa. Fakt służby został potwierdzony w **23124** przypadków, natomiast w odniesieniu do **25699** osób kwerenda przyniosła wynik negatywny.

Rok 2009 charakteryzował się zmniejszeniem liczby wniosków wpływających do OBUiAD i delegatur w związku z udostępnianiem dokumentów zgromadzonych w zasobie IPN. Referaty i sekcje udostępniania przyjęły łącznie **46852** wniosków, a zrealizowały **53561**. Dzięki mniejszej liczbie nowych spraw udało się w znacznym stopniu ograniczyć zaległości – liczba spraw pozostających w realizacji zmniejszyła się w ciągu 2009 r. z 19 tys. do około 12 tys. Podobnie jak w 2008 r. największa liczba wpływających spraw przypadła na OBUiAD w Warszawie (ponad 9000), Krakowie, Katowicach i we Wrocławiu.

Nadal wpływają licznie wnioski wynikające z nowelizacji ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. W związku z ich realizacją na potrzeby sądów i prokuratur przeprowadzane są złożone, wielokierunkowe kwerendy w zasobie archiwalnym Instytutu. W 2009 r. organy wymiaru sprawiedliwości złożyły ponad 4000 wniosków, przy czym zrealizowano ich więcej niż w roku poprzednim – ponad **5192** wobec 4332 w 2008 r.

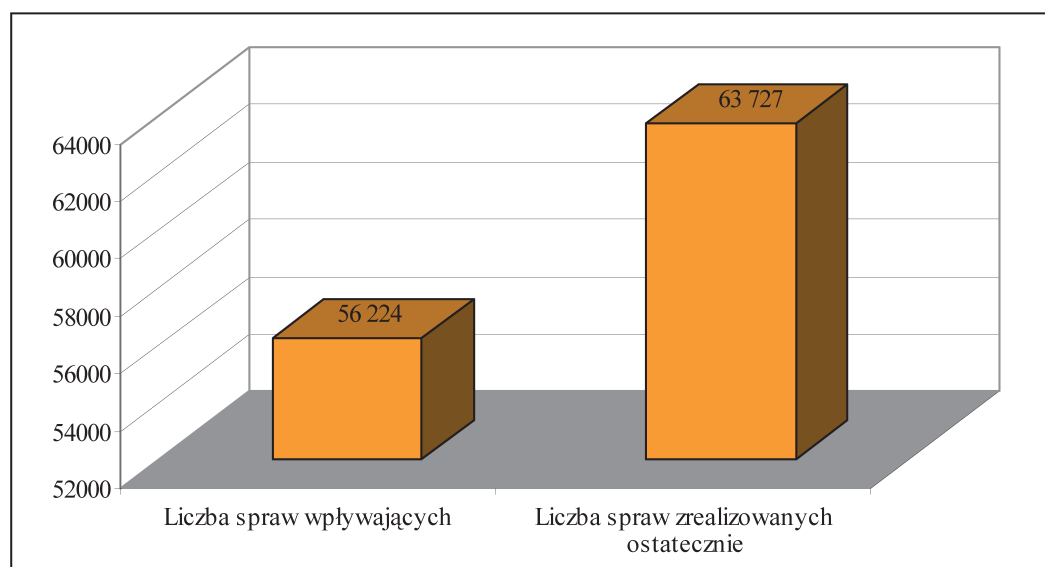
Systematycznie zwiększa się zainteresowanie zasobem IPN ze strony badaczy i dziennikarzy. Naukowcy z kraju i zagranicy złożyli w oddziałach i delegaturach **4808** wniosków, nato-

miast dziennikarze **1462** wniosków. Znacznie przy tym zwiększyła się liczba udostępnionych im materiałów archiwalnych – razem ponad **67 000 j.a.** (w 2008 r. około 39 000).

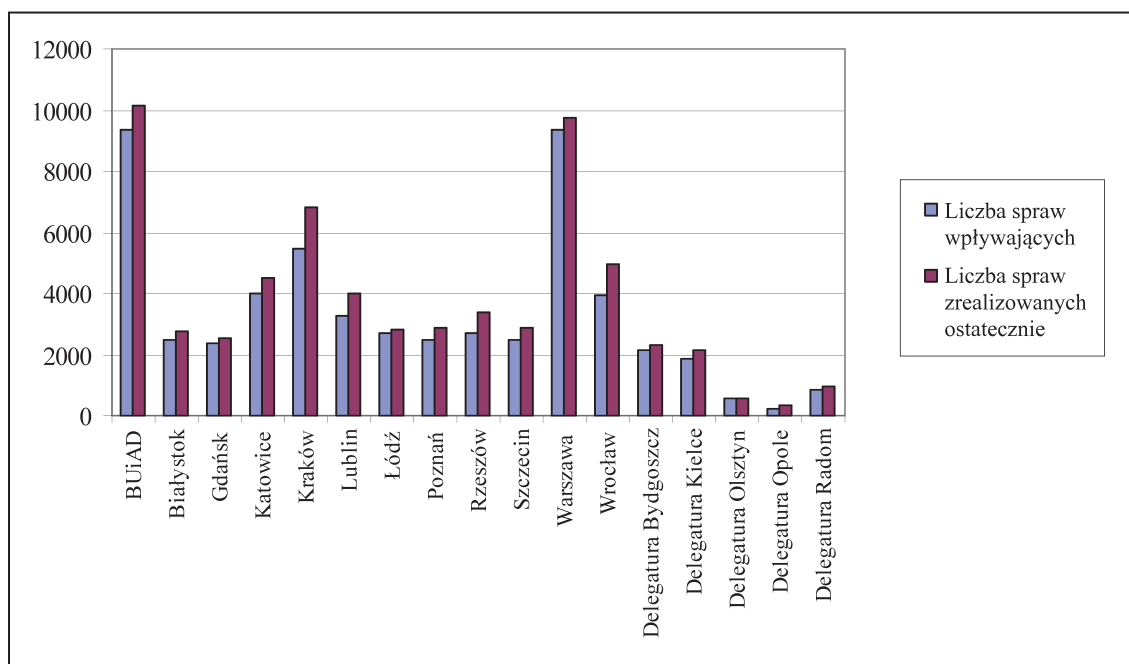
Pod koniec roku sprawozdawczego zaczęła się zwiększać liczba wniosków kierowanych przez byłych pracowników i funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa na podstawie art. 35c ust. 3 ustawy o IPN. Są one następstwem realizacji wspomianej już tzw. ustawy dezubekizacyjnej i w miarę wydawania przez Zakład Emerytalno-Rentowy MSWiA decyzji o obniżeniu emerytur należy się spodziewać dalszego wzrostu liczby tych wniosków. O ile byli funkcjonariusze złożyli w 2008 r. kilkadziesiąt takich wniosków, to w ciągu 2009 r. ich liczba wzrosła kilkakrotnie – prawie do **370**.

W większości pozostałych kategorii spraw liczba wpływów w mniejszym lub większym stopniu jest niższa niż w roku ubiegłym. Szczególnie jest to widoczne w przypadku wniosków o udostępnienie zanonimizowanych kopii dokumentów, których do OBUiAD i delegatur IPN wpłynęło o 1/3 mniej niż w 2008 r.

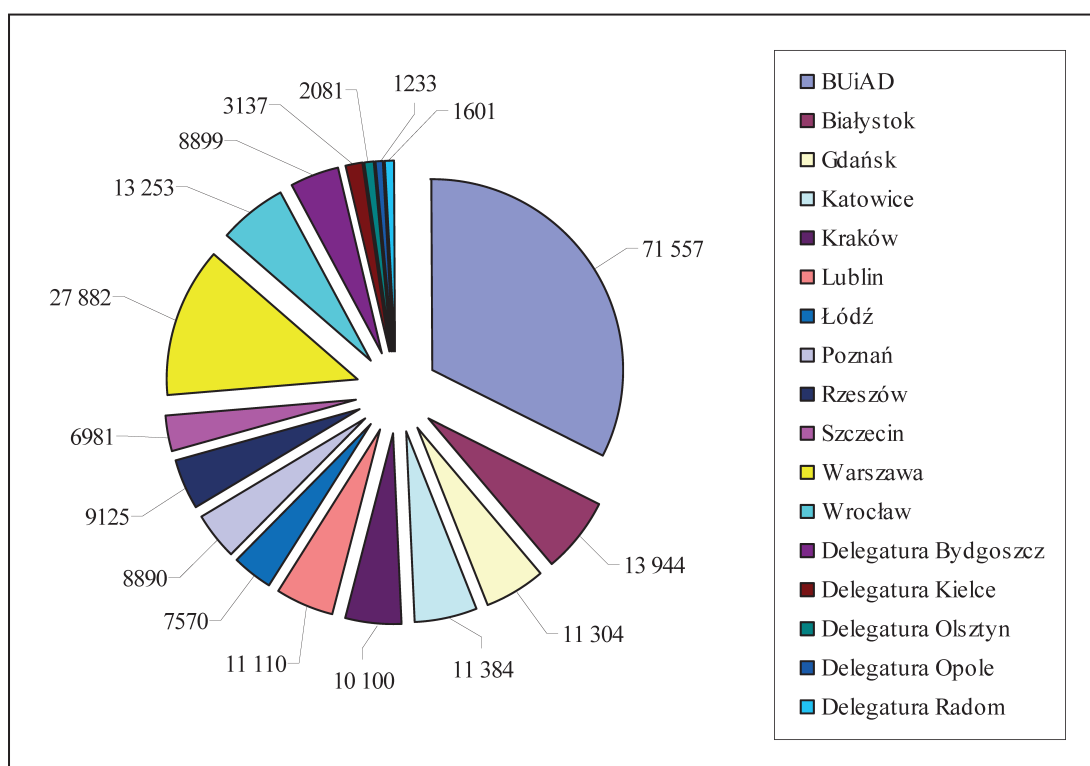
Materiały archiwalne są udostępniane użytkownikom w czytelnich akt jawnych i tajnych. W większości czytelni akt jawnych ich użytkownicy mają do dyspozycji czytniki mikrofilmów oraz stanowiska komputerowe. Komputery umożliwiają przeglądanie cyfrowych kopii archiwaliów oraz ułatwiają dostęp do pomocy archiwalnych, takich jak ogólnopolska baza *Nexus*. Obecnie czas oczekiwania na akta to maksymalnie 2 tygodnie, poza szczególnymi przypadkami, kiedy np. akta zostały już wcześniej wypożyczone. Ogółem czytelnie akt jawnych znajdujące się w OBUiAD i delegaturach odwiedziło w 2009 r. **8096** osób, którym udostępniono **114 316** jednostek archiwalnych (łącznie z centralą BUiAD – 11 129 osób i 146 680 j.a.).

Wykres 6. Udostępnianie dokumentów – liczba spraw (dane ogólne)

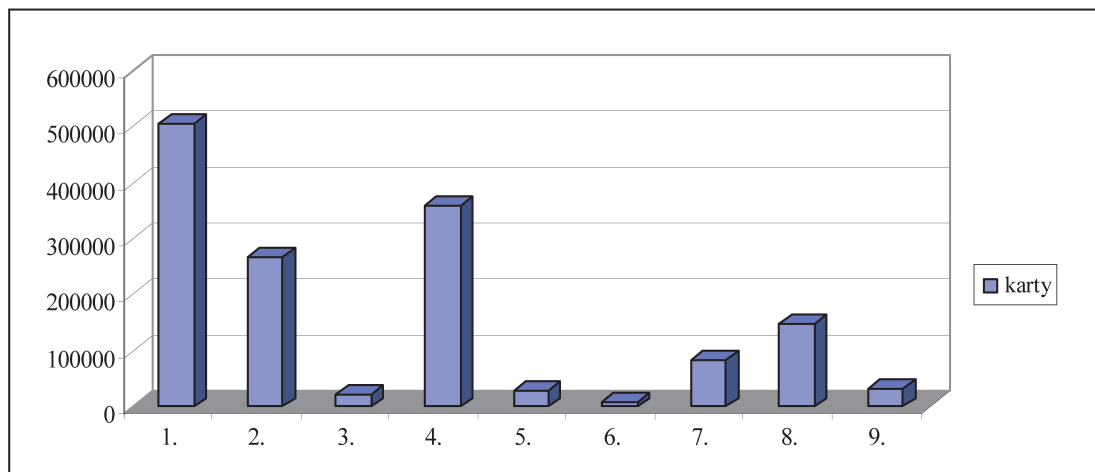

Wykres 7. Udoŝtępnianie dokumentów – liczba spraw (dane szczególowe)

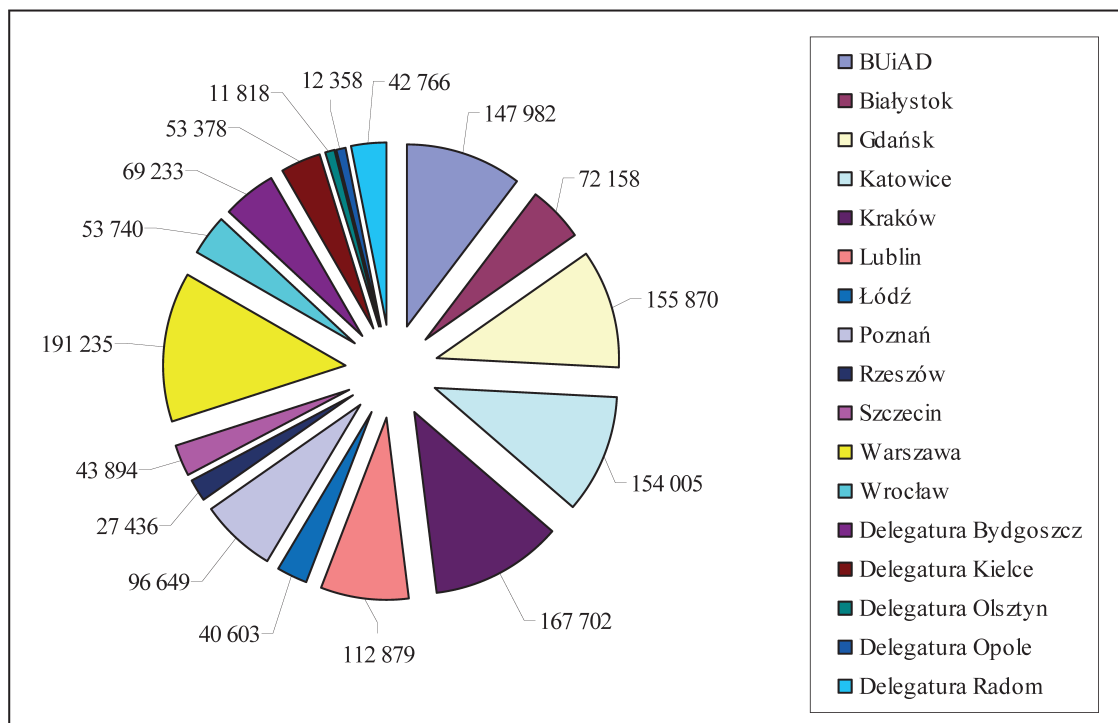
Wykres 8. Liczba udoŝtępnionych jednostek archiwalnych*

* Nie uwzględniono podawanej w sprawozdaniu w kartach liczby materiałów archiwalnych udoŝtępnianych w związku z realizacją wniosków o udoŝtępnienie dokumentów z art. 30 i 33 ustawy o IPN.

Wykres 9. Kopie wydane wnioskodawcom – główne kategorie wniosków

- 1 – wnioski o wydanie niezanonimizowanych kopii dokumentów
- 2 – wnioski naukowo-badawcze
- 3 – wnioski dziennikarskie
- 4 – wnioski organów sprawiedliwości i ścigania
- 5 – wnioski administracji publicznej
- 6 – wnioski osób fizycznych
- 7 – wnioski pionu śledczego IPN
- 8 – wnioski pionu edukacyjnego IPN
- 9 – wnioski służbowe realizowane dla innych jednostek i komórek organizacyjnych IPN

Wykres 10. Kopie wydane wnioskodawcom (liczba kart) – BUİAD, OBUİAD i delegatury

6.3.3. Udostępnianie i informacja naukowa – dane statystyczne

Tabela 1. Dane ogólne

Oddziały	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie
BUIAD	9372	1348	10 166
Białystok	2469	376	2777
Gdańsk	2358	469	2531
Katowice	4004	1048	4513
Kraków	5492	1110	6812
Lublin	3261	969	4024
Łódź	2699	315	2836
Poznań	2468	724	2859
Rzeszów	2691	387	3363
Szczecin	2485	890	2870
Warszawa	9353	3406	9726
Wrocław	3969	1566	4959
Delegatura Bydgoszcz	2137	404	2317
Delegatura Kielce	1865	313	2114
Delegatura Olsztyn	569	52	567
Delegatura Opole	215	106	310
Delegatura Radom	817	263	983
Razem	56 224	13 746	63 727

Tabela 2. Realizacja wniosków o udostępnienie dokumentów (art. 30–35 ustawy o IPN)

Oddział	Wnioski o udostępnienie kopii zanonimizowanych dokumentów						Wnioski o udostępnienie niezanonimizowanych kopii lub oryginałów dokumentów				Wnioski o wydanie niezanonimizowanych kopii dokumentów						Wnioski o wydanie przedmiotów				Wnioski o podanie nazwisk i danych pracowników, funkcjonariuszy i TW											
	Wnioski o udostępnienie kopii zanonimizowanych dokumentów						Wnioski o udostępnienie niezanonimizowanych kopii lub oryginałów dokumentów				Wnioski o wydanie niezanonimizowanych kopii dokumentów						Wnioski o wydanie przedmiotów				Wnioski o podanie nazwisk i danych pracowników, funkcjonariuszy i TW											
	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba wnioskodawców, którym udostępniono dokumenty	Liczba udostępnionych kopii (karty)	Liczba decyzji odmownych w trybie art. 31 ust. 1 ustawy o IPN	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba udostępnionych kopii (karty)	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba wydanych kopii (karty)	Uwierzytelnionych	Nieuwierzytelnionych	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba wydanych przedmiotów	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba not ujawniających dane funkcjonariuszy i TW	Liczba funkcjonariuszy ujawnionych w notach	Liczba TW ujawnionych w notach	Liczba decyzji odmawiających podania danych funkcjonariuszy i TW	Liczba funkcjonariuszy, których podania danych odmówiono	Liczba TW, których podania danych odmówiono			
Białystok	212	136	484	161	17087	40	133	0	134	15047	123	0	123	12756	525						0	0	0	29	2	33	29	9	91	14	1	35
Gdańsk	282	155	312	246	27962	51	239	0	239	27464	159	2	160	3178	13872	0	0	0	0	19	17	25	19	36	65	12	0	108				
Katowice	382	436	583	419	46582	80	373	0	373	47082	327	0	335	36631	0	0	0	0	77	17	86	50	9	127	51	0	318					
Kraków	291	511	861	546	71458	142	86	17	109	13087	392	5	414	23016	37213	1	2	1	0	47	29	200	282	1781	387	164	86	443				
Lublin	328	302	816	252	47627	70	212	1	211	36721	206	1	205	27566	0	0	0	0	15	63	31	100	16	92	0	0	0	0				
Łódź	313	131	427	179	12483	25	117	0	117	30208	138	3	139	12703	0	1	0	1	2	108	12	128	63	76	105	82	15	216				
Poznań	235	277	522	263	28454	56	200	1	199	24730	210	1	212	22350	2453	0	0	0	26	9	34	27	45	43	17	0	51					
Rzeszów	211	246	734	294	14208	63	289	0	289	17605	231	0	231	606	12590	0	0	0	23	8	34	27	240	54	25	16	127					
Szczecin	316	235	580	401	22094	52	399	0	399	23927	348	0	348	21055	0	0	0	1	15	7	19	15	63	72	12	4	34					
Warszawa	834	607	1976	962	142210	399	498	12	511	60920	502	12	499	60918	0	0	0	0	134	47	228	250	331	401	166	46	584					
Wrocław	349	464	1622	200	15995	42	176	0	176	24755	165	0	165	11806	2311	0	0	0	23	2	37	14	0	21	21	3	64					
Delegatura Bydgoszcz	139	84	250	113	18821	21	87	0	87	16056	92	0	92	13024	0	1	0	1	3	15	8	10	9	0	36	6	0	37				
Delegatura Kielce	110	157	297	170	16371	23	135	9	136	12933	123	8	124	11652	0	0	0	0	15	21	5	16	10	6	8	3	8					
Delegatura Olsztyn	79	1	81	129	9873	23	45	0	45	6192	42	1	41	7996	0	0	0	1	2	1	4	0	22	0	0	0	0					
Delegatura Opole	75	106	184	63	1930	1	63	0	63	1930	72	0	63	1930	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
Delegatura Radom	70	152	163	99	14202	45	55	0	55	7607	51	0	51	7529	1264	0	0	0	9	47	9	9	8	20	0	0	0	0				
Razem	4226	4000	9892	4497	507357	1133	3107	40	3143	366264	3181	33	3202	274716	70228	3	2	5	6	562	290	880	914	2624	1542	578	174	2025				

Tabela 3. Realizacja art. 29a ustawy o IPN

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	
			Dane są tożsame	Dane nie są tożsame
BUiAD	77	1	9	67
Białystok	5	0	0	6
Gdańsk	7	0	0	8
Katowice	28	2	0	27
Kraków	15	3	0	16
Lublin	7	0	0	7
Łódź	10	0	0	10
Poznań	8	0	0	9
Rzeszów	26	0	0	30
Szczecin	3	0	0	3
Warszawa	35	2	8	25
Wrocław	14	0	0	15
Delegatura Bydgoszcz	7	1	1	5
Delegatura Kielce	7	0	1	6
Delegatura Olsztyn	3	0	0	0
Delegatura Opole	1	1	0	0
Delegatura Radom	2	0	2	1
Razem	255	10	21	235

Tabela 4. Realizacja art. 35b ustawy o IPN (uzupełnienia do zbioru dokumentów dotyczących wnioskodawcy)

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych, do których dołączono uzupełnienia	Liczba pomocy ewidencyjnych, do których dołączono uzupełnienia
Białystok	7	0	7	12	20
Gdańsk	3	0	3	2	4
Katowice	2	0	4	4	0
Kraków	9	0	9	10	15
Lublin	2	0	3	0	0
Łódź	0	0	0	0	0
Poznań	2	0	2	3	1
Rzeszów	6	0	6	7	1
Szczecin	4	0	4	10	5
Warszawa	22	0	22	33	9
Wrocław	4	0	4	2	0
Delegatura Bydgoszcz	0	0	0	0	0
Delegatura Kielce	2	0	2	3	0
Delegatura Olsztyn	1	0	1	0	0
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	0	0	0	0	0
Razem	64	0	67	86	55

Tabela 5. Realizacja art. 35c ustawy o IPN (udostępnianie dokumentów osobowych pracowników lub funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa)

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych	Liczba wniosków funkcjonariuszy i pracowników organów bezpieczeństwa o wydanie kopii dokumentów	Liczba kopii dokumentów wydanych pracownikom i funkcjonariuszom organów bezpieczeństwa (karty)
Białystok	17	1	22	6	13	860
Gdańsk	16	6	14	10	2	44
Katowice	61	13	52	38	26	916
Kraków	31	17	16	5	10	0
Lublin	27	37	20	5	16	4
Łódź	12	5	8	4	2	1
Poznań	37	13	35	15	21	189
Rzeszów	41	4	40	32	15	106
Szczecin	51	14	55	20	6	16
Warszawa	256	143	151	504	217	3309
Wrocław	28	7	23	18	22	533
Delegatura Bydgoszcz	13	3	14	5	17	1135
Delegatura Kielce	3	2	3	2	0	2
Delegatura Olsztyn	5	1	4	3	0	0
Delegatura Opole	3	4	9	0	0	0
Delegatura Radom	1	1	0	0	0	0
Razem	602	271	466	667	367	7115

Tabela 6. Realizacja art. 37 ustawy o IPN (zastrzeżenie danych osobowych oraz innych informacji i danych)

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Informacja o zastrzeżeniu danych osobowych (art. 37 ust. 1)		Informacja o zastrzeżeniu innych informacji i danych (art. 37 ust. 2)	
				Liczba jednostek archiwalnych, w których dokonano zastrzeżeń	Liczba pomocy ewidencyjnych, w których dokonano zastrzeżeń	Liczba jednostek archiwalnych, w których dokonano zastrzeżeń	Liczba pomocy ewidencyjnych, w których dokonano zastrzeżeń
Białystok	1	0	1	0	0	1	0
Gdańsk	7	2	16	12	0	0	2
Katowice	0	0	0	0	0	0	0
Kraków	7	0	7	3	7	11	5
Lublin	1	1	0	0	0	0	0
Łódź	0	0	0	0	0	0	0
Poznań	0	2	1	0	0	0	0
Rzeszów	2	1	2	6	3	0	0
Szczecin	0	0	0	0	0	0	0
Warszawa	6	1	10	22	6	24	6
Wrocław	1	0	1	5	2	5	2
Delegatura Bydgoszcz	3	0	5	4	6	2	0
Delegatura Kielce	5	1	5	16	9	16	9
Delegatura Olsztyn	0	0	0	0	0	0	0
Delegatura Opole	0	0	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	0	0	0	0	0	0	0
Razem	33	8	48	68	33	59	24

Tabela 7. Realizacja wniosków w trybie art. 25–28 ustawy o ujawnianiu... (udostępnianie informacji o osobach publicznych)

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych (w tym udostępnione kopie, odpisy, wypisy i wyciągi)	Liczba decyzji odmownych w trybie art. 27 ust. 1 ustawy o ujawnianiu
Białystok	4	1	7	2	5
Gdańsk	7	5	5	138	0
Katowice	21	17	30	124	0
Kraków	5	0	6	5	4
Lublin	1	2	5	3	4
Łódź	10	0	10	30	1
Poznań	7	0	7	57	2
Rzeszów	1	1	19	56	0
Szczecin	3	2	6	1090	0
Warszawa	127	52	150	1035	0
Wrocław	27	22	22	359	9
Delegatura Bydgoszcz	4	1	6	16	0
Delegatura Kielce	2	0	3	2	0
Delegatura Olsztyn	1	0	1	0	0
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	0	0	5	17	1
Razem	220	103	283	2934	26

Tabela 8. Wnioski naukowo-badawcze

Oddział	Liczba wniosków wpływających		Liczba wniosków w trakcie realizacji		Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie		Liczba badaczy, którym udostępniono dokumenty	Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych	Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
	krajo- wych	zagra- nicznych	krajo- wych	zagra- nicznych	krajo- wych	zagra- nicznych			
BUiAD	347	87	19	8	385*	81*	1847	14 214	0
Białystok	83	1	57	0	57	1	213	3 076	10 891
Gdańsk	118	1	96	0	85	1	323	5 640	95 460
Katowice	242	2	102	0	265	2	413	2 724	3 553
Kraków	885	1	31	0	1148	1	382	3 859	45 720
Lublin	402	9	200	1	388	13	454	5 863	8 818
Łódź	111	0	42	0	99	1	163	2 968	5 911
Poznań	135	0	131	0	126	1	408	3 312	21 587
Rzeszów	204	0	9	0	211	0	341	3 900	4 353
Szczecin	101	2	99	0	77	3	208	1 942	8 820
Warszawa	1882	370	817	169	1555	267	503	18 234	30 973
Wrocław	113	1	145	0	91	1	287	4 701	8 185
Delegatura Bydgoszcz	57	0	65	0	49	0	157	1 784	9 901
Delegatura Kielce	30	0	6	0	33	0	98	881	3 408
Delegatura Olsztyn	22	0	5	0	24	0	18	1 887	874
Delegatura Opole	19	0	4	0	2	0	60	741	3 270
Delegatura Radom	17	0	25	0	29	0	53	517	6 096
Razem	4768	474	1853	178	4624	372	5928	76 243	267 820

* Podane wielkości odnoszą się do spraw przekazanych zgodnie z właściwością miejscową do oddziałów IPN.

Tabela 9. Wnioski dziennikarskie

Oddział	Liczba wniosków wpływających		Liczba wniosków w trakcie realizacji		Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie		Liczba dziennikarzy, którym udostępniono dokumenty	Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych	Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
	krajowych	zagranicznych	krajowych	zagranicznych	krajowych	zagranicznych			
BUiAD	42	3	1	0	46*	3*	446	2449	0
Białystok	12	0	14	0	4	0	18	79	110
Gdańsk	42	3	9	0	44	3	37	478	2857
Katowice	103	0	27	0	105	0	97	509	339
Kraków	215	4	4	0	294	4	41	599	3630
Lublin	40	1	22	0	38	5	32	192	298
Łódź	68	0	19	0	56	0	15	184	201
Poznań	70	1	27	0	72	1	69	832	3047
Rzeszów	9	0	0	0	12	0	11	56	102
Szczecin	28	0	14	0	24	0	23	130	293
Warszawa	806	0	326	0	602	0	168	1844	7739
Wrocław	28	0	19	0	26	0	35	249	637
Delegatura Bydgoszcz	9	0	6	0	7	0	12	65	618
Delegatura Kielce	15	0	3	0	12	0	19	195	525
Delegatura Olsztyn	3	0	0	0	3	0	0	0	0
Delegatura Opole	2	0	0	0	2	0	1	4	0
Delegatura Radom	3	0	3	0	1	1	2	22	308
Razem	1495	12	494	0	1348	17	1026	7887	20 704

* Podane wielkości odnoszą się do spraw przekazanych zgodnie z właściwością miejscową do oddziałów IPN.

Tabela 10. Realizacja spraw dla pionu śledczego IPN

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych		Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)	Liczba przejranych j.a.
				udostępnionych	wypożyczonych		
BUiAD	661	170	770	747	2929	13 676	10 632
Białystok	144	16	146	804	152	4 110	933
Gdańsk	185	30	187	1057	133	2 792	1 002
Katowice	223	46	233	87	831	1 446	183
Kraków	137	173	89	0	493	11 408	781
Lublin	351	66	395	157	1574	2 036	2 151
Łódź	204	22	192	249	99	5 543	480
Poznań	223	58	237	405	341	8 465	953
Rzeszów	472	53	456	775	33	5 267	2 982
Szczecin	261	146	261	129	852	6 675	856
Warszawa	1	0	1	0	2	0	2
Wrocław	266	120	239	272	659	3 897	1 507
Delegatura Bydgoszcz	206	52	189	3	1173	10 221	1 175
Delegatura Kielce	55	2	53	53	63	1 463	146
Delegatura Olsztyn	44	10	53	0	12	1 065	4
Delegatura Opole	128	0	118	127	0	4 091	245
Delegatura Radom	78	6	84	89	10	1 303	143
Razem	3639	970	3703	4954	9356	83 458	24 175

Tabela 11. Realizacja spraw dla pionu edukacyjnego IPN

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych		Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)	Liczba przejranych j.a.
				udostęp- nionych	wypoży- czonych		
BUiAD	544	150	569	5 563	1518	28 731	10 260
Białystok	117	20	126	1 900	287	9 242	2 060
Gdańsk	91	41	76	2 330	62	19 355	2 233
Katowice	122	45	133	2 023	227	2 379	1 620
Kraków	670	2	671	1 914	92	2 986	2 024
Lublin	140	37	162	995	106	10 606	1 218
Łódź	91	9	88	1 881	67	2 993	1 244
Poznań	97	42	98	1 313	116	13 572	1 223
Rzeszów	240	8	250	2 143	136	1 805	134
Szczecin	109	82	150	1 076	746	2 295	1 414
Warszawa	268	128	212	4 077	0	10 057	4 138
Wrocław	384	164	290	2 575	1 289	16 741	7 660
Delegatura Bydgoszcz	234	34	233	2 484	0	20 351	2 484
Delegatura Kielce	36	0	40	549	222	209	740
Delegatura Olsztyn	14	1	14	77	19	0	42
Delegatura Opole	42	0	41	356	0	2 780	407
Delegatura Radom	6	4	5	45	43	3 548	0
Razem	3205	767	3158	31 301	4930	147 650	38 901

Tabela 12. Realizacja spraw dla organów wymiaru sprawiedliwości i ścigania

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych		Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)	Liczba przejranych j.a.
				udostęp- nionych	wypoży- czonych		
BUiAD	556	41	817	81	226	93 018	2 489
Białystok	196	7	235	19	37	21 276	555
Gdańsk	366	24	514	25	495	5 351	1 327
Katowice	490	122	719	21	1 873	96 492	2 582
Kraków	387	44	556	152	558	16 528	1 533
Lublin	283	41	398	0	270	41 412	2 428
Łódź	160	8	194	0	253	10 770	682
Poznań	272	21	374	0	1 024	12 385	1 474
Rzeszów	273	13	368	1	463	985	947
Szczecin	259	83	317	4	330	3 599	358
Warszawa	180	34	197	0	0	202	3
Wrocław	539	158	539	107	1 180	4 035	1 478
Delegatura Bydgoszcz	353	27	417	239	518	7 243	1 791
Delegatura Kielce	136	4	169	0	67	29 956	508
Delegatura Olsztyn	26	5	28	0	3	6	2
Delegatura Opole	4	0	4	5	0	287	5
Delegatura Radom	116	3	163	331	69	17 098	450
Razem	4596	635	6009	985	7366	360 643	18 612

Tabela 13. Realizacja spraw dla organów administracji publicznej

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych		Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)	Liczba przejranych j.a.
				udostępnionych	wypożyczonych		
BUiAD	394	19	431*	12	8	2 644	725
Białystok	186	6	192	4	93	3 604	372
Gdańsk	103	6	102	3	5	1 579	169
Katowice	289	59	281	0	57	784	497
Kraków	367	100	501	0	60	11 842	895
Lublin	61	15	56	0	37	292	182
Łódź	270	15	268	17	70	1 625	355
Poznań	62	15	55	82	16	1 170	289
Rzeszów	61	4	65	1	5	330	175
Szczecin	67	12	88	2	42	18	50
Warszawa	1269	388	1341	0	0	0	0
Wrocław	823	120	928	254	99	3 221	909
Delegatura Bydgoszcz	39	1	43	0	13	141	371
Delegatura Kielce	25	0	26	0	0	332	37
Delegatura Olsztyn	11	1	10	0	0	0	0
Delegatura Opole	0	0	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	10	3	8	5	1	52	25
Razem	4037	764	4395	380	506	27 634	5051

* W tym 228 spraw przekazanych zgodnie z właściwością miejscową do oddziałów IPN.

Tabela 14. Realizacja spraw dla osób fizycznych

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)	Liczba przejranych j.a.
BUiAD	1015	66	1015*	224	1044
Białystok	148	16	155	726	414
Gdańsk	167	15	188	514	526
Katowice	269	84	294	1643	535
Kraków	142	90	125	1332	123
Lublin	174	50	209	277	1646
Łódź	301	18	298	140	541
Poznań	184	32	192	636	234
Rzeszów	125	15	124	312	1089
Szczecin	111	41	95	32	83
Warszawa	917	91	948	54	6
Wrocław	264	77	256	970	315
Delegatura Bydgoszcz	75	18	82	52	362
Delegatura Kielce	92	9	111	109	33
Delegatura Olsztyn	20	3	21	0	0
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	33	6	37	98	17
Razem	4037	631	4150	7119	6968

* W tym 146 spraw przekazanych zgodnie z właściwością miejscową do oddziałów IPN.

Tabela 15. Realizacja spraw dla BUiAD, OBUiAD i WUiAD

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych		Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)	Liczba przejrzanych j.a.
				udostęp-nionych	wypoży-czonych		
BUiAD	4882	839	5224	15 026	27 090	75 045	28 749
Białystok	693	66	695	316	568	16 986	2 191
Gdańsk	539	61	545	252	676	21 514	1 644
Katowice	473	33	472	41	949	14 550	1 210
Kraków	968	80	922	0	814	9 706	5 505
Lublin	520	66	559	0	873	11 007	3 482
Łódź	272	8	282	0	484	3 839	599
Poznań	565	74	560	2	1 067	3 485	1 484
Rzeszów	471	25	485	765	566	1 203	2 100
Szczecin	332	138	361	11	495	597	799
Warszawa	872	283	940	2 066	40	20 271	2 271
Wrocław	640	250	524	190	1 250	4 453	2 593
Delegatura Bydgoszcz	282	61	260	0	554	2 631	749
Delegatura Kielce	732	60	727	3	701	13 242	1 507
Delegatura Olsztyn	237	23	221	0	73	1	66
Delegatura Opole	0	0	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	207	8	214	77	217	5 842	336
Razem	12 685	2 075	12 991	18 749	36 417	204 372	55 285

Tabela 16. Realizacja pozostałych wniosków służbowych (dotyczy spraw wykonanych dla innych jednostek i komórek organizacyjnych IPN)

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych		Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)	Liczba przejrzanych j.a.
				udostęp-nionych	wypoży-czonych		
BUiAD	107	34	94	1 216	478	9 689	2 834
Białystok	358	34	349	6 358	243	5 112	5 685
Gdańsk	2	0	2	0	0	0	1
Katowice	519	45	516	828	1 052	787	891
Kraków	831	2	860	1 451	98	2 798	1 517
Lublin	475	36	497	0	1 035	1 513	2 367
Łódź	512	23	516	1 204	60	937	1 079
Poznań	132	21	120	255	53	7 333	444
Rzeszów	5	0	6	176	17	74	17
Szczecin	58	10	56	2	110	68	58
Warszawa	41	0	42	5	75	0	79
Wrocław	3	2	1	23	28	59	81
Delegatura Bydgoszcz	519	43	564	1 114	931	1 885	2 339
Delegatura Kielce	343	31	362	136	263	1 005	559
Delegatura Olsztyn	12	0	13	0	7	0	16
Delegatura Opole	0	0	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	159	5	155	3	155	61	205
Razem	4 076	286	4 153	12 771	4 605	31 321	18 172

Tabela 17. Działalność Czytelni Akt Jawnych

Oddział	Liczba osób	Liczba wizyt	Liczba udostępnionych j.a.
BUiAD	3033	4116	32 364
Białystok	380	1338	10 512
Gdańsk	530	1309	11 579
Katowice	653	1336	5978
Kraków	457	1043	4516
Lublin	489	1329	6060
Łódź	544	1047	8169
Poznań	544	1199	5920
Rzeszów	687	1347	5674
Szczecin	500	967	3505
Warszawa	1761	3996	29 262
Wrocław	530	876	9932
Delegatura Bydgoszcz	278	1014	5580
Delegatura Kielce	296	449	1979
Delegatura Olsztyn	152	194	3364
Delegatura Opole	111	296	1165
Delegatura Radom	184	320	1121
Razem	11 129	22 176	146 680

Tabela 18. Realizacja wniosków w trybie art. 18 ustawy o ujawnianiu... (udostępnianie do wglądu kopii akt sprawy lustracyjnej)

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba udostępnionych kopii (karty)
BUiAD	0	0	0	0
Białystok	0	0	0	0
Gdańsk	1	0	1	0
Katowice	0	0	1	0
Kraków	1	0	2	3506
Lublin	0	0	0	0
Łódź	1	0	1	0
Poznań	1	0	1	152
Rzeszów	1	0	1	111
Szczecin	0	0	0	0
Warszawa	333	294	41	6064
Wrocław	0	0	0	0
Delegatura Bydgoszcz	0	0	0	0
Delegatura Kielce	0	0	0	0
Delegatura Olsztyn	1	0	1	0
Delegatura Opole	0	0	0	0
Delegatura Radom	0	0	0	0
Razem	339	294	49	9833

Tabela 19. Skargi na sposób realizacji wniosków, na które odpowiedzi udziela Dyrektor Oddziału IPN

Oddział	Skargi		
	wpływa- jące	w trakcie realizacji	załatwio- ne
Białystok	0	0	0
Gdańsk	1	0	1
Katowice	2	0	2
Kraków	0	0	0
Lublin	6	0	6
Łódź	0	0	0
Poznań	1	0	1
Rzeszów	0	0	0
Szczecin	16	5	23
Warszawa	0	0	0
Wrocław	4	0	4
Delegatura Bydgoszcz	2	0	2
Delegatura Kielce	0	0	0
Delegatura Olsztyn	0	0	0
Delegatura Opole	0	0	0
Delegatura Radom	0	0	0
Razem	32	5	39

Tabela 20. Odwołania i skargi (Samodzielna Sekcja Realizacji Skarg, Kontroli i Analiz)

Odwołania od decyzji o odmowie udostępnienia dokumentów do prowadzenia badań naukowych (art. 36 ust. 1 pkt. 1,2,3)			Odwołania od decyzji o odmowie uwzględnienia wniosku w zakresie udostępnienia dokumentów (art. 31 ust.1)			Odwołania od decyzji o odmowie podania nazwisk i dalszych danych identyfikujących informatorów, pracowników i funkcjonariuszy (art. 35)			Odwołanie od decyzji o odmowie udostępnienia dokumentów osoby publicznej (art. 22)			Zażalenia na postanowienia w toku postępowania administracyjnego		
wpływające	przekazane do BP	w trakcie realizacji	wpływające	przekazane do BP	w trakcie realizacji	wpływające	przekazane do BP	w trakcie realizacji	wpływające	przekazane do BP	w trakcie realizacji	wpływające	przekazane do BP	w trakcie realizacji
1	1	0	321	322	1	34	34	0	3	3	0	13	13	0

Odwołania od decyzji odmownych na wnioski osób nieuprawnionych			Korespondencja w związku z rozpatrywaniem odwołań od decyzji i zażeń na postanowienia			Skargi na sposób realizacji wniosków, opieszałość działania			Udostępnianie akt pracownikom BP			Kopie wykonane na potrzeby postępowania w WSA		
wpływające	załatwione	w trakcie realizacji	wpływające	załatwione	w trakcie realizacji	wpływające	załatwione	w trakcie realizacji	liczba j.a.	liczba kart				
13	13	0	483	484	1	135	143	2	121					567

6.4. Obsługa bieżąca

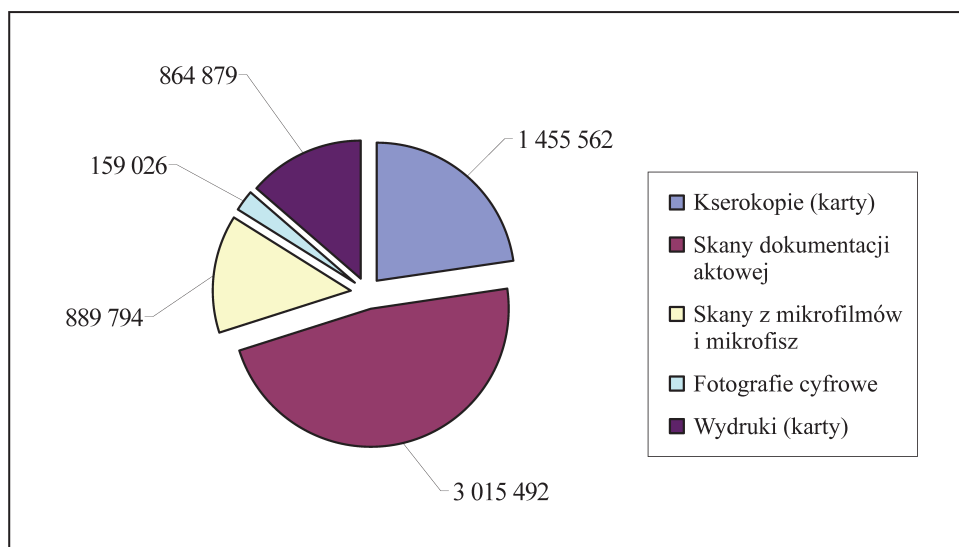
W ramach Wydziału Obsługi Bieżącej funkcjonują: Sekcja Digitalizacji i Reprografii oraz Sekcja Obsługi Kancelaryjnej.

Zarządzeniem Nr 9/09 Prezesa IPN-KŚZpNP z dnia 15 lipca 2009 r., zmieniającym zarządzenie w sprawie Regulaminu Organizacyjnego IPN, Sekcja Digitalizacji i Reprografii (dotychczasowa Sekcja Reprografii i Zaopatrzenia) przejęła część zadań dotychczasowej Sekcji Opracowywania i Digitalizacji Akt Wydziału Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów. Do jej zadań należy obecnie planowa digitalizacja materiałów archiwalnych znajdujących się w zasobie Instytutu oraz sporządzanie ich kopii w związku z realizacją bieżących zadań BUiAD.

We wrześniu 2009 r. oddano do użytku nową profesjonalną pracownię reprografii, która w chwili obecnej wyposażona jest w 25 zestawów do digitalizacji akt i mikrofilmów, w tym dokumentów wielkoformatowych.

W okresie od stycznia do grudnia 2009 r. wykonano kopie cyfrowe **5785 j.a.** dokumentacji aktowej i **3997 j.a.** w formie mikrofilmów. Materiały archiwalne, podlegające cyfryzacji zgodnie z zasadą digitalizacji całości akt i ustandaryzowanymi procedurami skanowania, przechowywane są na bezpiecznej macierzy dyskowej. Kopie wykonane w 2009 r. zajmują łącznie ponad 29 TB.

Sekcja Obsługi Kancelaryjnej, mając do dyspozycji aplikację kancelaryjną nieprzystosowaną do realizacji zadań BUiAD, koordynowała obieg korespondencji kompetentnie i terminowo. W okresie sprawozdawczym wpłynęło **77913** pism (w tym 48 597 to poczta zewnętrzna, a 29 316 to poczta wewnętrzna), natomiast wysłano **58 258** pism (w tym 26 042 to poczta zewnętrzna, a 32 216 to poczta wewnętrzna).

Wykres 11. Reprografia zasobu archiwalnego IPN

6.4.1. Obsługa bieżąca – dane statystyczne

Tabela 1. Reprografia

Oddział	Kserokopie (karty)	Skany dokumentacji aktowej		Skany z mikrofilmów i mikrofisz		Fotografie cyfrowe		Wydruki (karty)
		pliki	Liczba CD i DVD	pliki	Liczba CD i DVD	pliki	Liczba CD i DVD	
BUiAD	23 774	1 229 645	5232	651 566	957	137	29	220 872
Białystok	79 112	25 081	149	36 613	24	0	0	7936
Gdańsk	114 771	227 260	1182	0	0	12 423	50	53 121
Katowice	232 678	83 930	885	12 537	203	29 578	81	181 708
Kraków	277 226	177 216	1184	17 108	181	0	0	25 713
Lublin	20 028	246 686	565	1486	17	0	0	942
Łódź	57 087	92 864	1361	431	2	0	0	1516
Poznań	191 258	230 468	1258	5941	19	0	0	16 322
Rzeszów	21 956	162 453	901	0	0	404	5	857
Szczecin	2380	98 760	862	42 112	408	0	0	4514
Warszawa	130 977	167 079	60	84 949	24	102 800	26	273 927
Wrocław	66 284	114 163	1179	7124	27	13 283	3	26 328
Delegatura Bydgoszcz	123 960	134 561	949	7974	4	8	2	30 675
Delegatura Kielce	55 941	17 771	22	20 808	11	393	0	13 364
Delegatura Olsztyn	3154	0	0	0	0	0	0	0
Delegatura Opole	6804	18	2	0	0	0	0	736
Delegatura Radom	48 172	7537	32	1145	12	0	0	6348
Razem	1 455 562	3 015 492	15 823	889 794	1889	159 026	196	864 879

	Korespondencja wpływająca	Korespondencja wysyłana
BUiAD	77 913	58 258
Białystok	5280	5506
Gdańsk	9596	7843
Katowice	15 270	15 093
Kraków	20 775	16 922
Lublin	9182	9288
Łódź	8111	9607
Poznań	8340	10 012
Rzeszów	9099	7156
Szczecin	6259	7228
Warszawa	22 425	28 350
Wrocław	14 138	8109
Delegatura Bydgoszcz	13 735	13 561
Delegatura Kielce	5535	4834
Delegatura Olsztyn	480	541
Delegatura Opole	541	314
Delegatura Radom	5540	5372
Razem	232 219	207 994

Tabela 2. Obsługa korespondencji

6.5. *Badania archiwalne i edycja źródeł*

Wydział Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł prowadzi w ramach pionu archiwalnego działalność edytorską i badawczą, mającą na celu popularyzację zasobu zgromadzonego w IPN. W Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie funkcjonuje on od kwietnia 2007 r. Wcześniej, od grudnia 2006 r., w ramach Wydziału Udostępniania i Informacji Naukowej działała Sekcja 5 Edycji Źródeł i Informacji Naukowej.

Do lipca 2009 r. w WBAiEŻ zorganizowane były dwie sekcje: Sekcja Metodyki Archiwalnej i Źródłoznawstwa oraz Sekcja Edycji Źródeł.

Po 15 lipca 2009 r., zgodnie z Zarządzeniem nr 9/09 Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej zmieniającym zarządzenie w sprawie Regulaminu Organizacyjnego IPN, w Wydziale zostały zlikwidowane sekcje. W celu usprawnienia pracy ich dotychczasowe zadania przejęły cztery zespoły:

- Zespół Edycji Źródeł;
- Zespół Prac Redakcyjnych i Korekt;
- Zespół Badań Archiwalnych;
- Zespół Współpracy Międzynarodowej.

W omawianym okresie Wydział realizował następujące zadania:

1. Opracowanie wydawnictw źródłowych.
2. Redakcja czasopisma „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej”.
3. Prace nad przygotowaniem *Informatora o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej*.
4. Współpraca archiwalno-historyczna z archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy.
5. Współpraca edytorska z jednostkami terenowymi BUiAD.
6. Redakcja katalogów archiwalnych.
7. Indywidualne prace naukowe.
8. Realizacja spraw bieżących.

6.5.1. *Opracowanie wydawnictw źródłowych*

Wydawnictwa opublikowane

Marzec 1968 w dokumentach MSW, t. 2: Kronika wydarzeń, cz. 1, red. naukowa Franciszek Dąbrowski, Piotr Gontarczyk, Paweł Tomasiak, Warszawa 2009, ss. 945 (seria „Dokumenty”, t. 32)

Drugi tom edycji *Marzec 1968 w dokumentach MSW* jest kroniką wydarzeń rozgrywających się w Warszawie od stycznia do czerwca 1968 r. Złożyły się na nią zachowane informacje, meldunki, sprawozdania i notatki różnych wydziałów Komendy MO m.st. Warszawy i departamentów MSW. Celem publikacji jest ukazanie zarówno wiedzy SB i MO o przebiegu wydarzeń i ich bezpośrednich skutkach, jak i działań podejmowanych przez aparat represji wobec uczestników wypadków marcowych.

Aparat represji wobec księdza Jerzego Popiełuszki 1982–1984, t. 1, wstęp Jan Żaryn, redakcja naukowa Jolanta Mysiakowska, wybór i opracowanie Jakub Gołębiowski, Jolanta Mysiakowska, Anna K. Piekarska, Warszawa 2009, ss. 408 (seria „Dokumenty”, t. 33)

Publikacja zawiera 130 dokumentów archiwalnych. Są to protokoły przesłuchań świadków, protokoły przesłuchań podejrzanych, notatki informacyjne powstałe w czasie śledztwa prowadzonego przez Prokuraturę Wojewódzką w Warszawie przeciwko ks. Jerzemu Popiełuszcze.

Ich uzupełnienie stanowią dokumenty wytworzone przez Urząd ds. Wyznań, notatki służbowe funkcjonariuszy SB, plany czynności operacyjno-śledczych oraz doniesienia tajnych współpracowników SB wykorzystywane przez komunistyczne służby specjalne do inwigilacji kapelana „Solidarności”. W tomie zamieszczono ponadto tzw. informacje dzienne MSW, pozwalające na odtworzenie nastrojów panujących wśród Polaków od momentu podania do publicznej wiadomości informacji o zaginięciu ks. Jerzego Popiełuszki aż do czasu jego pogrzebu.

Biuletyny Komitetu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego. Grudzień 1954 – listopad 1956, wstęp Mirosław Filipiak, opracowanie Wanda Chudzik, Mirosław Filipiak, Jakub Gołębiewski, Warszawa 2009, ss. 813 (seria „Dokumenty”, t.36)

Publikacja stanowi kontynuację edycji biuletynów MBP z lat 1946–1950 i zawiera materiały Gabinetu Przewodniczącego KdsBP. Biuletyny przeznaczone dla kierownictwa różnych struktur aparatu władzy dostarczają informacji o wydarzeniach – ważnych z punktu widzenia aparatu bezpieczeństwa – w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym Polski Ludowej w latach 1954–1956.

Kazimierz Iranek-Osmecki, Kto ratuje jedno życie... Polacy i Żydzi 1939–1945, Warszawa 2009, ss. 390 (seria „Z archiwum emigracji”, t. 2)

Książka *Kto ratuje jedno życie... Polacy i Żydzi 1939–1945* powstała w 1968 r. na emigracji w Londynie. Jej autor, wybitny oficer WP, w latach okupacji niemieckiej m.in. szef Oddziału II (informacyjno-wywiadowczego) KG AK, podjął próbę udokumentowania pomocy, jaką Polacy nieśli Żydom podczas II wojny światowej. Starał się także przybliżyć problematykę relacji polsko-żydowskich w latach 1939–1945. Charakter publikacji i jej wartość źródłowa sprawiają, że zasługuje ona na przypomnienie współczesnemu czytelnikowi.

Okaleczone miasto – Warszawa ‘39. Wojenne zniszczenia obiektów stolicy w fotografiach Antoniego Snawadzkiego, oprac. Marcin Majewski, Warszawa 2009, ss. 296

Album przedstawia fotografie autorstwa Antoniego Snawadzkiego dotyczące zniszczeń Warszawy w 1939 r. Unikalne zdjęcia pochodzą z zasobu archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Ukazują okaleczone miasto – Warszawę z jesieni 1939 r. Ponad 130 fotografii zostało wykonanych w okresie między sierpniem a grudniem 1939 r. W publikacji zamieszczono także fotografie z archiwum rodziny Snawadzkiego oraz wzbogacono ją o plany wybranych części Warszawy, a także o fotografie współczesne.

Wydawnictwa w przygotowaniu

W WBAiEŻ kontynuowano prace nad projektami edytorskimi rozpoczętymi w roku ubiegłym. Przeprowadzono także kwerendy źródłowe i selekcję materiału archiwalnego do następnych projektów wydawniczych. Przy realizacji niektórych z nich pracownicy WBAiEŻ współpracują z BEP bądź też naukowcami z innych instytucji. Z ważniejszych projektów należy wymienić:

Aparat represji wobec księdza Jerzego Popiełuszki (1982–1984), t. 2, oprac. Jakub Gołębiewski, Jolanta Mysiakowska, Anna K. Piekarska, Jan Żaryn (seria „Dokumenty”);

Stanisław Mikołajczyk w dokumentach aparatu bezpieczeństwa (1945–1966), oprac. Witold Bagieński, Jerzy Bednarek, Franciszek Dąbrowski, Janusz Gmitruk, Franciszek Gryciuk, Antoni Kura (seria „Dokumenty”);

Niezależna Oficyna Wydawnicza „Nowa” w latach 1977–1989, oprac. Mirosław Biełaszko, Justyna Błażejowska, Cyprian Wilanowski (seria „Dokumenty”);

Polacy w Rumunii 1939–1948 (tytuł roboczy), oprac. zbiorowe (seria „Dokumenty”);
Organizacja, działalność i kadra kierownicza Departamentu I MSW, oprac. Witold Bagieński, Anna Karolina Piekarska, Wojciech Sawicki (seria „Dokumenty”);
Wojskowa Służba Wewnętrzna 1957–1990, oprac. Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk (seria „Dokumenty” lub „Studia i Materiały”);
 Marcin Majewski, *Kresowa Brygada Kawalerii w kampanii wrześniowej 1939 r.* (seria „Monografie”);
Meldunki operacyjne kierownictwa SB (sierpień 1980 – grudzień 1981) (tytuł roboczy), oprac. Franciszek Dąbrowski, Piotr Byszewski, Jakub Gołębiowski;
 Antoni Zieliński, *Ewidencja operacyjna i archiwum MBP i MSW (1944–1989)* (seria „Monografie”);
Kryptonim „Fala”. Sprawa odezwy Konfederacji Narodowej, oprac. Piotr Byszewski (seria „Studia i Materiały”);
Marzec 1968 w dokumentach MSW, t. 2: *Kronika wydarzeń*, cz. 2, oprac. Paweł Tomasik (seria „Dokumenty”).

6.5.2. Redakcja czasopisma „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej”

WBAiEŻ wydał w grudniu 2009 r. drugi tom czasopisma naukowego pt. „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” (pierwszy ukazał się w czerwcu 2008 r.). Periodyk służy prezentowaniu zagadnień dotyczących szeroko rozumianej archiwistyki w kontekście funkcjonowania archiwum IPN i charakteru zgromadzonego w nim zasobu. Na łamach pisma publikowane są informacje dotyczące różnych aspektów aktywności archiwum Instytutu. Ważne miejsce zajmuje też popularyzacja zgromadzonego zasobu poprzez krytyczne omówienia oraz edycje najciekawszych dokumentów archiwalnych. Formuła pisma umożliwia zamieszczanie na jego łamach prac przygotowanych przez badaczy z innych ośrodków naukowych i archiwów, korzystających z zasobu IPN lub też pragnących włączyć się w naukową debatę o szeroko rozumianym archiwum IPN.

W skład redakcji czasopisma wchodzi: dr Jerzy Bednarek – redaktor naczelny (WBAiEŻ), Paweł Perzyna – sekretarz redakcji (OBUiAD w Łodzi), dr Rafał Leśkiewicz (BUiAD w Warszawie), Rafał Dyrz (OBUiAD w Krakowie), dr hab. Tomasz Balbus (OBUiAD we Wrocławiu), dr Bartłomiej Noszczak (OBEP w Warszawie).

6.5.3. Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 roku), red. Jerzy Bednarek, Rafał Leśkiewicz, Warszawa 2009, ss. 1248

W okresie sprawozdawczym, po dwóch latach pracy, został opublikowany *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej*. Projektem kierowali dr Jerzy Bednarek (naczelnik WBAiEŻ) i dr Rafał Leśkiewicz (zastępca dyrektora BUiAD). W pracach uczestniczyło 58 archiwistów.

Informator w swojej warstwie merytorycznej obejmuje wszystkie archiwalia, niezależnie od stopnia ich opracowania, dzięki czemu prezentuje realny stan zasobu archiwalnego Instytutu. Jego konstrukcja i układ wewnętrzny są pierwszą próbą zdefiniowania całej struktury zasobu archiwalnego IPN. Oparto ją na trzynastu grupach rzeczowych (działach), które odpowiadają grupom aktotwórców wydzielonych przede wszystkim ze względu na swoją historyczno-ustrojową odrębność.

W ramach wyodrębnionych działów opracowane zostały opisy jednostkowe. Każdy z nich ma swój odrębny numer porządkowy. Opisy jednostkowe w obrębie danego działu ułożone zostały w porządku alfabetycznym, zgodnie z nazwą aktotwórcy. Zawierają one następujące pola (stałe elementy opisu):

1. Nazwa.
2. Daty skrajne.
3. Rozmiar w j.a. i mb.
4. Charakterystyka materiałów archiwalnych.
5. Język dokumentów.
6. Pomoce ewidencyjne.

Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej został publicznie zaprezentowany 1 października 2009 r. w archiwach IPN przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie podczas konferencji prasowej z udziałem prezesa IPN dr. hab. Janusza Kurtyki. Prezentację prowadzili dr Jerzy Bednarek i dr Rafał Leśkiewicz.

6.5.4. Współpraca archiwalno-historyczna z archiwum SB Ukrainy

Instytut Pamięci Narodowej od 2001 r. współpracuje z Wydzielonym Państwowym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w zakresie prac archiwalno-historycznych. Obydwie strony, mając na uwadze dążenia do poszerzenia wiedzy historycznej dotyczącej najnowszych dziejów Polski, a w szczególności tragicznych losów Polaków w latach 1939–1956 na terenach byłego ZSRR, postanowiły współpracować w zakresie uzyskiwania, opracowywania i publikacji dokumentów archiwalnych dotyczących w szczególności represjonowanych obywateli polskich. Należy zaznaczyć, że porozumienie było rozszerzeniem współpracy archiwalno-historycznej prowadzonej przez Centralne Archiwum MSWiA i Główny Zarząd Archiwów przy Gabinetie Ministra Ukrainy, którą rozpoczęto już w 1996 r.

Efektem wspólnych prac edytorskich podejmowanych od 2001 r. są dwujęzyczne (polsko-ukraińskie) publikacje wydawnictw źródłowych w serii: „Polska i Ukraina w latach trzydziestych – czterdziestych XX wieku”:

W okresie sprawozdawczym opublikowano siódmy tom serii poświęcony tragedii Wielkiego Głodu na Ukrainie w latach 1932–1933 w wersji anglojęzycznej.

Holodomor. The Great Famine In Ukraine 1932–1933, oprac. zbiorowe, Warsaw–Kiev 2009, ss. 648

Wydawnictwo zawiera 230 dokumentów publikowanych w języku angielskim. 133 dokumenty pochodzą z archiwów SB Ukrainy w Kijowie, Odessie, Sumach, Doniecku, Dniepropietrowsku, Mikołajowie i Chmielnickim. Są to dokumenty wytworzone przez organy OGPU (następnie NKWD) i dotyczą problemów kolektywizacji, głodu oraz inwigilacji przedstawicielstw dyplomatycznych na terenie objętym głodem. Kolejne dokumenty zostały odnalezione w Obwodowym Archiwum Państwowym w Ivano-Frankivsku, Tarnopolu, Łucku oraz w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie. Dokumenty te zostały wytworzone przez polską administrację na terenie południowo-wschodnich województw II RP oraz organy Policji Państwowej. Trzecia grupa materiałów archiwalnych wykorzystanych w pracy to dokumenty pochodzące z Archiwum Akt Nowych i Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie. Są to materiały wytworzone przez polskie placówki dyplomatyczne i rezydentów polskiego wywiadu. W tomie zastosowano układ chronologiczny. Publikacja posiada ponadto indeksy oraz wkładkę ilustracyjną.

Opisana wyżej publikacja była prezentowana publicznie w dniu 21 listopada 2009 r. w Kijowie podczas obchodów rocznicy Wielkiego Głodu, z udziałem kierownictwa IPN, przedsta-

wicielei władz państwowych Ukrainy, ukraińskiego Instytutu Pamięci Narodu, władz Służby Bezpieczeństwa Ukrainy.

W 2009 r. rozpoczęto także prace nad kolejnym wydawnictwem serii, które powinno ukazać się drukiem do połowy 2010 r. Publikacja będzie nosić tytuł: *Wielki Terror na Ukrainie. Operacja polska 1937–1938*, oprac. zbiorowe (tom 8 serii).

6.5.5. Redakcja katalogów archiwalnych

Pracownicy Wydziału koordynują publikację na stronie internetowej Instytutu tematycznych pomocy archiwalnych, które informują o treści i formie archiwaliów z zasobu IPN. Przedstawiają one opis poszczególnych jednostek archiwalnych ułożonych w porządku rzeczowym. Wraz z postępującym opracowaniem zasobu publikowane będą kolejne pomoce archiwalne ułatwiające korzystanie z archiwum IPN. Do chwili obecnej opublikowano katalogi: „Żydzi polscy i Żydzi w Polsce” (zawierający 7547 rekordów) oraz „Ukraińcy w Polsce w latach 1944–1956” (zawierający 1386 rekordów).

6.5.6. Współpraca edytorska z jednostkami terenowymi BUiAD

Do zadań WBAiEŻ należy nadzór i koordynacja prac naukowo-badawczych podejmowanych przez poszczególne jednostki terenowe BUiAD.

Przez cały 2009 r. w oddziałowych biurach udostępniania i archiwizacji dokumentów trwały prace nad popularyzacją i udostępnianiem zgromadzonego zasobu, najczęściej w formie publikowanych edycji materiałów źródłowych. Każda przygotowywana praca była oceniana pod względem edytorskim w WBAiEŻ. Pracownicy wydziału przeprowadzali także na potrzeby publikacji oddziałowych prace redakcyjne i korekty. W efekcie przy pomocy i nadzorze wydawniczym WBAiEŻ opublikowanych zostało 6 książek w centralnych i oddziałowych seriach wydawniczych IPN:

- OBUiAD w Krakowie – Ryszard Kotarba, *Niemiecki obóz w Płaszowie 1942–1945*, Warszawa–Kraków 2009, s. 312, (seria „Albumy”);
- OBUiAD w Rzeszowie – *Wybory ‘89 w Polsce południowo-wschodniej w dokumentach SB*, wstęp Janusz Borowiec, Dariusz Iwaneczko, wybór i opracowanie Janusz Borowiec, Warszawa–Rzeszów 2009, ss. 352 (seria „Dokumenty”, t. 35);
- OBUiAD w Łodzi – *Służba Bezpieczeństwa wobec przemian politycznych w latach 1988–1990. Region łódzki*, wstęp, wybór i opracowanie Sebastian Pilarski, Warszawa–Łódź 2009, ss. 720 (seria „Dokumenty”, t. 40);
- OBUiAD w Poznaniu – Rafał Leśkiewicz, *Wojskowy Sąd Rejonowy w Poznaniu (1946–1955). Organizacja, funkcjonowanie, procesy archiwotwórcze*, Warszawa–Poznań 2009, ss. 368 (seria „Monografie”, t. 58);
- OBUiAD w Poznaniu – *Solidarni z Rumunią. Grudzień 1989 – styczeń 1990*, wstęp Konrad Białecki, fot. Jan Kołodziejski, red. Jerzy Bednarek, Wojciech Kujawa, Anna K. Piekarska, Warszawa–Poznań 2009 (seria „Albumy”);
- OBUiAD w Lublinie – *Kościół i opozycja na Lubelszczyźnie w dokumentach SB 1971–1983*, wstęp, wybór i opracowanie Maciej Sobieraj, Lublin 2009, ss. 353.

W okresie sprawozdawczym rozpoczęte zostały prace nad kolejnymi wydawnictwami oddziałowych biur udostępniania i archiwizacji dokumentów. W planach wydawniczych do wydania w seriach centralnych na 2010 r. znalazły się m.in. następujące publikacje:

- Delegatura IPN w Bydgoszczy – *Rok pierwszy. Powstanie i działalność aparatu bezpieczeństwa publicznego na Pomorzu i Kujawach (luty 1945 – styczeń 1946)*, oprac. zbiorowe (seria „Dokumenty”);

- OBUiAD w Gdańsku – *Kryptonim „Klan”. Służba Bezpieczeństwa wobec NSZZ „Solidarność” w Regionie Gdańskim 1980–1981*, oprac. Marzena Kruk, Radosław Żydonik (seria „Dokumenty”);
- OBUiAD w Katowicach – *Młodzieżowe organizacje antykomunistyczne na Górnym Śląsku i Podbeskidziu 1945–1954*, oprac. Grzegorz Musiał, Daniel Salbert, Leszek Malczak (seria „Dokumenty”);
- OBUiAD w Łodzi – *Służba Bezpieczeństwa wobec NSZZ „Solidarność” w Regionie Łódzkim 1980–1981*, oprac. Sebastian Pilarski, Robert Rabiega (seria „Dokumenty”).

6.5.7. Indywidualne prace naukowe

Równoległe z pracami wynikającymi z zakresu obowiązków i kompetencji WBAiEŻ jego pracownicy uczestniczyli w projektach badawczych realizowanych przez BEP, przygotowawali na potrzeby wydawnictw IPN edycje pojedynczych dokumentów oraz artykuły naukowe i popularnonaukowe, których podstawą źródłową był zasób archiwalny IPN. Ponadto w zależności od indywidualnych możliwości i aspiracji naukowych kontynuowali badania związane z przygotowaniem dysertacji doktorskich z zakresu najnowszej historii Polski.

6.6. Działalność naukowa i popularyzatorska

„Noc Muzeów” 16/17 maja 2009 r. – IPN wziął udział w ogólnopolskiej „Nocy Muzeów”. Zwiedzający mieli okazję zapoznać się z pracą pionu archiwalnego IPN w Centrali BUiAD w Warszawie przy ul. Towarowej 28, w OBUiAD w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Wrocławiu oraz w delegaturze w Kielcach. OBUiAD w Lublinie uczestniczył w lubelskiej „Nocy Kultury” 6/7 czerwca 2009 r. Po raz pierwszy szerszej publiczności pokazane zostały magazyny archiwalne, zaprezentowano metody gromadzenia, opracowywania i udostępniania dokumentów.

II ogólnopolska konferencja szkoleniowo-metodyczna została zorganizowana w dniach 25–26 maja 2009 r. przez WBAiEŻ wspólnie z Oddziałem IPN w Łodzi. Była poświęcona podsumowaniu realizacji przez pion archiwalny Instytutu ustawowych zadań w latach 2006–2008, planom pracy na lata 2009–2010 oraz kwestiom metodycznym, związanym z funkcjonowaniem Biura „C” Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Uczestniczyło w niej 90 archiwistów z Biura i z 11 oddziałowych biur udostępniania i archiwizacji dokumentów. Podczas konferencji odbyły się dwie sesje, w trakcie których referenci omówili następujące zagadnienia:

I. Sesja „Funkcjonowanie archiwum IPN. Wybrane problemy”: dr R. Leśkiewicz – *Realizacja przez IPN tzw. ustawy dezubekizacyjnej*; R. Soszyńska – *Analiza skarg i odwołań wpływających do IPN w latach 2000–2008*; A. Zabrocka-Jędrzejczyk – *Specyfika wniosków realizowanych przez Wydział Udostępniania i Informacji Naukowej BUiAD. Analiza i podstawa prawna*; dr R. Leśkiewicz – *Charakterystyka bazy danych Biura Poszukiwań MCK z Bad Arolsen*; dr M. Żuławnik – *Tryb realizacji zapytań wpływających do Wydziału Ewidencji BUiAD*; W. Lechnio – *Pomoce ewidencyjne Wydziału Ewidencji BUiAD*; J. Kwilosz – *Opracowanie zasobu archiwalnego w informatycznym systemie danych „Czytelnia 3”*; A. Dawidowicz – *Archiwum zakładowe IPN*; M. Truszkowska – *Wybrane problemy digitalizacji zasobu archiwalnego IPN*; A.K. Piekarska – *Zasady przygotowania i redagowania tekstów naukowych*.

II. Sesja „Archiwa cywilnych organów bezpieczeństwa państwa. Wybrane problemy”: P. Perzyna (OBUiAD w Łodzi) – *Struktura zasobu archiwalnego cywilnych organów bezpieczeństwa państwa 1944–1990*; A. Zieliński – *Dzienniki rejestracyjne, archiwalne i koordynacyjne Biura „C” MSW jako źródło do badań historycznych*; dr S. Koller – *Zasady i realizacja brakowania dokumentacji przez Biuro „C” MSW*; J. Woyno – *Działalność naukowo-badawcza*

pionu „C” MSW; G. Karbowiak – *Ochrona informacji niejawnych przez SB. Wydział XII Biura „C” MSW.*

6.6.1. BUiAD

1. Konferencje krajowe

J. Sawicki, *Spojrzenie na Polski Wrzesień 1939* (Instytut Historii PAN, 12 maja 2009 r.).

J. Sawicki, *Zapis pierwszej dekady. Propaganda komunistyczna wobec powstania warszawskiego w latach 1944–1954. Przegląd problematyki* (ogólnopolska konferencja naukowa „Politycznie obcy! Komunistyczny aparat represji wobec żołnierzy Wojska Polskiego”, Szczecin 13–14 maja 2009 r.).

G. Wołk, *Konfederacja Polski Niepodległej wobec wydarzeń 1989 r.* (konferencja naukowa „Konfederacja Polski Niepodległej na drodze do Wolności” – Kraków, 10 września 2009 r.).

R. Morawski – udział w konferencji „Zbiory fotograficzne i filmowe w Internecie – aspekty prawne i technologiczne” (Gdańsk, 24 listopada 2009 r.).

J. Sawicki – udział w spotkaniu „Zatrzymane w kadrze – fotografia w nauczaniu i popularyzowaniu historii. Prezentacja najnowszych wydawnictw albumowych IPN” (28 listopada 2009 r.).

J. Wróbel (WUiIN) zorganizował wykład prof. Jerzego Eislera *Wydarzenia grudnia 1970 r.* w Ośrodku Studiów Wschodnich (Warszawa 2 kwietnia 2009 r.).

2. Inne formy popularyzacji

Organizacja konferencji prasowej poświęconej *Informatorowi o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej* oraz systemowi *Nexus*, 1 października 2009 r. w IPN przy ul. Kłobuckiej 21.

Obsługa delegacji krajowych i zagranicznych m.in. przedstawicieli SBU (27–28 kwietnia); studentów z San Domingo Kalifornia (3 czerwca); przedstawicieli Archiwum Służb Bezpieczeństwa w Pradze (30 czerwca – 1 lipca); pierwszej damy Ukrainy, pani Kateriny Juszczenko, szefa ukraińskiego IPN, Ihora Juchnowskiego oraz sekretarza ukraińskiej Międzyresortowej Komisji ds. Wojen i Represji Politycznych, Swiatosława Szeremety (7 września); TV Ukraina (27–28 lipca); dr. Joachima Riedla, zastępcy prezesa Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu, oraz przedstawicieli policji niemieckiej (21 października).

Współpraca z Sekcją ds. Serwisów Internetowych IPN przy tworzeniu strony internetowej *Powstanie Warszawskie 1944–2009*.

J. Sawicki, R. Poboży – praca w zespole filmowym Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota”. Spotkanie inaugurujące cykl poniedziałków filmowych odbyło się w Warszawie 19 października 2009 r.

6.6.2. OBUiAD w Białymstoku

1. Referaty

E. Korneluk, *Zadania, struktura, działalność oraz zasób archiwalny Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Białymstoku*; W. Fedorowicz, *Ewidencja operacyjna – pojęcie, etapy kształtowania, podstawowe normatywy, proces rejestracji, archiwizacja materiałów operacyjnych, stan zachowania, omówienie przykładowych „teczek”* – referaty na zajęciach szkoleniowo-warsztatowych dla sędziów Wydziału III Karnego Sądu Okręgowego w Białymstoku – 30 listopada 2009 r.

2. Współpraca z mediami
P. Czyżewski – wypowiedź dla programu informacyjnego TVP 3 Białystok, *Obiektyw* – 22 lipca 2009 r.

6.6.3. OBUiAD w Gdańsku

Referaty

D. Gucewicz, *Na przekór władzy... Zewnętrzne przejawy życia religijnego w województwie gdańskim w dobie Wielkiej Nowenny i Milenium Chrztu Polski (1957–1966)* (Referat podczas konferencji „Życie codzienne w Gdańsku 1945–1989”, Gdańsk, Dom Uphagena, 24 kwietnia 2009 r.).

A. Nadarzyńska, *Kampania polska 1939 r. w materiałach archiwalnych Oddziału gdańskiego IPN* (Seksja historyczna symposium „Relacje polsko-rumuńskie w historii i kulturze”, Suczawa, 3–5 września 2009 r.).

D. Sokołowski, *Lech Bądkowski w świetle materiałów aparatu bezpieczeństwa PRL* (sesja naukowa „Lech Bądkowski (1920–1984) – współczesny obraz człowieka idei i czynu”, Uniwersytet Gdański, 26 listopada 2009 r.).

6.6.4. OBUiAD w Katowicach

1. Działalność edukacyjna

Cykliczne (dwa razy w miesiącu) zajęcia z młodzieżą gimnazjalną i ponadgimnazjalną na terenie OBUiAD Katowice, przybliżające zasób i działalność archiwum oraz pracę archiwistów (T. Marszałek; pomocniczo G. Kołek i A. Drozdowski).

Współpraca z OBEP w Katowicach przy organizacji konferencji i wystawy pt. „Kościół a kultura niezależna” na Jasnej Górze.

2. Referaty

R. Michalski, *W kręgu Katynia. Pierwsze relacje z miejsca Zbrodni, losy świadków i dowodów rzeczowych* (wykłady dla Rodzin Katyńskich i młodzieży szkolnej w Tychach oraz dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku).

R. Michalski – wyjazd edukacyjny do Katynia połączony z 4 wykładami (o Katyniu i o Ponarach, wrzesień–październik).

B. Benczew, *Obozy Polenlager w powiecie raciborskim 1942–1945*, Uniwersytet Trzeciego Wieku, Racibórz.

B. Benczew, udział w sesji „20 lat po Okrągłym Stole – Nędza i okolice”, zorganizowanej przez Zespół Szkół Szkolno-Gimnazjalnych w Nędzy i Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej (grudzień 2009 r.).

B. Benczew, promocja Zeszytów Historycznych *Śląsk*, organizowana przez Inkubator Organizacji Pozarządowych w Raciborzu (grudzień 2009 r.).

E. Zajchowska-Piłot, *Robert Schuman ojcem zjednoczonej Europy; Aparat bezpieczeństwa wobec związków wyznaniowych* (wykłady na KUL, styczeń i kwiecień 2009 r.), *Życie i działalność ks. Jerzego Popiełuszki* (wykład w KIK w Lublinie, luty 2009 r.).

dr R. Dziechciarz, naczelnik OBUiAD – udział w konferencji prasowej Oddziału IPN w Katowicach, 29 grudnia 2009 r.

6.6.5. *OBUiAD w Krakowie*

Referaty, działalność edukacyjna

M. Konieczna, D. Gorajczyk, W. Świątek – prelekcja i prezentacja materiałów archiwalnych dla: nauczycieli historii i wiedzy o społeczeństwie we współpracy z Powiatowym Centrum Edukacji w Gorlicach (3 lutego 2009 r.);

M. Konieczna, W. Świątek – prelekcje połączone z prezentacją materiałów archiwalnych dla: uczniów z Koła Młodych Miłośników Starej Wieliczki oraz Stowarzyszenia „Klub Przyjaciół Wieliczki” (5–6 marca 2009 r.); studentów zagranicznych (we współpracy z Instytutem Amerykanistyki i Studiów Polonijnych Uniwersytetu Jagiellońskiego 18 maja 2009 r.); członków Koła Naukowego Studentów Politologii Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” (29 maja 2009 r.); przedstawicieli Urzędu Miasta Nowy Sącz oraz młodzieży ponadgimnazjalnej szkół nowosądeckich (26 czerwca 2009 r.).

W. Świątek – zwiedzanie archiwum przez przedstawicieli Muzeum PRL-u Krakowski Oddział Muzeum Historii Polski w Warszawie (9 października 2009 r.) oraz uczniów nowosądeckich liceów (26 listopada 2009 r.).

A. Kęszycka – prelekcja i prezentacja materiałów archiwalnych dla studentów Instytutu Amerykanistyki i Studiów Polonijnych Uniwersytetu Jagiellońskiego (14 grudnia 2009 r.).

6.6.6. *OBUiAD w Lublinie*

1. Referaty, wykłady i odczyty

L. Popek, *Zbrodnie OUN-UPA na Wołyniu 1939–1945* (wykład wygłoszony w Katolickim Stowarzyszeniu „Civitas Christiana”, Lublin, 26 marca 2009 r.).

L. Popek, *Prezentacja działania środowisk społecznych i indywidualnych osób w zakresie porządkowania i urządzania miejsc pamięci narodowej na Ukrainie* (wykład na konferencji „Państwo a pamięć ofiar. Nieupamiętnione ofiary zbrodni wołyńsko-małopolskiej”, zorganizowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich, 20 maja 2009 r.).

L. Popek, *Wołyń i Ziemia Zamojska w okresie okupacji niemieckiej* (wykład w Zespole Szkół w Tyszowcach, 8 czerwca 2009 r.).

L. Czarnecki, *Wilno i Wileńszczyzna u progu niepodległości Polski 1919 r.* (referat na konferencji poświęconej 440 rocznicy Unii Lubelskiej, 19 czerwca 2009 r.).

G. Joniec, *Powstanie oraz działalność mobilizacyjna Resortu Informacji i Propagandy w okresie PKWN. Zarys problematyki badawczej* (referat na III Sympozjum dziejów biurokracji, Siedlce, 19–20 czerwca 2009 r.).

L. Popek, *Zbrodnie OUN-UPA na Wołyniu w 1943 r.* (wykład w Prabutach, 26 czerwca 2009 r.).

L. Popek, *Zbrodnie OUN-UPA w powiecie lubomelskim w 1943 r.* (wykład na konferencji w Chełmie, 11 lipca 2009 r.).

J. Romanek, *Powstanie i działalność Batalionów Chłopskich w Obwodzie 11 Radzyń* (referat na konferencji „Wrzesień 1939 i druga wojna światowa na ziemi radzyńskiej”, Radzyń Podlaski, 4 września 2009 r.).

J. Romanek, *Polityka kadrowa w KP Milicji Obywatelskiej w Łukowie w latach 1944–1946 r.* (referat na konferencji „Na straży ładu i bezpieczeństwa. Formacje milicyjno-policyjne ziem polskich od czasów najdawniejszych do współczesności”, Radom, 11–13 września 2009 r.).

L. Popek, *Dzieci Wołynia – ofiary OUN-UPA 1939–1945* (wykład na konferencji w Skrobowie, 6 listopada 2009 r.).

L. Czarnecki, odczyt podczas uroczystej sesji Rady Miasta Lublina „Na Dzień Odrodzenia Ojczyzny – refleksje historyczne z chwalebnej przeszłości Rzeczypospolitej i Narodu Polskiego”, 11 listopada 2009 r.

J. Romanek, *Działania UBP wobec PSL w województwie lubelskim w latach 1945–1947* (referat na konferencji „Między apologią a negacją. Wieś i ruch ludowy w latach 1944–1989”, Rzeszów, 2–4 grudnia 2009 r.).

2. Popularyzacja zasobu

J. Piłat, lekcja dla nauczycieli dotycząca zasobu archiwalnego IPN (24 lutego 2009 r.), zajęcia dydaktyczne dla studentów z Kolegium Licencjackiego UMCS w Białej Podlaskiej (20 marca i 22 kwietnia 2009 r.).

„Twarze radomskiej bezpieki” - M. Krzysztofik, konsultant naukowy wystawy z 2008 r. prezentowanej w Starachowicach, Skarżysku-Kamiennej, Zwoleniu i Kozienicach.

3. Współpraca z mediami

L. Popek - udział w filmie *Zapomniane zbrodnie na Wołyniu*, reż. Maciej Wojciechowski (11 lipca 2009 r.) i w realizacji filmu o KOP „Sarny” przez TVP Lublin, reż. A. Sikorski, w cyklu *Było nie minęło*, w miejscowości Tynne na Ukrainie (27 września 2009 r.).

4. Udział w pracach Wojewódzkiego Komitetu Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa - L. Popek.

Akcja porządkowania cmentarzy na Wołyniu – we współpracy z Komendą Ochotniczych Hufców Pracy w Lublinie (Ostrówki, Luboml, Kowel, Zasmyki, Przebraże, Koszyszcze, Kostiuchnówka, 10–14 sierpnia 2009 r.).

6.6.7. OBUiAD w Łodzi

1. Konferencje, sesje naukowe i popularnonaukowe

Druga ogólnopolska konferencja szkoleniowo-metodyczna poświęcona podsumowaniu realizacji przez pion archiwalny IPN ustawowych zadań w latach 2006–2008, planom pracy na lata 2009–2010 oraz kwestiom metodycznym związanym z funkcjonowaniem Biura „C” Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (OBUiAD Łódź, 25–26 maja 2009 r.)

Sesja popularnonaukowa „Sukces był pełny” w Instytucie Europejskim w Łodzi, współorganizowana z NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej, 3 czerwca 2009 r.

Panel dyskusyjny „Świadomość wolności w niepodległej Polsce” w Filharmonii Łódzkiej im. A. Rubinsteina w Łodzi, poprzedzający koncert „L.U.C. 39/89. Zrozumieć Polskę”, współorganizowany z Fundacją Rozwoju Kultury „Przestrzeń Wyobraźni”, 22 grudnia 2009 r.

2. Udział w konferencjach i zespołach roboczych

S. Pilarski, *Rozpracowanie na terenie Łodzi środowiska osób związanych z Oddziałem II Sztabu Głównego WP* (referat podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „„Politycznie obcy!« Komunistyczny aparat represji wobec żołnierzy Wojska Polskiego” w Klubie XIII Muz w Szczecinie, 14 maja 2009 r.).

P. Perzyna, *Struktura zasobu archiwalnego cywilnych organów bezpieczeństwa państwa 1944–1990* (referat podczas drugiej ogólnopolskiej konferencji szkoleniowo-metodycznej pionu archiwalnego IPN w Łodzi, 26 maja 2009 r.).

S. Pilarski, *Wybory 4 czerwca 1989 r. w regionie łódzkim – przebieg i działania Służby Bezpieczeństwa* (referat podczas sesji popularnonaukowej „Sukces był pełny” w Instytucie Europejskim w Łodzi, 3 czerwca 2009 r.).

S. Pilarski, *Władze polskie wobec kwestii czechosłowackiej w 1939 r.* (referat podczas sesji naukowej „Military i polityczne aspekty udziału Polski w II wojnie światowej” w Muzeum w Tomaszowie Mazowieckim, 9 września 2009 r.).

R. Rabiega, *Władze PRL wobec NSZZ »Solidarność« 1980–1981* (referat podczas sesji popularnonaukowej „Niepokorni w kamasze – kartki z kalendarza – sierpień” w Zespole Szkół Salezjańskich w Łodzi, 12 września 2009 r.).

S. Pilarski, *Działania Służby Bezpieczeństwa w okresie przemian politycznych w latach 1989–1990* (referat w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, 27 października 2009 r.).

S. Pilarski, *Łódzka prasa oficjalna wobec procesu przemian politycznych w 1989 r.* (referat podczas konferencji naukowej „Wolne media? Środowisko dziennikarskie w 1989 roku”, 20 listopada 2009 r.).

3. Działalność edukacyjna

S. Pilarski, *Geneza II wojny światowej* (wykład z cyklu „Przywrócić pamięć” w ramach zajęć organizowanych przez Tomaszowskie Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych, Tomaszów Mazowiecki, 2 marca 2009 r.).

R. Rabiega, zajęcia dla studentów historii Uniwersytetu Łódzkiego, 23 marca 2009 r.

R. Rabiega, *Stan wojenny w regionie łódzkim* (wykład dla młodzieży szkół gimnazjalnych, Tomaszów Mazowiecki, 27 marca 2009 r.).

R. Stasiak, *Ofiary zbrodni w grobach Miednoje* (wykład w ramach Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota”, Piotrków Trybunalski, 16 kwietnia 2009 r.).

S. Pilarski, *Okupacja niemiecka i sowiecka ziem polskich 1939–1945* (wykład z cyklu „Przywrócić pamięć” w ramach zajęć organizowanych przez Tomaszowskie Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych, Tomaszów Mazowiecki, 20 kwietnia 2009 r.).

S. Pilarski, *Piłsudczycy wobec kryzysu politycznego w Europie i upadku państwowości czechosłowackiej 1938–1939* (wykład dla słuchaczy Stowarzyszenia Tomaszowski Uniwersytet Trzeciego Wieku, Tomaszów Mazowiecki, 21 kwietnia 2009 r.).

S. Pilarski, *Polskie państwo podziemne 1939–1945. Powstanie warszawskie* (wykład z cyklu „Przywrócić pamięć” w ramach zajęć organizowanych przez Tomaszowskie Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych, Tomaszów Mazowiecki, 11 maja 2009 r.).

S. Pilarski, *Przyczyny i konsekwencje konfliktu polsko-czechosłowackiego w okresie międzywojennym* (wykład w ramach Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota”, Wieluń, 16 października 2009 r.).

K. Kustra, zajęcia dla uczniów Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Piotrkowie Trybunalskim, 28 października 2009 r.

R. Rabiega, *Działania aparatu bezpieczeństwa wobec Konspiracyjnego Wojska Polskiego w Piotrkowskiem* (wykład w ramach Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota”, Piotrków Trybunalski, 19 listopada 2009 r.).

M. Kopczyński, *Stan zachowania archiwaliów opoczyńskiej SB z lat 1988–1990* (Opoczno, 14 grudnia 2009 r.).

S. Pilarski, udział w panelu dyskusyjnym „Świadomość wolności w niepodległej Polsce” w Filharmonii Łódzkiej im. A. Rubinsteina w Łodzi, 22 grudnia 2009 r.

4. Współpraca z mediami

Informacje prasowe – 28 artykułów i doniesień prasowych związanych z działalnością OBUiAD IPN w Łodzi.

Audycje radiowe – M. Kopczyński, R. Rabiega i S. Pilarski – Polskie Radio Łódź (28 stycznia 2009 r., 16 i 22 grudnia 2009 r.).

Programy telewizyjne – M. Kopczyński i R. Rabeiga - udział w programach TVP Łódź i TV „Toya” (28 stycznia 2009 r.) oraz Telewizji „Dolsat” w Bełchatowie (20 lutego 2009 r.); R. Rabeiga - wywiad dla tomaszowskiej telewizji kablowej „Tele-Top” (27 marca 2009 r.); S. Pilarski – wywiady dla: TVP Łódź i TV „Toya” (3 czerwca 2009 r. i 16 grudnia 2009 r.).

6.6.8. OBUiAD w Poznaniu

Udział w konferencjach

P. Kabat, *Aparat bezpieczeństwa PRL wobec byłych żołnierzy Oddziału II SG na terenie województwa poznańskiego w latach 1945–1956* (referat na konferencji naukowej „Politycznie Obcy” organizowanej przez Oddział IPN w Szczecinie, 13–14 maja 2009 r.).

E. Wojcieszek, *Ksiądz Stanisław Hartlieb i początki ruchu oazowego w archidiecezji poznańskiej w świetle materiałów aparatu represji* (konferencja naukowa „Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Wielkopolsce w latach 1970–1980”, Poznań, 18 listopada 2009 r.).

6.6.9. OBUiAD w Rzeszowie

1. Referaty, wykłady

P. Szopa, *Polskie Państwo Podziemne na Rzeszowszczyźnie wobec przestępstw popełnianych na Żydach* (referat na międzynarodowej konferencji naukowej w Warszawie „Polski i żydowski ruch oporu pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945”, 23–24 marca 2009 r.).

P. Szopa, wykład poświęcony Polskiemu Państwu Podziemnemu dla uczniów Liceum Ogólnokształcącego w Strzyżowie, 17 września 2009 r.

P. Szopa, *Walka o niepodległość regionu w okresie II wojny światowej* (referat na sesji naukowej „Administracyjne, gospodarcze i kulturowe funkcje miasta w ujęciu historycznym” w Niebylcu, 17 października 2009 r.).

D. Byszuk, prezentacja działalności pionu archiwalnego IPN podczas spotkania z seniorami „Solidarności” Oświaty i Wychowania na zaproszenie Regionalnej Sekcji Emerytów i Rencistów Regionu Rzeszowskiego NSZZ „Solidarność”, Rzeszów, 9 listopada 2009 r.

B. Wójcik, *Stajemy do walki o sprawiedliwość – niepodległościowe zmagania młodzieży na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1956* (wykład na IV Sejmiku Kultury Powiatu Strzyżowskiego, Czudec, 15 grudzień 2009 r.).

2. Warsztaty archiwalno-metodyczne

R. Witalec, warsztaty archiwalno-metodyczne dla studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego (29 maja 2009 r.).

3. Współpraca z mediami

R. Witalec, P. Szopa (12 lutego 2009 r.), P. Fornal (23 lutego 2009 r.), D. Byszuk (16 maja 2009 r.) – udział w programach TVP 3; B. Wójcik (15 października 2009 r.) – TV Kablowa Tarnobrzeg;

R. Witalec i P. Szopa (5 lutego 2009 r.), R. Witalec (12 luty i 15 maja 2009 r.), P. Fornal (20 lutego 2009 r.), J. Borowiec (22 maja i 8 czerwca 2009 r.), P. Szopa (6 i 7 czerwca, 7 września 2009 r.), B. Wójcik (5 i 26 października, 16 grudnia 2009 r.) – udział w audycjach Radia Rzeszów.

Prasa – artykuły i informacje o działalności OBUiAD ukazały się w „Nowinach”, „Naszej Polsce” oraz w serwisie PAP.

6.6.10. OBUiAD w Szczecinie

1. Udział w konferencjach:

Z. Stanuch, *UB/SB wobec nauczania religii na Pomorzu Zachodnim* (wykład dla Szczecińskiego Klubu Katolickiego, 12 lutego 2009 r.).

Z. Stanuch, *Polityka władz państwowych na Pomorzu Zachodnim wobec nauczania religii w latach 1945–1961*; T. Błaszak, *Wydział IV KW MO/WUSW w Szczecinie w latach 1962–1989. Struktura, kadry, działalność* (referaty na konferencji naukowej „Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim i ziemi lubuskiej 1945–1989”, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego, 25–26 marca 2009 r.).

T. Kenar, *Refleksja nad klęską wrześniową 1939 r. w emigracyjnej publicystyce Ruchu Narodowego* (referat na konferencji naukowej „Polski rok 1939. Geneza II wojny światowej w polskiej perspektywie”, Dobiegniew-Mierzęcín, 2–3 września 2009 r.).

T. Kenar, *Recepcja katolickiej nauki społecznej na łamach „Ładu”. U źródeł myśli chrześcijańsko-demokratycznej w III Rzeczypospolitej* (referat na konferencji naukowej „Ideowe dziedzictwo głównych nurtów politycznych II Rzeczypospolitej w refleksji politycznej po zakończeniu II wojny światowej”, Wisetka, 5–6 września 2009 r.).

T. Kenar, *Oddział wojewódzki PAX w Koszalinie w świetle dokumentów SB*; T. Błaszak, *Wydział IV KW MO/WUSW w Koszalinie w latach 1962–1989. Struktura, kadry, działalność* (referaty na konferencji naukowej „Kościół katolicki w realiach władzy komunistycznej na Pomorzu Środkowym w latach 1945–1989”, Wyższe Seminarium Duchowne w Koszalinie, 7 listopada 2009 r.).

T. Kenar, *Bronisław Ziental – losy żołnierza wyklętego* (referat wygłoszony na konferencji edukacyjnej „Szczecin – historię tworzą ludzie”, OBEP IPN w Szczecinie, 11 grudnia 2009 r.).

Lekcje archiwalne głównie dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych (we współpracy z pracownikiem OBEP w Szczecinie).

6.6.11. OBUiAD w Warszawie

J. Kuczyński, W. Wołłejko – współpraca z OBEP w Warszawie w przygotowaniu widowiska historycznego – rekonstrukcji zamachu na Franza Kutscherę (22 lutego 2009 r.).

6.6.12. OBUiAD we Wrocławiu

1. Wystąpienia publiczne pracowników OBUiAD

Promocja publikacji: T. Balbus, „*Jurandowcy*”. *Powstańcy wileńscy 1944. Historia i życie codzienne I. Brygady Wileńskiej Armii Krajowej i „Ojczyznę wolną racz nam wrócić Panie...”*. *Komunistyczna bezpieka wobec kardynała Henryka Gulbinowicza w latach 1970–1990*; P. Niwiński, *Działania komunistycznego aparatu represji wobec środowisk kombatanatów wileńskiej AK 1945–1980*, w Domu Kultury Polskiej w Wilnie, 3 marca 2009 r.

T. Balbus, *Życie codzienne oddziałów partyzanckich Okręgu Wileńskiego AK (1943–1944). Uwarunkowania i specyfika regionu* (wykład dla młodzieży polskich szkół średnich z Wilna oraz weteranów AK); prelekcja przed emisją filmu dokumentalnego o kard. Henryku Gulbinowiczu w Domu Kultury Polskiej w Wilnie, 3 marca 2009 r.

W trakcie wizyty w polskiej szkole średniej w Bujwidzach k. Wilna przekazanych zostało do szkolnej biblioteki kilkadziesiąt książek o historii najnowszej Polski (4 marca 2009 r.).

J.B. Dardzińska, *Wizyta w Urzędzie ds. Akt Służby Bezpieczeństwa byłej NRD tzw. Instytucie Gaucka* (referat na spotkaniu członków wrocławskiego oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, 6 marca 2009 r.).

J.B. Dardzińska, *Zbrojne organizacje podziemne na terenie powiatu oławskiego w latach 1945–1952*; B. Kruk, *Wrocław–Oława. Powstanie pierwszej linii kolejowej na Śląsku* (referaty na konferencji „800 lat historii Oławy”, Starostwo Powiatowe w Oławie, Urząd Miasta w Oławie, OBEP IPN we Wrocławiu, 12–13 marca 2009 r.).

T. Balbus, referat *Zwalczanie oddziału por. Franciszka Olszówki „Otta” przez siły Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego* oraz udział w panelu dyskusyjnym podczas konferencji naukowej „Polskie podziemie antykomunistyczne na Śląsku w latach 1945–1956”, Brzeg, 17–18 czerwca 2009 r.).

K. Pawlak-Weiss, *Prezentacja najważniejszych dokumentów dotyczących Ziemi Wałbrzyskiej z okresu II wojny światowej* (XIII Panorama Wydawców, Wałbrzych, 3–4 września 2009 r.).

D. Misiejuk, *Kardynał Bolesław Kominek w świetle materiałów Służby Bezpieczeństwa* (referat, „Kardynał Bolesław Kominek – prekursor pojednania polsko-niemieckiego”, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 22 października 2009 r.).

J.B. Dardzińska, *„Pomarańczowa Alternatywa” w świetle materiałów operacyjnych Służby Bezpieczeństwa* (referat na konferencji „Od kontrkultury do New Age”, OBEP IPN we Wrocławiu – „Rok Kultury Niezależnej”, 22–23 października 2009 r.).

T. Balbus, *Armia Krajowa – siły zbrojne Polskiego Państwa Podziemnego* (ogólnopolska konferencja naukowa „Żołnierze majora »Borowego«. Armia Krajowa w Małopolsce i na Podhalu”, Nowy Targ–Ochotnica Górna, 27–29 listopada 2009 r.).

K. Stiel, *Wyspy wolności – działalność Duszpasterstwa Środowisk Twórczych i Klubu Inteligencji Katolickiej we Wrocławiu w latach 80-tych* (referat, „Kościół a Kultura Niezależna”, Oddział IPN w Katowicach, Jasnogórska Fundacja „Pro Patria”, Jasna Góra, 10 grudnia 2009 r.).

2. Popularyzacja zasobu archiwalnego

Lekcje archiwalne, przygotowywane wspólnie z OBEP dla uczniów i studentów.

6.6.13. Delegatura w Bydgoszczy

Przygotowanie materiałów do wystaw zrealizowanych w 2009 r. przez bydgoski OBEP („Wolne słowo”, „Wybory czerwcowe 1989 r. Bydgoszcz-Toruń-Włocławek”, „Okupacja i zbrodnie niemieckie na Kujawach i Pomorzu Południowym”).

6.6.14. Delegatura w Kielcach

Konferencje, sesje naukowe i popularno-naukowe

M. Jedynak, *Kryptonim „Jedność” – rozpracowanie Środowiska Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich AK „Ponury”-„Nurt” na Dolnym Śląsku (1957–1959)* (konferencja „Polskie podziemie antykomunistyczne na Śląsku w latach 1945–1956”, Brzeg, 17–18 czerwca 2009 r.).

A. Szczerba, *Zasób archiwalny Delegatury IPN w Kielcach. Charakterystyka ogólna*; M. Jedynak, *Wpływ uroczystości pogrzebowych mjr. Jana Piwnika „Ponurego” w czerwcu 1988 r. na nastroje i postawy społeczeństwa Kielecczyny* (konferencja „Społeczeństwo a władza. Między Wisłą a Pilicą w Polsce Ludowej (1945–1989)”, Kielce, 8–9 października 2009 r.).

6.6.15. Delegatura w Olsztynie

Udział w organizacji Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie 16–19 września 2009 r. i w przygotowaniu wystaw BEP w Olsztynie.

6.6.16. Delegatura w Opolu

Współpraca organizacyjna w ogólnopolskiej wystawie „Pocztą Podziemną” w ramach Roku Kultury Niezależnej 2009 r. – Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu.

Udział w konferencji popularnonaukowej „Opolszczyzna oczami bezpieki w latach 1945–1989” zorganizowanej przez Urząd Miasta Opola, 25 listopada 2009 r.

6.6.17. Delegatura w Radomiu

1. Konferencje naukowe i popularnonaukowe

Konferencja naukowa: „Społeczeństwo ziem między Wisłą a Pilicą wobec władzy w latach 1945–1989”, zorganizowana 24–25 września 2009 r. w Kielcach. Referaty wygłosili pracownicy WUiAD: M. Sołtysiak, *Działania Służby Bezpieczeństwa wobec Jana Sołty „Ośki” jako przykład inwigilacji środowiska byłych żołnierzy Batalionów Chłopskich*; K. Busse, *Trzech do tysiąca. Likwidacja grupy Aleksandra Młyńskiego „Drągala” przez aparat bezpieczeństwa*.

M. Sołtysiak, *Działania Służby Bezpieczeństwa wobec Jana Sołty „Ośki” jako przykład inwigilacji środowiska byłych żołnierzy Batalionów Chłopskich* (referat na konferencji popularnonaukowej „Żołnierze Batalionów Chłopskich obwodu iłżeckiego i ich losy w powojennej Polsce”, Kazanów, 28 kwietnia 2009 r.).

2. Działalność popularnonaukowa

M. Sołtysiak – autor i redaktor strony internetowej <http://partyzantka-kielecczyzny.pl>, poświęconej działaniom partyzanckim w latach 1939–1956 w regionie świętokrzyskim i regionie radomskim.

3. Współpraca z mediami

M. Sołtysiak – udział w realizacji filmu dokumentalnego *Ośka* w ramach serii „Z archiwum IPN” dla Oddziału TVP w Lublinie.

Współpraca w przygotowaniu filmu Joanny Grudzińskiej *KOR* (projekt wspierany przez Instytut Francuski w Warszawie oraz Przedstawicielstwo Walonia-Bruksela).

7. Biuro Edukacji Publicznej

Działalność Biura Edukacji Publicznej i jego terenowych odpowiedników zdominowana została w 2009 r. przez przypadające w tym czasie wielkie rocznice – 70-lecie wybuchu II wojny światowej i 20-lecie upadku systemu komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej. Wydano z tej okazji liczne publikacje (tomy źródeł, opracowania, albumy), odbyły się konferencje naukowe i okolicznościowe sesje, zorganizowano szereg akcji edukacyjnych (wystawy, konkursy oraz po raz pierwszy – gry edukacyjne). Biuro Edukacji Publicznej wspólnie z Sekretariatem Prezesa IPN przygotowało również specjalne portale edukacyjne (www.1wrzesnia39.pl/www.17wrzesnia39.pl, www.rok1989.pl/www.year1989.pl). Obie rocznice połączył zainicjowany przez IPN „Rok Stefana Korbońskiego”, w ramach którego m.in. przygotowano okolicznościową wystawę i album.

Obok działań związanych z rocznicami Biuro Edukacji Publicznej kontynuowało liczne projekty naukowe i edukacyjne. Ich materialny wyraz w 2009 r. to: 60 konferencji naukowych i popularno-naukowych, 51 nowych wystaw, ponad 180 publikacji zwartych, setki artykułów naukowych i popularno-naukowych.

Jednym z podstawowych ustawowych zadań IPN, określonych w art. 53 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, jest informowanie polskiego społeczeństwa o strukturach i metodach działania instytucji, w ramach których zostały popełnione zbrodnie nazistowskie i komunistyczne, a także o strukturach, obsadzie personalnej i sposobach działania organów aparatu represji epoki komunistycznej. Ustawodawca powierzył też IPN prowadzenie badań z zakresu najnowszej historii Polski i upowszechnianie ich wyników w postaci wydawnictw naukowych, popularnonaukowych, zbiorów dokumentów, publikacji internetowych, a także za sprawą działalności wystawienniczej i szeroko rozumianej edukacji historycznej.

W strukturze Instytutu zadania wynikające z tych zapisów realizuje przede wszystkim Biuro Edukacji Publicznej (BEP), działające w trzech kierunkach: naukowo-eksperckim, edukacyjno-wystawienniczym i wydawniczym. Znajduje to odpowiednie odbicie w jego strukturze organizacyjnej. W centrali sprawami tymi zajmują się:

- Wydział Badań Naukowych, Dokumentacji, Ekspertyz i Zbiorów Bibliotecznych;
- Wydział Edukacji Historycznej;
- Wydział Wydawnictw.

W oddziałach zaś odpowiednie referaty (w przypadku zadań naukowych i edukacyjno-wystawienniczych) i delegowani pracownicy (w przypadku działalności wydawniczej).

7.1. *Działalność naukowo-badawcza*

Badaniami naukowymi w IPN zajmują się przede wszystkim historycy zatrudnieni w odpowiednim wydziale w centrali BEP w Warszawie (Wydział Badań Naukowych, Dokumentacji, Ekspertyz i Zbiorów Bibliotecznych – WBNDiZB) oraz referatach badań naukowych działających we wszystkich jedenastu Oddziałowych Biurach Edukacji Publicznej (OBEP). Ich zadania obejmują również działalność informacyjną i ekspercką, to jest opracowywanie pogłębionych notatek służbowych (ekspertyz) na potrzeby własne Instytutu (pionów prokuratorskiego, lustracyjnego i archiwalnego), a także instytucji państwowych (np. Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych czy sądów), wreszcie osób prywatnych.

7.1.1. Ogólnopolskie projekty badawcze

Aktualnie realizowane zadania BEP IPN w dziedzinie badań nad historią najnowszej Polski (także w szerszym kontekście jej relacji z sąsiadami) zostały określone w zatwierdzonym przez kierownictwo IPN i jego Kolegium planie prac na lata 2006–2010. Zostały one podzielone na szereg wieloletnich ogólnopolskich i ponadregionalnych projektów badawczych, które są realizowane przez zespoły naukowców z centrali w Warszawie i z poszczególnych oddziałów IPN. W owych pracach, poza historykami, edukatorami i archiwistami z IPN, uczestniczy także wielu badaczy, na co dzień związanych z innymi ośrodkami naukowymi (uczelnie wyższe, instytuty PAN itp.). Często historycy z innych niż IPN ośrodków badawczych pełnią rolę koordynatorów i kierowników zespołów badawczych. Poszczególne ogólnopolskie projekty badawcze są omówione poniżej.

7.1.1.1. Struktura i metody działania aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej

Koordinator – dr Łukasz Kamiński (BEP Centrala), współpraca dr Władysław Bułhak, prof. Andrzej Paczkowski.

W aktualnej fazie celem projektu jest przygotowanie opracowań monograficznych poświęconych podstawowym strukturom operacyjnym aparatu bezpieczeństwa, zarówno centralnym, jak i regionalnym. Zakończenie obecnej fazy projektu (w postaci publikacji poszczególnych opracowań) przewidziane jest na lata 2010–2011.

Bardzo zaawansowane są m.in. prace nad dziejami wywiadu i kontrwywiadu PRL (Departamenty I i II MSW), a także pionami UB/SB zajmującymi się zwalczaniem Kościoła katolickiego i innych wyznań (Departament IV). W OBEP Kraków przygotowano do druku publikację zawierającą instrukcje pracy i inne podstawowe dokumenty normatywne pionów pomocniczych SB („B”, „T” i „W”) w latach 1945–1989. OBEP Kraków przygotowuje także do druku instrukcje pracy operacyjnej Wojskowej Służby Wewnętrznej (WSW), których edycji dokonał pracownik tamtejszego OBL, Bartosz Kapuściak. W polu badawczym Moniki Komanieckiej z OBEP Kraków znalazło się natomiast funkcjonowanie archiwum i ewidencji SB MSW (pion „C”).

Nad projektem dotyczącym wywiadu cywilnego PRL (Departament VII MBP, Departament I KdsBP/MSW) pracuje zespół złożony z historyków z centrali BEP i OBEP Lublin (dr Władysław Bułhak, dr Sławomir Łukasiewicz). W roku 2009 prowadzone były zaawansowane kwerendy archiwalne, ukazały się też pierwsze publikacje związane z tym projektem. Jego wyniki były prezentowane na naukowych seminariach, m.in. w Warszawie, Lublinie, Pradze i Waszyngtonie.

Natomiast projekt badań nad kontrwywiadem jest prowadzony przez pracowników OBEP Warszawa. Niebawem ukaże się pierwszy z serii tomów dokumentów powstałych w ramach tego projektu, w opracowaniu i redakcji dr. Patryka Pleskota, zatytułowany *Tarcza partii i narodu. Cywilny pion kontrwywiadu Polski Ludowej w latach 1945–1956. Zarys struktur i wybór źródeł*. Znajduje się on obecnie w obróbce redakcyjnej. Dalsze prace będą dotyczyć kontroli sprawowanej przez aparat bezpieczeństwa PRL nad dyplomatami krajów zachodnich.

Prace nad „pionem kościelnym” UB/SB prowadzone są m.in. w OBEP Gdańsk i OBEP Katowice, a także w Delegaturze IPN w Bydgoszczy.

Równie istotne jak prace nad funkcjonowaniem centralnych pionów aparatu bezpieczeństwa są te odnoszące się do „regionalnej bezpieki”. W roku 2010 planowana jest konferencja podsumowująca aktualny stan badań nad tą problematyką. Publicznej prezentacji wyników badań będzie towarzyszyć zbiorcza (ogólnopolska) wersja wystawy *Twarze bezpieki*. W poszczególnych oddziałach i delegaturach IPN powstało już i zostało opublikowanych kilkadziesiąt opracowań poszczególnych powiatowych i wojewódzkich Urzędów Bezpieczeństwa i Urzędów Spraw

Wewnętrznych. Z prac opublikowanych w roku sprawozdawczym należy tutaj przede wszystkim wymienić: *Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956* (red. dr Adam Dziurok, dr Adam Dziuba – OBEP Katowice) oraz informator *Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwie śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim* (red. dr Wojciech Dubiański, dr Adam Dziuba, dr Adam Dziurok – OBEP Katowice). W opracowaniu są kolejne podobne tomy odnoszące się do działalności bezpieki na szczeblu wojewódzkim, m.in. w odniesieniu do Olsztyna i Lublina. W 2009 r. opublikowano też drugie – poszerzone i uzupełnione – wydanie informatora personalnego o kadrze kierowniczej aparatu bezpieczeństwa województwa krakowskiego w opracowaniu Wojciecha Frazika, dr. Filipa Musiała, Mateusza Szpytmy i dr. Michała Wenklara *Ludzie bezpieki województwa krakowskiego. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w latach 1945–1990. Informator personalny*.

Jednym z ważniejszym aktualnie realizowanych przedsięwzięć badawczych są prowadzone w oddziale białostockim prace nad trzecim z serii tomów dokumentów opisujących tworzenie aparatu bezpieczeństwa w poszczególnych makroregionach tzw. Polski lubelskiej (lata 1944–1945) pod wspólnym tytułem *Rok pierwszy*. Powstający tom będzie się odnosił do Białostoczczyzny i zamykał jednocześnie serię (tomy dotyczące się do Lubelszczyzny i Rzeszowszczyzny ukazały się w latach 2004–2005).

Przygotowywane do publikacji i publikowane są też wyniki badań nad zbrodniczą działalnością tzw. Wojskowych Sądów Rejonowych (WSR), m.in. w Białymstoku, Gdańsku, Bydgoszczy i Koszalinie. Badania dotyczą głównie osób skazanych przez owe sądy na karę śmierci z przyczyn politycznych. W ramach tych prac OBEP Wrocław opublikował w 2009 r. książkę dr. hab. Krzysztofa Szwagrzyka *Kryptonim „Mordercy” (sprawa ppor. Mieczysława Bujaka). Studium prowokacji i terroru*.

W okresie sprawozdawczym, w ramach projektu, została przygotowana do druku polska wersja (poważnie rozszerzona i uzupełniona) kompendium pokazującego funkcjonowanie komunistycznego aparatu bezpieczeństwa w poszczególnych krajach Europy Środkowo-Wschodniej (red. dr Krzysztof Persak, dr Łukasz Kamiński). Ukaże się ona niebawem (w pierwszym kwartale 2010 r. pod tytułem *Czekiści. Organy bezpieczeństwa w europejskich krajach bloku sowieckiego 1944–1990*. W OBEP Warszawa powstała natomiast praca Roberta Spalka *Przeciwko swoim. Kierownictwo PZPR i MBP w poszukiwaniu „wroga wewnętrznego” 1948–1956*.

Ponadto w roku 2009 zasadniczo zostały zakończone prace nad długo oczekiwanym, bardzo obszernym tomem dokumentów *Czarna księga bezprawia* zawierającym najważniejsze tzw. normatywy (instrukcje, rozporządzenia wewnętrzne) aparatu represji z lat 1944–1956 pod redakcją i w opracowaniu dr. Bogusława Kopki, ze wstępem współautorstwa prof. Andrzeja Paczkowskiego.

7.1.1.2. Aparat bezpieczeństwa w walce z podziemiem politycznym i zbrojnym 1944–1956

Koordynator – dr Tomasz Łabuszewski, współpraca Monika Koszyńska, Kazimierz Krajewski (wszyscy OBEP Warszawa).

Pod koniec 2006 r. zainicjowano nową fazę prac badawczych, której najważniejszym elementem jest trwający obecnie projekt *Śladami zbrodni* dokumentujący miejsca zbrodni komunistycznych popełnionych w latach 1944–1956, którego wyniki prezentowane są na odpowiednim portalu internetowym (<http://www.slady.ipn.gov.pl>) – projekt omówiony szerzej w części sprawozdania poświęconej działalności edukacyjnej BEP.

W 2009 r. zamknięta została praca nad większością materiału objętego programem w etapie pierwszym (krajowym). Przekazanie całości planowanej publikacji (albumu) do Wydziału Wy-

dawnictw BEP nastąpi w pierwszym kwartale 2010 r. W 2010 r. album *Śladami zbrodni* powinien zostać wydany. Rozpoczęty został drugi (kresowy) etap programu „Śladami zbrodni”, prace – z udziałem m.in. specjalistów w Uniwersytecie Gdańskiego na czele z dr. hab. Piotrem Niwińskim – koordynuje na szczęblu ogólnokrajowym Kazimierz Krajewski (OBEP Warszawa).

W roku 2009 ukazało się też wiele publikacji opisujących działalność podziemia po 1944 r., m.in. praca Mirosława Surdeja (OBEP Rzeszów) *Oddział partyzancki Wojciecha Lisa*. Dr Michał Wenklar (OBEP Kraków) opublikował monografię *Nie tylko WiN i PSL. Opór społeczny w powiecie tarnowskim w latach 1945–1956*. Z kolei wysiłkiem Delegatury w Kielcach powstała niewielka praca dr. Ryszarda Śmietanki-Kruszelnickiego i Marcina Sołtysiaka *Rozbicie więzienia w Kielcach w nocy z 4 na 5 sierpnia 1945 r.*

W ramach tego projektu prowadzone są także badania jednostkowe i zespołowe. Z ciekawszych projektów warto wskazać na powstającą w OBEP Lublin monografię „*Ostatni Mohikanie*”. *Ludzie podziemia ukrywający się po 1956 r.* Podobne prace prowadzone są także w Delegaturze w Kielcach. W OBEP Warszawa powstaje tom „*W sieci*”. *Rzecz o powojennych siatkach wywiadowczych* obejmujący 13 studiów różnych autorów (red. Mariusz Bechta), a także monografia Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (oprac. Mariusz Bechta, Wojciech Muszyński). W tym samym oddziale trwają też prace nad tomem poświęconym podziemiu niepodległościowemu w województwie warszawskim w latach 1944–1956 (oprac. Kazimierz Krajewski, dr Tomasz Łabuszewski) i, odrębnie, studium tych samych autorów *Anatomia zdrady* poświęcone zagładzie oddziału kpt. Kazimierza Kamińskiego „Huzara”. Z kolei w OBEP w Białymstoku przygotowywane są do wydania materiały odnoszące się do tzw. obławy augustowskiej z lipca 1945.

7.1.1.3. Aparat bezpieczeństwa w walce z Kościołem i wolnością wyznania

Koordynator – dr Adam Dziurok – OBEP Katowice (w okresie sprawozdawczym).

W latach 2006–2009, w ramach drugiej fazy projektu, prowadzone były prace nad działaniami aparatu bezpieczeństwa wobec kurii biskupich i instytucji kurialnych w Polsce w latach 1945–1989. Odpowiedni tom studiów, pod redakcją dr. Adama Dziuroka, został ukończony i ukazał się w grudniu 2009 r. W trzeciej fazie projektu głównym tematem badań i działań z dziedziny edukacji historycznej będzie zaangażowanie Kościoła we wsparcie kultury niezależnej w latach osiemdziesiątych XX w.

W roku sprawozdawczym w ramach projektu ukazało się kilka zbiorów dokumentów, m.in. *Ruch pielgrzymkowy na Jasną Górę 1945–1989. Wybór dokumentów* (OBEP Katowice, red. Władysław P. Właźlak, Andrzej Sznajder), *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Wielkopolsce w latach 1956–1970* (red. dr Konrad Białecki, OBEP Poznań), wreszcie trzeci tom z serii „Niezlomni” (wydawanej przez OBEP Kraków), a poświęcony działaniom aparatu bezpieczeństwa wobec ówczesnego kardynała Karola Wojtyły.

W tym samym okresie ukazało się także wiele poważnych monografii tematu: dr Łucji Marek (OBEP Katowice) *Kler to nasz wróg. Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na terenie województwa katowickiego w latach 1956–1970*, dr. Jacka Wołoszyna (OBEP Lublin) *Walczyć o dusze młodzieży. Zmagania Związku Młodzieży Polskiej z Kościołem katolickim na Lubelszczyźnie 1948–1957*, dr. Bartłomieja Noszczaka (OBEP Warszawa) *Polityka państwa wobec Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w okresie internowania prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953–1956*, ks. dr. hab. Józefa Mareckiego (OBEP Kraków) *Zakony pod presją bezpieki. Aparat bezpieczeństwa wobec wspólnot zakonnych na terenie województwa krakowskiego 1944–1975*, dr Cecylii Kuty (OBEP Kraków), „*Działacze*” i „*Pismaki*” *Aparat bezpieczeństwa wobec organizacji katolików świeckich w Krakowie w latach 1957–1989* i wreszcie dr. Jacka Żurka (centrala BEP) *Ruch księży patriotów w województwie katowickim w latach 1949–1956* [druk 2008 r., zaś w obiegu pojawiła się od 2009]. Ostatnia z wymienio-

nych książek została wyróżniona w 2009 roku I nagrodą KLIO przyznawaną przez Porozumienie Wydawców Książki Historycznej.

W ramach projektu przygotowywane są obecnie (OBEP Rzeszów i Gdańsk, a także Delegatura w Bydgoszczy) publikacje: *Represje wobec Katolickich Metropolii Lwowskich w latach 1939–1947* i *Aparat bezpieczeństwa w walce z Kościołem katolickim w województwie pomorskim (bydgoskim) w latach 1945–1956. Wybór dokumentów*.

7.1.1.4. Władze PRL wobec kryzysów społecznych i opozycji demokratycznej 1956–1990

Koordynator – dr Łukasz Kamiński (BEP Centrala).

Celem pierwszego etapu, już w zasadzie zrealizowanego, było opisanie – w skali ogólnopolskiej – działalności opozycyjnej w PRL w latach 1976–1980. W efekcie ukazało się dotychczas: dwa tomy monograficzne (wznowienie książki Jana Józefa Lipskiego o KOR oraz monografia ROPCiO autorstwa dr. Grzegorza Waligóry). W ramach tego projektu w latach 2007–2008 ukazały się też zbiory dokumentów (pod red. dr. Łukasza Kamińskiego i dr. Grzegorza Waligóry) poświęcone rozpracowaniu przez SB Studenckich Komitetów Solidarności – SKS (kryptonim „Wasale”) i Towarzystwa Kursów Naukowych – TKN (kryptonim „Pegaz”), w roku 2009 ci sami redaktorzy przygotowali do wydania trzeci i jak dotąd najważniejszy tom serii poświęcony rozpracowaniu Komitetu Obrony Robotników i Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR” (kryptonim „Gracze”).

Do druku przygotowywany jest też podsumowujący prace w ramach tego etapu tom studiów *Opozycja w PRL. 1976–1980* pod red. dr. Łukasza Kamińskiego.

Równolegle realizowany jest projekt badawczo-dokumentacyjny poświęcony dziejom NSZZ „Solidarność”. W ramach tego projektu zostanie przygotowana 5-tomowa synteza dziejów „Solidarności” i opublikowane zostanie ponad 50 tomów jej dokumentów (każdy region w dwóch tomach zawierających dokumenty własne związku i dokumenty wytworzone przez aparat władzy i represji). Ponadto ukaże się (2010 r.) przygotowywana aktualnie do druku monografia Grzegorza Majchrzaka (centrala BEP) poświęcona rozpracowaniu „Solidarności” przez SB w latach 1980–1981. Z prac prowadzonych w oddziałach wypada wymienić przygotowywany w OBEP Katowice tom „*Solidarność*” śląsko-dąbrowska 1980–1981. *Porozumienia-programy-uchwały. Wybór źródeł* (red. dr Jarosław Neja, dr Tomasz Kurpierz).

Odrębny status ma realizowany przez BEP IPN wspólnie ze Stowarzyszeniem „Pokolenie” projekt *Encyklopedia Solidarności*. Będzie się na nią składać 5000 biogramów działaczy opozycyjnych i związkowych z lat 1976–1989, a także 1500 haseł rzeczowych oraz szczegółowe kalendarium. Wydawnictwo ukaże się w roku 2010 z okazji 30. rocznicy Sierpnia ’80.

W roku sprawozdawczym zostały też wydane przygotowane w ramach projektu książki dr. Tadeusza Ruzikowskiego *Stan wojenny w Warszawie i województwie stołecznym* (OBEP Warszawa), dr Małgorzaty Jusińskiej-Chomy *Środowiska opozycyjne na Lubelszczyźnie* (OBEP Lublin), dr. hab. Marka Wierzbickiego, *Młodość w PRL* (Delegatura Radom), wreszcie album w opracowaniu dr. Sławomira Cenckiewicza *Gdański Grudzień ’70. Rekonstrukcja. Dokumentacja. Walka z pamięcią*. W OBEP w Szczecinie powstały z kolei dwa tomy materiałów odnoszących się do wydarzeń w tym mieście w przełomowym roku 1988, *Nic tu nie jest nielegalne. Sierpień ’88 w dokumentach szczecińskiej Służby Bezpieczeństwa* (red. Paweł Knap i Artur Kubaj), *Zarejestrujcie nam Solidarność. Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie* (red. A. Kubaj i dr Maciej Maciejowski), wreszcie opracowanie dr. Pawła Skubisza o mało znanym epizodzie z historii Pomorza Zachodniego *Nocna rewolta. Antysowieckie zamieszki w Szczecinie 10 grudnia 1956 r.*

Równolegle realizowane są od 2006 r. projekty badawczo-dokumentacyjne poświęcone Solidarności Walczącej i Niezależnemu Zrzeszeniu Studentów. W roku ubiegłym ukazała się praca dr Doroty Gałaszewskiej-Chilczuk poświęcona NZS na Politechnice Warszawskiej w latach 1980–1989. W OBEP Kraków do druku został złożony album poświęcony NZS w latach 1980–1989. Przygotowywana jest edycja źródeł dotyczących krakowskich struktur NZS. Prowadzone są także (OBEP Warszawa) prace nad Międzyzakładowym Robotniczym Komitetem „Solidarności” (MRKS) i próbami odbudowy w latach osiemdziesiątych niezależnego PPS.

W roku sprawozdawczym OBEP w Szczecinie wznowił klasyczną pracę Aleksandra Strokowskiego *Lista ofiar. Grudzień 1970 r. w Szczecinie*.

7.1.1.5. Aparat bezpieczeństwa wobec emigracji i Polonii

Koordynator – prof. dr hab. Krzysztof Tarka (Uniwersytet Opolski).

Celem nowej fazy projektu uruchomionej w roku 2008 jest przygotowanie obszernego tomu studiów monograficznych poświęconych różnym aspektom inwigilacji emigracji i Polonii przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa.

W ramach projektu zostały w 2009 r. przygotowane do druku prace: dr Janusza Wróbla (OBEP Łódź) *Na rozdrożu historii. Problem repatriacji Polaków z Zachodu (1945–1949)* i dr. Sławomira Łukasiewicza (OBEP Lublin) *Trzecia Europa. Polska myśl federalistyczna w Stanach Zjednoczonych 1940–1971*, a także tom studiów *Paryż, Londyn, Monachium, Nowy Jork. Powrześnie emigracja niepodległościowa na mapie kultury nie tylko polskiej*, (red. Violetta Wejs-Milewska i Ewa Rogalewska, OBEP Białystok).

7.1.1.6. Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych

Koordynator – dr Jarosław Syrnyk (OBEP Wrocław).

W ramach realizacji aktualnego etapu projektu w 2009 r. opublikowany został obszerny tom studiów poświęcony polityce władz PRL wobec mniejszości narodowych *Aparat bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców. Studia* pod red. dr. Jarosława Syrnyka.

7.1.1.7. Aparat bezpieczeństwa wobec środowisk twórczych i naukowych

Koordynator – dr Sebastian Ligarski (OBEP Szczecin).

Celem omawianego projektu badawczego jest przedstawienie miejsca, jakie zajmował aparat bezpieczeństwa w polityce władz komunistycznych w odniesieniu do trzech kluczowych środowisk: twórców kultury, naukowców i dziennikarzy. Jest on realizowany z wyjątkowo szerokim udziałem historyków spoza IPN, przede wszystkim badaczy z instytutów historycznych Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego, a także Instytutu Historii PAN. Koordynatorami poszczególnych podprojektów są: prof. Andrzej Chojnowski (IH UW), prof. Piotr Franaszek (IH UJ) i prof. Tadeusz Wolsza (IH PAN).

W ramach projektu przygotowane zostały i wydane po koniec 2009 r. tomy poświęcone rozpracowaniu i inwigilacji środowiska literatów *Twórczość obca nam klasowo. Aparat represji wobec środowiska literackiego 1956–1990* (red. dr Sebastian Ligarski, prof. Andrzej Chojnowski), a także pierwszy z serii tom źródeł odnoszący się do stosunku władz PRL do środowisk akademickich *Spętana akademia. Polska Akademia Nauk w dokumentach władz PRL* (red. dr Patryk Pleskot, Tadeusz Rutkowski – OBEP Warszawa).

Trwają też prace indywidualne nad książkami powstającymi w ramach tego projektu, m.in. dotyczącymi historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W OBEP Warszawa

na ukończeniu jest praca Konrada Rokickiego *Od października do marca. Aparat bezpieczeństwa wobec inteligencji twórczej w latach 1956–1968*. Z kolei w OBEP Szczecin opublikowano opracowanie dr. Pawła Szulca *Fikcja i rzeczywistość. Wybór audycji z Polskiego Radia Szczecin 1946–1989*.

7.1.1.8. Wojna i okupacja 1939–1945

Koordynacja – komisja ekspertów w składzie: prof. Tomasz Szarota (przewodniczący), dr Waldemar Grabowski (sekretarz), dr Andrzej K. Kunert, dr Andrzej Chmielarz.

W pracy nad tym projektem szeroko korzysta się z doświadczeń i dorobku badaczy z innych ośrodków naukowych, współpracujących z IPN. W jego ramach równolegle realizowanych jest kilka istotnych tematów badawczych.

Rok 2009 ogłoszony został „Rokiem Stefana Korbońskiego”, ludowca, jednego z czołowych działaczy Polskiego Państwa Podziemnego, a następnie mikołajczykowskiego PSL. W ramach obchodów „Roku Korbońskiego” IPN wznowił jego głośną książkę *W imieniu Rzeczypospolitej* (w nowym opracowaniu dr. Waldemara Grabowskiego). Opublikowano także poświęcony Korbońskiemu album zawierający cenne materiały ikonograficzne i biograficzne. Koordynatorką projektu i autorką albumu jest dr Małgorzata Ptasinska-Wójcik, która przygotowała też do wydania tom korespondencji między Stefanem Korbońskim a Jerzym Giedroyciem (redaktorem paryskiej „Kultury”). W opracowaniu naukowym i redakcyjnym znajdują się jeszcze kolejny tom z serii klasycznych publikacji wybitnego ludowca (*W imieniu Kremla*), a także książka tego samego autora poświęcona stosunkom polsko-żydowskim (oprac. dr Marcin Urynowicz).

Ponadto w roku 2009 ukazały się drukiem opracowane w ramach projektu monografie: dr. Grzegorza Bębniaka (OBEP Katowice) *Mikołów w początkach II wojny światowej*, dr. Tomasza Toborka (OBEP Łódź) *Edward Pfeiffer „Radwan”*, Teodora Gąsiorowskiego (OBEP Kraków) *Obwód Przeworsk SZP-ZWZ-AK 1939–1944/1945*. Z kolei w OBEP Wrocław powstał tom (w opracowaniu dr. Jerzego Kirszaka) zawierający wybór pism gen. Kazimierza Sosnkowskiego, opublikowany następnie nakładem Biblioteki Narodowej Ossolineum. Wreszcie na łamach paryskich „Zeszytów Historycznych” opublikowane zostało obszerne studium dr. Władysława Bułhaka poświęcone misji Józefa H. Retingera do kraju w 1944 r.

Dużym zainteresowaniem społecznym cieszyła się przygotowana w ramach tego projektu w latach 2006–2007 publikacja dr. Bogusława Kopki z centrali BEP *Konzentrationslager Warschau. Historia i następstwa*. W roku 2009 autor ten pracował nad wersją niemiecką swojej pracy, która ukaże się drukiem w roku 2010. Z dużym oddźwiękiem spotkała się także wydana w 2009 r. praca dr Marii Wardzyńskiej *Był rok 1939. Operacja niemieckiej policji bezpieczeństwa w Polsce. Intelligenzaktion*. Również w okresie sprawozdawczym OBEP Lublin opublikował monografię dr. Sebastiana Piątkowskiego *Więzenie niemieckie w Radomiu 1939–1945*, OBEP Rzeszów – książkę Tomasza Sudoła *Poligon Wehrmachtu Południe 1940–1944*, a OBEP Szczecin dwie książki związane z wojennymi dziejami zakładów chemicznych w Policach (autorską Pawła Knapa *Wokół akcji „Synteza”. Działalność wywiadowcza Polaków wobec fabryki benzyny syntetycznej w Policach, 1941–1945* i wspomnieniową Józefa Jagodzińskiego *Bunkry na ruinach. Szkice do historii KL Stutthof – Außenlager Pölitz*, red. Paweł Knap). Z kolei w OBEP Katowice ukończono prace nad monografią *Niemiecka polityka narodowościowa w powiecie żywieckim 1939–1945. Aktion Saybusch i jej konsekwencje* (autor Mirosław Sikora) i rozpoczęto kwerendy związane z planowanym opracowaniem dotyczącym działalności Sicherheitsdienst (SD) na Górnym Śląsku w czasie wojny.

Badania w ramach tego programu prowadzone były także w OBEP Gdańsk, gdzie powstał tom *Jesień 1939 r. na Kaszubach i Kociewiu. Etap niemieckiej polityki narodowościowej* (pod redakcją dr. hab. Grzegorza Berendta). Z kolei w OBEP Poznań przygotowano do druku wspo-

mnienia prof. Stanisława Wincentego Kasznicy z lat 1939–1945. Publikacje planowane są na rok 2010.

Wspólnym wysiłkiem centrali BEP i OBEP Lublin powstał album (towarzyszący wystawie) „*A więc wojna...*” *Ludność cywilna we wrześniu 1939* (oprac. Paweł Rokicki, Agnieszka Rudzińska, Jacek Sawicki, Agnieszka Jaczyńska, Michał Durakiewicz).

7.1.1.9. Słownik biograficzny *Konspiracja i opór społeczny 1944–1956*

Koordynator – rotacyjnie, przedstawiciel BEP Warszawa, OBEP w Krakowie i we Wrocławiu.

W roku 2009 trwały prace nad czwartą i piątą fazą realizacji projektu (czyli odpowiednio nad tomami IV i V „Słownika”). Aktualną, czwartą fazę projektu koordynuje Kazimierz Krajewski, tom praktycznie jest zamknięty i gotowy do publikacji. Jeżeli zaś chodzi o prace nad tomem piątym, to w poszczególnych oddziałach i centrali BEP trwają prace nad kolejnymi biogramami.

7.1.1.10. Słownik dwóch okupacji

Koordynator – dr Marek Gałęzowski (współpraca: dr Andrzej Chmielarz, dr Andrzej Krzysztof Kunert, dr Waldemar Grabowski, Maciej Żuczkowski).

Program jest realizowany od 2007 r. W pierwszym etapie prac zespół (dr Andrzej Krzysztof Kunert, dr Andrzej Chmielarz, dr Waldemar Grabowski, dr Marek Gałęzowski) opracował blok biogramów czołowych działaczy Polskiego Państwa Podziemnego. Zostaną one opublikowane na specjalnie uruchomionym portalu internetowym, a także w nowym piśmie IPN poświęconym polskiej walce o wolność w latach 1918–1956. W roku 2010 roku zostaną ukończone prace nad powstającym równolegle *Raportem o stanie badań nad Polskim Państwem Podziemnym*. Raport ten pozwoli na ostateczne określenie tzw. siatki haseł *Słownika dwóch okupacji*. Po zakończeniu tych prac ukaże się jednolity, wielotomowy słownik encyklopedyczny zawierający kilka tysięcy pogłębionych haseł. Jednym z celów projektu jest określenie luk w naszej wiedzy o epoce okupacji niemieckiej i sowieckiej. Zgodnie z założeniami projektu, będą one następnie wypełniane przez powstające w IPN, a także w innych ośrodkach naukowych, opracowania monograficzne i pogłębione studia poszczególnych tematów i problemów.

7.1.1.11. Polacy ratujący Żydów, stosunki polsko-żydowskie 1939–1945

Koordinacja – dr Aleksandra Namysło (OBEP Katowice), współpraca dr hab. Grzegorz Berendt (OBEP Gdańsk), dr Marcin Urynowicz (centrala BEP).

Obecnie prace w ramach projektu prowadzone są w siedmiu oddziałach (Białystok, Lublin, Rzeszów, Kraków, Katowice, Łódź, Poznań); w dwóch zakończono już projekt (zamknięto kwerendę wytypowanych materiałów), tj. w Szczecinie i Wrocławiu. W roku 2009 jego uczestnicy kontynuowali kwerendę w zbiorach b. Komisji Badania Zbrodni przeciw Narodowi Polskiemu (i jej poprzedniczek) zarchiwizowanych przy OKŚZpNP lub archiwach IPN. Kontynuowano również kwerendę w zasobie b. GKBZpNP. Na rok 2010 przewiduje się: zakończenie kwerend w zasobach archiwów IPN, opublikowanie na stronie internetowej zweryfikowanych biogramów Polaków ratujących Żydów i przygotowanie kolejnego tomu-zbioru tekstów uczestników projektu.

W 2009 r. ukazał się tom będący efektem pierwszego etapu realizacji projektu.: „*Kto w takich czasach Żydów przechowuje?..*”. *Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej* (red. dr Aleksandra Namysło). W jego ramach ukazały się ponadto: praca dr Alek-

sandry Namysło (OBEP Katowice) *Zanim nadeszła zagłada. Położenie ludności żydowskiej w Zagłębiu Dąbrowskim w okresie okupacji niemieckiej*, dr. Marcina Urynowicza (centrala BEP) *Adam Czerniaków – prezes getta warszawskiego*, dr. Adama Puławskiego (OBEP Lublin) *W obliczu Zagłady. Rząd RP na Uchodźstwie, Delegatura Rządu RP na Kraj, ZWZ-AK wobec deportacji Żydów do obozów zagłady (1941–1942)*, tom studiów pod redakcją dr Edyty Czop i dr Elżbiety Rączy *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX w.*, wreszcie wersja angielska pracy Mateusza Szpytmy poświęconej tragedii rodziny Ulmów, której członkowie przypłacili życiem swój udział w ratowaniu Żydów w okresie okupacji niemieckiej w Polsce (*The risk of survival*).

Z innych wydawnictw związanych z realizacją tego projektu wypada wymienić krytyczną edycję tzw. raportu Stroopa (którego oryginał przechowywany jest w archiwum IPN) *Żydowska dzielnica mieszkaniowa w Warszawie już nie istnieje!* (pod red. dr. hab. Andrzeja Żbikowskiego, wicedyrektora Żydowskiego Instytutu Historycznego). Wysiłkiem IPN w 2009 r. została też wznowiona klasyczna praca płk. Kazimierza Iranka-Osmeckiego *Kto ratuje jedno życie*.

Ważną częścią projektu w latach 2006–2009 był podprojekt *Index Polaków zamordowanych i represjonowanych przez hitlerowców za pomoc Żydom*, stworzony we współpracy z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych, Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau i Instytutem Yad Vashem. Jego celem jest zbadanie skali nazistowskich represji wobec Polaków udzielających pomocy Żydom w czasie okupacji, ustalenie ich nazwisk i biogramów. Wykonawcą projektu był najpierw Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie, a obecnie jest tamtejszy Uniwersytet Papieski Jana Pawła II (d. Papieska Akademia Teologiczna). W związku ze zmianą zewnętrznego wykonawcy projektu prace merytoryczne w pełnej skali mogły się rozpocząć dopiero w drugiej połowie 2009 r. Koncentrowały się one na kontynuowaniu kwerend w archiwach polskich i zagranicznych, w polskiej i zagranicznej literaturze przedmiotu oraz wybranych rocznikach polskiej prasy, a także na wprowadzaniu zebranych informacji do komputerowej bazy danych.

Odrębnym, specyficznym wkładem IPN w realizację projektu jest dokumentowanie miejsc kaźni i pochówku polskich Żydów, przy czym wykorzystywane są materiały powstałe w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (i jej poprzedniczkach).

7.1.1.12. Regionalne i ponadregionalne projekty badawcze

Obok wspomnianych wyżej projektów centralnych w centrali BEP i Oddziałowych Biurach Edukacji Publicznej realizowane są regionalne i ponadregionalne projekty badawcze.

Na przykład w OBEP Warszawa od 2008 r. jest realizowany ponadregionalny projekt poświęcony represjom skierowanym przeciwko działaczom tradycyjnych polskich partii, nurtów i ugrupowań politycznych o orientacji niepodległościowej (ludowcy, socjaliści, narodowcy, chadecy, piłsudczycy).

Także w 2008 r. został uruchomiony projekt *Harcerstwo w Polsce i poza granicami kraju 1939–1990*. W jego ramach ukazał się tom pierwszy seryjnego wydawnictwa pod red. dr. hab. Marka Wierzbickiego *Studia i materiały z dziejów harcerstwa 1939–1989*.

OBEP w Rzeszowie koordynuje rozpoczęty w 2006 r. program *Osobowy wykaz ofiar konfliktu polsko-ukraińskiego 1939–1948*, w którym uczestniczą pracownicy OBEP w Gdańsku, Lublinie i Rzeszowie, delegatury IPN w Kielcach oraz historycy z innych ośrodków naukowych.

Pracownicy BEP i OBEP realizują także wiele indywidualnych projektów, których celem jest m.in. uzyskanie odpowiednich stopni i tytułów naukowych.

7.1.1.13. Publikacje naukowe pracowników BEP

Wyniki prowadzonych prac naukowych (a także prac teoretycznych z dziedziny edukacji historycznej) publikowane są w formie opracowań cząstkowych (artykuły, studia, edycje źró-

deł), syntez i monografii. Wydawane są one zarówno w pismach naukowych IPN i w formie książek publikowanych przez Wydział Wydawnictw BEP oraz oddziały, jak i w wydawnictwach zewnętrznych. Dokładniejsze omówienie poszczególnych wydawnictw znajduje się w części niniejszego sprawozdania poświęconej działalności wydawniczej IPN.

W 2009 r. pracownicy BEP opublikowali 479 prac o charakterze naukowym, a także 567 artykułów popularnonaukowych.

7.1.1.14. Dotacje celowe dla podmiotów zewnętrznych; nadzór merytoryczny nad projektami realizowanymi przez podmioty zewnętrzne (także w formie współpracy)

W roku 2009 wspierano następujące projekty naukowe i dokumentacyjne:

1. *Index Polaków zamordowanych i represjonowanych przez hitlerowców za pomoc Żydom* (omówiony wyżej).

2. *Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939–1945*. Celem tego projektu jest stworzenie imiennej bazy danych obejmującej obywateli państwa polskiego, którzy utracili życie lub zostali poddani wszelkiego rodzaju represjom ze strony okupanta niemieckiego. Dotychczasowe prace, wykonywane na zlecenie i pod nadzorem IPN przez dokumentatorów z Fundacji Ośrodka KARTA, polegały na scalaniu baz danych dostępnych już i opracowanych przez inne podmioty (Archiwum Akt Nowych, Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej i Wojskowej Służby Polek, Biblioteka Narodowa, Biblioteka Jagiellońska, Centralna Biblioteka Wojskowa, Centralne Archiwum Wojskowe, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach, Instytut Hoovera (Stanford University), Instytut Polski i Muzeum im. gen. Władysława Sikorskiego w Londynie, Instytut Zachodni, Muzeum Auschwitz-Birkenau, Muzeum Gross Rosen w Rogoźnicy, Muzeum Historii Polski, Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Więzienia Pawiak, Muzeum Wojska Polskiego, Państwowe Muzeum na Majdanku, Państwowe Muzeum Stutthof, PCK, Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Romski Instytut Historyczny, Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, Światowy Związek Żołnierzy AK, Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, WBBH, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Zakład Systemów Totalitarnych i Dziejów II Wojny Światowej Instytutu Historii PAN, Żydowski Instytut Historyczny). Obecnie baza centralna liczy ok. 1,5 miliona rekordów (nazwisk). Można ją przeglądać (np. poszukując danych odnośnie do losów członków swojej rodziny w okresie II wojny światowej) w Internecie (www.straty.pl). Koordynatorem prac ze strony IPN jest dr Waldemar Grabowski. Prace nadzoruje Komisja Ekspertów oraz Rada Programowa powołana przez IPN i MKiDN. W latach 2009–2011 przewidziana jest kontynuacja projektu, nowym partnerem wykonawczym jest Fundacja „Polsko-Niemieckie Pojednanie”. Podsumowaniem pierwszego etapu projektu była publikacja *Polska 1939–1945. Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami*, pod red. prof. Tomasza Szaroty i prof. Wojciecha Materskiego. Ukazała się ona w roku sprawozdawczym nakładem IPN.

3. *Indeks Represjonowanych na Wschodzie*. Jest to projekt realizowany od wielu lat przez Fundację Ośrodka KARTA we współpracy przede wszystkim z rosyjskim Stowarzyszeniem „Memoriał”, a także innymi partnerami w krajach bałtyckich, w Rosji, na Białorusi i Ukrainie. Decyzją Parlamentu RP projekt ten, o wielkim znaczeniu społecznym, jest wspierany przez państwo polskie m.in. w formie dotacji celowej uchwalanej corocznie w budżecie IPN. W jego ramach zbierane są i udostępniane (m.in. przez Internet i publikacje książkowe) dane o obywatelach polskich represjonowanych przez władze sowieckie w latach 1939–1959. Aktualny, trzyletni okres realizacji projektu (za lata 2006–2008) zakończył się w roku sprawozdawczym przyjęciem sprawozdania końcowego Fundacji Ośrodka KARTA przez komisję ekspertów IPN na czele z dr. Władysławem Bułhakiem. W latach 2009–2011 projekt będzie kontynuowany na

dotychczasowych zasadach przez Fundację Ośrodka KARTA, która ponownie wygrała odpowiedni konkurs ogłoszony przez IPN.

4. „Bibliografia Historii Polskiej”. W latach 2007–2008 IPN zakupił i przystosował do udostępniania drogą elektroniczną (Internet) wiele roczników „Bibliografii Historii Polskiej” (www.bibliografia.ipn.gov.pl). Bibliografia ta powstaje w Pracowni Bibliografii Bieżącej IH PAN w Krakowie i jest podstawowym narzędziem pracy wszystkich badaczy zajmujących się historią Polski, a także – co nie mniej istotne – kluczową pomocą dydaktyczną w kształceniu studentów historii i nauk pokrewnych. Dotąd była ona dostępna (praktycznie jedynie w większych bibliotekach) w formie drukowanych tomów. W grudniu 2008 r. nastąpiło publiczne uruchomienie roboczej wersji internetowej wraz z wyszukiwarką, co spotkało się z entuzjastyczną reakcją całego środowiska historycznego. W latach 2009–2010 planowane jest, po usunięciu zgłaszanych przez użytkowników problemów technicznych wiążących się z udostępnianiem w Internecie bazy elektronicznej niedostosowanej pierwotnie do tego celu, uruchomienie ostatecznej wersji programu wraz z postępującą aktualizacją bazy o roczniki „Bibliografii Historii Polskiej” za lata 1970–1987 (po ich przepisaniu do postaci elektronicznej) i te aktualnie się ukazujące. Koordynacja – dr Władysław Bułhak, współpraca dr Wojciech Frazik (OBEP Kraków), dr Krzysztof Persak (BEP Centrala).

7.1.1.15. Konferencje naukowe

Międzynarodowe konferencje, sesje i kongresy naukowe organizowane przez IPN gromadzą historyków należących do światowej czołówki badaczy dziejów XX wieku. Przygotowanie tego typu wydarzeń wymaga wielkiego wysiłku organizacyjnego, a także – w praktyce – poszukiwania źródeł finansowania innych niż budżet IPN. W centrali BEP zajmuje się tym specjalny zespół koordynatorów (Anna Piekarska, dr Krzysztof Persak). Nie mniej istotne są konferencje o wymiarze krajowym organizowane przez koordynatorów odpowiednich projektów badawczych omówionych wyżej, a także przez pracowników poszczególnych OBEP. Dzięki nim popularyzowane są wyniki badań historyków IPN i innych badaczy dziejów najnowszych. Sprzyjają one także otwartej dyskusji naukowej i wyznaczaniu nowych kierunków i tematów badawczych. W okresie sprawozdawczym centrala BEP i poszczególne OBEP zorganizowały 60 konferencji naukowych, popularnonaukowych i edukacyjnych; samodzielnie i we współpracy z różnymi podmiotami społecznymi i naukowymi (wykaz w załączniku).

7.1.1.16. Współpraca międzynarodowa

W roku 2009 Biuro Edukacji Publicznej kontynuowało współpracę z instytucjami partnerskimi przede wszystkim z Republiką Czeskiej, Niemiec, Danii, Szwecji, Izraela, Słowacji, Bułgarii, Rumunii, Litwy, Łotwy, Estonii, Węgier i USA. Współpraca ta obejmowała realizację wspólnych przedsięwzięć badawczych, zagraniczne kwerendy archiwalne, udział w konferencjach naukowych z prezentacjami osiągnięć badawczych IPN, prezentację wystaw oraz organizację spotkań naukowców i edukatorów. Pogłębione informacje nt. współpracy zagranicznej BEP ujęte zostały w rozdziale – Współpraca międzynarodowa IPN.

7.1.1.17. Uroczystości rocznicowe, portale edukacyjne i inne niestandardowe działania naukowców BEP

Nie mniej istotną formą pracy naukowców BEP (połączoną z działaniem publicznym i prezentacją wyników badań naukowych) są organizowane przez BEP działania publiczne związane z kolejnymi znaczącymi rocznicami w historii Polski. W roku sprawozdawczym były

to odpowiednio: opisany wyżej rok Stefana Korbońskiego, a także rocznice początku upadku systemu komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej (symboliczny czerwiec 1989) i kampanii polskiej z września 1939 r.

Pracownicy naukowcy BEP i OBEP we współpracy z Sekretariatem Prezesa IPN przygotowali i prowadzą (stale uzupełniają o nowe materiały) odpowiednie portale internetowe: www.korbonski.ipn.gov.pl, www.1wrzesnia39.pl/17wrzesnia39.pl, www.rok1989.pl (ten ostatni także w języku angielskim). Działalność naukowo-edukacyjna BEP w przestrzeni wirtualnej została omówiona szerzej przy opisie działalności edukacyjnej BEP.

7.1.1.18. Współpraca ze szkołami wyższymi

IPN współpracuje z uczelniami na terenie całego kraju. Na prośbę i z udziałem przedstawicieli kadry uniwersyteckiej odbywają się pokazy, wykłady, warsztaty i prelekcje dla studentów, m.in. ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Papieskiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie, Wyższej Szkoły Europejskiej im. J. Tischnera w Krakowie, Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach, Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie, Prykarpacciego Narodowego Uniwersytetu w Iwano-Frankowsku (Ukraina) i innych uczelni. Przedsięwzięcia te przyjmują różnorodne formy, zgodne z możliwościami IPN i potrzebami naszych partnerów. Uczestniczymy również w organizowanych przez środowiska naukowe różnorodnych działaniach popularyzujących naukę. Oddziały IPN współpracują ze szkołami wyższymi na swoim terenie. Wspólnie organizowane są wystawy, konferencje naukowe, dyskusje panelowe, seminaria i warsztaty dla nauczycieli, wykłady dla studentów, naukowcy biorą udział w pracach komisji konkursów organizowanych przez BEP.

7.1.1.19. Letnia Szkoła Historii Najnowszej

Od 2007 r. Biuro Edukacji Publicznej prowadzi Letnią Szkołę Historii Najnowszej. Trzecia edycja projektu odbyła się w dniach 7–12 września 2009 r. w Lesznie k. Warszawy. Szkoła przeznaczona jest dla doktorantów i studentów starszych lat, podejmujących w swoich badaniach problematykę związaną z najnowszymi dziejami Polski. W programie szkoły znalazły się wykłady i warsztaty prowadzone przez wybitnych badaczy historii najnowszej (m.in. prof. dr hab. Antoniego Dudka, prof. dr hab. Andrzeja Friszke, prof. dr hab. Pawła Machcewicz, dr hab. Jana Żaryna, dr Łukasza Kamińskiego, dr Władysława Bułhaka), dyskusje, zajęcia seminaryjne oraz warsztaty (m.in. związane z wykorzystaniem w pracy badawczej akt aparatu bezpieczeństwa). Każdy z uczestników był także zobowiązany do przygotowania i zaprezentowania ok. 20-minutowego referatu na temat własnych planów badawczych lub aktualnie realizowanych prac. Referaty te zostaną opublikowane przez Biuro Edukacji Publicznej. W zajęciach uczestniczyło 19 osób reprezentujących placówki naukowe całego kraju. Kolejna edycja Szkoły Letniej planowana jest na wrzesień 2010 r.

7.2. Działalność z zakresu wystawiennictwa i edukacji historycznej

BEP IPN prowadzi swą działalność równolegle w trzech obszarach: edukacyjnym, naukowym i wydawniczym. Działalność edukacyjną prowadzi głównie Wydział Edukacji Historycznej (WEH) w centrali BEP, referaty edukacyjne w poszczególnych OBEP IPN i ich delegatury. Aktywność ta ma na celu głównie wspieranie kształcenia historycznego Polaków oraz upowszechnianie w różnych formach wiedzy o najnowszej historii Polski. Wśród oferty WEH znajdują się m.in. lekcje, wykłady, warsztaty, wystawy, prezentacje, oferty doskonalenia

zawodowego dla nauczycieli itd. W ramach tej aktywności w każdym miesiącu realizowane jest przynajmniej kilkadziesiąt (często ok. 100) inicjatyw skierowanych do szeroko pojętych środowisk szkolnych i akademickich. BEP IPN posiada także liczne propozycje skierowane do ogółu społeczeństwa.

7.2.1. Działania popularyzatorskie i edukacyjne

Wydział Edukacji Historycznej Biura Edukacji Publicznej IPN prowadzi szeroko rozumianą edukację historyczną. Jego edukatorzy współpracują ze szkołami wszystkich typów, nauczycielami, wychowawcami oraz placówkami doskonalenia zawodowego pedagogów. Organizowane i prowadzone są lekcje, wykłady, warsztaty, konwersatoria i zajęcia terenowe. Prezentowane są wystawy historyczne, a także prowadzone są związane z nimi lekcje, konwersatoria, warsztaty i wykłady. Pracownicy pionu edukacyjnego przygotowują centralne i regionalne konkursy historyczne dla uczniów, nauczycieli, studentów, a także dla innych odbiorców. W WEH BEP IPN przygotowywane są projekty edukacyjne dla uczniów, nauczycieli, studentów oraz innych adresatów. Edukatorzy IPN organizują i prowadzą różnorodne formy doskonalenia zawodowego dla nauczycieli historii, wiedzy o społeczeństwie, wiedzy o kulturze, języka polskiego i innych przedmiotów. Zajęcia merytoryczne prowadzone są również na zaproszenie innych instytucji edukacyjnych, organizacji pozarządowych i władz samorządowych. Ścisła współpraca jest nawiązana z polskimi ośrodkami edukacyjnymi oraz kulturalnymi poza granicami kraju. Praca edukacyjna jest prowadzona we współpracy z innymi instytucjami zainteresowanymi popularyzacją historii najnowszej, takimi jak radio, telewizja, prasa, samorządy lokalne, muzea, fundacje, organizacje harcerskie czy stowarzyszenia kombatanckie.

Część działalności edukatorów BEP i OBEP skierowana jest na pracę wśród żołnierzy. W ramach zajęć dla tej grupy odbiorców organizowane są m.in. wykłady, prelekcje, ekspozycje wystaw i inne działania popularyzujące wiedzę o dziejach najnowszych. Duże osiągnięcia w tej dziedzinie mają zwłaszcza oddziały terenowe IPN.

Ścisła współpraca ma miejsce z placówkami muzealnymi w Polsce i poza nią. Pracownicy IPN współpracowali z kilkudziesięcioma muzeami w Polsce (m.in. z Muzeum Historii Polski, Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum na Majdanku, Muzeum II Wojny Światowej, Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi), jak i poza jej granicami (m.in. z Instytutem i Muzeum Polskim im. gen. Sikorskiego w Londynie, Muzeum i Archiwum Polonii Węgierskiej).

7.2.1.1. Portale edukacyjne

Szczególne znaczenie w szeroko pojętych działaniach edukacyjnych i popularyzatorskich miały próby dotarcia do maksymalnie szerokiego grona odbiorców. Temu służyła akcja uruchamiania przez IPN kolejnych portali edukacyjnych. Do uruchomionych w latach 2007–2008 portali: www.13grudnia81.pl; www.marzec1968.pl; www.sierpień1980.pl; www.pilecki.ipn.gov.pl; doszły kolejne: www.popieluszko.pl, www.korbonski.ipn.gov.pl, www.1wrzesnia39.pl/17wrzesnia39.pl, www.rok1989.pl (ten ostatni także w języku angielskim).

Uruchomiono anglojęzyczną wersję portalu www.13grudnia81.pl. Wspomniane witryny internetowe od strony merytorycznej były przygotowane przez pracowników Biura Edukacji Publicznej. Samodzielnie pracownicy Sekcji Notacji i Filmów WEH przygotowali profil <http://www.youtube.com/user/ipnnotacje>, na którym prezentowane są najciekawsze fragmenty dokonanych notacji (zob. niżej).

7.2.1.2. Współpraca z Ministerstwem Edukacji Narodowej oraz instytucjami zajmującymi się kształceniem nauczycieli

W 2009 r. Instytut Pamięci Narodowej wszedł w skład „Koalicji na rzecz historii najnowszej w edukacji” – ciała powołanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w związku z inauguracją Roku Historii Najnowszej. Edukatorzy IPN swoje działania w znacznym stopniu włączyli w działania związane z Rokiem Historii Najnowszej. Szczególnie było to widoczne w pracy poszczególnych OBEP IPN. Na bieżąco propozycje Instytutu były prezentowane na stronie internetowej. Tam też zamieszczono wiele innych informacji o pracy edukacyjnej IPN, m.in. dotyczących opublikowanych przez IPN wydawnictw wraz z możliwością pozyskania ich kopii drogą elektroniczną. W ramach realizacji Programu Polonijnego BEP IPN nawiązano kontakty z osobami przygotowującymi w MEN propozycje podstawy programowej dla szkół polskich za granicą. Podstawa ta była prezentowana i dyskutowana podczas organizowanych przez IPN spotkań dla nauczycieli polskich pracujących za granicą.

7.2.1.3. Współpraca z nauczycielami i ośrodkami doskonalenia nauczycieli

W roku 2009 kontynuowana była szeroka współpraca z ośrodkami doskonalenia nauczycieli i ośrodkami metodycznymi w całym kraju. Jej ramy, wypracowane w ciągu ostatnich lat, pozostają stałe i wpisują się w cykl kształcenia będącego wypadkową zmian programowych w polskiej edukacji, rocznic ważnych wydarzeń historycznych a także głośniejszych wydarzeń kulturalnych (jak np. premiery filmów). Oddzielną grupą zainteresowaną propozycjami IPN byli nauczyciele zdobywający kolejny stopień awansu zawodowego.

Głównymi odbiorcami oferty IPN byli nauczyciele historii, wiedzy o społeczeństwie, języka polskiego, religii i innych przedmiotów. W ramach działań doskonalenia zawodowego organizowano konferencje, sesje, wykłady, warsztaty i kursy, w tym metodyczne, wśród których ważne miejsce zajmują cykle seminaryjno-warsztatowe realizowane jako ponaddwudziestogodzinne kursy doskonalenia podnoszące kwalifikacje zawodowe. W trakcie konferencji metodycznych organizowanych dla nauczycieli przez doradców metodycznych historii, wiedzy o społeczeństwie i języka polskiego regularnie pojawiają się informacje o propozycjach edukacyjnych IPN, a także promocja dotychczasowych działań.

Kontynuowano współpracę z instytucjami międzynarodowymi i zagranicznymi zajmującymi się doskonaleniem nauczycieli, m.in. z polsko-niemiecką Fundacją „Krzyżowa” czy Ministerstwem Edukacji, Młodzieży i Sportu Brandenburgii (RFN). Przygotowywane są ponadto wspólne polsko-niemieckie konferencje i warsztaty dla nauczycieli. W październiku 2009 r. OBEP IPN w Lublinie współorganizował międzynarodową konferencję naukowo- edukacyjną „Po dwudziestu latach: Demokratyczne rewolucje w Polsce, Niemczech i Czechosłowacji jako wyzwanie dla edukacji”. Konferencji towarzyszyły warsztaty tematyczne oraz wyjazd studyjny do Berlina. Ze względu na prowadzone działania związane z upowszechnieniem wiedzy o Shoah edukatorzy Instytutu współpracowali z Instytutem Pamięci Męczenników i Bohaterów Holocaustu Yad Vashem.

7.2.1.4. Współpraca z samorządami

Szczególnie ważna i bogata jest współpraca BEP i OBEP IPN z samorządami wszystkich szczebli. Wspólnie organizujemy konferencje historyczne, cykle wykładów, promujemy związki z „Małą Ojczyzną” m.in. przez przybliżanie historii najnowszej. Wyróżnić w tych działaniach można propozycje skierowane do wszystkich mieszkańców oraz środowisk szkolnych znajdujących się w gestii władz lokalnych. Współpracę realizują różnorodne instytucje samorządowe, przyjmuje ona różnorodne formy. Szczególne wsparcie władz samorządowych różnego szczebla otrzymały szkoły realizujące przygotowane przez IPN projekty edukacyjne: „Opowiem

Ci o wolnej Polsce. Spotkania młodzieży ze świadkami historii”, „Kamienie Pamięci. Znajdź bohatera Września”, oraz konkursy regionalne. Podczas prezentacji ich wyników bardzo często uczniów wspierali organizacyjnie przedstawiciele władz lokalnych.

7.2.1.5. Działania edukacyjne skierowane do uczniów i nauczycieli

W 2009 r. centrala i oddziały BEP IPN kontynuowały różne formy działań edukacyjnych skierowane bezpośrednio do nauczycieli historii, wiedzy o społeczeństwie i języka polskiego oraz uczniów wszystkich poziomów kształcenia. Wśród propozycji dla nauczycieli znalazły się:

- konferencje edukacyjne i metodyczne (np. Historia najnowsza w zreformowanej szkole. Rok historii najnowszej w edukacji. Jak uczyć o komunizmie – obie przygotowane przez OBEP w Warszawie);

- cykle seminaryjno-warsztatowe (np. propozycje OBEP Katowice: „Źródła audio-video w nauczaniu historii Polski 1939–1989”, „Oblicza cenzury PRL”, „W jaki sposób realizować nową podstawę programową z historii w gimnazjum”; OBEP Lublin: „Wykorzystanie filmu fabularnego i dokumentalnego w kształceniu historycznym”, „Specyfika zasobu archiwalnego IPN. Praca ze źródłem do historii najnowszej na lekcjach historii”, „Wystawa jako narzędzie edukacyjne”, „Polskie Państwo Podziemne jako temat kształcenia historycznego”; OBEP Gdańsk: „Opozycja antykomunistyczna w Trójmieście w latach 1970–1989”);

- realizowane we wszystkich oddziałach kursy doskonalenia zawodowego przygotowujące do pracy z pakietami edukacyjnymi wydanymi przez IPN (m.in. „Stan wojenny”, „Prymas Tyśiąclecia”, „KL Auschwitz”, „Zagłada Żydów polskich w czasie II wojny światowej”, „Polskie Państwo Podziemne w latach 1939–1941”, „Polacy ratujący Żydów w latach II wojny światowej”, „Deportacje Górnolazaków do ZSRS w 1945 roku”);

- warsztaty i lekcje przedmiotowo-metodyczne przygotowujące do prowadzenia lekcji muzealnych na podstawie eksponowanych wystaw i ekspozycji stałych (propozycja dotyczy większości eksponowanych wystaw oraz stałych ekspozycji edukacyjnych, np. „Areszt” OBEP Katowice);

- cykle tematyczne warsztatów przedmiotowo-metodycznych (m.in. „Lata 1939–1989 w obrazach – film jako źródło informacji historycznej”, „PRL w literaturze”, „Śladami Holokaustu i powojennej historii Żydów” (OBEP Warszawa);

- zajęcia poprzedzające seans filmu historycznego (tego typu prelekcje w 2009 r. organizowane były głównie przed filmami *Popiełuszko. Wolność jest w nas*, *Generał Nil*, *Dzieci Ireny Sendlerowej*; do nauczycieli trafiały także materiały edukacyjne przygotowane na potrzeby zajęć prowadzonych po obejrzeniu przez młodzież filmów);

- warsztaty przedmiotowo-metodyczne tematyczne (m.in. „Wrzesień 1939”, „Dlaczego należy uczyć o Holokauście?” – OBEP Katowice; „Propaganda Polski Ludowej” – OBEP Łódź; „A więc wojna ...” – OBEP Szczecin; „Najnowsza historia Polski w obrazach” – OBEP Warszawa; „Nauczanie o Holokauście przez sztukę” – OBEP Kraków);

- wykłady i cykle wykładów prowadzone we wszystkich komórkach edukacyjnych Instytutu;

- wyjazdy studyjne – Auschwitz-Birkenau (OBEP Katowice), Katyń (OBEP Kraków);

- wykłady podczas zewnętrznych konferencji metodycznych dla nauczycieli;

- udział nauczycieli w sesjach naukowych organizowanych przez IPN;

- konferencje popularnonaukowe organizowane specjalnie z myślą o nauczycielach;

- zajęcia poświęcone wydarzeniem historycznym, których rocznice w sposób szczególny były obchodzone w 2009 r. (np. 20. rocznica wyborów czerwcowych, 65. Powstania Warszawskiego, 70. rocznica wybuchu II wojny światowej).

W końcu sierpnia 2009 r. do wszystkich szkół w Polsce trafiły specjalne przesyłki, zawierające ofertę edukacyjną IPN, specjalną ofertę propozycji o charakterze edukacyjnym przygotowane przez Instytut w ramach obchodów 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej, zaproszenie do udziału w programie edukacyjnym „Opowiem Ci o wolnej Polsce”. Dodatkowo szkoły gimnazjalne i ponadgimnazjalne otrzymały płytę z materiałem edukacyjnym „Wojna w filmie”. Równolegle kolportowane były także wydawnictwa z regionalnymi ofertami oddziałowych biur edukacji publicznej.

Rok 2009 był kolejnym okresem realizacji Programu Polonijnego BEP IPN. Jest on skierowany do nauczycieli polonijnych oraz nauczycieli polskich pracujących poza krajem. W ramach jego realizacji nawiązano i utrzymywano szerokie kontakty z pedagogami. W lipcu 2009 r. odbyły się III Polonijne Spotkania z Historią Najnowszą – dwutygodniowy, intensywny kurs najnowszej historii Polski i nowoczesnych metod jej nauczania. W kursie wzięli udział nauczyciele z polskich placówek edukacyjnych na Białorusi, Ukrainie, Węgrzech, w Argentynie, Estonii, Francji, Grecji, Kanadzie, Łotwie, Niemczech, Rosji, Słowacji, USA i Wielkiej Brytanii. Pracownicy BEP i OBEP IPN docierali także z zajęciami poza granice kraju, m.in. do Szwecji, Grecji, na Białoruś i Ukrainę. W październiku kilkunastu nauczycieli polskich pracujących poza krajem wzięło udział w szkoleniu przygotowującym do projektu „Opowiem Ci o wolnej Polsce”. Szkolenia dla nauczycieli przeprowadzono także na Litwie, Węgrzech oraz w Szwecji.

Bezpośrednio do uczniów skierowano m.in. następujące propozycje:

- lekcje, warsztaty i wykłady dotyczące najważniejszych wydarzeń i zagadnień z historii najnowszej (prowadzone w siedzibach BEP i OBEP, jak również w szkołach);
- lekcje, warsztaty i wykłady dotyczące najważniejszych wydarzeń i zagadnień z regionalnej historii najnowszej (prowadzone w siedzibach BEP i OBEP, jak również w szkołach);
- lekcje, warsztaty i wykłady muzealne połączone z ekspozycją wystaw IPN prezentowanych w kilkudziesięciu miejscach w Polsce oraz w środowiskach polonijnych (prowadzone w siedzibach BEP i OBEP, jak również w szkołach);
- propozycje udziału uczniów w sesjach naukowych organizowanych przez IPN;
- propozycje kursów historii najnowszej organizowanych dla uczniów przygotowujących się do egzaminu maturalnego;
- specjalny program wycieczek historycznych dla uczniów szkół polonijnych odwiedzających Warszawę;
- przeglądy filmowe poprzedzone wprowadzającymi wykładami, a podsumowywane różnymi formami dyskusji;
- wykłady otwarte i cykle wykładów prowadzone przez historyków z BEP (w siedzibach BEP i Oddziałów IPN), a także na zaproszenie domów kultury, muzeów, klubów, stowarzyszeń i innych placówek oświatowych w całym kraju.

Spośród propozycji edukacyjnych dużym zainteresowaniem cieszyły się organizowane przez IPN spotkania ze świadkami historii (np. cykl „Świadkowie historii” – OBEP w Białymstoku; „Twarzą w twarz z historią” – OBEP w Rzeszowie).

7.2.1.6. Terenowe lekcje historii

Szczególną popularnością wśród młodzieży cieszyły się różnego rodzaju imprezy propagujące wiedzę na temat najnowszej historii Polski (np. gry miejskie, terenowe lekcje historii, konwersatoria terenowe etc.); m.in. BEP we wrześniu zorganizowało grę miejską „Szlakiem cywilnej obrony Warszawy”; OBEP Katowice: „Szlakami miejsc pamięci – Od zniewolenia do wolności 1939–1989” oraz „Szlakiem pamięci – fortyfikacje obronne na Śląsku we wrześniu

1939 roku; Delegatura Radom OBEP Lublin: rajd rowerowy „Śladami historii najnowszej”; OBEP Białystok: „Śladami obrońców miasta – w 70. rocznicę bohaterskiej obrony Białegostoku przed agresją hitlerowską 15 IX 1939 r.” oraz „Śladami ofiar obławy augustowskiej”; OBEP Łódź „Śladami wojny obronnej 1939 r. nad Wartą i Widawką”.

OBEP Gdańsk kontynuował działalność Historycznego Klubu Turystycznego „Tropami Solidarności”. Do powyższych propozycji o charakterze ogólnym, realizowanych przez poszczególne komórki Instytutu, należy doliczyć zorganizowane działania o charakterze ogólnopolskim.

7.2.1.7. Lekcje z historii najnowszej

W 2009 r. kontynuowano program „Lekcje z historii najnowszej”. Przeszkoleni przez edukatorów IPN nauczyciele prowadzili w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych cykl lekcji dotyczących najnowszych dziejów Polski („PRL – państwo totalitarne?”, „Prześladowani i aparat terroru 1944–1989”, „Sztuka w służbie propagandy”, „Dzieje pewnego eksperymentu – gospodarka PRL”), „Z flagą narodową poprzez najnowszą historię Polski”. W ramach obchodów przypadających w 2009 r. rocznic wydarzeń historycznych do powyższego zestawu dołączono nowe propozycje: „>>W samo południe<< – wybory 4 czerwca 1989 r.”, „>>A więc wojna...<< – polski wrzesień 1939 r.”. W ramach projektu „Lekcje z historii najnowszej” w 2009 r. w całym kraju zrealizowano łącznie 1374 lekcje.

Inną formę mają lekcje „Co kryją archiwa IPN?”, które Biuro Edukacji Publicznej IPN oraz Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN zaproponowało w 2009 r. Jest to lekcja archiwalna wykorzystująca wybrane dokumenty z archiwum Instytutu. Zajęcia te zostały przygotowane w katowickim oddziale IPN, a w roku szkolnym 2009/2010 rozszerzone na cały kraj. Lekcja składa się z dwóch części: w pierwszej uczniowie poznają zasady działania archiwum i proces postępowania ze zgromadzonymi tam dokumentami; druga część zajęć to analiza przykładowych dokumentów.

7.2.1.8. Wydawnictwa edukacyjne

W 2009 r. szeroko dystrybuowane było wydawnictwo multimedialne „Wojna w filmie”. To kolejne z serii wydawnictw edukacyjnych przygotowywanych przez pracowników IPN cieszących się bardzo dużą popularnością. Na płycie znalazł się zbiór krótkich fragmentów kilkunastu najlepszych polskich filmów fabularnych, przedstawiających najróżniejsze aspekty II wojny światowej. Załączona do płyty broszura zawiera propozycje metodyczne ułatwiające nauczycielowi omówienie najistotniejszych wydarzeń z historii lat 1939–1945. Płyta trafiła do wszystkich polskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

W 2009 r. ukazały się także inne materiały edukacyjne. Pracownicy IPN przygotowali lub wzięli udział w przygotowaniu licznych publikacji, m.in. „Multimedialne wydawnictwo edukacyjne xJ.” – materiały edukacyjne oparte na filmie *Popiełuszko. Wolność jest w nas* (BEP), „Generał August Emil Fieldorf >>Nil<<” – materiały edukacyjne oparte na filmie *Generał Nil* (OBEP Warszawa). Powstawały także publikacje edukacyjne innego typu, m.in., opracowanie multimedialne „Opozycja antykomunistyczna w Trójmieście w latach 1970–1989” (OBEP Gdańsk).

W związku z wprowadzaniem do szkół nowej podstawy programowej przedmiotu historia prowadzone są działania zmierzające do przygotowania szerszej niż dotychczas oferty skierowanej do uczniów szkół podstawowych.

7.2.1.9. Gry edukacyjne

Nową propozycją skierowaną do młodszych odbiorców są gry edukacyjne. Taka forma pozwala przyswajać wiedzę historyczną przy okazji dobrej zabawy. Jako pierwsze zostały przygotowane gry przypominające o rocznicy wojny obronnej 1939 r. „Awans – zostań marszałkiem Polski” oraz „Pamięć 1939”. Gra „Pamięć 1939”, oparta na zasadach popularnej gry „Memory” wprowadza uczniów w tematykę kampanii wrześniowej 1939 r., operując archiwalnymi zdjęciami. Dołączona do gry broszura zawiera komentarz historyczny do poszczególnych fotografii. Gra „Awans – zostań marszałkiem Polski” służy przybliżaniu polskich stopni wojskowych z 1939 r. Grając kartami z naramiennikami od szeregowca do marszałka Polski, gracze poruszają się po planszy przedstawiającej szczeble wojskowej hierarchii. Do gry dołączone są biogramy i zdjęcia uczestników kampanii wrześniowej oraz krótkie opracowanie historyczne na temat polskich stopni wojskowych w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Pracownicy WEH współpracowali także przy przygotowaniu gry „Wroniec”, nawiązującej do powieści o czasach stanu wojennego Jacka Dukaja pod tym samym tytułem. Gry są wykorzystywane podczas działań edukacyjnych (lekcje, warsztaty, imprezy promujące naukę), a także stanowią nagrody w konkursach organizowanych przez IPN.

7.2.1.10. Konkursy historyczne

W marcu 2009 r. zakończył się organizowany przez WEH ogólnopolski konkurs historyczny „«Na drodze ku wolności». Społeczeństwo polskie w latach 80. Doświadczenia świadka historii”. Uczestnicy konkursu poprzez dotarcie do świadków historii oraz pozostawionych przez nich świadectw (zdjęć, dokumentów, relacji, pamiątek, listów itp.) opisywali losy Polaków na tle burzliwej epoki lat osiemdziesiątych XX w. Honorowy patronat nad konkursem objął marszałek Sejmu Bronisław Komorowski, przewodniczący KK NSZZ „Solidarność” Janusz Śniadek i prezes IPN dr hab. Janusz Kurtyka.

Równolegle w całym kraju trwały edycje konkursów regionalnych organizowanych przez OBEP (m.in. OBEP Białystok: „Epoka Prymasa Tysiąclecia”; „Wrzesień 1939”; „70. rocznica wybuchu II wojny światowej – polski wrzesień 1939”; OBEP Rzeszów: „Wojna w mojej pamięci. Życie codzienne w okresie II wojny światowej” „Namaluj historię dziadków”; OBEP Szczecin: „Historia nie z podręcznika. Zwykli ludzie w niezwykłych czasach”).

7.2.1.11. Projekty edukacyjne

W czerwcu 2009 roku zakończyła się druga edycja projektu edukacyjnego pt. „Opowiem Ci o wolnej Polsce – spotkania uczniów ze świadkami historii”. Był on realizowany wspólnie z Centrum Edukacji Obywatelskiej i Muzeum Powstania Warszawskiego. Celem programu było przybliżenie młodym ludziom wydarzeń związanych z najnowszą historią Polski, pokazanie, w jaki sposób w ciągu 50 lat kształtowało się społeczeństwo obywatelskie.

Realizacja projektu zakończyła się ogromnym sukcesem. Udział w projekcie zgłosiło ok. 100 szkół (zarówno z kraju, jak i z zagranicy), pełne sprawozdania z przebiegu projektu – włącznie z utrwaloną na nośnikach elektronicznych relacją świadków historii – złożyły szkoły. Wśród nich były prace powstałe na podstawie nieznanych bądź uznanych za zaginione źródeł. Relacje świadków historii, tworzące bogaty materiał źródłowy, zostaną opracowane i zarchiwizowane – najciekawsze są dostępne na stronie internetowej projektu, a także będą podstawą wydawnictwa, które ukaże się w 2010 roku. W roku szkolnym 2009/2010 realizowana jest III edycja tegoż projektu.

We wrześniu 2009 r. zainaugurowano projekt edukacyjny „Kamienie Pamięci – znajdź bohatera Września”. Projekt został przygotowany w ramach obchodów 70. rocznicy września

1939 roku, aby upamiętnić bohaterskie czyny żołnierzy polskich oraz ludności cywilnej, walczących w wojnie obronnej Polski. Projekt ukierunkowany jest na odkrywanie tych śladów z przeszłości, które mogły po upływie lat ulec zatarciu w społecznej świadomości. Jego celem jest pokazanie wojny przez pryzmat losów jednostki i wydarzeń lokalnych. Rezultatem działań podjętych przez uczestników projektu ma być upamiętnienie tych postaci i upowszechnienie wiedzy na ich temat poprzez artykuły, strony internetowe, wystawy czy tablice pamiątkowe. Projekt ma charakter otwarty, a wziąć w nim udział mogły osoby indywidualne, uczniowie pod opieką nauczyciela, drużyny i zastępy harcerskie, koła naukowe, grupy rekonstrukcyjne lub koła kombatanatów.

7.2.1.12. Notacje

Biuro Edukacji Publicznej IPN konsekwentnie realizuje także projekt „Notacje” – filmowe nagrania relacji świadków historii. Znajdujące się w BEP (centrali i oddziałach) zarchiwizowane i zdigitalizowane nagrania są wykorzystywane w celach naukowych i edukacyjnych. Najciekawsze materiały są publikowane jako pomoce dydaktyczne dla nauczycieli historii. Ukazują się one na płytach DVD (m.in. OBEP w Białymstoku przygotował specjalną płytę z wyborem notacji; została ona dołączona do katalogu wystawy „17 września 1939–2009. 70. rocznica sowieckiej agresji na Polskę”), historycznych portalach internetowych IPN oraz na stronach serwisu YouTube.

Obecnie w BEP – zarówno w centrali, jak i w oddziałach – znajduje się ponad 500 relacji świadków historii. W pierwszej kolejności nagrywane są notacje osób związanych z walką o niepodległość w czasie II wojny światowej i bezpośrednio po jej zakończeniu. W kolejnych latach w coraz większym stopniu dokumentowane będą działania opozycji antykomunistycznej w PRL i przebieg kryzysów w dziejach Polski powojennej – aż do jej ostatniej dekady. Projekt „Notacje” realizują pracownicy Biura Edukacji Publicznej, a także specjalnie przeszkoleni wolontariusze.

7.2.2. Działania wystawiennicze, współpraca z mediami

7.2.2.1. Wystawy historyczne

W ofercie edukacyjnej IPN znajduje się ponad 200 wystaw popularyzujących najnowszą historię Polski. Powstają one na podstawie bogatej, często unikalnej dokumentacji fotograficznej i materiałów archiwalnych. Tematyka wystaw koncentruje się w szczególności na zbrodniach popełnionych przez okupantów na ziemiach polskich w czasie II wojny światowej, działalności polskiego podziemia niepodległościowego, protestach społecznych w PRL, historii Kościoła katolickiego, strukturze i działalności organów bezpieczeństwa PRL, a także na aktywności opozycji politycznej. Wiele wystaw związanych jest tematycznie z historią „Solidarności” i okresem stanu wojennego. Obok dużych wystaw plenerowych oferowane są mniejsze wystawy planszowe do prezentacji wewnętrznej, łatwe w transporcie i montażu. Wystawom towarzyszą foldery lub katalogi, niejednokrotnie filmy i publikacje książkowe. Elementem oferty edukacyjnej są również wykłady i lekcje „okołowystawowe” dla młodzieży szkolnej prowadzone przez pracowników IPN.

Wystawy mają charakter objazdowy i są ekspozowane z dużym powodzeniem, zwłaszcza w niewielkich miejscowościach na terenie całego kraju, a także poza jego granicami. Pełen wykaz wystaw prezentowanych przez Centralę BEP i OBEP w okresie sprawozdawczym zawiera załącznik do niniejszego sprawozdania. Ekspozycje IPN udostępniane są bezpłatnie zainteresowanym placówkom kulturalnym i oświatowym.

Ekspozycje poprzedzane są szeroką akcją informacyjną, prowadzoną w lokalnych mediach i skierowaną m.in. do szkół, organizacji pozarządowych, instytucji samorządowych. Niemal wszędzie wystawy są odbierane jako ważne wydarzenia kulturalne i medialne. Często powstają przy współudziale regionalnych placówek muzealnych, organizacji kombatanckich, samorządów, szkół czy uczelni. Ekspozycje uzupełniają lekcje muzealne dla młodzieży prowadzone przez pracowników IPN (niemal każdej wystawie towarzyszy specjalnie przygotowana karta pracy umożliwiająca pracę z nią nauczycielom) oraz formy doskonalenia skierowane do nauczycieli. Na ogół otwarcia wystaw połączone są z przygotowaniem sesji naukowych, w których obok pracowników IPN biorą udział przedstawiciele środowisk naukowych i „świadkowie” historii. Wystawy IPN były prezentowane także poza granicami kraju: na Białorusi, Litwie, Węgrzech, w Belgii, Francji, Izraelu, Niemczech, USA.

W 2009 r. powstało w IPN 51 wystaw. Połowa z nich została poświęcona dwóm najważniejszym wydarzeniom: rocznicy wyborów czerwcowych (16 ekspozycji), wydarzeniom związanym z II wojną światową (10 ekspozycji). W związku z realizowanym projektem „Rok Kultury Niezależnej” przygotowano 10 ekspozycji. Równolegle przygotowywano wystawy na inne tematy, a także eksponowano wystawy z lat ubiegłych. Ich pełną listę zawiera załącznik nr 4 do niniejszego sprawozdania). Większości wystaw towarzyszyły starannie wydane katalogi, a wystawie: „>>A więc wojna!!!<< Ludność cywilna we wrześniu '39”, obszerny album z unikalnymi fotografiami.

7.2.2.2. Współpraca z mediami i inne działania popularyzatorskie

Podobnie jak w latach ubiegłych pracownicy WEH BEP IPN oraz referatów edukacyjnych w oddziałach IPN prowadzili szeroką współpracę z mediami. Zakres współpracy obejmował przede wszystkim tematykę historyczną, „rocznicową”, bieżące wydarzenia z pracy IPN (sesje naukowe, konferencje, wystawy itd.). Szczególnie ważne były kontakty z mediami lokalnymi i regionalnymi. Większość OBEP IPN jest zaangażowana w przygotowywanie lokalnych wkładek historycznych do prasy oraz przygotowywanie audycji radiowych i telewizyjnych propagujących wiedzę o najnowszej historii regionalnej.

Kontynuowano dotychczasową współpracę między IPN a Polskim Radiem S.A. W czerwcu 2009 r. Biuro Edukacji Publicznej po raz ósmy wzięło udział w przygotowywanym przez Polskie Radio Pikniku Naukowym w Warszawie. Ponadto należy podkreślić bieżącą współpracę pracowników całego pionu edukacyjnego IPN z programami Polskiego Radia, ogólnopolskimi stacjami komercyjnymi oraz regionalnymi rozgłośniami publicznymi i komercyjnymi. Zakres powyższej współpracy to głównie komentarze nt. ważnych rocznic historycznych, wydarzeń z dziedziny najnowszej historii Polski. Spośród zrealizowanych inicjatyw można przywołać chociażby cykl programów „Ślad Pamięci” nadawany w Polskim Radiu Rzeszów (audycje były też wydane na płytach).

Historycy z IPN byli stałymi gośćmi programów realizowanych przez TVP, TVP Historia oraz TVN Discovery Historia. Przykładem współpracy z telewizją publiczną na poziomie lokalnym był np. cykl „Śladami zbrodni”/„Śladami historii” nadawany przez TVP Szczecin.

Prasa – zarówno ogólnopolska, jak regionalna – niejednokrotnie relacjonowała tematy, poruszane przez autorów „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej”. Pracownicy pionu edukacyjnego IPN współpracowali w 2009 r. z wieloma tytułami ogólnopolskimi. Były to m.in. „Tygodnik Solidarność”, „Gość Niedzielny”, „Gazeta Polska”, „Newsweek”, „Tygodnik Powszechny”, „Niedziela”, „Wprost”, „Polityka”, „Nowe Państwo”, a także ogólnopolskie dzienniki – „Dziennik – Gazeta Prawna”, „Gazeta Wyborcza”, „Nasz Dziennik”, „Rzeczpospolita”.

W związku z realizacją Programu Polonijnego BEP IPN informacje o projekcie, a także misji edukacyjnej Instytutu ukazały się w mediach polonijnych, m.in. w TV Polonia, Polskim

Radiu dla Zagranicy, „Tygodniku Wileńszczyzny”, „Kurierze Polskim” (Minnesota), „Echu Polesia” (Brześć), „Myśli” (Toronto), „Kurierze Galicyjskim” (Stanisławów) oraz wielu polonijnych stronach internetowych.

Regularnie ukazywały się wkładki historyczne przygotowywane we współpracy z różnymi ogólnopolskimi tytułami prasowymi: „Rzeczpospolitą”, „Naszym Dziennikiem”, „Gościem Niedzielnym”, „Polską The Times”, „Tygodnikiem Powszechnym”, „Nowym Państwem”, „Niezależną Gazetą Polską” oraz licznymi tytułami regionalnymi i lokalnymi.

Jedną z form popularyzowania wiedzy o najnowszej historii Polski są różnego rodzaju wydawnictwa o charakterze popularnym, m.in. kalendarze. W końcu 2009 r. przygotowano kilka tego typu wydawnictw: w centrali IPN wydano dwa kalendarze: 10 lat IPN i „Absurdy PRL” – ich koncepcje oraz teksty merytoryczne przygotowano w BEP IPN, w Krakowie OBEP przygotowało kalendarz „30 lat Solidarności”. Kalendarze opublikowały także OBEP w Katowicach, Szczecinie, Rzeszowie. Publikacje te trafiły do stałe współpracujących z BEP szkół, uczestników projektów edukacyjnych oraz innych podmiotów mających stały kontakt z pionem edukacyjno-naukowym IPN.

7.3. Wydział Wydawnictw

Wydział Wydawnictw zajmuje się przygotowaniem do druku wszelkich publikacji ukazujących się z logo IPN (książek, zbiorów dokumentów, relacji, czasopism itd.). Prace te obejmują każdorazowo redakcję merytoryczno-językową, korektę, redakcję techniczną, opracowanie projektu graficznego, skład komputerowy, wreszcie kontrolę etapu druku (wykonywanego przez drukarnie wyłonione w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego w trybie procedur przetargowych zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (tj. Dz. U. z 2007 r., Nr 223, poz. 1655. z późn. zm.).

W okresie sprawozdawczym wydano ze środków IPN 188 publikacji staraniem Biura Edukacji Publicznej IPN i Oddziałowych Biur Edukacji Publicznej IPN. W poszczególnych seriach centralnych ukazało się 45 książek:

- w serii „Monografie” – 12 pozycji,
- w serii „Dokumenty” – 8 pozycji,
- w serii „Konferencje” – 3 pozycje,
- w serii „Studia i materiały” – 2 pozycje,
- w serii „Kto ratuje jedno życie...” – 2 pozycje,
- w serii „Z archiwum emigracji” – 2 pozycje,
- w serii „39/89” – 1 pozycja,
- w serii „Letnia szkoła historii najnowszej” – 1 pozycja,
- w serii „Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku, nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych” – 1 pozycja,
- w serii „Materiały pomocnicze Instytutu Pamięci Narodowej” – 1 pozycja,
- w serii „Materiały edukacyjne” – 1 pozycja,
- poza seriami – 11 pozycji.

Ponadto ukazały się periodyki:

- „Pamięć i Sprawiedliwość” 1 numer,
- „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej” 8 numerów, w tym 4 numery o podwójnej objętości,
- „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 1 numer,
- „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 1 numer.

Szczegółowy wykaz publikacji wydanych przez Wydział Wydawnictw i oddziały IPN znajduje się w załączniku nr 2 Aneksu.

8. Biuro Lustracyjne

W 2009 r. nastąpiła zmiana struktury organizacyjnej w celu zintensyfikowania prac na wszystkich polach działalności Biura Lustracyjnego. Podwojeniu uległa liczba decyzji kończących bieg czynności weryfikujących prawdziwość badanych oświadczeń (5473). Do sądu skierowano 79 wniosków o wszczęcie postępowań lustracyjnych oraz 10 stanowisk złożonych w trybie art. 20 ust. 5 ustawy lustracyjnej w tzw. postępowaniach autolustracyjnych. W 5363 sprawach po przeprowadzeniu czynności stwierdzono, iż brak jest podstaw do kwestionowania prawdziwości badanych oświadczeń lustracyjnych. Opublikowano łącznie informacje o 13 134 osobach we wszystkich katalogach w Biuletynie Informacji Publicznej. Pracownicy pionu lustracyjnego znacznie wspomogli realizację zadań nałożonych na pion archiwalny w związku z realizacją ustawy deubekizacyjnej.

W roku sprawozdawczym pion lustracyjny IPN-KŚZpNP kontynuował realizację zadań określonych ustawą z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2007 r., Nr 63, poz. 425 z późn. zm.), zwaną dalej ustawą lustracyjną. Przypomnieć należy, że biuro zajmuje się realizacją zadań ustawowych na pięciu głównych polach:

- przyjmowanie i rejestracja oświadczeń lustracyjnych (art. 52a pkt 1 ustawy o IPN);
- sygnalizowanie odpowiednim organom o niewywiązywaniu się z obowiązków nałożonych przez ustawę (art. 52a pkt 4 ustawy o IPN);
- opracowanie i publikacja katalogów (art. 52a pkt 6, 7 i 8 ustawy o IPN) oraz informacji w Biuletynie Informacji Publicznej IPN (art. 22 i 23 ustawy lustracyjnej);
- analiza oświadczeń lustracyjnych i zbieranie materiałów niezbędnych dla ich prawidłowej oceny, a także przygotowywanie i obsługa postępowań lustracyjnych (art. 52a pkt 3 ustawy o IPN);
- udział prokuratorów BL w charakterze oskarżycieli w postępowaniach lustracyjnych, w tym także tych wszczętych pod rządami poprzednio obowiązującej ustawy lustracyjnej na wniosek Rzecznika Interesu Publicznego i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy z 2006 r. (art. 63a ust. 2 ustawy lustracyjnej).

W związku ze zmianą struktury organizacyjnej Biura Lustracyjnego z dniem 15 lipca 2009 r. na podstawie zarządzenia Prezesa Instytutu Pamięi Narodowej nr 9/09 z dnia 15 lipca 2009 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie Regulaminu Organizacyjnego IPN-KŚZpNP powstały: Wydział Ewidencji Oświadczeń Lustracyjnych, Sygnalizowania i Publikacji, w skład którego weszły dwie sekcje: Sekcja Ewidencji i Sygnalizowania i Sekcja Udostępniania i Publikacji, oraz Wydział Przygotowywania i Publikowania Katalogów, w skład którego weszły: Sekcja Katalogu Funkcjonariuszy, Sekcja Katalogu Osób Rozpracowywanych i Sekcja Katalogu Nomenklatury. Ponadto w strukturze Biura Lustracyjnego funkcjonuje również Wydział Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi oraz Wydział Organizacyjny.

Szczegółowe zestawienie danych dotyczących działalności Biura Lustracyjnego i podległych mu Oddziałowych Biur Lustracyjnych za rok 2009 wygląda następująco.

8.1. Wydział Ewidencji Oświadczeń Lustracyjnych, Sygnalizowania i Publikacji

Wydział liczy obecnie 22 pracowników wraz z naczelnikiem i jego zastępcą.

W Sekcji Ewidencji i Sygnalizowania zatrudnionych jest 16 pracowników, zaś w Sekcji Udostępniania i Publikacji 4 pracowników.

Należy zaznaczyć, że w terminie od 17 kwietnia 2009 r. do 31 grudnia 2009 r. 4 pracowników SEiS zostało oddelegowanych do pracy w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN w związku z koniecznością kadrowego wsparcia zespołu realizującego zadania wynikające z ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej. (Dz. U. z 2009 r. Nr 24, poz. 145).

8.1.1. Zadania Sekcji Ewidencji i Sygnalizowania

8.1.1.1. Przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego nadesłanych przez organy wymienione w art. 8 ustawy lustracyjnej

Wstępna ocena poprawności druku oświadczenia lustracyjnego oraz sposobu jego wypełnienia pod względem formalnym pozwalała wyselekcjonować te oświadczenia, które należało zwrócić organom je przysyłającym, ze szczegółowym wyjaśnieniem przyczyny zwrotu.

Główne przyczyny zwrotu oświadczeń lustracyjnych wynikały z faktu:

- wypełnienia oświadczenia na druku niekonstytucyjnym, tj. na druku uznanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2007 r. sygn. akt K 2/07 za niezgodny z konstytucją;
- wypełnienia na druku niewłaściwym, tj. oznaczonym klauzulą *ściśle tajne*;
- złożenia oświadczenia w innej formie niż określona we wzorze lub wypełnienia i podpisanie w zastępstwie przez inną osobę;
- wypełnienia oświadczenia w sposób uniemożliwiający stwierdzenie, jaką wiedzę przekazuje osoba je wypełniająca, tj. sprzeczne w treści (wypełniona zostaje jednocześnie część negatywna i pozytywna części A oświadczenia, bez podkreślenia właściwego);
- przekazania do BL oświadczenia bez podpisu osoby je wypełniającej;
- przekazania oświadczenia, w którym treść dotycząca ewentualnej pracy, służby bądź współpracy była przekreślona, a nie podkreślona (o czym mówi pouczenie znajdujące się we wzorze oświadczenia).

Zwrócono również oświadczenia lustracyjne osób pełniących funkcje publiczne, co do których nie zachodzi obowiązek złożenia oświadczeń lustracyjnych dotyczących faktu służby, pracy lub współpracy z organami bezpieczeństwa PRL.

W celu uniknięcia nieuprawnionego rozszerzania katalogu funkcji publicznych podlegających lustracji dyrektor Biura Lustracyjnego zwrócił się o opinię do dyrektora Departamentu Administracji Publicznej MSWiA w sprawie stanowisk, które jego zdaniem nie podlegają lustracji. Wspólne stanowisko MSWiA oraz BL wykluczyło z procedury lustracyjnej funkcję komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Rybackiej oraz granicznego lekarza weterynarii. Stanowisko to zostało następnie przekazane wojewodom.

W związku z licznymi zapytaniami w sprawie innych stanowisk, tj. państwowego wojewódzkiego, państwowego granicznego oraz państwowego powiatowego inspektora sanitarnego, dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej, a także powiatowego inspektora nadzoru budowlanego, przekazano również wojewodom opinię Biura Lustracyjnego, informując jednocześnie o tym, że ostatnie z wymienionych stanowisk (powiatowy inspektor nadzoru budowlanego) nie podlega procedurom lustracyjnym.

Ponadto dyrektor Biura Lustracyjnego przypomniał wojewodom, iż zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz.1227) stanowisko regionalnego dyrektora ochrony środowiska i jego zastępcy jest organem administracji rządowej niezespołonej na obszarze województwa, a co za tym idzie, podlega procedurze lustracyjnej.

Dyrektor BL zwrócił się pismem do szefa Służby Cywilnej o opinię w sprawie sposobu postępowania z oświadczeniami lustracyjnymi złożonymi przez osoby pełniące funkcje określone w art. 4 pkt 25 ustawy lustracyjnej w związku z wyeliminowaniem z obrotu prawnego ustawy o państwowym zasobie kadrowym i wysokich stanowiskach państwowych przy jednoczesnym braku odpowiedniej nowelizacji ustawy lustracyjnej. Do dnia 31 grudnia 2009 r. do BL nie wpłynęła odpowiedź na ww. pismo.

Kolejną kategorię oświadczeń lustracyjnych przeznaczonych do zwrotu stanowiły druki wypełnione przez osoby urodzone po dniu 31 lipca 1972 r., a więc nie objęte obowiązkiem lustracyjnym wynikającym z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U z 2007 r. Nr 63, poz. 425 z późn. zm.).

Zwrócono również adresatom oświadczenia nadesłane bezpośrednio do Biura Lustracyjnego przez „osoby prywatne” z pouczeniem, iż ustawa lustracyjna zawiera wykaz organów zobowiązanych do wezwania do złożenia oświadczenia lustracyjnego, a następnie jego przekazania do BL.

Od września 2009 r. zaczęto na bieżąco zwracać organom nadsyłającym kolejne oświadczenia lustracyjne osób, których oświadczenia znajdują się w zasobie BL, z pouczeniem, iż osoba pełniąca funkcję publiczną, ponownie wezwana do złożenia oświadczenia lustracyjnego, powinna informację o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego.

Zwrócono również organom przysyłającym informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego, które dotyczyły faktu złożenia oświadczenia wiosną 2007 r., tj. na druku zakwestionowanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2007 r. W takich przypadkach osoba podlegająca obowiązkowi lustracyjnemu powinna złożyć oświadczenie lustracyjne według wzoru stanowiącego Załącznik Nr 1a do ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zmianie ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2007 r. Nr 165, poz.1171).

Zwrócono także informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego osób, którym wcześniej Biuro Lustracyjne zwróciło za pośrednictwem uprawnionych organów oświadczenia lustracyjne, gdyż były one złożone z tytułu pełnienia funkcji niepodlegających lustracji. W takich przypadkach poinformowano organy o potrzebie ponownego wezwania tych osób do złożenia oświadczenia lustracyjnego.

Reasumując, do 31 grudnia 2009 r. zwrócono z wyżej wymienionych przyczyn **994** oświadczenia lustracyjne oraz **226** informacji o uprzednim złożeniu oświadczeń, dotyczących łącznie 1220 osób.

Tabela 1. Zwrot oświadczeń lustracyjnych

Powód zwrotu	Liczba
SPRZECZNE W TREŚCI	216
DRUK OŚWIADCZENIA ZAKWESTIONOWANY WYROKIEM TK	296
DRUK „ŚCIŚLE TAJNE”	61
INNE (funkcje, wiek, informacje o złożeniu oświadczenia na druku niekonstytucyjnym bądź z tytułu pełnienia funkcji niepodlegającej lustracji, oświadczenia „prywatne”, brak podpisu, zwrot kolejnego oświadczenia)	647
SUMA ZWROTÓW (oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego)	1220

8.1.1. 2. Numerowanie i rejestracja elektroniczna oraz weryfikacja i zatwierdzanie

Wpływającym do BL oświadczeniom lustracyjnym nadawano kolejne numery. Następnie rejestrowano w aplikacji *oświadczenie*, stanowiącej elektroniczny zapis oświadczenia.

Aplikacja *oświadczenie* zawiera pola, w których zapisywane są następujące dane z oświadczeń lustracyjnych: numer oświadczenia, pozycja art. 4 ustawy lustracyjnej, nazwisko i imię osoby składającej oświadczenie, inne nazwiska, imię ojca, numer PESEL, data urodzenia (z możliwością wyszukiwania wg daty urodzenia), miejsce urodzenia, adres, funkcja publiczna, jednostka organizacyjna BL, której ze względu na miejsce zamieszkania osoba składająca oświadczenie podlega w procesie przygotowania postępowania lustracyjnego, data wypełnienia oświadczenia, treść oświadczenia, sygnatura pisma wszczynającego sprawę przez OBL, nazwisko osoby wprowadzającej oświadczenie i data wprowadzenia, nazwisko osoby weryfikującej wprowadzone oświadczenie i data weryfikacji, uwagi.

Ponadto zwrócono się do administratora aplikacji o utworzenie nowego pola: sprawa zakończona, z możliwością wyboru pomiędzy *tak*, *nie* lub *pole wyłączone*, co ułatwi w przyszłym roku monitorowanie spraw w toku realizacji.

Ostatnim etapem rejestracji elektronicznej oświadczenia była jego weryfikacja pod względem poprawności wpisu i zatwierdzenie. Zatwierdzenie wpisu oznaczało, iż wyznaczeni pracownicy oddziałowych biur lustracyjnych mieli możliwość pobrania danych z aplikacji.

Do maja 2009 r. zweryfikowano i zatwierdzono w aplikacji oświadczenia, które wpłynęły w 2008 r. Tak więc od tego momentu rejestracja, weryfikacja oraz zatwierdzanie oświadczeń w aplikacji *oświadczenie* odbywały się na bieżąco.

Wymienione czynności wykonywali wszyscy pracownicy sekcji, którzy na każdym etapie prac mieli obowiązek oceny oświadczenia pod względem formalnym.

W 2009 r. do BL wpłynęło **6586** nowych oświadczeń lustracyjnych.

W sumie, w zasobie BL znajduje się **147 606** oświadczeń lustracyjnych (stan na 31 grudnia 2009 r.).

Wśród oświadczeń lustracyjnych przechowywanych w zasobie Biura Lustracyjnego znajduje się **1736** oświadczeń, w których osoby je wypełniające oświadczyły, że pracowały, pełniły służbę bądź współpracowały z organami bezpieczeństwa PRL (oświadczenia pozytywne).

8.1.1. 3. Korespondencja dotycząca innych zagadnień niż zwroty oświadczeń

SEiS prowadziła korespondencję dotyczącą udostępniania treści oświadczeń bądź ich kserokopii w związku z zapytaniami: osób prywatnych, sądów, prokuratur, gminnych i miejskich komisji wyborczych i innych.

W kwietniu 2009 r. zaczęły wpływać zapytania o treść oświadczeń lustracyjnych kandydatów w wyborach do Parlamentu Europejskiego, nadsyłane przez okręgowe komisje wyborcze. OKW w Krakowie, Łodzi oraz Wrocławiu kierowały zapytania za pośrednictwem oddziałowych biur lustracyjnych.

W sumie na zapytania ww. organów udzielono odpowiedzi dotyczących 499 osób.

8.1.1.4. Kserokopie oświadczeń lustracyjnych

Ważnym elementem pracy SEiS było wykonywanie poświadczonych za zgodność kserokopii oświadczeń lustracyjnych oraz przekazanie ich za pismem przewodnim do oddziałowych biur lustracyjnych celem podjęcia przez nie czynności w ramach przygotowania postępowań lustracyjnych. Prowadzony jest rejestr wykonanych kserokopii oświadczeń lustracyjnych.

W sumie w 2009 r. wykonano i wysłano **4690** kserokopii.

Tabela 2. Liczba wykonanych kserokopii dla poszczególnych Oddziałowych Biur Lustracyjnych

OBL	Sztuk
Białystok	387
Gdańsk	493
Katowice	514
Kraków	487
Lublin	471
Łódź	354
Poznań	386
Rzeszów	251
Szczecin	381
Warszawa	623
Wrocław	343
Suma wykonanych kserokopii	4690

8.1.1. 5. Sygnalizowanie

Biuro Lustracyjne IPN nie posiada kompetencji w zakresie kontrolowania wywiązywania się z obowiązku złożenia oświadczenia lustracyjnego przez osoby do tego zobligowane na mocy art. 7 ust. 1 ustawy lustracyjnej. Dysponuje jedynie oświadczeniami przekazywanymi przez organy właściwe do ich przyjmowania, wskazane w art. 8 cyt. ustawy. W świetle jej przepisów, to ww. organy wraz z podmiotami uprawnionymi do obsadzania konkretnych funkcji publicznych mają zapewnić dopełnienie obowiązku składania oświadczeń lustracyjnych przez osoby do tego zobowiązane (osoba, która nie złożyła takiego oświadczenia bądź złożyła je po terminie, nie powinna objąć funkcji publicznej, a jeżeli już ją pełni, powinna zostać jej pozbawiona).

Zgodnie z przepisami art. 52a ust. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 424 ze zm.), do zadań Biura Lustracyjnego należy sygnalizowanie odpowiednim organom o niewywiązaniu się organów pozasądowych z obowiązków nałożonych przez ustawę, tj. z obowiązku odebrania i przesłania do Biura Lustracyjnego oświadczeń lustracyjnych.

W oparciu o stworzony na potrzeby sekcji wykaz organów zobowiązanych do nadesłania do BL oświadczeń lustracyjnych oraz docierające do BL sygnały na temat niezłożenia oświadczenia lustracyjnego przez osobę pełniącą funkcję publiczną dyrektor BL zwrócił się pismami informującymi o ich braku do następujących organów: Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Skarbu Państwa, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Państwowej Komisji Wyborczej, Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych w Zamościu, Jarosławiu i Raciborzu, Państwowej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości, Podhalańskiej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu, Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku, Prezesa Polskiej Akademii Nauk, Starostw Powiatowych w Sanoku, Gorzowie Wlkp., Mrągowie, Strzelcach Krajeńskich, Wieliczce, Ciechanowie oraz Łęborku, Rady Miasta w Wąchocku, Krajowej Izby Radców Prawnych, Okręgowych Izb Radców Prawnych, Wojewody Wielkopolskiego, Naczelnej Rady Adwokackiej oraz Okręgowych Rad Adwokackich.

W wyniku powyższych działań do dnia 31 grudnia 2009 r. wpłynęło do BL 649 oświadczeń lustracyjnych. W części przypadków korespondencja trwa.

8.1.1. 6. Inne czynności wykonywane przez pracowników SEiS

1. Obsługa bazy PESEL w celu weryfikacji danych personalnych osób składających oświadczenia lustracyjne (4 pracowników posiada takie uprawnienia). Uzyskanie wydruku z tej bazy jest niezbędne w sytuacji braku na oświadczeniu lustracyjnym numeru PESEL, dokładnego adresu zamieszkania bądź wypełnienia oświadczenia w sposób nieczytelny.
2. Selekcjonowanie oświadczeń lustracyjnych pod kątem art. 22 ustawy lustracyjnej w związku z ustawowym obowiązkiem publikowania w BIP informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa, a dotyczących osób pełniących wskazane w ustawie funkcje publiczne. Następnie informowanie Sekcji Udostępniania i Publikacji o fakcie wpływu oświadczeń lustracyjnych tych osób.
3. Bieżące prowadzenie bazy organów przesyłających oświadczenia lustracyjne – 1 pracownik.
4. Prowadzenie bazy informacji o złożeniu oświadczenia lustracyjnego (w 2009 r. do BL wpłynęły informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia dotyczące 1989 osób) – 1 pracownik.
5. Obsługa systemu *Kancelaria*. W sumie w systemie *Kancelaria* zarejestrowano 1225 spraw wpływających do sekcji i wychodzących z sekcji. Ponadto pracownicy SEiS wykonywali wszelkie czynności kancelaryjne związane z ekspedycją poczty, np. rejestracja pism wychodzących w systemie *Kancelaria*, kopertowanie, adresowanie korespondencji oraz przekazanie do kancelarii ogólnej IPN.
6. W październiku 2009 r., zgodnie z instrukcją kancelaryjną, rozpoczęto przygotowania do archiwizacji korespondencji, która wpłynęła do SEiS w 2007 r. Dotyczyło to w przeważającej części pism, za którymi wpłynęły do BL oświadczenia lustracyjne na drukach niekonstytucyjnych, tj. uznanych wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2007 r. sygn. akt K 2/07 za niezgodne z konstytucją. Dyrektor Biura Lustracyjnego w 2008 r. przekazał w depozyt dyrektorowi Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN całość tego typu dokumentacji spakowaną w 240 pudeł. Wobec trudności lokalowych możliwe było jedynie sukcesywne wypożyczanie pudeł z depozytu celem wyjęcia oryginałów pism i zastąpienia ich kserokopiami. Zgromadzenie wszystkich pism pozwoli na ich zarejestrowanie w systemie *Kancelaria* i przystąpienie w 2010 r. do ich archiwizacji wraz z załącznikami.

8.1.2. Zadania Sekcji Udostępniania i Publikacji

Do nadrzędnych zadań Sekcji Udostępniania i Publikacji należy publikowanie stosownych informacji na temat osób pełniących funkcje publiczne, o których mowa w art. 22 ust. 1 ustawy lustracyjnej z dnia 18 października 2006 r. – tzw. osób publicznych, a co za tym idzie, przygotowywanie kolejnych publikacji w katalogu i koordynacja prac prowadzonych wspólnie z oddziałowymi biurami lustracyjnymi IPN. Podział prac przedstawia się następująco: OBL przygotowują większość wpisów do katalogu (nieliczne wpisy dotyczące osób urodzonych po dniu 1 sierpnia 1972 r., które nie podlegają obowiązkowi złożenia oświadczenia, ale podlegają publikacji w BIP, a także informacje na temat posłów do Parlamentu Europejskiego, sędziów Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku, posłów i senatorów do Parlamentu RP utworzone, zweryfikowano i opublikowano w BIP siłami Biura Lustracyjnego) i weryfikują je na poziomie oddziałowym, Sekcja Udostępniania i Publikacji dokonuje ich weryfikacji centralnej bezpośrednio przed publikacją na stronie internetowej do Biuletynu Informacji Publicznej.

W 2009 r. Biuro Lustracyjne IPN we współpracy z podległymi oddziałowymi biurami lustracyjnymi przygotowało 5 publikacji katalogu art. 22 (publikacje odbyły się w dniach 6 stycz-

nia 2009 r., 26 marca 2009 r., 9 czerwca 2009 r., 16 lipca 2009 r. i 27 października 2009 r.) zawierających stosowne informacje na temat osób wcześniej niefigurujących w BIP. W kolejnych edycjach dominują wpisy dotyczące członków organów jednostek samorządu terytorialnego wymienione w pkt 20 art. 22 ustawy lustracyjnej z dnia 18 października 2006 r. W uzgodnieniu z Kolegium IPN, ze względu na znaczną liczbę osób zaliczających się do pkt 20 art. 22 ww. ustawy, ich publikacja dla BIP była przygotowywana partiami. Prace nad publikacją w BIP rekordów katalogowych dotyczących tej grupy osób rozpoczęto jeszcze w 2008 r., w styczniu 2009 r. opublikowano 512, a w całym 2009 r. łącznie 3501 wpisów odnośnie do osób wymienionych w art. 22 pkt. 20 ww. ustawy.

Tabela 3. Liczba danych o osobach opublikowanych w katalogu

	Funkcje publiczne	Daty publikacji w BIP				
		06.01.2009	26.03.2009	09.06.2009	16.07.2009	27.10.2009
Pkt 3	Posłowie do Sejmu RP	-	-	-	10	1
	Posłowie do Parlamentu Europejskiego	-	-	-	16	-
Pkt 5	Sędziowie Sądu Najwyższego	-	-	1	1	-
Pkt 6	Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego	-	-	-	-	15
Pkt 7	Sędziowie NSA	-	-	-	2	2
Pkt 11	Prezes i wiceprezesi NBP	1	-	-	-	-
Pkt 12	Prezesi Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	-	-	1	-	-
	Prezesi Sądów Apelacyjnych	-	1	-	-	-
Pkt 15	Prokuratorzy IPN	2	-	3	-	2
	Prokuratorzy Prokuratury Krajowej	-	-	-	2	-
Pkt 17	Sekretarze i Podsekretarze Stanu	2	4	4	5	5
Pkt 20	Marszałkowie województw	16	-	-	-	-
	Wicemarszałkowie województw	31	-	-	-	2
	Członkowie zarządów województw	33	-	-	-	-
	Prezydenci miast	105	1	-	-	1
	Burmistrzowie	323	422	39	-	5
	Starostowie powiatów	-	101	150	-	50
	Wicestarostowie powiatów	-	64	171	-	61
	Członkowie zarządów powiatów	-	167	340	-	322
	Wójtowie gmin	-	-	143	-	847
	Razem	513	760	852	36	1340

W 2009 r. łącznie opublikowano **3501** nowych rekordów katalogowych w katalogu art. 22.

Wspomnieć należy, że **29** kwerend – dotyczących posłów do Parlamentu Europejskiego, posłów do Sejmu RP i sędziów Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku – zostało wszczętych bezpośrednio przez Biuro Lustracyjne IPN. Na podstawie otrzymanych wyników kwerendy archiwalnej, opublikowano w BIP IPN **28** rekordów katalogowych (1 rekord nie został opublikowany ze względu na zgon osoby podlegającej procedurze publikacji w BIP).

Oprócz 5 opisanych wyżej publikacji miało miejsce 14 dalszych uzupełnień istniejących wpisów katalogowych. Działania polegały przede wszystkim na dopisywaniu poprawek i uzupełnień wpisów katalogowych oraz innych modyfikacji wynikających ze zmian sprawowanych funkcji publicznych w stosunku do osób, których dane zostały opublikowane już w katalogu, oraz na dopisywaniu informacji o wydanych przez prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych zarządzeń o pozostawieniu spraw bez dalszego biegu wobec braku wątpliwości co do prawdziwości badanych oświadczeń lustracyjnych i treści orzeczeń sądowych wydanych w przeprowadzonych postępowaniach lustracyjnych. Największa z tych publikacji miała miejsce w dniu 28 kwietnia 2009 r. i objęła 787 informacji o osobach w katalogu, w stosunku do 771 wpisów dopisano omówione powyżej informacje o treści zarządzeń prokuratorskich, a w przypadku 16 dalszych wpisów dokonano ich merytorycznych modyfikacji i drobnych poprawek.

Podczas wszystkich publikacji katalogu, obejmującego osoby pełniące funkcje wymienione w art. 22 w okresie sprawozdawczym, dopisano do rekordów **2544** informacje o zarządzeniach o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu. Ogólnie w Sekcji Udostępniania i Publikacji przeanalizowano ponad **2900** tego typu zarządzeń lustracyjnych.

W trakcie całego 2009 r. wycofywano również z BIP rekordy osób przestających pełnić funkcje publiczne – łącznie wycofano z BIP **91** rekordów katalogowych.

W 2009 r. kwerendy w zasobie archiwalnym IPN dotyczące osób wymienionych w pkt 20 art. 22 obowiązującej ustawy lustracyjnej były zarządzane bezpośrednio przez oddziałowe biura lustracyjne IPN wg ustalonych procedur. Uzyskany materiał archiwalny był i jest wykorzystywany przez prokuratorów OBL w prowadzonych postępowaniach lustracyjnych.

W okresie sprawozdawczym BL IPN, posługując się indywidualnymi wnioskami, zarządziło w podległych oddziałowych biurach lustracyjnych wszczęcie **31** kwerend lustracyjnych wobec 31 osób i na ich podstawie opracowanie wpisów do katalogu art. 22 (do dnia 31 grudnia 2009 r. opublikowano w BIP **20** rekordów katalogowych opracowanych na podstawie zarządzonych kwerend). Zarządzanie kwerend w tym trybie jest efektem napływających bezpośrednio (lub niekiedy za pośrednictwem Sekretariatu Prezesa IPN) do Biura Lustracyjnego IPN pisemnych informacji od właściwych organów centralnej administracji państwowej o zmianach w obsadzie stanowisk wymienionych w pkt 1–20 art. 22.

Należy tu jednak zaznaczyć, że Biuro Lustracyjne ma niewielki wpływ na terminowość wpływu tych oficjalnych pisemnych informacji. Są one niekiedy opóźnione w stosunku do zaszytych zmian personalnych lub nie zawierają dostatecznych do przeprowadzenia kwerendy danych osobowych. Są to poważne mankamenty mające znaczenie w kontekście obowiązku opublikowania informacji dotyczących osób publicznych w terminie 30 dni od dnia objęcia funkcji publicznej, jaki nakłada na Biuro Lustracyjne art. 23 obowiązującej ustawy lustracyjnej. Mając na uwadze, że otrzymywane informacje mogą być opóźnione, pracownicy Sekcji Udostępniania i Publikacji Biura Lustracyjnego IPN w miarę możliwości monitorują internetowe serwisy informacyjne i prasowe, wyszukując ewentualne potwierdzone informacje na temat zmian personalnych i danych osobowych osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy z dnia 18 października 2006 r. Zdobyte w ten sposób dane personalne są konfrontowane z danymi z oświadczenia lustracyjnego i ewidencji elektronicznej PESEL.Net i na ich podstawie są dokonywane niezbędne uaktualnienia (wycofywanie z BIP rekordów katalogowych dotyczących osób niepełniących już funkcji publicznych i zmiany nazw sprawowanych funkcji publicznych) i uzupełnienia w katalogu art. 22 (zarządzanie kwerend i weryfikacja wpisów

katalogowych dot. osób po raz pierwszy opracowywanych dla potrzeb publikacji w BIP). Sporadycznie informacje wykorzystywane w procesie aktualizacji katalogu art. 22 są uzyskiwane dzięki wpływowi nowych oświadczeń lustracyjnych lub informacji o złożeniu oświadczenia lustracyjnego, które niestety najczęściej wpływają do Biura Lustracyjnego IPN z pewnym opóźnieniem. W efekcie informacje o nowych nominacjach i zmianach personalnych są uzyskiwane wcześniej ze środków masowego przekazu i korespondencji otrzymywanej od uprawnionych organów, tak jak zostało to opisane powyżej.

W aplikacji portalowo-katalogowej znajduje się łącznie 5622 wpisy katalogowe dotyczące art. 22 (wg stanu na dzień 31 grudnia 2009 r.).

Tabela 4. Liczba rekordów przygotowywanych i wyeksportowanych do BIP

Status w aplikacji	Liczba rekordów katalogowych
Wprowadzany	151
Do poprawy przez wprowadzającego	7
Do weryfikacji (wprowadzany)	78
W trakcie weryfikacji w Oddziale	17
Do poprawy przez weryfikatora	1
Zweryfikowany w oddziale	353
W trakcie weryfikacji w Centrali	115
Zweryfikowany w Centrali	0
Nie publikować	212
Wycofany z BIP	0
Wyeksportowany do BIP	4688

Ponadto w ramach innych systematycznych czynności służbowych w Sekcji Udostępniania i Publikacji obsługującej katalog art. 22 z Biura Lustracyjnego IPN przekazano do poszczególnych Oddziałowych Biur Lustracyjnych IPN (wg zasady pertynencji zgodnie z miejscem stałego zameldowania osób opublikowanych w katalogu art. 22) **49** kompletów uwierzytelnionych za zgodność kserokopii kwerend katalogowych, niezbędnych do przeprowadzenia procedury lustracyjnej w stosunku do osób pełniących funkcje publiczne wymienione w ustawie lustracyjnej z dn. 18 października 2006 r. W ramach współpracy z Oddziałowym Biurem Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie mającej na celu realizację przez OBUiAD IPN w Warszawie wniosków o udostępnienie informacji dotyczących osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 obowiązującej ustawy lustracyjnej przekazano do OBUiAD IPN w Warszawie **27** kopii kwerend dotyczących osób opublikowanych w katalogu art. 22.

W trakcie rzeczonych prac dokonano blisko tysiąca sprawdzeń w systemie PESEL.Net (uprawnienia do korzystania z tego systemu posiada 4 pracowników Sekcji Udostępniania i Publikacji) oraz opracowano na użytek służbowy kilka podręcznych baz (baza przekazywanych kwerend archiwalnych, baza zarządzeń prokuratorskich i baza uwzględniająca zmiany personalne w obsadzie pkt 20 art. 22) mających ułatwić realizację czynności służbowych dotyczących aktualizacji katalogu osób pełniących funkcje publiczne wg art. 22 ust. 1 ustawy lustracyjnej.

W roku 2009 r. w związku z prowadzonymi pracami sporządzono analizę 38 jednostek archiwalnych z zasobu IPN.

Wspomnieć też należy, że w dniach 2–4 grudnia 2009 r. zorganizowano w Warszawie szkolenie dla pracowników merytorycznych pionu lustracyjnego. W ramach szkolenia przeprowadzono cykl wykładów poświęconych strukturze organizacyjnej oraz pracy i ewidencji operacyjnej wojskowych organów bezpieczeństwa PRL. Przy tej okazji omówiono również praktyczne aspekty stosowania ustawy o ochronie informacji niejawnych w bieżącej działalności pionu lustracyjnego.

W dniu 2 grudnia 2009 r. odbyło się spotkanie robocze zastępców naczelników OBL i kierownictwa pionu Ewidencji Oświadczeń Lustracyjnych, Sygnalizowania i Publikacji, na którym omówiono przygotowania do realizacji zadań ustawowych w związku z wyborami prezydenckimi i samorządowymi w 2010 r.

8.2. Wydział Przygotowywania i Publikowania Katalogów

8.2.1. Przygotowywanie i publikowanie katalogów w Biuletynie Informacji Publicznej IPN

Biuro Lustracyjne wraz z oddziałami Biura Lustracyjnego, wypełniając zadania określone zapisami w art. 52a pkt 6, 7 i 8, w art. 52aa pkt 3 oraz w art. 52b pkt 1 i 2a ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w 2009 roku przygotowywało i publikowało katalogi tematyczne funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa, nomenklatury partyjno-państwowej PRL i osób rozpracowywanych.

W okresie od stycznia do grudnia 2009 r. Biuro Lustracyjne przygotowało łącznie 5 publikacji (w styczniu, marcu, czerwcu, lipcu i październiku), które obejmowały wraz z modyfikacjami **8758** osób (7998 nowych wpisów i 760 modyfikacji) w 3 katalogach tematycznych, oraz **4376** osób (3501 nowych wpisów i 875 modyfikacji) w wykazie osób sprawujących funkcje publiczne. Opublikowano łącznie informacje o **13 134** osobach we wszystkich katalogach. Należy zaznaczyć, że część informacji dot. poszczególnych osób publikowana była więcej niż w jednym katalogu. Modyfikacje publikacji związane były z uzupełnianiem wpisów o zarządzenia prokuratorskie, dopisywaniem opublikowanych już danych osobowych do innych katalogów oraz wprowadzaniem uzupełnień i poprawek.

Tabela 5. Liczba danych o osobach opublikowanych w poszczególnych katalogach

W katalogu funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa	4 641
W katalogu osób pełniących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe PRL	3 545
W katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa państwa	572
W wykazie osób pełniących funkcje publiczne	4 376
Razem	13 134

Należy podkreślić, że przygotowywanie wpisów do katalogu osób rozpracowywanych oraz do wykazu osób publicznych wymaga przeprowadzenia w zasobie archiwalnym IPN pełnej kwerendy, co ma bezpośredni wpływ na ogólną liczbę publikacji. BUiAD IPN na potrzeby BL realizuje określoną porozumieniem między dwoma pionami Instytutu liczbę kwerend, które obejmują przede wszystkim dane o osobach podlegających lustracji.

Katalog nomenklatury opracowywany jest głównie na podstawie kwerend prowadzonych poza Instytutem (m.in. w Archiwum Akt Nowych i Archiwum Sejmu RP), natomiast wpisy do katalogu funkcjonariuszy przygotowywane są na podstawie zgromadzonych w zasobie archiwalnym IPN akt osobowych. W obu katalogach, z uwagi na obiektywne możliwości BUiAD, obecnie pomijana jest przy publikacji część informacji określonych w zapisie ustawowym (art.

52d ust. 1 pkt 5 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu), dotyczących zapisów ewidencyjnych, tj. informacji zawartych w dziennikach rejestracyjnych i archiwalnych, kartotekach i dokumentach o podobnym charakterze. W przyszłości katalogi będą uzupełniane o te informacje.

W związku z realizowaniem przez IPN zadań wynikających z ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, 5 pracowników Biura Lustracyjnego, opracowujących wpisy do katalogu funkcjonariuszy (Seksja Katalogu Funkcjonariuszy), zostało oddelegowanych do prac związanych z przekazywaniem organowi emerytalnemu informacji o przebiegu służby wskazanych funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa, co skutkowało zmniejszeniem liczby publikacji w wymienionym katalogu.

W 2009 r. Biuro Lustracyjne oraz oddziały BL kontynuowały wysyłanie pism z prośbą o wyrażenie zgody na opublikowanie w katalogu osób rozpracowywanych. Zapytano o zgodę na publikację 765 osób, spośród tych, którzy udzielili odpowiedzi, 400 osób wyraziło zgodę, a 23 osoby odpowiedziały negatywnie. Biuro Lustracyjne prowadzi w formie arkusza Excel wykaz osób, do których Instytut zwrócił się o wyrażenie zgody na publikację.

W katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL (art. 52a pkt 7 ustawy o IPN) w pierwszej kolejności publikowane są dane osób, które otrzymały w Instytucie Pamięci Narodowej status „pokrzywdzonego” na podstawie art. 6 ustawy o IPN (uchylonego 15 marca 2007 r. w wyniku nowelizacji ustawy) lub złożyły do Instytutu wnioski o udostępnienie dokumentów (art. 30 ustawy o IPN), oraz dane osób, wobec których Biuro Lustracyjne prowadzi sprawdzenie lustracyjne. W dalszej kolejności będą publikowane dane osób wytypowanych w oparciu o zarchiwizowane i zachowane akta operacyjne i śledcze. Następnie będą publikowane dane osób typowane na podstawie zapisów w zachowanej dokumentacji ewidencyjnej.

Z uwagi na równoczesne wykonywanie przez Biuro Lustracyjne IPN licznych zadań narzuconych przez ustawodawcę – prowadzenie sprawdzeń i przygotowywanie postępowań lustracyjnych oraz opracowywanie katalogów tematycznych i wykazu osób pełniących funkcje publiczne wymienione w ustawie – przygotowanie publikacji katalogu osób rozpracowywanych jest procesem złożonym i długotrwałym.

Wpisy do katalogów tematycznych i ww. wykazu przygotowywane są i wstępnie weryfikowane przede wszystkim w oddziałowych biurach lustracyjnych. W 2009 r. oddziałowe biura lustracyjne wprowadziły do aplikacji katalogowo-portalowej ponad 21 tys. danych o osobach. Szczegółową pracę 11 OBL przedstawia tabela 6.

Ponadto wśród działań i prac wydziałów przygotowywania i publikowania katalogów oddziałowych biur lustracyjnych wykonywanych w 2009 r. należy wymienić:

- znaczący udział w pracach IPN przy realizowaniu zadań wynikających z ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (z oddziałowych biur lustracyjnych w Białymstoku, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu, Szczecinie, Lublinie, Gdańsku, Katowicach, Krakowie i Rzeszowie delegowano po 2 osoby do weryfikowania danych funkcjonariuszy objętych przedmiotową ustawą (łącznie 20 osób), a z Oddziałowego Biura Lustracyjnego w Warszawie delegowano 4 osoby);

Tabela 6. Zestawienie liczby wpisów do aplikacji portalowo-katalogowej dokonywanych przez OBL przy przygotowywaniu publikacji katalogowej

katalogi /OBL	Białystok	Gdańsk	Katowice	Kraków	Lublin	Łódź	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	razem w OBL
katalog funkcjonariuszy												
liczba danych osobowych w trakcie opracowania w OBL	569	419	85	0	0	138	1084	56	179	5	54	2589
liczba danych osobowych zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	195	160	684	62	587	350	930	199	953	814	450	5384
<i>razem</i>	<i>764</i>	<i>579</i>	<i>769</i>	<i>62</i>	<i>587</i>	<i>488</i>	<i>2014</i>	<i>255</i>	<i>1132</i>	<i>819</i>	<i>504</i>	<i>7973</i>
katalog osób pełniących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe w b. PRL												
liczba danych osobowych w trakcie opracowania w OBL	1187	694	632	40	140	192	461	17	950	360	328	5001
liczba danych osobowych zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	694	662	263	70	189	190	265	293	623	103	265	3617
<i>razem</i>	<i>1881</i>	<i>1356</i>	<i>895</i>	<i>110</i>	<i>329</i>	<i>382</i>	<i>726</i>	<i>310</i>	<i>1573</i>	<i>463</i>	<i>593</i>	<i>8618</i>
katalog rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa państwa b. PRL												
liczba danych osobowych w trakcie opracowania w OBL	111	230	79	119	50	72	57	51	18	25	27	839
liczba danych osobowych zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	51	56	29	57	26	11	12	95	82	51	15	485
<i>razem</i>	<i>162</i>	<i>286</i>	<i>108</i>	<i>176</i>	<i>76</i>	<i>83</i>	<i>69</i>	<i>146</i>	<i>100</i>	<i>76</i>	<i>42</i>	<i>1324</i>
wykaz osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy z dn. 18.10.2006 r.												
liczba danych osobowych w trakcie opracowania w OBL	5	32	2	75	21	10	23	3	13	5	0	189
liczba danych osobowych zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	245	407	212	342	338	288	331	146	169	287	347	3112
<i>razem</i>	<i>250</i>	<i>439</i>	<i>214</i>	<i>417</i>	<i>359</i>	<i>298</i>	<i>354</i>	<i>149</i>	<i>182</i>	<i>292</i>	<i>347</i>	<i>3301</i>
razem we wszystkich katalogach	3057	2660	1986	765	1351	1251	3163	860	2987	1650	1486	21216

- opracowywanie schematu struktury organizacyjnej PZPR;
- rozpoczęcie prac nad wykazami skrótów i słowniczka pojęć do katalogu nomenklatury;
- analizy materiałów archiwalnych zlecone przez Biuro Lustracyjne i inne Oddziały BL;
- udział w projektach badawczych, sesjach naukowych, publikacjach i szkoleniach.

8.3. Wydział Przygotowywania Postępowań Lustracyjnych

8.3.1. Sprawy zainicjowane zgodnie z treścią art. 52a pkt 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP

W okresie sprawozdawczym zarówno praca Biura Lustracyjnego (centrali), jak i oddziałowych biur lustracyjnych skoncentrowała się na działaniach zmierzających do podnoszenia efektywności prowadzonych postępowań przygotowawczych, co widoczne jest przy zestawieniu danych statystycznych za rok 2009 i 2008. Trzeba jednak nadmienić, że istotny wpływ na tempo prowadzonych prac w tym okresie miała decyzja dyrektora Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów, zaaprobowana przez prezesa IPN-KŚZpNP, o znacznym ograniczeniu realizowanych kwerend w okresie od 1 sierpnia do 1 listopada 2009 r. Powyższe było uzasadnione koniecznością zintensyfikowania prac niezbędnych do zgromadzenia materiału do planowanej na 2010 r. publikacji IPN-KŚZpNP pod nazwą *Encyklopedia Solidarności*. Ograniczenie to dotyczyło zapytań w tzw. kwerendach wstępnych, kiedy to konieczne jest sprawdzenie we wszystkich systemach ewidencyjnych pozostających w dyspozycji BUiAD i OBUiAD, czy dana osoba występuje w dokumentach przechowywanych w archiwach Instytutu, a jeśli tak, to w jakim charakterze była rejestrowana przez organy bezpieczeństwa państwa b. PRL.

Tym samym na ten określony czas wstrzymano kierowanie przez każde z 11 oddziałowych biur lustracyjnych **raz w miesiącu** zapytań o przeprowadzenie kwerendy wstępnej w zasobach archiwalnych zarówno BUIAD, jak i OBUiAD wobec **40 osób** zamieszkałych na terenie podlegającym właściwości miejscowej biura (procedura opisana szczegółowo w sprawozdaniu za rok 2008), a kontynuowano jedynie kierowanie zapytań w tzw. kwerendach szczegółowych (zapytania o odnalezienie i udostępnienie materiałów o podanych sygnaturach lub w inny sposób uszczegółowionych). Dokonując oceny statystycznej, można jednak zauważyć wyraźny wzrost zarówno w odniesieniu do ilości wydawanych zarządzeń o pozostawieniu spraw bez biegu wobec braku wątpliwości co do prawdziwości weryfikowanych oświadczeń lustracyjnych, jak i skierowanych wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego. Z całą pewnością nie odbyło się to kosztem rzetelności dokonywanych sprawdzeń, o czym może świadczyć chociażby znaczna liczba przesłuchanych świadków – na ogół funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa, ale także osób wskazanych przez lustrowanych – która wyniosła **598** osób w skali kraju. Niewątpliwie o rzetelności dokonywanych działań świadczy także znaczna liczba zapadłych wyroków sądów stwierdzających, iż lustrowana osoba złożyła niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne (dane dotyczące zapadłych orzeczeń podano w dalszej części sprawozdania).

Nadmienić należy także, że sytuacja ta zaistniała przy niezmienionym praktycznie stanie kadrowym prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych.

I tak w 2009 r. stan kadrowy prokuratorów przedstawiał się następująco:

- w OBL w Białymstoku 2 prokuratorów prowadziło 564 sprawy (214 spraw niezakończonych w 2008 r. i 350 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.; należy zauważyć, że w biurze tym było zatrudnionych z początkiem roku 2 prokuratorów, jednak na mocy decyzji Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego z dniem 1 kwietnia 2009 r. 1 prokurator został przywrócony na wcześniej zajmowane stanowisko w prokuraturze powszechnej, jednocześnie z dniem 1 lipca 2009 r. powołano na wolny etat nowego prokuratora), tym samym na jednego prokuratora przypadało średnio 282 sprawy;
- w OBL w Gdańsku 2 prokuratorów prowadziło 659 spraw (165 spraw niezakończonych w 2008 r. i 494 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 329 spraw;

- w OBL w Katowicach 4 prokuratorów prowadziło 572 sprawy (86 spraw niezakończonych w 2008 r. i 486 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało do prowadzenia 143 sprawy;
- w OBL w Krakowie 4 prokuratorów prowadziło 1066 spraw (633 sprawy niezakończone w 2008 r. i 433 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 266 spraw;
- w OBL Lublinie 1 prokurator prowadził 629 spraw (221 spraw niezakończonych w 2008 r. i 408 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.);
- w OBL w Łodzi 1 prokurator prowadził 665 spraw (328 spraw niezakończonych w 2008 r. i 337 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.); nadmienić należy, że w okresie od 1 września do 1 listopada 2009 r. etat prokuratora nie był obsadzony i w związku z tym do pracy w tym oddziale byli delegowani prokuratorzy z innych oddziałów;
- w OBL w Poznaniu 1 prokurator prowadził 494 sprawy (93 sprawy niezakończone w 2008 r. i 401 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.), nadmienić należy, że z dniem 24 września 2009 r. do pracy powrócił drugi prokurator tego oddziału po zakończonym urlopie wychowawczym i z tym dniem nastąpił podział spraw pozostających w biegu w tym biurze.
- w OBL w Rzeszowie 2 prokuratorów prowadziło 404 sprawy (166 spraw niezakończonych w 2008 r. i 238 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadały 202 sprawy.
- w OBL w Szczecinie 2 prokuratorów prowadziło łącznie 431 spraw (58 spraw niezakończonych w 2008 r. i 373 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 215 spraw.
- w OBL w Warszawie 3 prokuratorów prowadziło łącznie 621 spraw (164 sprawy niezakończone w roku 2008 r. i 457 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 207 spraw.
- w OBL we Wrocławiu 1 prokurator prowadził 635 spraw (324 sprawy niezakończone w 2008 r. i 311 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2009 r.).

W okresie od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2009 r. zainicjowano procedurę określoną w Zarządzeniu Prokuratora Generalnego z dnia 26 października 2007 r. w sprawie zakresu działania sekretariatów zajmujących się obsługą czynności związanych z przygotowywaniem postępowań lustracyjnych w Biurze Lustracyjnym oraz oddziałowych biurach lustracyjnych IPN-KŚZpNP (Dz. Urzęd. MS 2007 r. Nr 9 poz. 42) jako postępowanie przygotowujące postępowanie lustracyjne (odpowiednik postępowania przygotowawczego), mającą na celu weryfikację prawdziwości oświadczeń lustracyjnych w **4288** sprawach, a zakończono łącznie **5473** sprawy (liczba uwzględnia sprawy niezakończone w ubiegłym roku).

W tym wydano **5363** zarządzenia o pozostawieniu bez biegu wobec braku wątpliwości co do prawdziwości złożonych oświadczeń lustracyjnych, w **21** sprawach zarządzono o wykreśleniu spraw z repertorium jako zakończonych w inny sposób (z powodu np. podwójnego wpisu, przekazania do innej, właściwej miejscowo jednostki), skierowano **79** wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego do sądu. Przedstawiono także **10** stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych (zainicjowanych złożeniem wniosku w trybie art. 20 ust. 5 ustawy z dnia 18 października 2006 r.). Można w tym miejscu zaznaczyć, że takich wniosków w roku 2009 zostało złożonych **19**, jednak nie we wszystkich przypadkach sąd wszczął postępowanie lustracyjne, uznając, że nie zostały spełnione przesłanki z art. 20 ust. 5 ustawy lustracyjnej z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2006 r. Nr 218, poz.1592), to

jest brak było przesłanki pomówienia tej osoby publicznie o fakt pracy, służby lub współpracy z organami bezpieczeństwa państwa w tym okresie.

Na uwagę zasługuje także fakt, iż w okresie sprawozdawczym odnotowano **16** orzeczeń prawomocnych. W **4** sprawach zainicjowanych skierowaniem wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego stwierdzono **niezgodność** z prawdą złożonych i analizowanych przez sąd oświadczeń lustracyjnych (J. Leszczak – radca prawny; R. Lorens – dyrektor liceum; T. Bodak – członek Zarządu Rady Powiatu, Cz. Chronowski – kandydat na posła na Sejm RP). W kolejnych **3** sprawach sąd orzekł o zgodności z prawdą złożonych oświadczeń lustracyjnych **nie dzieląc** stanowiska zajmowanego przez prokuratora Biura Lustracyjnego we wnioskach o wszczęcie postępowania lustracyjnego (M. Filar – poseł na Sejm RP, M. Pawlak – poseł na Sejm RP, R. Choma – prezydent Miasta Przemysła). W pozostałych **9** orzeczeniach sąd **podzielił** stanowisko prokuratora Biura Lustracyjnego złożone w trybie art. 20 ust. 5a ustawy lustracyjnej po przeprowadzeniu czynności weryfikujących prawdziwość złożonych oświadczeń lustracyjnych i orzekł o zgodności z prawdą tych oświadczeń.

Wspomnieć należy także, że w kolejnych **8** sprawach sądy okręgowe orzekły o niezgodności z prawdą złożonych oświadczeń lustracyjnych; w 6 z tych spraw orzeczenia zostały zaskarżone przez lustrowanego do sądu odwoławczego, w pozostałych zapowiedziano apelację lustrowanego i trwa oczekiwanie na przesłanie pisemnego uzasadnienia orzeczenia (orzeczenia nieprawomocne).

Szczegółowe zestawienie liczby spraw zainicjowanych i zakończonych z wyszczególnieniem sposobu zakończenia – przez poszczególne oddziały przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela 7. Informacje o wpływie i załatwieniu spraw za 2009 r.

OBL	Pozostałość z poprzedniego okresu	Wpływ do Ppl	Zakończono ogółem	Sposób zakończenia			Postępowanie przed sądem I instancji			
				Skierowanie wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego /stanowisko w postępowaniu autolustracyjnym	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu	Załatwiono w inny sposób	Wszczęte	Odmowa wszczęcia	Orzeczenie stwierdzające o zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego	Orzeczenie stwierdzające niezgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Białystok		350	414	7	400	7	4	0	1	2
Gdańsk		494	498	6	489	3	4	0	3	2
Katowice		486	408	5	401	2	1	1	0	0
Kraków		433	810	14	796	0	4	0	2	2
Lublin		408	553	2	549	2	1	0	1	1
Łódź		337	513	4	506	3	6	0	0	0
Poznań		401	419	4	414	1	0	0	2	0
Rzeszów		238	301	9	292	0	4	0	1	4
Szczecin		373	401	15	386	0	6	1	3	2
Warszawa		457	544	11	532	1	4	0	2	0
Wrocław		311	612	12	598	2	13	0	1	2
RAZEM		4288	5473	89*	5363	21	47	2	16	15

* W liczbie tej jest 79 wniosków i 10 stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych.

8.3.2. Sprawy przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego

W roku sprawozdawczym kontynuowano także postępowania przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego. Wskazać zatem należy, że w roku sprawozdawczym nadal zawieszony było bieg 6 spraw zalegających w sądach okręgowych w Łodzi, Gdańsku i Warszawie.

Sąd Okręgowy w Warszawie XVIII Wydział Karny postanowieniem z dnia 8 czerwca 2009 r. sygn. XVIII K 30/08 umorzył postępowanie lustracyjne w sprawie Włodzimierza Tomyna na podstawie art. 17§1 pkt 5 kpk. wobec śmierci lustrowanego.

Orzeczeniem z dnia 9 października 2009 r. sygn. XVIII K 285/07 Sąd Okręgowy w Warszawie XVIII Wydział Karny uznał, że lustrowany Wit M. złożył zgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Orzeczenie powyższe jest nieprawomocne wobec złożenia w dniu 16 listopada 2009 r. apelacji prokuratora do Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

Orzeczeniem z dnia 2 marca 2009 r. sygn. XVIII K 301/07 Sąd Okręgowy w Warszawie Wydział XVIII Karny orzekł, iż lustrowana Danuta Dąbrowska złożyła niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Od orzeczenia tego odwołała się lustrowana. Sąd Apelacyjny w Warszawie Wydział II Karny orzeczeniem z dnia 9 października 2009 r. sygn. II AKa 197/09/L, działając na podstawie art. 440 kpk, zmienił zaskarżone orzeczenie, stwierdzając, że lustrowana złożyła zgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Orzeczenie to jest prawomocne.

W dniu 19 stycznia 2010 r. dyrektor Biura Lustracyjnego, działając na zasadzie art. 21b ust. 6 ustawy lustracyjnej z dnia 18 października 2006 r., wystąpił do Prokuratora Generalnego RP z wnioskiem o złożenie kasacji do Sądu Najwyższego w sprawie dotyczącej Danuty Dąbrowskiej.

Orzeczeniem z dnia 5 czerwca 2009 r. sygn. III K 298/08 Sąd Okręgowy we Wrocławiu Wydział III Karny orzekł, iż Ignacy Bochenek złożył zgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Po złożeniu apelacji przez prokuratora OBL we Wrocławiu Sąd Apelacyjny we Wrocławiu Wydział II Karny orzeczeniem z dnia 1 października 2009 r. sygn. II AKa 253/09 utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie. Wyrok ten jest prawomocny.

Orzeczeniem z dnia 8 października 2008 r. sygn. XXI K 226/07 Sąd Okręgowy w Katowicach uznał, że Monika T.-S. złożyła niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Od decyzji tej odwołanie złożyli zarówno lustrowana, jak i prokurator OBL w Katowicach z uwagi na błędy proceduralne zapadłej decyzji. Orzeczeniem z dnia 5 lutego 2009 r. sygn. II AKa 417/08 Sąd Apelacyjny w Katowicach II Wydział Karny uchylił zaskarżoną decyzję, przychylając się do skargi prokuratora, i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Podnieść też należy, iż prokuratorzy Biura Lustracyjnego (centrali) także podejmowali działania w sprawach przejętych po RIP. I tak w okresie sprawozdawczym sporządzono i skierowano do Sądu Najwyższego 4 stanowiska w przedmiocie wniosków o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem sądu. Z udziałem prokuratorów Biura Lustracyjnego rozpoznano 3 kasacje osób lustrowanych. W jednym przypadku Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną, w kolejnej sprawie uchylił prawomocny wyrok Sądu Apelacyjnego i zwrócił sprawę temu sądowi celem uzupełnienia postępowania, w kolejnej sprawie uchylił prawomocne orzeczenie Sądu Apelacyjnego stwierdzające, że lustrowany złożył niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne, i orzekł, że oświadczenie to odpowiadało prawdzie.

Zauważyć też należy, że Biuro Lustracyjne objęło nadzorem służbowym zarówno pozostające w biegu sprawy przejęte po RIP, jak i sprawy inicjowane przez prokuratorów na podstawie przepisów nowej ustawy lustracyjnej. W roku 2009 wszystkich spraw objętych nadzorem było 19.

9. Budżet

Budżet Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu został określony ustawą budżetową na rok 2009 w następujących wielkościach:

Tabela 1. Dochody i wydatki IPN – KŚZpNP wg ustawy budżetowej na 2009 r. w tys. zł

Dochody budżetowe	573
Wydatki budżetowe	209 275
z tego:	
– Dotacje	1115
– Świadczenia na rzecz osób fizycznych	3070
– Wydatki bieżące	195 090
– Wydatki majątkowe	10 000

9.1. Wykonanie dochodów budżetowych

Wykonanie planu dochodów przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 2. Wykonanie dochodów IPN – KŚZpNP w 2009 r. w tys. zł

Lp.	Wyszczególnienie	§	Ustawa budżetowa na 2009 r.	Wykonanie w roku 2009
	Dział 751 - ogółem		573,0	783,6
1	Grzywny i inne kary pieniężne od osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych	0580	0	0,8
2	Wpływy ze spłat oprocentowanych pożyczek udzielonych sędziom i prokuratorom na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych	0700	386,0	347,6
3	Wpływy z usług	0830	7,0	13,2
4	Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	0870	11,0	3,2
5	Pozostałe odsetki	0920	72,0	71,2
6	Wpływy z różnych dochodów	0970	80,0	346,0
7	Różnice kursowe	1510	0	1,6
8	Wpływy do budżetu części zysku Gospodarstwa Pomocniczego	2380	17,0	0

W ustawie budżetowej na 2009 r. prognozowano osiągnięcie dochodów w wysokości 573,0 tys. zł. Zrealizowane dochody były wyższe o 210,6 tys. zł w stosunku do ustawy budżetowej na 2009 r. i wyniosły 783,6 tys. zł, co stanowi 136,8% prognozowanych dochodów.

Zrealizowane dochody wyszczególnione:

- w § 0580 na kwotę 0,8 tys. zł dotyczyły grzywien i innych kar pieniężnych od osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych;
- w § 0700 na kwotę 347,6 tys. zł to wpływy ze spłat pożyczek udzielonych na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych prokuratorów;
- w § 0830 na kwotę 13,2 tys. zł to wpływy z tytułu usług (wykonania kserokopii materiałów archiwalnych, wynajmu pokoju gościnnego);
- w § 0870 na kwotę 3,2 tys. zł dotyczyły wpływów ze sprzedaży składników majątkowych (broni w związku z redukcją WSO, komputerów);
- w § 0920 na kwotę 71,2 tys. zł dotyczyły wpłat odsetek od udzielonych pożyczek na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych prokuratorów;

- w § 0970 na kwotę 346,0 tys. zł dotyczyły wpłat z różnych tytułów (głównie korekty składek ZUS i obniżenia składek z tytułu ich terminowej realizacji, tzw. wynagrodzenie płatnika, z tytułu faktur korygujących niemożliwych do przewidzenia w okresie tworzenia budżetu, sprzedaży publikacji wydawanych przez Instytut, wpłat dokonanych przez pracowników za zagubione karty magnetyczne i identyfikatory, zwrotu kaucji z tytułu umowy najmu);
- w § 1510 na kwotę 1,6 tys. zł dotyczyły wpływów z tytułu różnic kursowych.

9.2. Wykonanie wydatków budżetowych

Realizacja wydatków Instytutu Pamięci Narodowej w ramach poszczególnych działów klasyfikacji budżetowej wyglądała następująco:

Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa, w tym:

- **Rozdział 75101** – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa;
- **Rozdział 75112** – Jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;

Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, w tym:

- **Rozdział 75302** – Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne.

Wielkości w obu rozdziałach działu 751 odzwierciedlają poziom wydatków poniesionych na bieżącą działalność Instytutu związaną z zatrudnieniem, kosztami utrzymania oraz realizacją zadań określonych ustawą o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Wydatki w dziale 753 dotyczą wypłaty uposażeń dla prokuratorów w stanie spoczynku. Uposażenia te są wypłacane prokuratorom, dla którym Instytut był ostatnim miejscem zatrudnienia.

W związku z uchwaleniem ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o zmianie ustawy o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, której przepisy mają zastosowanie od dnia 1 stycznia 2009 r., a która zmieniła sposób naliczania uposażeń prokuratorów, w tym także prokuratorów w stanie spoczynku, jak również w związku z nieprzyjęciem przez Sejm RP autopoprawki do budżetu Instytutu na 2009 r. dotyczącej zwiększenia budżetu Instytutu w celu pokrycia skutków finansowych ww. ustawy, Prezes Instytutu podjął decyzję o ograniczeniu zatrudnienia prokuratorów.

Ponadto w trakcie roku budżetowego 2009, na podstawie decyzji prezesa IPN, dokonano zmiany planu finansowego i przesunięcia środków budżetowych z rozdziału 75101 do rozdziału 75112 w celu realizacji zaplanowanych zadań merytorycznych przez Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej. Działania te dotyczyły w szczególności obchodów 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej, Roku Kultury Niezależnej oraz wydania zaplanowanych publikacji książkowych. Przesunięcie środków zostało podyktowane znacznym ograniczeniem przez Parlament RP budżetu Instytutu na 2009 r. w stosunku do złożonego projektu. Pozostałe środki na realizację zadań merytorycznych zostały wygospodarowane przez ograniczenie zatrudnienia w Instytucie w kolejnych kwartałach roku (m. in. redukcja WSO) oraz poprzez zmianę przeznaczenia wydatków.

Strukturę wykonania wydatków budżetowych w części 13 – Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, dziale 751 i dziale 753 wg grup ekonomicznych określonych w ustawie budżetowej przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 3. Wykonanie planu wydatków IPN - KŚZpNP w 2009 r. w tys. zł

Wyszczególnienie	Rok 2008	Rok 2009				
	Wykonanie	Ustawa budżetowa*	Budżet po zmianach	Wykonanie	5:4	5:2
					%	
1	2	3	4	5	6	7
Część 13 - ogółem	205 669,1	209 275,0	209 275,0	209 032,2	99,9	101,6
Dotacje	1215,0	1115,0	900,0	900,0	100,0	74,1
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	2213,5	3070,0	2989,2	2985,3	99,9	134,9
Wydatki bieżące	183 979,3	195 090,0	195 385,8	195 149,6	99,9	106,1
Wydatki majątkowe	18 261,3	10 000,0	10 000,0	9997,3	100,0	54,7
z kwoty ogółem sfinansowane zostały wydatki w:						
Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	204 682,2	207 815,0	207 815,0	207 573,0	99,9	101,4
Dotacje	1215,0	1115,0	900,0	900,0	100,0	74,1
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	1226,6	1610,0	1529,2	1526,1	99,8	124,4
Wydatki bieżące	183 979,3	195 090,0	195 385,8	195 149,6	99,9	106,1
Wydatki majątkowe	18 261,3**	10 000,0	10 000,0	9997,3	100,0	54,7
w tym:						
Rozdział 75101 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa	86 777,8	92 446,0	88 379,4	88 227,5	99,8	101,7
Dotacje	1215,0	1115,0	900,0	900,0	100,0	74,1
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	734,8	958,0	876,1	874,7	99,8	119,0
Wydatki bieżące	71 852,2	80 373,0	76 783,0	76 633,9	99,8	106,7
Wydatki majątkowe	12 975,8	10 000,0	9820,3	9818,9	100,0	75,7
Rozdział 75112 – Jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej	117 904,4	115 369,0	119 435,6	119 345,5	99,9	101,2
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	491,8	652,0	653,1	651,4	99,8	132,5
Wydatki bieżące	112 127,1	114 717,0	118 602,8	118 515,7	99,9	105,7
Wydatki majątkowe	5285,5		179,7	178,4	99,3	3,4
Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	986,9	1460,0	1460,0	1459,2	99,9	147,9
w tym:						
Rozdział 75302 – Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne	986,9	1460,0	1460,0	1459,2	99,9	147,9

* Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o zmianie ustawy budżetowej za rok 2009 (Dz. U. Nr 128, poz. 1057).

** W wykonaniu nie uwzględniono wydatków, które nie wygasły z upływem 2008 r. i przeszły do realizacji w 2009 r.

Plan wydatków budżetowych po zmianach na rok 2009 wynosił 209 275 tys. zł, z czego zrealizowane wydatki wyniosły 209 032,2 tys. zł, co stanowi 99,9 % planu.

Ponadto Instytut realizował w 2009 r. wydatki, które nie wygasły z końcem 2008 r. Zostały one ujęte w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie wydatków budżetu państwa, które w 2008 r. niewygasają z upływem roku budżetowego (Dz. U. z 2008 r. Nr 224, poz. 1478). Wydatki nie wygasające dotyczyły zadań realizowanych przez Instytut w ramach wydatków majątkowych, a mianowicie:

- dokumentacji projektowej budowy Centrum Digitalizacji IPN-KŚZpNP w Warszawie przy ul. Kłobuckiej 21;
- dokumentacji projektowej przebudowy i rozbudowy łódzkiego oddziału IPN-KŚZpNP w Łodzi przy ul. E. Orzeszkowej 31/35;
- dostawy i instalacji zintegrowanego systemu wspierającego pracę centrali, oddziałów i Gospodarstwa Pomocniczego Instytutu.

Wykonanie wydatków w poszczególnych działach według klasyfikacji budżetowej

Dział 751 – Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa

Wydatki Instytutu w 2009 r. zrealizowane w ramach działu 751 wyniosły 207 573,0 tys. zł, co stanowi 99,9 proc. budżetu po zmianach na 2009 r. oraz 101,4 proc. w stosunku do wykonania wydatków w 2008 r. Struktura wydatków w poszczególnych grupach ekonomicznych przedstawia się następująco:

9.2.1. Dotacje

w tys. zł

§ 2810 – dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji fundacjom	400,0
§ 2820 – dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji stowarzyszeniom	400,0
§ 2830 – dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji pozostałym jednostkom niezaliczanym do sektora finansów publicznych	100,0

Dotacje celowe zostały przeznaczone na:

- realizację zadania publicznego „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką” przez Fundację „Polsko-Niemieckie Pojednanie”;
- realizację zadania „Encyklopedia Solidarności” przez Stowarzyszenie Pokolenie;
- realizację zadania „Indeks. Baza danych Polaków zamordowanych i represjonowanych przez hitlerowskie Niemcy i ich sojuszników za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej” przez Papieską Akademię Teologiczną;
- na realizację zadania „Indeks osób prześladowanych (represjonowanych) przez organy państwowe ZSRR w latach 1939–1956” przez Fundację Ośrodka KARTA.

9.2.2 Świadczenia na rzecz osób fizycznych

Wykonanie w tej grupie wydatków przedstawia się następująco:

	w tys. zł
§ 3020 – nagrody i wydatki osobowe niezaliczane do wynagrodzeń	711,3
§ 3030 – różne wydatki na rzecz osób fizycznych	723,4

§ 3040 – nagrody o charakterze szczególnym niezaliczone do wynagrodzeń	4,8
§ 3250 – stypendia różne	86,6

i dotyczy:

- świadczeń wynikających z przepisów o bezpieczeństwie i higienie pracy (zakup odzieży ochronnej dla pracowników archiwów);
- zakupu umundurowania wewnętrznej służby ochrony i wypłaty ekwiwalentu za jego czyszczenie;
- zwrotu kosztów przejazdów biegłych i świadków;
- wypłaty diet dla członków Kolegium Instytutu zgodnie z rozporządzeniem prezesa Rady Ministrów z dnia 28 listopada 2002 r.;
- wynagrodzeń wypłacanych na podstawie odrębnych przepisów, w szczególności biegłym w postępowaniu dochodzeniowym, sądowym, wynagrodzenia tłumaczy przysięgłych;
- wypłaty stypendium doktorskiego lub habilitacyjnego pracownikom Instytutu.

W grupie wydatków na świadczenia na rzecz osób fizycznych nastąpił wzrost wydatków w stosunku do roku 2008 o 24,4 proc.

9.2.3. Wydatki bieżące

Największą pozycję w dziale 751 stanowią wydatki bieżące, które wzrosły w stosunku do 2008 r. o 6,1 proc. Największy udział w wydatkach stanowiły wynagrodzenia w kwocie 126 622,9 tys. zł.

Wykonanie wydatków bieżących w 2009 r. wyniosło 195 149,6 tys. zł, tj. 99,9 proc. budżetu po zmianach.

9.2.3.1. Wynagrodzenia

Wykonanie wydatków w poszczególnych paragrafach wynosi:

w tys. zł

§ 4010 – wynagrodzenia osobowe pracowników	100 836,2
§ 4030 – wynagrodzenia osobowe prokuratorów	16 937,2
§ 4040 – dodatkowe wynagrodzenie roczne	8849,5

W 2009 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Instytucie Pamięci Narodowej wyniosło łącznie z wypłatami z zakładowego funduszu nagród, z tzw. trzynastką, 5132 zł. Przeciętne wynagrodzenie osób nieobjętych mnożnikowym systemem wynagrodzeń wyniosło 4698 zł, zaś prokuratorów – 11 464 zł.

Zrealizowane zatrudnienie oraz wykorzystanie środków na wynagrodzenia prezentują dane zawarte w poniższej tabeli.

Tabela 4. Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenie w IPN-KŚZpNP w latach 2008 i 2009 wg Rb-70

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie 2008 r.			Wykonanie 2009 r.		
		Przeciętne zatrudnienie	Wynagrodzenie (tys. zł)	Przeciętne wynagrodzenie przypadające na 1 pracownika zatrudnionego na pełnym etacie (w zł)	Przeciętne zatrudnienie	Wynagrodzenie (tys. zł)	Przeciętne wynagrodzenie przypadające na 1 pracownika zatrudnionego na pełnym etacie (w zł)
1	2	3	4	5	6	7	8
	Część 13 ogółem w tym:	2109	121 259	4791	2056	126 623	5132
1.1	Osoby nieobjęte mnożnikowym systemem wynagradzania § 4010, § 4040	1969	104 997	4444	1924	108 464	4698
1.2	Prokuratorzy § 4030, § 4040	140	16 262	9680	132	18 159	11 464

Wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w 2009 r. w porównaniu z 2008 r. wynika m. in. ze wzrostu wynagrodzeń osób nieobjętych mnożnikowym systemem wynagrodzeń o ustalony w ustawie budżetowej średnioroczny wskaźnik wzrostu w wysokości 103,5%, ze zmiany sposobu naliczania uposażeń osób objętych mnożnikowym systemem wynagrodzeń (prokuratorów) oraz ze zwiększenia liczby osób uprawnionych do otrzymania dodatkowego wynagrodzenia rocznego, tzw. trzynastki.

9.2.3.2. Honoraria

§ 4090 honoraria w tys. zł
244,7

Wydatki dotyczyły działań statutowych Instytutu, w głównej mierze działalności edukacyjnej prowadzonej przez Biuro Edukacji Publicznej IPN.

9.2.3.3. Wynagrodzenia bezosobowe

§ 4170 – wynagrodzenia bezosobowe w tys. zł
2343,3

Są to wynagrodzenia wypłacane na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło. Dotyczą przede wszystkim działalności edukacyjnej i wydawniczej oraz prowadzonych prac badawczych.

9.2.3.4. Pochodne od wynagrodzeń

Wykonanie w tej grupie wydatków wynosi: w tys. zł
 § 4110 – składki na ubezpieczenie społeczne 16 352,6
 § 4120 – składki na Fundusz Pracy 2549,3

Składki na ubezpieczenia społeczne i na Fundusz Pracy wyliczono przy zastosowaniu wskaźników określonych w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 późn. zm.).

9.2.3.5. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

	tys. zł
§ 4440 – odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych	2144,9

Planowany odpis został ustalony zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (tj. Dz. U. z 1996 r. Nr 70, poz. 33 z późn. zm.) Wysokość funduszu jest uzależniona od średniorocznego zatrudnienia.

9.2.3.6. Podatki i opłaty na rzecz budżetu państwa

§ 4510 – opłaty na rzecz budżetu państwa	126,4
--	-------

Jest to opłata za dzierżawę wieczystą gruntu w Warszawie przy ul. Towarowej 28, gdzie znajduje się centrala Instytutu.

9.2.3.7. Podatki i opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego

	w tys. zł
§ 4480 – podatek od nieruchomości	313,7
§ 4500 – pozostałe podatki na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego	0,8
§ 4520 – opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego	0,8

Ww. wydatki dotyczą zapłaty podatku od nieruchomości oraz podatku od środków transportu.

9.2.3.8. Zakup towarów i usług

Pozycja ta dotyczy zakupu towarów i usług związanych z utrzymaniem zajmowanych obiektów oraz prowadzeniem działalności statutowej.

Głównymi pozycjami wydatków w tej grupie były:

	w tys. zł
§ 4400 – opłaty za administrowanie i czynsze za budynki, lokale i pomieszczenia garażowe	4714,5
§ 4300 – zakup pozostałych usług	17 243,2

Wydatki zostały poniesione głównie na:

- utrzymanie pomieszczeń biurowych i archiwów w Warszawie oraz w 11 oddziałach;
- usługi pocztowe i inne;
- wydatki związane z organizacją wystaw, konferencji, sesji;
- druk książek.

§ 4210 – zakup materiałów i wyposażenia	7011,1
---	--------

Wydatkowana kwota dotyczy zakupu podstawowych materiałów biurowych, materiałów dla potrzeb archiwów (teczki, pudła itp.), materiałów związanych z działalnością edukacyjną (wystawy, konferencje itp.), prenumeraty prasy, zakupu środków czystości.

§ 4260 – zakup energii	3632,1
------------------------	--------

Wydatki obejmują opłaty za dostawę energii elektrycznej, ciepłej, gazu oraz wody.

§ 4270 – zakup usług remontowych	2726,6
----------------------------------	--------

Wydatki dotyczą m. in. konserwacji urządzeń, centralnego ogrzewania, instalacji wodociągowo-kanalizacyjnej, systemów zabezpieczeń elektronicznych, serwerów itp.

§ 4350 – zakup usług dostępu do sieci Internet	111,0
§ 4360 – opłaty z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych telefonii komórkowej	314,7
§ 4370 – opłaty z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych telefonii stacjonarnej	1193,5
§ 4380 – zakup usług obejmujących tłumaczenia	422,3
§ 4390 – zakup usług obejmujących wykonanie ekspertyz, analiz i opinii	59,7
§ 4280 – zakup usług zdrowotnych	109,0

Wydatki zostały poniesione na badania okresowe dla pracowników.

§ 4240 – zakup pomocy naukowych, dydaktycznych i książek	250,3
--	-------

Wydatki zostały poniesione m. in. na zakup książek do biblioteki IPN.

§ 4740 – zakup materiałów papierniczych do sprzętu drukarskiego i urządzeń kserograficznych	395,3
§ 4750 – zakup akcesoriów komputerowych, w tym programów i licencji	657,6

9.2.3.9. Pozostałe wydatki

§ 4700 – szkolenia pracowników nie będących członkami korpusu służby cywilnej	304,5
§ 4430 – różne opłaty i składki	297,1

Wydatki zostały poniesione na ubezpieczenia majątkowe.

§ 4140 – wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji osób Niepełnosprawnych	1758,1
§ 4710 – fundusz dyspozycyjny	77,4
§ 4410, § 4420 – podróże służbowe krajowe i zagraniczne	2065,3

Podstawowa część wydatków na podróże to służbowe wyjazdy prokuratorów związane z prowadzonymi śledztwami, wyjazdy archiwistów w związku z przejmowaniem akt oraz wyjazdy związane z prowadzeniem kwerend, prezentowaniem wystaw i organizowaniem sesji naukowych poza siedzibami jednostek organizacyjnych Instytutu.

§ 4450 – udzielone pożyczki na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych sędziów i prokuratorów	922,5
§ 4580 – pozostałe odsetki	3,4
§ 4610 – koszty postępowania sądowego i prokuratorskiego	176,4
§ 4950 – różnice kursowe	4,6

9.2.4. Wydatki majątkowe

Przyznane ustawą budżetową na 2009 r. dla IPN środki na wydatki majątkowe były niższe w porównaniu z przyznaną ustawą budżetową na 2008 r. o 11 330 tys. zł, tj. o 53,12%.

Wydatki majątkowe w 2009 r. zrealizowano na kwotę 9997,3 tys. zł, co stanowiło 99,9% środków przyznanych ustawą budżetową na 2009 r.

Realizacja wydatków majątkowych:

§ 6050 – wydatki inwestycyjne w 2009 r. zrealizowano na kwotę 6273,0 tys. zł, tj. 99,9% środków ujętych w planie finansowym na 2009 r.	
§ 6060 – zakupy inwestycyjne zrealizowano na kwotę 3724,3 tys. zł, tj. 99,9% środków ujętych w planie finansowym na 2009 r.	

Tabela 5. Wydatki majątkowe IPN-KŚZpNP w 2009 r. w tys. zł

Wyszczególnienie	Rok 2008			Rok 2009			%	
	Ustawa budżetowa	Plan po zmianach	Wykonanie ^{*)}	Ustawa budżetowa	Plan po zmianach	Wykonanie	7:6	7:2
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Wydatki majątkowe ogółem	21 330	21 330	21 308,9	10 000	10 000	9997,3	99,9	46,9
Z tego :								
§ 6050	9900	9895	9887,6	6000	6273,1	6273,0	99,9	
§ 6060 w tym:	11 430	11 435	11 421,3	4000	3726,9	3724,3	99,9	
rozdz. 75101	9840	6140	6135,8	4000	3547,2	3545,9		
rozdz. 75112	1590	5295	5285,5	0	179,7	178,4		

^{*)} Wykonanie za 2008 r. uwzględnia wydatki zrealizowane w 2009 r. z budżetu 2008 r. – wydatki niewygasające.

Tabela 6. Realizacja wydatków majątkowych w 2009 r.

LP.	NAZWA INWESTYCJI	Wydatki zrealizowane w roku 2009 (zł)	Wydatki zrealizowane w roku 2009 z budżetu roku 2008 (zł)
1	2	3	5
1	Inwestycje pozostałe polegające na budownictwie ujęte w § 6050 w tym:	6 273 022,0	2 230 160,0
1.1	Adaptacja pomieszczeń w budynku C na potrzeby: serwerowni – prace projektowe i realizacja, oraz pracowni reprografii – realizacja, modernizacja systemu kontroli jakości powietrza w pomieszczeniu istniejącej serwerowni 608, Warszawa, ul. Towarowa 28	3 868 789,5	
1.2	Modernizacja systemu ciepła technologicznego zasilania nagrzewnic, modernizacja systemów SSWiN, projekt organizacji ruchu, instalacja oświetlenia piwnic, Warszawa, ul. Marszałkowska 21/25	45 789,4	
1.3	Przystosowanie pomieszczeń nr 48,49,50 do wymogów czytelnicy akt niejawnych oraz montaż wideofonów, opracowanie koncepcji przebudowy budynku magazynowego D, Warszawa, ul. Kłobucka 21	66 665,2	
1.4	Opracowanie dokumentacji projektowej na wykonanie dodatkowych okien w sześciu pomieszczeniach biurowych na poddaszu IPN – Oddział w Poznaniu	8235,0	
1.5	Projekt i wykonanie zagospodarowania terenu. IPN - Oddział w Rzeszowie	65 184,6	
1.6	Przebudowa przyłącza energetycznego, wykonanie izolacji ścian fundamentowych, wykonanie systemu SSWiN, IPN – Oddział w Szczecinie	112 358,2	
1.7	Wykonanie badań geotechnicznych gruntu, IPN - Delegatura w Kielcach	881,9	
1.8	Przygotowanie pomieszczenia serwerowni w siedzibie delegatury, IPN – Delegatura w Bydgoszczy	40 302,3	
1.9	Opłata składki zdrowotnej do umowy na sprawowanie nadzoru inwestorskiego branży sanitarnej, IPN – Oddział w Lublinie	195,3	

1	2	3	5
1.10	Przebudowa i rozbudowa budynku przy ul. Orzeszkowej 31/35 w Łodzi – Etap I i II, IPN – Oddział w Łodzi	2 064 619,7	
1.11	Dokumentacja projektowa budowy Centrum Digitalizacji IPN-KŚZpNP, Warszawa, ul. Kłobucka 21		1 844 640,0*
1.12	Dokumentacja projektowa przebudowy i rozbudowy siedziby IPN – Oddział w Łodzi		385 520,0*
1.13	Montaż, rozbudowa i konfiguracja systemu SSWiN w Delegaturze IPN w Koszalinie – korekta faktury	0,8	
2	Zakupy inwestycyjne, niezwiązane z budownictwem, ujęte w § 6060	3 724 317,2	817 400,0
Rozdział 75101		3 545 889,9	
2.1	Sprzęt komputerowy	51 000,0	
2.2	Oprogramowanie i licencje	202 549,1	817 400,0*
2.3	Pozostały sprzęt	3 292 340,8	
Rozdział 75112		178 427,2	
2.4	Sprzęt komputerowy	178 427,2	

* Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie wydatków budżetu państwa, które w 2008 r. nie wygasają z upływem roku budżetowego (Dz. U. z 2008 r., Nr 224, poz. 1478).

Efekty rzeczowe realizowanych w 2009 r. zadań inwestycyjnych

Ciągłe poszerzanie obszarów oczekiwań grup naukowo-badawczych, również w zakresie realizowanej przez IPN misji historyczno-naukowej, wymusza na IPN wdrażanie nowych technik archiwizacji i udostępniania materiałów historycznych. W związku z powyższym działalność inwestycyjną Instytutu skupiono wokół działań służących stworzeniu warunków niezbędnych do podjęcia na szeroką skalę procesu digitalizacji zasobów archiwalnych IPN i w efekcie umożliwiających stworzenie profesjonalnej cyfrowej kopii archiwaliów. Pozwoli to w niedługim czasie na dużo sprawniejsze udostępnianie materiałów naukowych bez narażania ich na zniszczenie.

Działania realizowane w tym zakresie obejmowały:

- zakup, instalację i konfigurację biblioteki taśmowej. Dzięki tej inwestycji IPN dysponuje elementem bazowym nowoczesnej skalowalnej biblioteki taśmowej, która poprzez doposażanie jej w kolejne elementy magazynowe utworzy jednolitą bazę cyfrowych kopii zasobów archiwalnych IPN. Bardzo duża pojemność biblioteki w połączeniu ze zrealizowanymi w tym roku elementami systemu informatycznego pozwala prowadzić na szeroką skalę proces digitalizacji archiwów;

- przebudowę i adaptację części kondygnacji parteru budynku Towarowa 28 C na potrzeby nowej serwerowni. W ramach zadania przystosowano pomieszczenia do szczególnych wymagań związanych z nowym sposobem użytkowania, a w szczególności znacznie zwiększono nośność stropów, wyposażono pomieszczenie w systemy precyzyjnej kontroli jakości powietrza, wykonano nowoczesny system energetycznego zasilania urządzeń (system UPS oraz niezależny system zasilania z agregatu prądotwórczego zlokalizowanego na dachu budynku), wybudowano światłowodowe instalacje połączeń serwerowni z istniejącą serwerownią oraz pracownią reprografii, wyposażono obiekt w rakowalne szafy systemowe;

- przebudowę i adaptację II piętra budynku Centrali Towarowa 28 C na potrzeby pracowni reprografii. W ramach robót w sposób profesjonalny przystosowano i wyposażono część obiektu, gdzie stworzono technologiczny ciąg pomieszczeń (z 50-cioma miejscami stałej

pracy) i gdzie prowadzone będą wszelkie czynności niezbędne do tworzenia cyfrowych kopii zasobów archiwalnych IPN;

- zakup i wdrożenie oprogramowania wspomagającego digitalizację (Bad Arolsen);
- zakup 11 specjalistycznych skanerów umożliwiających na skalę przemysłową skanowanie kartotek, dokumentacji aktowej oraz filmów perforowanych.

Ponadto w ramach zadań inwestycyjnych w 2009 r. realizowano szereg przedsięwzięć pozwalających zapewnić właściwe warunki opracowywania i przechowywania zasobów archiwalnych IPN, a w szczególności:

- wykonano I etap robót budowlanych kompleksowej modernizacji i rozbudowy budynków siedziby IPN w Łodzi przy ul. E. Orzeszkowej 31/35. Zadanie to umożliwi rezygnację z wynajmowania pomieszczeń oraz poprawę warunków pracy poprzez stworzenie nowoczesnej i w pełni funkcjonalnej siedziby oddziału;
- zrealizowano prace związane z usunięciem zawilgocenia ściany fundamentowej budynku siedziby szczecińskiego Oddziału IPN przy ul. Janickiego 30;
- zaadaptowano część pomieszczeń budynku archiwum Kłobucka 21 na potrzeby czytelnictwa akt niejawnych;
- wyremontowano i zaadaptowano pomieszczenia na potrzeby serwerowni Delegatury IPN w Bydgoszczy przy ul. Grudziądzkiej 9/15;
- wykonano prace związane z zagospodarowaniem terenu wokół nowej siedziby rzeszowskiego Oddziału IPN przy ul. Szopena 23;
- zakupiono dwa serwery dla potrzeb rozbudowy systemu informatycznego Centrali Instytutu.

Dodatkowo na potrzeby zadań realizowanych w roku 2009 oraz przygotowywanych do realizacji w latach następnych wykonano m.in. następujące dokumentacje techniczne:

- opracowano dokumentację budowlano-kosztorysową budowy nowej serwerowni IPN w budynku Towarowa 28 C. Dokumentacja ta została zatwierdzona decyzją pozwolenia na budowę nr 113/N/09 z dnia 20 kwietnia 2009 r., a zakres prac w niej ujęty został w całości zrealizowany w roku bieżącym;
- opracowano koncepcję przebudowy i adaptacji nowo pozyskanego budynku w kompleksie IPN położonym w Warszawie przy ul. Kłobuckiej 21. W oparciu o ten obiekt planowane jest zgromadzenie części struktur IPN zajmujących obecnie nieruchomości wynajmowane na rynku komercyjnym. Posłuży ona jako opis przedmiotu zamówienia przy zleceniu w roku 2010 opracowania kompletnej dokumentacji budowlano-wykonawczej;
- opracowano dokumentację przebudowy przyłącza energetycznego zasilającego siedzibę szczecińskiego Oddziału IPN przy ul. Janickiego 30. W oparciu o tę dokumentację w dniu 14 września 2009 r. IPN uzyskał decyzję pozwolenia na budowę i jeszcze w tym samym roku zrealizował prace określone projektem;
- opracowano dokumentację wykonania dodatkowych okien doświetlających pomieszczenia stałej pracy w siedzibie poznańskiego Oddziału IPN przy ul. Rolnej 45a;
- opracowano projekt zagospodarowania terenu wokół nowej siedziby rzeszowskiego Oddziału IPN przy ul. Szopena 23.

W ramach „środków niewygasających z końcem roku budżetowego 2008” za łączną kwotę 3,05 mln zł kontynuowano i zakończono n.w. realizacje:

- Dokumentacja projektowa budowy Centrum Digitalizacji IPN-KŚZpNP w Warszawie przy ul. Kłobuckiej 21 na kwotę 1 844 640 zł z terminem realizacji 31 marca 2009 r.
- Dokumentacja projektowa przebudowy i rozbudowy łódzkiego oddziału IPN-KŚZpNP przy ul. E. Orzeszkowej 31/35 w Łodzi na kwotę 385 520 zł z terminem realizacji 31 marca

2009 r. W oparciu o tę dokumentację w dniu 26 czerwca 2009 r. IPN uzyskał decyzję pozwolenia na budowę.

- Dostawa i instalacja zintegrowanego systemu wspierającego pracę centrali, oddziałów i Gospodarstwa Pomocniczego Instytutu na kwotę 817 400 zł z terminem realizacji 31 marca 2009 r.

Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne

W tym dziale Instytut Pamięci Narodowej realizuje wydatki w ramach rozdziału 75302 – uposażenia sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne – § 3110 – świadczenia społeczne.

Plan (ustawa budżetowa) – 1310,0 tys. zł

Plan po zmianach (nowelizacja ustawy budżetowej) – 1460,0 tys. zł

W znowelizowanej ustawie budżetowej na 2009 r. dokonano na wniosek prezesa Instytutu Pamięci Narodowej przesunięcia środków budżetowych w wysokości 150 tys. zł z działu 751, rozdziału 75101, § 4010 – wynagrodzenia osobowe pracowników do działu 753, rozdziału 75302, § 311 – świadczenia społeczne.

Powyższe przesunięcie umożliwiło zabezpieczenie środków na wypłatę uposażeń dla prokuratorów w stanie spoczynku, w związku z uprzednim nieprzyjęciem przez Parlament RP autopoprawki do budżetu Instytutu na 2009 r., uwzględniającej skutki finansowe zmiany sposobu naliczania ww. uposażeń w świetle ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o zmianie ustawy o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw.

Wykonanie wydatków w dziale 753 wyniosło 1459,2 tys. zł, co stanowi 99,9 % planu po zmianach.

Liczba świadczeniobiorców wg stanu na dzień 31 grudnia 2009 r. wyniosła 16 osób.

9.3. Wykonanie wydatków niewygasających (wydatki z 2008 r.)

W 2009 r. Instytut dysponował dodatkowo środkami, które nie wygasły z upływem roku 2008 w wysokości 3 047 560 zł. Środki te zostały ujęte w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie wydatków budżetu państwa, które w 2008 r. nie wygasają z upływem roku budżetowego (Dz. U. z 2008 r. Nr 224, poz. 1478).

Wydatki niewygasające dotyczyły zadań realizowanych przez Instytut w ramach wydatków majątkowych, a mianowicie:

- dokumentacji projektowej budowy Centrum Digitalizacji IPN-KŚZpNP w Warszawie przy ul. Kłobuckiej 21,
- dokumentacji projektowej przebudowy i rozbudowy łódzkiego oddziału IPN-KŚZpNP w Łodzi przy ul. E. Orzeszkowej 31/35,
- dostawy i instalacji zintegrowanego systemu wspierającego pracę centrali, oddziałów i Gospodarstwa Pomocniczego Instytutu.

Wydatki te zostały zrealizowane w całości.

9.4. Zatrudnienie

Według stanu na dzień 31 grudnia 2009 r. w Instytucie Pamięci Narodowej było zatrudnionych 2171 osób, co w przeliczeniu na etaty stanowi 2116,80 etatów, w tym 130 etatów prokuratorskich. W pionie śledczym Instytutu było zatrudnionych 104 prokuratorów, natomiast w pionie lustracyjnym – 26 prokuratorów.

Pracownicy Instytutu Pamięci Narodowej posiadają wysokie kwalifikacje. Instytut zatrudnia wielu specjalistów m. in. z zakresu prawa i historii.

Spśród 2171 pracowników Instytutu 1839 osób posiada wykształcenie wyższe, co stanowi 84,7% zatrudnionych, w tym 4 osoby posiadają tytuł naukowy profesora, 11 osób tytuł naukowy doktora habilitowanego i 129 osób tytuł naukowy doktora.

Największy odsetek pracowników Instytutu stanowią pracownicy zatrudnieni w ustawowych pionach IPN:

- w pionie udostępniania, tj. w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów oraz biurach oddziałowych – 868,75 etatów, co stanowi 41,0 %;

- w pionie edukacji, tj. w Biurze Edukacji Publicznej oraz biurach oddziałowych – 284,25 etatów, co stanowi 13,4 %;

- w pionie lustracyjnym, tj. w Biurze Lustracyjnym oraz w biurach oddziałowych (łącznie z prokuratorami) – 210 etatów, co stanowi 9,9%;

- w pionie śledczym, tj. w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i w komisjach oddziałowych (łącznie z prokuratorami) – 174,5 etatów, co stanowi 8,2%;

co daje łącznie 72,5% ogółu zatrudnionych. Pozostali pracownicy wykonują zadania z zakresu inwestycji, zamówień publicznych, BHP, ochrony obiektów, a także obsługi prawnej, informatycznej i finansowo-księgowej.

Wielkość zatrudnienia w komórkach wykonujących zadania związane z obsługą prawno-administracyjną jest uzależniona od zakresu zadań statutowych IPN.

Zadania z zakresu obsługi prawnej Instytutu wykonują prawnicy zatrudnieni w Biurze Prawnym w Centrali Instytutu oraz w referatach prawno-organizacyjnych w oddziałach IPN. Realizują oni zadania w zakresie obsługi prawnej, legislacyjnej i orzecznictwa Instytutu. Zajmują się opiniowaniem projektów umów zawieranych przez IPN z innymi podmiotami, opiniowaniem przesłanych do IPN projektów ustaw w ramach uzgodnień międzyresortowych, opracowywaniem projektów wewnętrznych aktów prawnych, w tym m. in. zarządzeń prezesa Instytutu, decyzji dyrektora generalnego, decyzji dyrektorów oddziałów i ich nowelizacji.

Pracownicy Wewnętrznej Służby Ochrony wykonują zadania w zakresie ochrony zgromadzonego zasobu archiwalnego, osób i mienia w obiektach Instytutu, konwojowania materiałów archiwalnych i wartości pieniężnych, ochrony danych osobowych i informacji niejawnych. Zajmują się również realizacją przedsięwzięć organizacyjnych i zabezpieczenia technicznego w obiektach Instytutu, realizacją zadań obronnych oraz utrzymaniem systemów zabezpieczeń przeciwpożarowych. Prowadzą także bieżący nadzór nad realizacją przepisów w zakresie ochrony przeciwpożarowej w IPN.

Pracownicy Biura Zamówień Publicznych, Mienia i Inwestycji (w oddziałach pracownicy referatów prawno-organizacyjnych) wykonują zadania z zakresu inwestycji i zamówień publicznych. Do ich obowiązków należy m. in. sporządzanie rocznego planu wydatków majątkowych, prowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, w tym także w trybie przetargów, gospodarowanie składnikami majątku Instytutu.

Biuro Budżetu, Finansów i Kadr zajmuje się obsługą finansowo-kadrową Instytutu. Pracownicy biura opracowują m.in. projekt budżetu Instytutu i prowadzą bieżące sprawy związane z jego realizacją, zajmują się obsługą bankową, kasową, finansową i księgową Instytutu, jak również realizują zadania w zakresie spraw wynikających ze stosunku pracy pracowników Instytutu oraz spraw związanych z ubezpieczeniami społecznymi.

Zadania z zakresu obsługi informatycznej Instytutu wykonują pracownicy Biura Organizacyjnego. Zajmują się oni m.in. administrowaniem aplikacjami informatycznymi, zarządzaniem Intranetem IPN, teleinformatycznym systemem do przetwarzania informacji niejawnych, zapewnieniem opieki serwisowej sieci rozległej i sprzętu informatycznego dla sieci lokalnej.

10. Gospodarstwo Pomocnicze IPN

Gospodarstwo Pomocnicze Instytutu Pamięci Narodowej, utworzone na podstawie zarządzenia prezesa IPN nr 7/00 z dnia 30 października 2000 r., świadczyło w zakresie sprawozdawczym odpłatne usługi (po kosztach własnych) na rzecz jednostki macierzystej w zakresie:

- gospodarowania nieruchomościami w Warszawie przy ul. Towarowej, Kłobuckiej, Chłodnej, Hrubieszowskiej i Marszałkowskiej;
- usług remontowych, konserwatorskich, porządkowych i zaopatrzeniowych;
- usług reprograficznych.

Przedmiotem działalności Gospodarstwa Pomocniczego IPN jest:

- gospodarowanie nieruchomościami pozostającymi w dyspozycji IPN;
- prowadzenie działalności wydawniczej obejmującej druk publikacji IPN oraz ich sprzedaż.

W 2009 r. Gospodarstwo Pomocnicze osiągnęło przychody ze sprzedaży publikacji w wysokości 2002 tys. zł. Sprzedaż publikacji realizowana jest przez hurtownie, księgarnie, oddziały IPN, a także punkt sprzedaży przy ul. Towarowej 28 w Warszawie. Gospodarstwo prowadzi również sprzedaż: wysyłkową publikacji IPN, poprzez księgarnię internetową www.poczytaj.pl oraz bezpośrednio do Instytutu (której kwota wyniosła 1067 tys. zł). W związku z powyższym sprzedaż książek dla podmiotów zewnętrznych opiewała na sumę 935 tys. zł.

W roku 2009 miała miejsce sprzedaż usług reprograficznych – na kwotę 241 tys. zł.